Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českého jazyka a teorie komunikace

Diplomová práce

Klára Richterová

Vyjadřování času v psané češtině českých neslyšících

Tense in Czech Written texts of the Czech Deaf

Praha 2009 vedoucí práce Prof. PhDr. Alena Macurová, CSc.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 28. dubna 2009

(…) *čas není nic jiného než jakési rozpětí, které věci však nevím: ne-li duše samé.*

(sv. Augustin, Vyznání XI. kniha)

Poděkování

Ráda bych poděkovala především všem neslyšícím za poskytnutí textů, dále také učitelkám, zvláště Mgr. Renatě Mikoláškové, Mgr. Anně Hronové a Mgr. Kateřině Červinkové-Houškové, které mi se souhlasem žáků a studentů umožnily přístup k textům neslyšících. Speciálně děkuji neslyšícím studentům Střední zdravotnické školy pro sluchově postižené v Radlicích, jež se účastnili ověřovací sondy, Zuzaně Hájkové za překlad vět do českého znakového jazyka a za znakování během ověřovací sondy, Janu Andrejskovi a Mgr. Fedoru Krajčíkovi za umožnění provést tuto sondu v rámci výuky a za pomoc při její organizaci. Díky patří i PhDr. Lucii Šůchové, která mi poskytla reprezentativní fotografie vybraných znaků, Mgr. Heleně Šebkové a Bc. Janě Wágnerové, které mi velice ochotně daly k dispozici své absolventské práce v elektronické podobě a tím mi ušetřily mnoho času. Za všestrannou pomoc a cenné rady zejména děkuji prof. PhDr. Aleně Macurové, CSc.

ABSTRAKT

Práce se zabývá vyjadřováním času v psané češtině českých neslyšících. Vychází především z dosavadních zjištění Rackové (1996) a Macurové (2003), které se snaží doplnit, popř. i nově interpretovat na základě analýzy nového i staršího materiálu. Opírá se ale také i odbornou literaturu cizí. Při popisu a analýze způsobů vyjadřování času v psaných textech se soustřeďuje zvláště na možné interference z českého znakového jazyka, a to na interference související s lexikálním vyjadřováním času v českém znakovém jazyce a s konstituováním časových rámců. Tato práce se dělí v zásadě na dvě části, z nichž první je zaměřena teoreticky a zabývá se např. představami času, vyjadřováním času v mluvených a znakových jazycích. Část druhá, hlavní, je věnována analýze textů neslyšících. Zjištěné výsledky se pokouší verifikovat dodatečnou sondou, v které neslyšící respondenti překládali věty z českého znakového jazyka do psané češtiny.

ABSTRACT

The thesis deals with the ways tense is expressed in written Czech texts of the Czech deaf. It draws on several foreign studies and, more specifically, the findings of Racková (1996) and Macurová (2003), trying to provide additions and new interpretations resulting from an analysis of both new and old data. The description and analysis of the written texts is primarily focused on possible interference from the Czech sign language with its characteristic lexical signals of tense and its use of time frames. The thesis has two major parts, the first of which is more theoretical, with its focal point on concepts of time and tense, and ways of expressing time both in spoken and sign languages. The second part, representing the core of the thesis, is devoted to an analysis

of the text written by the Czech deaf. The findings based on the data have been verified by an additional probe, in which deaf respondents provided translations of several sentences from the Czech sign language into written Czech.

Klíčová slova: čas, psaná čeština, neslyšící, prézens, futurum, préteritum, český znakový jazyk, interference, časové rámce

Obsah

0. Úvod …….. 5

1. Představy času …….. 7

2. Čas v mluvených jazycích …… 11

3. Čeština a čas ……. 14

4. Vyjadřování času ve znakových jazycích …….. 21

5. Typické rysy psané češtiny neslyšících …….. 26

6. Příčiny odlišností psané češtiny neslyšících ……... 39

7. Sběr materiálu …….. 41

8. Celková koncepce ……. 46

9. Standardní versus nestandardní ……. 50

10. Prézens …….. 52

11. Futurum ……. 85

12. Préteritum ……. 116

13. Obecnější otázky …… 150

Kombinatorika ……. 150

Infinitiv …… 154

Analytické tvary …….. 155

Zápor …… 157

Ověřovací sonda …….. 158

14. Závěr …… 163

Literatura ……165

Přílohy …….168

Zkratky užívané v přílohách ……..……. 169

0. ÚVOD

V této práci se zabýváme kvantifikujícím popisem způsobů vyjadřování času v psané češtině neslyšících, přičemž vycházíme zejména z poznatků Rackové (1996) a Macurové (2003). Dosavadní zjištění se snažíme zpřesnit, příp. nově interpretovat, a to zejména s přihlédnutím k možným interferencím z českého znakového jazyka.

Naše práce se v zásadě dělí na dvě části, a to část teoretickou a praktickou. V teoretické části postupujeme od shrnutí obecných poznatků, které nám umožňují začlenit tuto práci do širšího kontextu, ke konkrétním, speciálnějším výsledkům bádání, které mají úzký vztah k předmětu našeho výzkumu. Nejprve se věnujeme představám o čase, způsobům vyjadřování času v mluvených jazycích a vyjadřování času v češtině, poté přecházíme ke způsobům vyjadřování času v jazycích znakových a představujeme typické rysy psané češtiny neslyšících s primárním zaměřením na vyjadřování času. Část teoretickou uzavírá stručné shrnutí možných příčin odlišností, které zjišťujeme ve vyjadřování času mezi psanými projevy texty slyšících a neslyšících uživatelů češtiny.

V úvodu části praktické popisujeme způsob sběru materiálu a celkovou koncepci, kterou při jeho analýze budeme sledovat. Než přejdeme k jednotlivým časům, zařazujeme kapitolu o poměru standardních a nestandardních tvarech v jednotlivých časech. Při probírání způsobů vyjadřování jednotlivých časů v psané češtině neslyšících se řídíme hlediskem významovým, tzn. že do zvláštních kapitol řadíme prézens, futurum a préteritum. Poté si všímáme jevů projevujících se napříč časy (např. záporu) a také se pokoušíme na některá dílčí zjištění pohlédnout z obecnější perspektivy. Na závěr předkládané práce uvádíme výsledky kontrolní sondy, která sloužila k verifikaci výsledků, k nimž jsme dospěli analýzou shromážděného materiálu. V rámci této

sondy jsme použili elicitační metodu, při které 12 neslyšících středoškolských studentů překládalo věty z českého znakového jazyka do psané češtiny.

Materiál, na jehož základě budeme vyjadřování času v psané češtině neslyšících analyzovat, jsme získali z různých zdrojů: ze slohových prací neslyšících žáků základní školy, ze slohových prací neslyšících studentů střední školy, z internetové diskuse probíhající na serveru www.neslysici.cz, ze soukromých e-mailů a chatů – a také jsme využili texty publikované v dosavadních lingvistických pracích, a to zejména v diplomové práci Rackové (1996) a bakalářské práci Wágnerové (2008).

1. PŘEDSTAVY ČASU

Čas existuje nezávisle na jazyce jako fyzikální jev a filozofická kategorie (lat. *tempus*, řec. *chronos* či *kairos*)[1], ale je také vnímán člověkem, lidmi, kteří si vytvářejí koncept (respektive různé koncepty) času, jimiž pak disponují jednotlivé kultury (pokud je známo, koncept času existuje ve všech kulturách, srov. např. Comrie, 1985, Benveniste, 1970). Různé kulturní koncepty času – stejně jako jiné konstrukce reality – se pak odrážejí v jednotlivých jazycích, v různých způsobech vyjádření těchto konceptů. Než se budeme zabývat časem jako jazykovým jevem (ne nutně jako gramatickou kategorií), zastavíme se proto krátce u představ o něm.

Strukturace času „ve většině evropských jazyků prozrazuje spíše (horizontální) lineárnost, srov. *před týdnem / za týden* modelované podle *před lesem / za lesem*, i když v jiných kulturách čas místo horizontálně může ‚plynout' vertikálně" (Čermák, 1994, s. 42). S vertikálností se setkáme např. v čínštině, kde ‚předešlé časy' (*earlier times*) se pojí s významem NAHOŘE a ‚časy následující' (*latest times*) s významem DOLE; *shànyuè* (‚horní měsíc') tu znamená měsíc minulý a *xiàyuè* (‚dolní měsíc') označuje měsíc příští (Radden, 2003, s. 228). Představa času jako lineárního plynutí od minulého („za námi") k budoucímu („před námi") je – ve shodě s mluvenými jazyky – blízká také většině znakových jazyků (srov. např. pro BSL Brennan, 1983; Deuchar, 1984; pro ASL Wilbur, 1987; pro holandský znakový jazyk SLN Schermer; Koolhof,

1 Pozoruhodnou možnou etymologii latinského pojmenování času rozvádí Sokol (1996, s. 29–30): lat. *tempus* „souvisí se slovesem *tempto (tento)* ‚napínám, rozpínám, zkouším', a znamenalo tedy nejspíše dobu, časový úsek. Někteří badatelé spojují s *tempus* i slovo *templum*, chrám. Jakkoli je tato souvislost sporná, stojí za zmínku, že podle Varrona, *Lingua latina* VII.8, je *templum* původně augurský odborný termín a označuje (kruhovou nebo čtvercovou) oblast na obloze, případně na zemi, kterou si věštec musí vymezit a v níž pak pozoruje a hodnotí různá znamení." Jak Sokol dále uvádí, věštec pomocí věšteckého prutu oblast dvakrát rozpůlí (Prvnímu dělení se pak říká *cardo*, druhému *decumanus;* oba názvy se zachovaly jako označení dvou hlavních ulic římského tábora či města a slovo *cardo* dalo vznik slovům *kardinál, kardinální*.).

1990; pro švýcarskoněmecký znakový jazyk Braem, 1992).

Existují však také jazyky, znakové i mluvené, jež sice pomyslnou lineární osu času využívají, ovšem s opačnými časovými a prostorovými referencemi. Například v Urubu Kaapor, znakovém jazyce užívaném mezi brazilskými indiány, je „minulost umístěna před znakujícím a budoucnost za ním. Toto převrácení odráží nazírání minulosti jako něčeho viditelného /známého a budoucnosti jako neznámé“ (Ferreira Brito, 1983, cit. dle Kyle a Woll, 1994, s. 143–144).[2] Obdobně je tomu i v jiných znakových jazycích Jižní Ameriky a Dálného Východu (srov. Schermer; Koolhof, 1990). Z mluvených jazyků můžeme jmenovat např. jazyky aymara[3] a toba (jazyky indiánů v Peru a Bolívii) či jazyk malagasy (malgaštinu) na Madagaskaru (cit. G. Radden, 2003, s. 230: Miracla and Moya, 1981, Klein, 1987, Dahl, 1995).

Časový model mluvčích zmíněného jazyka toba je ale poněkud sofistikovanější: představu viditelné minulosti kombinuje navíc s cyklickým časem (časy se pohybují v kruhu podle směru hodinových ručiček, viz obr. 1, převzatý z Radden, 2003, s. 231).

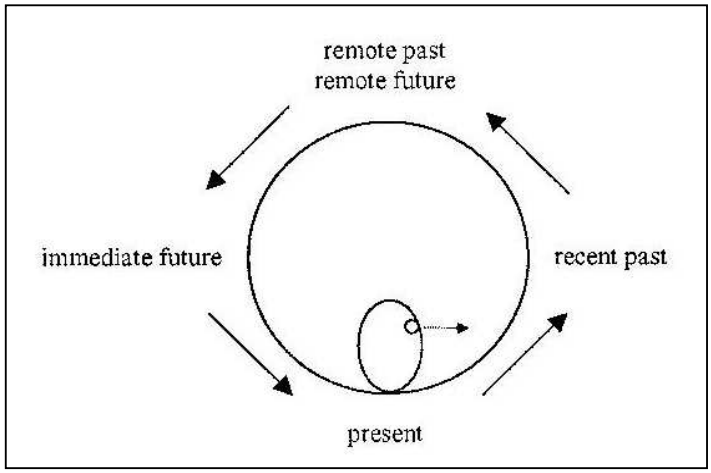

Obr. 1 Časový model v jazyce toba

V jazyce toba je čas nahlížen zhruba takto: z nejbližší minulosti situované od mluvčího vpravo se pohybuje do vzdálené minulosti splývající současně se vzdálenou budoucností a na druhé straně kruhu se skrze blízkou

2 „In Urubu Kaapor Sign Language, a sign language used among Brazilian Indians, the past is located in front of the signer, with the future behind. This reversal represents a world view of the past as something visible, and the future as unknowable“ (Ferreira Brito, 1983; citováno podle Kyle; Woll, 1994, s. 143–144).

3 V jazyce aymara se pro minulost se užívá pojmenování *nayra timpu*, doslova ‚oční čas‘ (eye time), tj. ‚čas před mýma očima‘, a výrazu *zítra* odpovídá *q’ipi uru*, doslova ‚zádový den‘ (back day), tj. ‚den za mými zády‘ (Raddenn 2003, s. 231).

budoucnost navrací do přítomnosti. (Domnívám se, že bychom snad v tomto případě mohli uvažovat i o akcentování představy časové distance na úkor představy minulosti a budoucnosti.) Z logiky tohoto modelu vyplývá, že budoucnost je za zády mluvčího a ten, pokud ji chce spatřit, se musí otočit. A protože mluvčí se za budoucností dívá přes levé rameno, mluví se v této souvislosti o „levoramenném fenoménu“ („left shoulder phenomenon“). Ten byl rovněž identifikován v jazyce nepříbuzném indiánským jazykům, v jazyce tao rozšířeném v Taos Pueblo v severním Novém Mexiku v USA (Radden, 2003, s. 231).

Jiným příkladem „převrácené lineárnosti“ by mohla být např. hebrejština, kde „*guadam* znamená to, co je přede mnou, ovšem v časovém smyslu minulost, kdežto *'ahar* znamená za, ale v časovém smyslu budoucí“ (Sokol, 1996, s. 31)[4]. Hebrejština naše klasické představy o čase „porušuje“ ještě v jiném, velmi zajímavém ohledu. „Na prvním místě tu stojí rozlišení mezi jistým, hotovým, a tedy nepochybným, a mezi tím, co je jen nejisté, možné, žádoucí. Ztotožnit to prvé s minulým a druhé s budoucím se jistě nabízí – a zpravidla tomu tak skutečně je. Jenže třeba prorok vidí ohlášený trest Hospodinův jako tak nepochybný, že pro něj použije perfekta, i když z časového hlediska nepochybně náleží budoucnosti. Hebrejský mluvčí se zkrátka nezařazuje do pevně dané struktury tří časů a hovoří o událostech tak, jak je sám v této chvíli vidí.“ (Sokol, tamtéž).

Se znakovými jazyky se pojí jedno specifikum. Díky své prostorové existenci představu času (jakoukoli, ať již z našeho pohledu klasickou, nebo převrácenou) „zhmotňují / napodobují“ v jazyce přímo. Omezme se na konstatování, že pro obecnější postup spjatý výhradně na

4 Nicméně představa minulosti orienované před nás je poměrně běžná i pro české mluvčí, srov. Sokol (1996, tamtéž): „představujeme si sice, že budoucnost leží ‚před‘ námi, nicméně mluvíme o ‚předchůdcích‘, ‚předcích‘, kteří nás předešli, kdežto naopak ti, co přijdou po nás, jsou přirozeně ‚potomci‘. ‚Budoucnost leží před námi, ale přijde až po nás,‘ shrnuje Boman [1959]. Neboť to, co se chystá a přichází, je ‚před‘ námi jen v představě a očekávání, kdežto ‚před očima‘ můžeme mít vždy jen to, co už přišlo, co se stalo, případně uplynulo.“ Oba významy *před* obsahuje např. věta *Ještě před dvaceti lety jsem si myslel, že mám celý život před sebou.*

znakovými jazyky se užívá termínu *ikonické mapování*, a ocitujme část diplomové práce Šůchové Metafora v českém znakovém jazyce (2007). Ve znaku z ČZJ PŘÍŠTÍ TÝDEN (obr. 3) „je v komponentu pohybu budoucnost metaforicky mapována jako událost stojící před námi (konceptuální metafora ČAS JE PROSTOR, konkrétně BUDOUCNOST JE VPŘEDU). Ikonické mapování se zde projevuje v užívání znakovacího prostoru, ve „viditelném“ pohybu rukou směrem vpřed od těla, jelikož mluvčí (jeho tělo) má funkci referenčního bodu, od něhož se konceptualizace času odvíjí“ (s. 45). Srov. také znak MINULÝ TÝDEN (obr. 2).

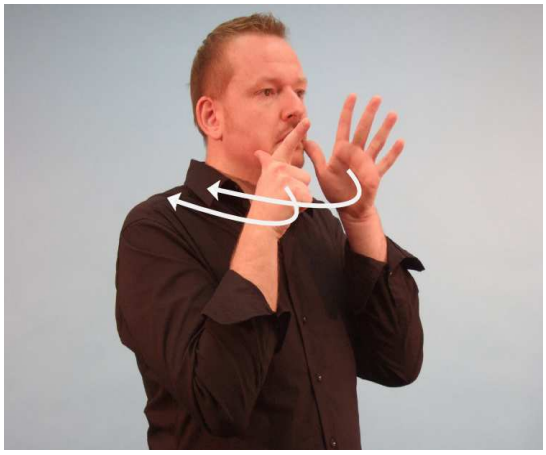

Obr. 2 Znak MINULÝ TÝDEN

Obr. 3 Znak PŘÍŠTÍ TÝDEN

2. ČAS V MLUVENÝCH JAZYCÍCH

Jednotlivými aspekty kategorie času v jazyce se zabývá množství zahraničních i českých prací. Palek (1989, s. 226) shrnuje její nejobecnější rysy v konstatování, že gramatický čas se „projevuje ve dvou různých podobách: buď jako momentální čas (momentálně vystupující) nebo jako interval. Obě tyto podoby pak nalézáme v základním členění času na čas interpretovaný absolutně, tj. přímo reflektující časovou osu, a čas interpretovaný relativně, jako vztah mezi různými momenty nebo intervaly času“. Pro zařazení dějů na časovou osu je výchozím bodem okamžik promluvy: děj uskutečňující se v momentu promluvy je chápán jako přítomný (a čas přítomný je v tomto smyslu pojímán jako bezpříznakový); děj minulý tomuto momentu předcházel a děj, který po okamžiku promluvy bude probíhat, je vnímán jako budoucí (srov. např. Příruční mluvnice češtiny, 1995, s. 315–316; Čeština – řeč a jazyk, 2000, s. 165).

V různých mluvených jazycích bývá gramatický (objektivní) čas členěn různě bohatě. Např. Čermák (1994, s. 111) zmiňuje na jedné straně jazyky, které mají až osm různých časů (makedonština, bulharština, španělština či turečtina) a na druhé straně jazyky, jako je např. laoština či čínština, které gramatický čas nemají vůbec. „Tam, kde morfologická forma času vůbec chybí, bývá čas vyjadřován prostou kombinací typu pronomen + verbum + adverbium (času), srov. laoské *choi kamlang vao* (‚mluvím‘, tj. ‚já + právě + mluvit‘)“ (Čermák, tamtéž). Z obecnějších tendencí uváděných Čermákem citujme alespoň dvě nejdůležitější: „Protože minulost bývá nejsložitější, popř. nejlépe poznatelná, bývá vyjadřována často větším množstvím minulých časů (préteritum, perfektum, imperfektum, plusquamperfektum, aorist aj.). Naproti tomu futurum (budoucí čas) má ireálnou neskutečnou a vlastně jen podmíněnou povahu, může odpadat; pokud mívá vnitřní členění, nebývá bohaté (srov. latinské futurum exactum, čas předbudoucí)“ (Čermák,

s. 111–112).[5]

Způsoby vyjadřování minulého a budoucího času a jejich diferenciaci v různých jazycích zachycuje následující přehled (tabulky 1 a 2) z *The World Atlas of Language Structures* (ed. Haspelmath, Dryer, Gil, Comrie, 2005; dále WALS).

Typy minulého času	**počet jazyků**	**příklady jazyků**
I. minulý čas bez vyjádření distinkce (*Past/non-past distinction marker; no remoteness distinction)*	94	většina evropských jazyků (angličtina, francouzština, španělština, švédština, maďarština aj.), japonština, hindština, paňdžábština, africký jazyk buri, americké guaraní, australské alawa, maung, tiwi
II. minulý čas, 2-3 rozdělení (*Past/non-past distinction marker, 2-3 degrees of remonteness distiguished)*	38	africké zulu, luganda, somálština, jihoamerické tucano a wichi, inuktitut
III. minulý čas 4 a více dělení (*Past/non-past distinction market, 2-3 degrees of remonteness distiguished*	2	chácobo, yagua (oba v Jižní Americe)
IV. bez gramatické kategorie minulého času (*No gramatical marking of past/non-past distinction)*	88	vietnamština, indonéština, thajština, mandarínština, africké mano a tem

Tab. 1 Minulý čas[6]

Poznámky k tabulce:
Základní dichotomií mezi jazyky je existence gramatické signalizace minulosti a neminulosti (skupiny 1–3 x skupina 4): z 222 jazyků zachycených v atlasu vyjadřuje 134 jazyků minulý čas morfologicky a 88

5 Srov. Benveniste (1970, s.16): „rozdíl mezi formami minulými a formami budoucími je poučný už tím, jak obecně je ve světě jazyků rozšířen. Zřejmě je podstatný rozdíl mezi retrospektivní temporalitou, která v minulosti dané nám zkušeností může být promítnuta do několika vzdáleností, a temporalitou prospektivní, která je mimo pole naší zkušenosti a která, po pravdě řečeno, se temporalizuje jen jako předvídání toho, co bude. Do jazyka se tu promítá asymetrie, která je v nestejné povaze zkušenosti samé.“

6 Past tense; o perfektu (perfect) a obdobně i o vidu, resp. aspektu pojednávájí autoři v samostatných kapitolách.

jazyků lexikálně. Nejbohatší rozrůznění minulého času nalezneme v jazyce yagua (III. skupina), kde se jednotlivé časy vyjadřují pomocí sufixů: 1. několik hodin před promluvou (*a few hours previous to the time of utterance*), *-jásiy*, např. *raáásiy* {*ray-jiya-jásiy*} ‚(dnes ráno) jsem šel'; 2. jeden den před promluvou (*one day previous to the time of utterance)*, *-jay*, např. *riinújeñíí* {*ray-jцnnúúy-jay-níí*} ‚(včera) jsem ho viděl'; 3. přibližně před jedním týdnem až jedním měsícem (*roughly one week ago to one month ago*), *-siyi*, např. *sadííchimyaa* {*sa-díí-siy-maa*} ‚(před týdnem až před měsícem) zemřel'; 4. přibližně před dvěma měsící až dvěma lety (*roughly one to two months ago up to one to two years ago*), *-tíy*, např. *sadíítímyaa* {*sa-dííy-tíy.maa*} ‚(před dvěma měsíci až dvěma lety) zemřel'; 5. vzdálená nebo legendární minulost, dávné časy (*distant or legendary past*), *-jada*, př. *raryúpeeda* {*ray-rupay-jada*} ‚narodil jsem se (před řadou let)' (WALS, 2005, s. 269). Do III. skupiny by s obdobnými pěti klasifikacemi minulého času patři i jazyk chamacoco (ishiro), jazyk paraguajských indiánů řadící se do jazykové rodiny zamuco (srov. Diccionario ishiro (chamacoco) – español / español – ishiro (chamacoco) 2000)[7]. IV. skupinu bez gramatického označení minulého času lze ilustrovat na příkladu indonéštiny *Air itu dingin* (‚Voda je / byla studená.'). Čeština patří ke skupině I (minulý čas bez vyjádření distinkce), v které je zastoupena většina evropských jazyků.

charakterizační rysy	**počet jazyků**	**příklady jazyků**
existuje flexe (*Inflectional marking of future/nonfuture distinction)*	110	francouzština, gruzínština, turečtina, moderní hebrejština, bengálština, čejenština, svahilština, australské gugada a bandjalang, indonéské kewa, daga, suena
neexistuje flexe (*No inflectional marking of future/nonfuture distinction)*	112	finština, angličtina, němčina, ruština, portugalština, řečtina, bulharština, korejština, krí, havajština, afrikánština, malajština

Tab. 2 Budoucí čas

Poznámky k tabulce: Do skupiny jazyků bez flexe jsou zahrnuty jak jazyky, které vyjadřují budoucnost užitím adverbií (např. finština *Tänään on kylmää.* ‚Dnes je chladno.', *Huomenna on kylmää* ‚Zítra bude chladno.'), tak jazyky, které vyjadřují budoucnost pomocnými konstrukcemi, jako *shall / will* v angličtině. Příkladem jazyků s flexí je francouzština *Il **fait** froid aujourd'hui* ‚Dnes je chladno.', *Il **fera** froid demain* ‚Zítra bude chladno.' (WALS, 2005, s. 17).

V některých jazycích se zvláštními časy může navíc vyjadřovat i **aktuálnost** – sem patří zejména průběhové časy v angličtině nebo kečuánské tvary jako *parlasani* ‚právě mluvím', v nichž je aktuálnost vyjádřena afixem *-sa-* (Čermák, 1994, s. 112).

7 Za poskytnutí informací o jazyce chamacoco vděčím PhDr. Yvonně Fričové.

3. ČEŠTINA A ČAS

V tomto oddílu se omezujeme na pouhý přehled základních informací uvedených v současných českých mluvnicích, jen na okraj upozorňujeme na jistou terminologickou nejednotnost, jíž se tyto mluvnice vyznačují.

Mluvnice češtiny 2 (1986, s. 163–166) odlišuje <u>význam</u> přítomnosti, minulosti a budoucnosti a pro příslušné <u>formy</u> vyhrazuje termíny latinské (prézens, préteritum a futurum); u nedokonavých sloves se tedy budoucnost vyjadřuje analytickým tvarem futura, zatímco u sloves dokonavých tvarem prézentu.

Autoři *Příruční mluvnice češtiny* (1995, s. 315–318) užívají latinské i české termíny jako ekvivalenty, tj. pojmenovávají jimi jak složku významovou, tak formální: například formulace „Dnešní čeština disponuje třemi tzv. **časy objektivními**, tj. **prézentem** (č. přítomný), **préteritem** (č. minulým) a **futurem** (č. budoucí). Ty jsou vyjadřovány v rámci slovesného způsobu oznamovacího (indikativu).“ (Příruční mluvnice češtiny, s. 315) ukazuje na složku významovou, naproti tomu úvodní slova části nazvané „Prézens (přítomný čas)“ („*Je to forma...*“) ukazují na složku formální. V pojetí *Příruční mluvnice češtiny* (s. 317) zahrnuje futurum formu složenou pro slovesa nedokonavá a formu jednoduchou pro slovesa dokonavá (ta je tvořena „tvarem dokonavého slovesa s koncovkami prézentních forem“). Označení *budoucí děj* se v Příruční mluvnici češtiny vztahuje k mimojazykové skutečnosti.

Čechová v mluvnici *Čeština – řeč a jazyk* (2000, s. 165–166) konstatuje schopnost českého slovesa vyjádřit tři základní časy (čas přítomný, čas minulý a budoucí) a pro základní tvary vyhrazuje termíny latinské (prézens, préteritum a futurum). V souvislosti s videm však poznamenává, že „*mluvnice a učebnice přítomný tvar dokonavých sloves vyjadřující budoucí děj*

označují zpravidla jako čas budoucí. Tedy jde zřetelně o přístup sémantický, a to bez ohledu na určování jiných mluvnických kategorií [...]“ (s. 166). Z tohoto důvodu pak autorka užívá pojem *budoucí děj*, ovšem za výčtem formálních prostředků následuje věta „*Budoucí čas lze vyjádřit obdobně jako přítomný i minulý - i tvarem výsledného stavu (budu mít zatopeno)*“ (tamtéž, s. 166).

Šmilauer (1972, s. 202) realizaci tří časů označuje latinskými termíny, u préterita a futura s českými ekvivalenty uváděnými v závorce, např. děj v čase minulém se vyjadřuje préteritem (časem minulým).

Z obecného hlediska je zřejmé, že bychom měli odlišovat tři různé skutečnosti, tedy mít k dispozici tři řady pojmů-termínů, a to (a) pro čas jako mimojazykovou realitu a pro jeho členění, (b) pro členění jazykové kategorie času (tj. pro jednotlivé časy) a (c) pro formální vyjádření jednotlivých časů v rámci jazyka (tj. pro jejich tvarovou realizaci). V současných českých mluvnicích jsou poměrně ustálená pojmenování pro mimojazykovou skutečnost (děj budoucí, minulý a přítomný). Co se týče jazyka, resp. konkrétně češtiny, bylo by zřejmě výhodné užívat pro systém tří časů (z hlediska významového) česká pojmenování a pro formu vyhradit termíny latinské. Z praktického hlediska je však zřejmé, že latinské termíny se díky své jednoslovnosti vyznačují nespornou výhodou ekonomie, a proto se v této práci nakonec přidržím volnějšího pojetí *Příruční mluvnice češtiny*, tzn. budu užívat latinské i české termíny jako ekvivalenty. Pokud v jednotlivých případech bude třeba jednoznačně odlišit významovou stránku od formální, učiním tak explicitní formulací, např. odkazem k mimojazykové skutečnosti (děj minulý, přítomný a budoucí).

Pomineme-li naznačené terminologické problémy, můžeme v dalším textu vycházet z formulace, že český jazyk disponuje systémem tří časů, **prézentem** (čas přítomný), **préteritem**

(čas minulým) a **futurem** (čas budoucí), které jsou vyjadřovány v rámci indikativu. Kromě toho – podobně jako jiné jazyky – využívá čeština pro vyjádření času i prostředky jiné, například „časová adverbia nebo vedlejší věty časové (s časovými spojovacími výrazy) atd., např. pro přesné vymezení okamžiku nebo časového úseku anebo vůbec pro jemnější postižení ‚fyzikálního' času" (Mluvnice češtiny 2, 1986, s. 163). S kategorií času je v češtině rovněž úzce spjata kategorie vidu; obě soustavy se doplňují a prolínají.

Časy relativní (poměrné), tj. současnost, předčasnost a následnost, se vedle tvarů základních časů vyjadřují přechodníky, ale i prostředky lexikálními, syntagmatickými a syntaktickými, jako jsou časová příslovce, předložková spojení s časovým významem, vedlejší věty časové uvozené časovými spojkami ap. (Čechová 2000, s. 165). K základnímu výčtu prostředků připojuje Čechová na jiném místě (s. 166) kondicionál (*kdyby se ukázalo, že to není pravda, napíšu ti*) a antepréteritum (plusquamperfektum, čas předminulý, např. *Když se byl pomodlil, ulehl*.), dnes už jen vzácně užívané pro vyjádření předčasnosti v minulosti.[8] Ve tvarech pasiva opisného je čas vyjádřen tvary slovesa *být: je, byl, bude (o)hlášen, (za)kryt.*

Prézens (čas přítomný)

Indikativ prézentu (aktivní) se tvoří z prézentního kmene osobními koncovkami

sg.	1. os.	*-u, -i, -m*	pl.	1. os.	*-me, -m*
	2. os.	*-š*		2. os.	*-te*
	3. os.	*-0*		3. os.	*-ou, -í*

Takto chápe prézentní koncovky *Mluvnice češtiny 2* (s. 416) a obdobně např. Hrbáček a

8 Velmi řídké zastoupené antepréterita potvrzuje i korpus SYN2005, kde je plusquamperfektum doloženo celkem pouhými 12 doklady; všechny výskyty navíc pocházejí z beletrie např. *Vím toliko to, co jsem byl nastudoval - a to nikoliv z vlastního zájmu, pane – [...] takže ke své hrůze jsem mu porodila dceru , když jsem byla usoudila, že čas dozrál natolik, že se mohu odvážit porodu.*

kol. (1987, s. 7). S jiným pojetím se setkáme např. v příručce *Čeština – řeč a jazyk*, kde se o osobních koncovkách v 1. os. sg. a 3. os. pl. uvažuje pouze u tvarů 4. a 5. třídy, kdežto v tvarech 1.–3. třídy se mluví o „zakončení“, které se „připojuje k tvarotvornému základu.“[9] Na opačném pomyslném pólu stojí přístup autorů *Příruční mluvnice češtiny* (s. 313), kteří pro 1.–3. třídu vyčleňují v 2. os. sg. koncovku *-eš* a pro 3. os. sg. koncovku *-e*. Rozdílnost uvedených výkladů, vyplývající z přihlížení buď k morfematice, nebo ke slovotvorbě (a v různé míře zčásti i k historickému vývoji prézentních tvarů), není však pro tuto diplomovou práci nijak zásadní. V dalším textu budeme proto pro zjednodušení užívat termínu *koncovka* v širším slova smyslu, tj. jako *Příruční mluvnice češtiny.*

Jak pro prézens, tak pro ostatní časy platí, že „přiřazení mezi jednotkami plánu výrazu (morfematickými prostředky) a plánu významu není jednoznačné; existují vztahy asymetrického dualismu“ (Mluvnice češtiny 2, s. 164). Příkladem takové asymetrie je např. věta *Za týden letím do New Yorku.*

Futurum (čas budoucí)

Vyjádřit budoucí čas (děj) je možné třemi základními způsoby:

1) Tvarem analytického (opisného) futura od sloves nedokonavých, který vyjadřuje děj následující po okamžiku promluvy, např. *Budu psát dopis.*
2) Formou prézentní od sloves dokonavých, která vyjadřuje ukončení děje po okamžiku promluvy. Tato forma – na rozdíl od analytického futura – nevylučuje, že se děj v okamžiku promluvy již koná (srov. např. *Počkej s tím, až dopíšu dopis.*).

9 Ovšem ve stejné kapitole, kdy se již probírá formální tvarosloví (s. 234), čteme o „spisovných hovorových koncovkách *-u,-ou*” pro 1. os. čj. a 3. os. č. mn. III. třídy.

3) Pomocí předpony *po- (pů-)* u některých sloves pohybu (*pojedu, poběžím, půjdu)* i některých jiných sloves (*pokvetou, ponesu).*

(K futuru slovesa *být* viz s. 84–88.)

Préteritum (čas minulý)

Indikativ préterita se v 1. a 2. os. tvoří spojením *l*-ového participia a prézentních tvarů pomocného slovesa *být*, ve 3. os. se tvar pomocného slovesa vypouští (je nulový). Ve 2. os. sg. bývá tvar *jsi* nahrazován variantou *-s.*

Autoři *Příruční mluvnice češtiny* poznamenávají (s. 316), že „jako regionální forma fungují tvary osobní zájmeno + příčestí *l*-ové v 1. os. sg.: *já čekal* a v 1. os. pl.: *my čekali*, u nichž je tvar pomocného slovesa nahrazen zájmenem“ (PMČ, s. 316). Vzhledem k častému výskytu konstrukcí tohoto typu v textech neslyšících (podrobněji viz s. 118–121) se tento jev pokusíme popsat poněkud podrobněji.

Konkrétnější informaci o rozšíření zmíněné elipsy pomocného slovesa v 1. os. sg. a pl. podává Bělič (1972, s. 197): „V 1. osobě jedn. i množ. se osobní morfém (pomocné sloveso) zhruba v čes. nářečích v už. smyslu a také ve východnějších slez. nářečích i v pol.-čes. smíš. pruhu často vynechává (v 1. os. množ. řidčeji), jestliže je osoba vyjádřena zájmenem, kdežto v ostatních nářečích je užití osobního tvaru pomocného slovesa závazné, nanejvýš mimo ojedinělé ustálené výjimky.“

Představu o konkrétních realizacích a frekvenci této elipsy si lze udělat na základě dokladů z korpusu SYN2005. Orientační sonda, kterou jsme ověřovali údaje gramatik, byla zaměřena na frekvenci nejběžnějšího způsobu realizace zmíněné elipsy, tj. na případy, v nichž

l-ové participium (resp. přesněji řečeno tvar složeného préterita s elidovaným pomocným slovesem) následuje bezprostředně po osobním zájmenu *já* nebo *my*. Sonda potvrdila, že elipsa v 1. os. sg. (*já dělal(a/o)*) je podstatně častější než elipsa v 1. os. pl. (*my dělali/y/a*), a to v poměru 7083 : 605.

Při bližším pohledu vystupují do popředí ještě některé jiné než čistě kvantitativní rozdíly mezi oběma případy elipsy. Doklady z korpusu ukazují, že elipsa v 1. osobě singuláru se objevuje relativně vyváženě jak nezávisle na předchozím kontextu (ve větě jednoduché nebo v první větě v souvětí, např. *Já měl času dost*), tak v souvětí v jiné než první větě (např. *Švýcaři souhlasili a já odjel na letiště*). Určitým slovesným tvarem, který v souvětí (platí to však i přes hranice výpovědí) předcházel elipse v 1. os. sg., bylo zpravidla préteritum v jiné osobě než 1. os. sg. (např. *Nasnídali jsme se v Alhambře a já vzal plnou nádrž benzínu. – Ale možná volali a já nebyl doma. – Bylo teprve 10:15 a já měla před sebou ještě celý den.*). Jiné zastoupení realizovaných struktur vykazuje elipsa v 1. osobě plurálu. Tvar s elipsou pomocného slovesa stojí podstatně častěji v souvětích na jiné pozici než v první větě (např. *Venku pekelně lilo a my byli na verandě.*) a jen v menším počtu případů se vyskytuje ve větě jednoduché nebo v první větě souvětí, jako např. *My čekali jaro, a zatím přišel mráz.*). Naznačený rozdíl mezi elizí ve spojení se zájmenem *já* a *my* by podle mého názoru snad mohl souviset s „konfrontačním“ užitím *my*. Zdá se totiž, že v dokladech s *my* je mnohem častěji reflektována opozice *my* x *oni*, resp. podle slovosledu *oni* x *my* – patří sem doklady s válečnou tematikou (např. *Saddám nás nenáviděl a my nenáviděli jeho.*), které se u zájmena *já* objevují jen zřídka. K takovým dokladům mají blízko – alespoň z hlediska lexikonu – i doklady ze sportovních komentářů (srov. výrazy jako *soupeř, útok* ap.): *Musím sportovně uznat, že soupeř měl vyrovnanější a kvalitnější tým, my nebyli v útoku tak nebezpeční jako obvykle – V první třetině jela třikrát sama na branku, ale neproměnila šance a my dali dva*

góly z přesilovek. Naproti tomu *já* jako by „projevovalo svůj egoismus“ – zhruba stejně často vystupuje přímo, bez ohledu na někoho jiného má „já“ strach, dojem, čas, právo, pocit ap. (srov. doklady jako *Já měl požadavek skromnější – Já měl strach, musíte mě pochopit*).

Vedle vyjádření typu *já dělal, my dělali* dochází k elidování pomocného slovesa v préteritu běžně také v několikanásobném přísudku, resp. obecně v parataktických spojeních se stejným subjektem, v nichž plně vyjádřený složený tvar préterita předchází tvaru s elipsou (v SYN2005 např. *Zavřela jsem oči a myslela na něj.*). V hypotaktických spojeních není podobná elipsa noremní (**Zavřela jsem oči, když myslela na něj.*), je však poměrně běžná v českých textech neslyšících (např. *Měla jsem štěstí, když neměla nehodu.* ‚když jsem neměla nehodu‘). Na okraj poznamenáváme, že by bylo nepochybně zajímavé povšimnout si této problematiky blíže a zkoumat například to, jak vzdálen může být slovesný tvar s elidovaným pomocným slovesem od předchozího tvaru plně vyjádřeného, aby je adresát ještě dokázal k sobě přiřadit a spojit si je se stejným subjektem; podnětný by mohl být i podobný průzkum kontextové elipsy pomocného *být* v opisných tvarech futura (v SYN2005 např. *Budu zachovávat ústavní a ostatní zákony České republiky a Československé socialistické republiky a pracovat k tomu, aby byly uváděny v život.*).

4. VYJADŘOVÁNÍ ČASU VE ZNAKOVÝCH JAZYCÍCH

Ve znakových jazycích slouží k vyjadřování času především lexikální prostředky, avšak určitá role bývá připisována i nemanuální složce znaku (zvláště mimice) a někteří lingvisté dokonce zmiňují i omezený druh flexe. S lexikálními prostředky časového významu úzce souvisí pojem-termín časová linie (time line). Poprvé ho ve své přednášce *Time on our hands* zaměřené na způsoby vyjadřování času v ASL použili Frishberg a Cough v roce 1973 a označují jím linii probíhající pod uchem zpoza hlavy před tělo maximálně do vzdálenosti natažené paže (cit. dle Schermer; Koolhof ,1990, s. 299). V tzv. západních znakových jazycích prostor přímo před tělem nebo tělo samo naznačují přítomnost, prostor před tělem budoucnost, prostor za tělem minulost, přičemž blízkost k tělu nebo vzdálenost od něj naznačuje časovou blízkost, resp. vzdálenost. Jak jsme již uvedli v úvodní kapitole *Představy času* (s. 8), existují také znakové jazyky, např. Jižní Ameriky a Dálného východu, v nichž linie před tělem je spojována s minulostí a linie za tělem s budoucností.

Postupem času byly vedle základní linie, kterou popsali Frisberg a Cough, identifikovány ve znakových jazycích časové linie další, přičemž jednotlivé znakové jazyky se liší jak v počtu těchto linií, tak v jejich umístění. Bez ohledu na počet časových linií a jejich konkrétní průběh v různých znakových jazycích mají však tyto linie stejnou funkci, tj. artikulují se na nich časová adverbia různého druhu.

Brennanová (1983, s. 10–31) jako první naznačila, že BSL využívá většího množství časových linií, a sama identifikovala čtyři. Linie A je prakticky identická s linií popsanou pro ASL. Časová linie B se užívá k vyjadřování kalendářních jednotek, následnosti (BEFORE, AFTER) a trvání (A-LONG-TIME). Linie C primárně slouží k naznačení kontinuity (např.

CONTINUE) a/nebo trvání (např. FOREVER). Pro linii D je vyhrazen význam růstu, dospívání. Čtyři časové linie byly identifikovány i v nizozemském znakovém jazyce, tj. SLN (Schermer; Koolhof, 1990, s. 295–305; odtud přetiskujeme i obr. 4 a obr. 5).

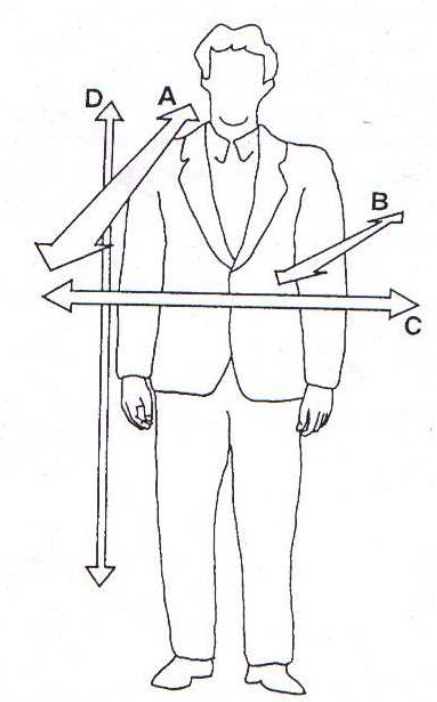

Obr. 4 Časové linie v BSL

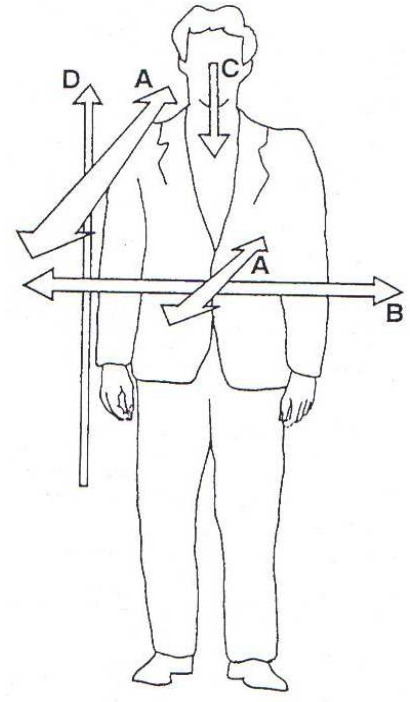

Obr. 5 Časové linie v SLN

Vedle základní linie A existuje v SLN ještě jedna linie A, a to před tělem znakujícího; užívá se podobně jako časová linie B v BSL, tj. pro vyjadřování následnosti (BEFORE, AFTER). Linie B slouží k vyjádření měsíců, konkrétně znak pro měsíc je následován INDEXEM ukazující na určité umístění na této linii, např. leden je situován nalevo a prosinec napravo. Linie C lze využít pro dny v týdnu v situaci, kdy se plánuje celý týden (PONDĚLÍ je nahoře, NEDĚLE dole), a konečně linie D je opět shodná s linií D v BSL, tzn. artikulují se na ní znaky spojené s růstem, dospíváním.

Jak podotýká Macurová (2003, s. 94), podle předběžných výzkumných sond sdílí český

znakový jazyk přinejmenším linii A a D[10] a „je pravděpodobné, že tyto linie jsou univerzální, tj. ‚fungují‘ ve všech znakových jazycích, i když někde je jejich průběh modifikován. Tak např. v znakovém jazyce užívaném v Indii a Pákistánu (Zeshan 2000) se znaky pro budoucnost artikulují sice před tělem, ale níže, zhruba v rovině žaludku.“

Je důležité poznamenat, že lexikální signál času, tedy určitý znak artikulovaný na jedné z časových linií, se nepřipojuje ke každému slovesu, ale vytváří se jím časový rámec, který je signálem pro všechna slovesa do té doby, než dojde k vytvoření rámce nového, odlišného od předchozího. Přítomný čas v ČZJ (a také např. v ASL i BSL) nemusí být signalizován, tzn. že pokud čas není specifikován, předpokládá se, že sloveso je v čase přítomném.

Nezávisle na časových liniích může znakující také zvolit určitý bod v prostoru a využívat ho jako referenčního bodu času (srov. např. Schermer; Koolhof, 1990, s. 300). V prostoru se „zcela libovolně lokalizuje určitý bod a přiřadí se mu konkrétní časové určení (např. *druhá světová válka*). Tento referenční bod pak funguje jako východisko časové deixe – všechna další časová určení (např. *předtím, potom*) se vztahují právě k němu“ (Macurová 2003, s. 93).

Nemanuální prostředky a jejich platnost v ASL popsala Bakerová-Shenková a Cokely (1996, s. 177 – 179) a souhrnně je označila pojmem nemanuální adverbia (*Non-manual Adverbs).* Blízkost k přítomnému času je naznačována pozvednutím ramene, jeho pohybem dopředu, nakloněním tváře směrem k rameni a stažením koutku (tzv. *cs signal*). Čím jsou tyto pohyby intenzivnější, tím blíže k okamžiku promluvy se událost situuje (viz obr. 6). *Cs signal* tedy funguje jako adverbium a může se vyskytovat jednak ve spojení se znaky s časovým významem

10 Jinými liniemi, o nichž se v ČZJ uvažuje (srov. Macurová 2003) je např. linie A', tj. linie A posunuta do neutrálního znakovacího prostoru, na ní se “artikuluje sled časových jednotek, návaznost, i přerušená, v čase “ (Macurová 2003, s. 95), např. znaky TÝDEN, ROK, ODKLÁDAT, PŘÍŠTÍ. Dalším příkladem je linie probíhající zleva doprava v úrovni prsou (tj. linie C v BSL), které se využívá pro vyjádření časového trvání a na které se také artikulují znaky označující časové jednotky (např. DEN) nebo časová určení (NĚKDY).

(jako NOW, ONE-DAY- PAST, ONE-YEAR-PAST), jednak se slovesy (např. ARRIVE-AT). Naopak značná vzdálenost v čase je vyjadřována nafouklými tvářemi nebo napjatým výrazem.

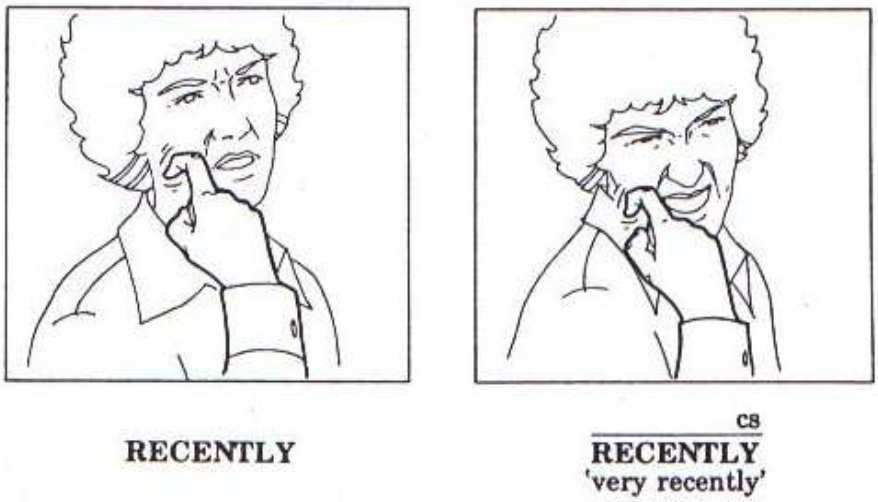

Obr. 6 Nemanuální prostředky v ASL: vyjádření různé vzdálenosti / blízkosti děje k okamžiku komunikace (Baker, Cokely, 1996, s. 177)

V BSL identifikovala Brennanová (1983, cit. dle Kyle; Woll, 1994, s. 142) několik znaků, v kterých se objevuje flexe podobná anglickým nepravidelným slovesům, tzn. že mají jiný tvar pro vyjádření minulosti. Patří k nim SEE : SAW, GO : WENT a WIN : WON. Jsou to zatím jediná popsaná slovesa, která se mění tímto způsobem.

Podle Zucchi (2006, s. 2–3) se vedle způsobů typických pro znakové jazyky, tj. vedle lexikálního vyjadřování času, projevuje slovesná časová flexe i v italském znakovém jazyce (LIS). Konkrétně se při znakování slovesa realizuje prostřednictvím trojí pozice ramene: rameno v neutrální poloze signalizuje přítomný čas, rameno vytočené zpět minulý čas a rameno vytočené vpřed čas budoucí čas.[11] Např.:

11 „In these sentences, the position of the shoulder while the verb is being signed indicates that the action is present, past or future: if the shoulder is aligned with the rest of the body, the action is claimed to be taking place at the time of utterance; if the shoulder is tilted backward, the action is claimed to take place before the time of

shoulder straight
GIANNI HOUSE BUY
‚Gianni is buying a house‘

shoulder backward
GIANNI HOUSE BUY
‚Gianni bought a house‘

shoulder forward
GIANNI HOUSE BUY
‚Gianni will buy a house‘

Otázka ovšem je, zda výše uvedený případ nepředstavuje spíše specifický druh vyjadřování času, a to pomocí manuálního prostředku (pohybem ramene), který se artikuluje simultánně se znakem (slovesem). Podle mého názoru na neflexivnost tohoto prostředku ukazuje fakt, že nedochází k žádné proměně znaku, v daném případě BUY.

Poslední příklad časové flexe popisuje v BSL Deucharová (1984, s. 101nn.). Z časových určení implikujících budoucnost vyděluje znak WILL, resp. odlišuje znaky WILL a FUTURE, a znak WILL klasifikuje jako pomocné sloveso (spíše než jako lexikální adverbiále). Své tvrzení zakládá především na příslušnosti znaku WILL k malé skupině znaků (kromě WILL dále LIKE, WANT, BELIVE, AGREE, GOOD, příp. KNOW), jež zasahuje proces nazývaný „inkorporace negace“ (*negative incorporation*); jde o to, že význam negace (záporu) se u těchto znaků projevuje změnou parametru pohybu a/nebo tvaru ruky v průběhu artikulace,[12] zatímco u většiny běžných znaků bývá negace vyjádřena pomocí zvláštního znaku připojenému za daný znak. V intencích řečeného Deucharová dospívá k závěru, že v BSL se budoucnost vyjadřuje dvěma různými způsoby: buď lexikálně pomocí časových určení, anebo gramatikalizovaně pomocí WILL. Jiní autoři s touto gramatikalizací nepočítají, k čemuž bych se také přikláněla, neboť morfologicky se v daném případě spíše než čas vyjadřuje negace.

---

utterance; if the shoulder is tilted forward, the action is claimed to take place after the time of utterance“ (Zuchci 2006, s. 2–3).

12 Podle Deucharové všechny tyto znaky fungují obdobně v ASL a francouzském znakovém jazyce. V ČZJ bychom o inkorporaci negace snad mohli uvažovat u znaku NECHCI (oproti znaku CHCI je přidán pohyb do strany a zavřená ruka s vystrčeným ohnutým ukazovákem se otevírá do tvaru 5).

5. TYPICKÉ RYSY PSANÉ ČEŠTINY NESLYŠÍCÍCH, ZEJMÉNA VYJADŘOVÁNÍ ČASU

„no kdyz tobe nerozumi co ja pisu tak mas smulu tak musis sama bojovat co je to smysl“[13]

Nejprve stručně shrňme poznatky o psané angličtině neslyšících, tj. o jednom z prvních jazyků psaných projevů neslyšících, který byl podroben hlubší lingvistické analýze. Podle Coopera a Rosensteina (1966; cit. podle Quigleyho a Paula 1984, s. 146) se psaný projev anglicky píšících neslyšících od projevu slyšících liší kratšími a jednoduššími větami, poněkud jinou distribucí slovních druhů[14], častým výskytem rigidních a stereotypnějších konstrukcí, četnými chybami a odchylkami od standardního anglického úzu. K základním typům chyb patří podle Quigleyho a Paula (1984, s. 146), kteří danou klasifikaci přejímají od Perryho (1968) a Myklebusta (1964), zejména přidávání slov (*addition*), vynechávání slov (*omission*), nahrazování slov (*substitution*) a chyby ve slovosledu (*order*).

Quigley a Paul (1984, s. 150) také citují závěry Taylorové (1969), která dospěla ke zjištění, že u sloves nejčastěji dochází (1) k vynechávání flektivních koncovek (*So She fly and get a leaf.*), (2) k nadměrné generalizaci správných tvarů (*The dove was scared and flied away*) a (3) k nesprávné aplikaci správného pravidla (*The circle broked* místo *broke*).

V rámci sloves se podle řady autorů týká vynechávání zejména sponového *být* a *mít* v případech jako *The bird away.* (Quigley; Paul 1984, s. 148) nebo *it ^ very important, it ^ good. I sometimes ^ problem.* (Anderson, 1993, s. 96–97). Podle Andersonové by mohl za těmito

13 Píše neslyšící autorka v internetové diskusi na serveru www.Neslysici.cz (jamajus - 04.11.2007 21:09).

14 Neslyšící děti užívají více determinátorů (členy, ukazovací zájmena ap.), více substantiv a sloves – a naopak méně příslovcí, pomocných sloves a spojek (Quigley; Paul, 1984, s. 145).

případy stát transfer z ASL, v němž tato slovesa nemusí být explicitně vyjádřena. Quigley s Paulem (tamtéž, s. 124) v této souvislosti také citují řadu autorů, kteří obdobné rysy, včetně vzájemného zaměňování *být* a *mít*[15] (*The boy have sick. The boy is a sweater. John sick. The girl a ball),* zaznamenali i u slyšících nerodilých mluvčích angličtiny: Cohen (1975) a Politzer a Ramirez (1973) popsal podobné záměny u španělských mluvčích, Scott a Tucker (1974) u mluvčích arabských a Richards (1974) u slyšících učících se angličtinu buď souběžně s jiným jazykem, nebo jako druhý jazyk.[16]

Velmi zajímavé zjištění uvádí Quigley a Paul v souvislosti s predikáty v souřadně spojených větách (1984, s. 151, cit. Quigley, Wilbur, Power, Montanelli a Steinkamp, 1976): „U neslyšících pisatelů bylo zvlášť běžné označení času pouze u prvního slovesa dvou souřadných vět, čímž vznikaly vyjádření jako *The ant went off and* ***ride*** *the dragonfly.*"

Jak se ukazuje, uvedené rysy nejsou zřejmě typické jen pro angličtinu a vyskytují se i v psané češtině neslyšících.

Obecné rysy psané češtiny neslyšících poprvé popsala Macurová, a to jednak na základě dopisů českých neslyšících ve věku 15–19 let (Macurová 1995), jednak na základě textů vzniklých v učební komunikaci, tj. školních prověrek (Macurová 1998).[17] Dílčími tématy se poté zabývalo několik diplomových a bakalářských prací: sloveso v psané češtině neslyšících zkoumala Racková 1996 (viz též Zýková 1997), kategorii rodu Wágnerová (2008) a internetovou

15 Podle Rackové (1996) zmiňují častou záměnu *být* a *mít* i např. Quigley, Wilbur, Power (1976).

16 Konkrétně šlo např. o mluvčí japonské, čínské, francouzské, české, polské, o indiány a mluvčí západoafrických jazyků.

17 Z pravidelně se objevujících odchylek jmenujme např. záměnu sloves označující existenci a vlastnictví v širokém smyslu (*já jsem byla narozeniny),* vypouštění sponových sloves (*kolo nové),* absolutní zápor (*ve škole vůbec líbilo),* absenci pasivních konstrukcí a nerozlišené užívání *protože* a *proto* (Macurová 1998, s. 184).

komunikaci neslyšících analyzovala Šebková (2008).[18] Z perspektivy recepce zpracovala kompetence českých neslyšících v diplomové práci *Čtení s porozuměním u neslyšících* Poláková (2000).

Přímo vyjadřováním času v psané češtině neslyšících se vedle již uvedené Zýkové zabývala také Macurová (2003) v článku *Poznáváme český znakový jazyk IV. (Vyjadřování času)*; některým způsobům vyjadřování času věnuje pozornost i Šebková ve zmíněné práci o internetové komunikaci neslyšících. Nejdetailnější informace v tomto směru poskytuje diplomová práce Rackové *České sloveso v psaných projevech českých neslyšících* (1996), která při své analýze vedle materiálu shodného s Macurovou (1995; dopisy neslyšících adolescentů), vycházela i z řízených psaných projevů, konkrétně z dotazníku, který zjišťoval gramatickou přijatelnost, a z volného psaného projevu na zadané téma.[19]

Zýková (1997, s. 17–25) ve své práci rovněž uvádí šest základních obecných rysů, jimiž se psaný projev neslyšících odlišuje od většinové češtiny, a to:

1. <u>analytické vyjadřování</u>: projevuje se např. v imperativu dokonavých sloves (*buď vydržet*) nebo v tvoření slov (*ložnice škola* místo *internát*);
2. <u>lexikalizace gramatických významů</u>: zasahuje zčásti zvratná slovesa, u nichž zvratné *se/si* vyjadřuje vzájemnost (*Jsem ráda že jsme <u>spolu</u> viděli*)[20], či celkový zápor (*nic stalo, nikdo*

---

18 V monotematickém čísle *Češtiny doma a ve světě* věnovaném neslyšícím shrnula typické chyby v psané češtině neslyších Hudáková (2002, s. 125–130) a několik stručných poznámek nalezneme i u Strnadové (1998, s. 240–248).

19 Testování, jež proběhlo v říjnu 1995 ve dvou ročnících SZŠ pro sluchově postižené v Berouně, se účastnilo 18 studentů. „Vzorek neslyšících studentů se vyznačoval velkou různorodostí, co se týče věku, stupně sluchového postižení, preferovaného typu komunikace i rodinných podmínek“ (Zýková, 1997, s. 16).

20 „Zatímco v češtině slyšících pisatelů zvratné *si* u slovesa *vypravovat* znamená jeden s druhým, tj. ‚já tobě a ty mně‘, neslyšící pro vyjádření tohoto významu použijí buď slova *spolu* nebo doslovně vyjmenují činitele děje, např. *Světlana a Důrovič stále Láska*...tj. ‚mají se rádi‘ či *Renata a Světlana vypravuje* ve smyslu ‚R. a S. si vypravují‘“ (Zýková, 1997, s. 21).

pracoval, vůbec vypravuje mě);

3. absolutní/nepříznakový tvar 3. os. sg.: vyskytuje se na místě infinitivu (*já musí hlídá – budeme sprchuje*), imperativu *(prosím tě pomůže)*, tvarů jiných slovesných osob (*my může* – (já) *poletí*) nebo i na místě všech složek složených slovesných tvarů (*ty bude má* ‚ty budeš mít‘);
4. vypouštění, nahrazování a přidávání slovesných tvarů: vedle tvarů sponového *být* se týká zejména zvratného *se/si* (*Ve vlaku je hodně špinavé a já jsem musela doma vykoupat*) a infinitivu ve spojení s modálním slovesem (např. *ty nesmíš kluka* nebo *nechci až na podzim*).
5. oddělování jazykové formy a obsahu projevující se přejímáním hotových struktur a jejich mechanickým užíváním;
6. odkazování k sobě samému 3. osobou sg. (např. Světlana píše o sobě: *Světlana je čas domů*).

Vedle těchto obecných rysů byly až dosud v psaných projevech neslyšících zaznamenány následující odchylky týkající se přímo vyjadřování času (pokud není uvedeno jinak, citujeme Rackovou 1996, zejm. s. 17–30).

Prézens

V projevech třetiny zkoumaných pisatelů se vyskytoval tzv. složený přítomný čas, tj. k tvarům přítomného čas byly přidávány prézentní tvary pomocného slovesa *být*, popř. *mít*, fungujícího v češtině neslyšících jako pomocné sloveso (např. *Lenka je v B. pracuje. – Olina má čeká*; k poznámkám Rackové týkajícím se sloves *být a mít* se vrátíme později). Podle Zýkové (1997, s.

18) pro takto tvořené tvary „není už tak důležité, že se pomocný tvar s významovým slovesem nemusí shodovat v osobě a v čísle“, tak jako např. ve větách *nezlob že, jsem nemůže – nemůže přijet, protože jsi už má starosti – já jsi uklízíme i kuchyni.* Šebková (2008, s. 63) jako jediný příklad analytického tvoření přítomného času uvádí spojení pomocného slovesa s infinitivem, tedy nikoli s indikativem prézentu: *Tak nejsi uplne rozumet o Deaf kultura.*

Futurum

K nejčastějším odlišnostem v rámci futura patří analytické tvoření budoucích tvarů dokonavých sloves analogicky podle sloves nedokonavých (např. *já budu koupit* – (on) *bude mě pozvát*).

Vedle toho upozorňuje Racková (1996, s. 22–23) ještě na další odchylky; patří k nim následující případy:

1. „gramaticky nesprávný (…) budoucí čas tvořený pomocí přítomných tvarů významového slovesa nedokonavého a dokonavého vidu a tvarů *bud -u, -eš*. Nejčastější je tvar *bude*, 3. os. sg.“ (např. *bude přijde Lenka – Ty bude má svátek*). Na místě indikativu prézentu významového slovesa stojí v podobných analytických tvarech někdy také syntetické futurum slovesa pohybu (*já s Martine bude pojedu*) nebo tvar imperativu (*otec bude přivez stan*). Imperativ se mimo to objevuje v analytických tvarech i v pozici pomocného slovesa (*nebuď v pojedu do P.*).
2. Skutečnost, že „tvary *bud-u, -eš* jsou často jedinými slovesy ve větě.“ Tyto tvary pak většinou zastupují futurum sloves pohybu (*možná už budu do práce – budu na autoškolu – v září budu 1. ročník*). V některých případech tohoto typu je význam významového slovesa vyjádřen, resp. naznačen substantivem (*Mirek bude u nás návštěvu – Já budu setkání s Olinou).*

3. Výskyt indikativu prézentu nebo infinitivu na místě futura v případech, kdy děj zařazuje do budoucnosti kontext (datum dopisu, logické řazení popisovaných dějů, užití lexikálních prostředků, např. *potom, pak, příští týden, brzy* ap.). Sloveso bývá v těchto případech většinou v prézentu nebo v infinitivu“ (s. 23). Gramaticky nesprávné jsou tyto tvary, pokud se nejedná o kontextovou transpozici slovesného času, např. *čekám až přijeďte a otevřu ústu a my kecáme – v září může na kole jezdit ruka dobrá – jak sis napsala, že přijedeš a dokonce i přespat.*
4. Jen okrajovou záležitostí je podle Rackové (s. 22) „budoucí čas složený z tvarů pomocného slovesa *být* v prézentu a tvarů *bud-u, -eš, -e...*“ (*já jsem nebude se koupat – já jsem budu do holičství*).

Préteritum

Za nejvýraznější a nejčastější interferenci z českého znakového jazyka lze podle Macurové (2003) nepochybně považovat lexikální vyjadřování času. V konstrukcích typu *Já jsem byla v minulý čas šla spala tři dní u babičky – byla jsem navštívila Evu – tvůj bratr měl dvakrát propadl – já byla vzpomínám – včera on koupit* ap. je možné „identifikovat lexikální výraz odkazující do minulosti (*včera, v minulý čas, byla, měsíc bylo*) + slovesný lexém. Ve funkci časově zařazujících lexikálních jednotek figurují prostředky značně různorodé: běžná časová adverbia, např. *včera,* běžné adverbiální výrazy, např. *minulý týden,* adverbiální výrazy nějak specifické – *v minulý čas, měsící bylo,* příčestí minulé od slovesa *být – byl, byla, bylo* a příčestí minulé od slovesa *mít* [...] Slovesné lexémy, které za lexikálním příznakem následují, jsou v nejrůznějších tvarech. Nejpočetněji jsou zastoupeny minulý čas, pouhé příčestí minulé, tvary přítomné, infinitiv. Tyto ‚tvary‘ (mnohdy samy zdaleka ne ‚dokonalé‘) se užívají nesystematicky a v podstatě

nepředpověditelně. Z toho lze vyvodit, že neslyšící uživatelé češtiny slovesné tvary zhusta nerozlišují, gramatických významů, jež jim přiřazují, si nejsou vědomi – a při vyjadřování času je pro ně důležitý především význam lexikální“ (Macurová, 2003, s. 97).[21]

Racková shledává jako nejčastější odchylku vypouštění pomocného tvaru slovesa *být* v 1. a 2. osobách, je si ale vědoma, že „v mluvené češtině jsou tvary s vyjádřeným podmětem a elidovaným pomocným tvarem slovesa *být* v 1. os. sg., řidčeji v 1. os. pl. přijatelné“ (s. 24). V písemných projevech neslyšících jde o případy jako (*já) nemohla otevřít oči – já opila – my nemohli vzít velký stan – ty byla návštěvu* atd.

Na s. 26 téže práce upozorňuje Racková rovněž na to, že v písemných projevech neslyšících se vyskytuje „gramaticky nesprávná (…) kombinace tvarů dvou časů, tj. přítomný čas významového slovesa a sloveso *být* v minulém čase. Minulý čas pomocného slovesa může být gramaticky správně tvořený (s pomocným tvarem slovesa *být* v prézentu pro 1. a 2. osobu) nebo bez pomocného prézentního tvaru“ (případy jako (já) *byla jsem pohladím – já byla plačů*). V této souvislosti si autorka všímá toho, že z prézentních tvarů významového slovesa je zvlášť častá 3. os. sg. (*maminka jsem byla pracuje – bylo mě líbí*). Významové i pomocné sloveso mohou být také v préteritu (*byla jsem moc plakala – všechny byli šli v kině – maminka byla se koupila pro mě rifle*). Kromě toho „ve 2. os. sg. bývá pomocný tvar slovesa *být* v préteritu zaměňován staženým tvarem reflexívního *se/si* s morfémem pomocného *být*, bez ohledu na to, jestli je sloveso reflexívní nebo ne“ (s. 27; *nebyla nebo byla ses smutná – jak sis mi napsala).*

V téže práci na s. 28 – 29 nacházíme i konstatování, že v psaných projevech neslyšících

21 Terminologická poznámka: vzhledem k tomu, že signalizace času pomocí *l*-ového participia se neomezuje na jediné sloveso (vedle *být* jím může být i *mít*) a že se jeho podoba proměňuje v závislosti na rodu (*bratr měl, já byla*), a zejména proto, že pomocné sloveso je v přítomném tvaru signálem času přítomného (*nejsi rozumět*, srov. dále) se podle mého názoru jedná spíše o signál morfologický, přidržím se ale již zaběhnuté terminologie a v této souvislosti budu o něm hovořit jako o signálu lexikálním.

„sporadicky dochází k případům, kdy je minulý čas nahrazen slovesným tvarem jiné kategorie, např. imperativem“ (*Už jdi do vody – tak pád a otoč uviděla krásného klukama – Když Olča už jdi domů*), celkově je však častější záměna minulého času infinitivem (*Manžel mě dovolit přijedeš – Včera Zdeněk koupit knihu – Minulý chodit na zábavu*). Časové zařazení umožňuje někdy kontext celého textu, jindy lexikální jednotka v dané větě (*včera*, datum ap.). Jak se dozvídáme z kapitoly o infinitivu (s. 66), infinitiv nahrazuje jiný slovesný tvar nejen v préteritu, ale obecně „v pozicích, kde je v češtině určitý slovesný tvar“, např. *Kde kočka jménem Mikeš si hraje a pěkně roste ale zlobit – ... že přijedeš a dokonce i přespat – já psát dopis.* Nahrazování určitého tvaru infinitivem si všímá i Šebková (2008, s. 59) a dodává, že k němu často dochází na místě 3. os. pl. (*Neslysici pouzivat ZJ – Deaf*[22] *jednoduchy rozumet co je obsah*) nebo 3. os. sg. (*Eppee to bojovat*).

Podle Rackové k dalším řídkým jevům patří analogické vyrovnání systému tvarů minulého času podle 1. a 2. osoby (jediné doklady: *Olina je smála – to je bylo hrozné fakt – Fatmírovi je zlobil*).

---

22 Při posuzování kategorie čísla u substantiv *D/deaf, D/deafs, N/neslyšící* a *slyšící* (resp. slovesných tvarů s nimi se shodujících) bychom byli poněkud opatrnější. Na první pohled se sice zdá, že převládají plurálové podoby (např. *jak normální neslyšící bez CI žijí – nevíš nic co neslyšící dokážou!!!! – neslyšící dávají přednost visualní – takhle by to Neslysici nerekli*), ale nalezneme (nikoli výjimečně) i případy užití singuláru s generickým významem: *Neslysici ma sve myslenky – slysici ma slaby oci – deaf pracuje v parlamentu ovladat jenom ZJ – myslis deaf je lenost – myslis ze deafs fakt je primitivni?????? – ja vidim ze deafs ma ki* (‚kochleární implantát‘), *je mi lito.* Výrazy *(D)deaf, (D)deafs* jsou zajímavé i jinak, jak z hlediska morfologie, tak okruhem uživatelů. Bez ohledu na stav sluchu se občas zařazují do české deklinace, a to podle vzoru *pán* (srov. slyšící pisatelka: *deafové zvládnete všechno sami – deafové nerozumí;* u neslyšících se však vyskytuje pouze 4. p. pl. *deafy: PROČ chceš oddělovat deafy, ohluchlé, nedoslýchavé, implantované atd? – Stejne latina je na prdu a neni k uzitku pro deafy*). Výrazy *deaf (deafs)* nalezneme nejčastěji v přípěvcích neslyšících nebo nedoslýchavých autorů (a naopak u slyšících pisatelů velmi sporadicky), proto se nabízí k úvaze, zda bychom na ně nemohli pohlížet jako na sebeidentifikační znak neslyšících (srov. v této souvislosti i kolokace, v nichž výraz *deaf* vystupuje jako adjektivum, např. *náš deaf svět – naše deaf kultura*; u nedoslýchavého pisatele se obejvují i podoby typu *deafkultura* a *deafsvět*).

Napříč časy

K obecným charakteristikám kategorie času a jejího využívání v psaných projevech neslyšících patří, že „často pisatelé zkoumaných dopisů střídají slovesné časy a nedodržují logickou časovou posloupnost. I když jsou jednotlivé slovesné tvary gramaticky správné, pisatelé je někdy nesprávně používají“ (Racková, 1996, s. 17). Jedná se o slovesné časy v podřadných souvětích, popř. i v rozsáhlejších úsecích textu (*Když bude v J. hezké počasí, tak nemůžu se koupat – ... navštěva u tety v pondělí jeli domů já mohla k vám do S. ale nevím jestli doma nebo pryč na prázdniny*).

Podobně obecnou poznámku nacházíme u Macurové (2003, s. 96), a to ve spojitosti s vyjadřováním zájmenného podmětu, které podle jejích slov proniká do češtiny neslyšících ze znakového jazyka (např. *on koupit – já bude koupila – ty psala*) a které „samozřejmě úzce souvisí s podobou užitých tvarů českého slovesa: z výrazů jako *včera koupit, bude koupila* a jim podobných není totiž zřejmá gramatická kategorie osoby. Tu vyjadřuje právě jen zájmenný podmět – a jeho užití tak má v konstrukcích podobného typu své oprávnění.“ Častého výskytu osobních zájmen na pozici podmětu si všímá i Racková (1996, s. 26), když v souvislosti s užíváním minulých tvarů bez pomocného slovesa konstatuje, že „většina pisatelů však osobní zájmena s oblibou používá nefunkčně, tj. s plnými tvary minulého času, bez motivace zdůraznění či vyjádření kontrastu.“

K zajímavému obecnému postřehu, který se týká kategorie času, dospěla ve své práci také Šebková (2008, s. 59), jež upozorňuje na výskyt konstrukcí se slovesem *dělat*, v kterých „se sloveso *dělat* chová jako pomocné sloveso“ (jde o případy jako *Neslyšící, který nabízí nedělal změnit tarif a T-mobile vždy dělal změnit tarif – budeš delat vybehat – delas diskriminace*

menisina).

Již několikrát (s. 27, 29) jsem se dotkla vypouštění[23] sponového slovesa *být* a jeho záměny se slovesem *mít* jakožto typických rysů psané češtiny neslyšících (např. *Tomáš moc zlobí hloupý – nespokojená ve škole – moc ty fajn holka – vždycky jsem strach – jsem velkou radost – V H. má málo sněhu*, Racková, 1996, s. 20–21). K okruhu problémů spojených s těmito dvěma slovesy by analogicky mohlo být řazeno i vypouštění slovesa *mít* (Racková, 1996, s. 21 zmiňuje např. následující ekvivalenty frazému *mít se dobře: Já se trochu dobře – Já se to normální dobře*). Všechny specifické rysy češtiny neslyšících vyjmenované v tomto odstavci nalezneme i v psané angličtině neslyšících (srov. s. 26–27). Domnívám se, že se jedná o typ odchylek vázaných na slovesa *být* a *mít* a projevujících se napříč všemi časy, nikoli o problém omezený na vyjadřování času. Na tomto místě tedy uvedu pouze několik ilustrativních dokladů (viz následující odstavec; další příklady obsahuje příloha *Být a mít* na s. 171–173) a dále se v této práci těmito konstrukcemi nebudeme zabývat, pokud ovšem jejich výskyt nebude přímo souviset s problematikou vyjadřování času, jako např. s „prostou“ záměnou časů (*Náměstí je nové* místo *Náměstí bylo nové*).

Příklady **vypouštění slovesa *být, mít* a jejich záměna** ve slohových pracích dětí ze základní školy pro SP, žáků ze středních škol pro SP a v internetové diskusi na www. neslyšící.cz:[24]

---

23 Užívám obecných výrazů *vypouštění* či *vynechání*, neboť (ponechme stranou, že následující termíny označují jak proces, tak jeho výsledek) termín-pojem *elize* bývá tradičně spojován především se zvukovou stránkou jazyka (hláskami, popř. slabikami) a *elipsa* s vynecháváním výrazů (kontextová, endoforická elipsa; situační, exoforická elipsa). Ve srovnání s vypouštění *být* a *mít* je hlavní rozdíl v tom, že elipsy nejsou „útvary v pravém smyslu negramatické, protože vypouštění příslušných členů a neobsazení jistých pozic je vázáno na jistý specifický kontext” (*Příruční mluvnice češtiny*, s. 696), srov. též. *Čeština – řeč a jazyk*, 2000, např. s. 249.

24 Viz *Přílohu I* na s. 168nn. Zdrojový materiál a problémy spojené s jeho získáváním jsou popsány v následující

Být namísto *mít* v prézentu: *Protože jsi neúspěšná kariéra – Prazaci jsou malo hracu –* [sestra] *je krásné rty – nejsi uplne znalost deaf.*

Být namísto *mít* v préteritu: *Všichni byli velkou radost – Král s ženou byli svatbu –* [pes] *byl horší hlas – jak jsme byli ve Valmezu prednasku.*

Mít namísto *být* v prézentu (méně časté než *být* namísto *mít*): *mas pekne tvrdohlava – Do školy nechodím protože mam nemocný.*

Mít namísto *být* v préteritu: *mělo málo sněhu – v sobotu měl akce karneval pro neslyšící v Hradci.*

Vypouštění sponového *být* (na čas lze usuzovat jen z kontextu). O prézens jde nejspíše v případech *ona 0 nikdy lakomá – Datel 0 velmi uražený – to 0 SPROSTÝ ČLOVĚK!!! – ty 0 stale tvrdohlava – doktor 0 pitomec*; prézens a futurum *Já 0 zvědavý kdo 0 nové moderátor* (‚jsem zvědavý, kdo bude nový moderátor‘); préteritum *lepší 0 v dětství – on 0 hodne zklamany kvuli KI.*

V případě absence slovesa *mít* se vědomě dopouštím jistého zjednodušení. Vzhledem k časté záměně *mít* a *být* nelze totiž vyloučit, že ve skutečnosti neslyšící mohli mít v úmyslu např. napsat věty se slovesem *být*, a podobné formulace by tedy bylo korektní hodnotit jako kombinaci dvou chyb, záměny *být* za *mít* a absence *být*. O původním záměru neslyšícího pisatele je však možno pouze spekulovat a výslednou konstrukci jsme s to v našem případě posuzovat pouze pohledem slyšícího uživatele češtiny.

Vypouštění slovesa *mít*: *ty stale tvrdohlava a 0 tvrde mozek – Prave 0 uplne stejny nazor jako Carmen – jaká barva 0 žába?*

K problematice vynechávání slovesných tvarů, resp. jejich částí ještě dodejme, že

---

kapitole. Toto poněkud neobvyklé pořadí uváděných informací vyplynulo ze záměru postupovat v řazení kapitol od obecného ke konkrétnímu a od teoretického k praktickému (představy o čase – čas v mluvených jazycích – čas ve znakových jazycích – čas v psané češtině neslyšících...). Doklady, které uvádíme v této kapitole, jsou pouze ilustrativní, a neobvyklé pořadí je tedy snad možno omluvit i touto skutečností.

vypouštění sice nejčastěji postihuje sponové sloveso *být* (případně i *mít*), ale nikoli výhradně. Stejně dobře se může týkat i sloves významových (viz Přílohu II Absence slovesa na s. 174–175). Jak podotýká Racková (1996, s. 21), ne vždy lze jednoznačně určit, které sloveso bylo ve větě vypuštěno (srov. např. *Dobře peníze – vždy u mě měsíc dva-třikrát).*

Závěrem přehledové kapitoly se ještě jednou vrátím k výzkumu Rackové (1996, přílohová část s. 4) a ocituji z něj výsledky, s jakou úspěšností neslyšící studenti opravovali různé typy chybných konstrukcí (pro celkovou představu uvádím všechny jevy, nejen ty, které se týkají časů; rozdělení tří skupin přejímám od Rackové).[25]

Nejsnadněji studenti opravili chybné konstrukce
s infinitivem (1. r.[26] úspěšnost 100%, 2. r. úspěšnost 81,3%),
s přítomným časem (1. r. úspěšnost 92%, 2. r. úspěšnost 72,5%),
s minulým časem (1. r. úspěšnost 75%, 2. r. úspěšnost 70,5%),
s podmiňovacím způsobem (1. r. úspěšnost 70%, 2. r. úspěšnost 75%).

Středně náročné (úspěšnost se pohybovala v rozmezí od 43 % do 50 %) byly konstrukce
s budoucím časem (1. r. úspěšnost 65%, 2. r. úspěšnost 56,3%),
se zvratnými slovesy (1. r. úspěšnost 60%, 2. r. úspěšnost 43,7%),
s rozkazovacím způsobem (1. r. úspěšnost 52%, 2. r. úspěšnost 50%).

25 „V dotazníku byly studentům předloženy k posouzení z hlediska češtiny slyšících ‚zvláštní' konstrukce, které se často objevovaly v korespondenci. Úkolem studentů bylo rozhodnout, zda je ta která věta správná či špatná a nesprávnou gramatiku podle svého uvážení opravit" (Zýková, 1997, s. 17). Za pozornost také stojí poznámka, že „ne vždy neslyšící ve srovnání se slyšícími studenty dosáhli podprůměrných výsledků. V některých položkách slyšící studenti dosáhli pouze okolo 60 % úspěšnosti. Některé chyby byly společné jak slyšícím, tak neslyšícím, např. podmiňovací způsob typu *ty byla jsi přišla*. Mimoto v některých rovinách psaného projevu dosahují neslyšící výsledků lepších (např. pravopisně byly psané projevy neslyšících, na rozdíl od psaných projevů slyšících středoškoláků, téměř bezchybné)" (tamt.).

26 Zkratka *r.* v tomto přehledu označuje ročník.

Nejobtížnější byly

konstrukce s neosobními slovesnými vazbami (1. r. úspěšnost 52%, 2. r. úspěšnost 25%),

položky rozlišování vidu (1. r. úspěšnost 50%, 2. r. úspěšnost 31%),

položky zaměřené na shodu slovesného tvaru v čísle (1. r. úspěšnost 30%, 2. r. úspěšnost 12,5%).

6. PŘÍČINY ODLIŠNOSTÍ PSANÉ ČEŠTINY NESLYŠÍCÍCH

Příčiny odchylek v psané češtině neslyšících, resp. i v psané angličtině neslyšících, byly s využitím relevantní zahraniční literatury podrobně popsány v nedávno dokončených diplomových pracích Šebkové (2008) i Wágnerové (2008). Proto je nebudeme znovu detailně probírat a omezíme se pouze na shrnutí základních faktů:

Na rozdíl od znakového jazyka, jazyka vizuálně-motorického, je mluvený jazyk neslyšícím smyslově nedostupný, tzn. nemohou si jej osvojit ve smyslu přirozeného nabývání (srov. Macurová, 1998). Odezírání jako způsob zprostředkování mluvené podoby jazyka je dysfunkční: jednak „viditelnost“ hlásek dosahuje maximálně 40 %, jednak „dosud neznámá slova nelze odezírat, protože zrak neposkytuje informace o zvukové podobě mluvené řeči. Neslyšící děti, které neznají mluvený jazyk, se jej tedy nemohou naučit pouhým pozorováním lidí, kteří mluví.“ (Strnadová, 1998, s. 13).

Z výše řečeného vyplývá, že jazyk většinový (v našem případě psaná čeština), by měl být vyučován jako jazyk cizí. Třebaže v posledních letech došlo v českém prostředí ve výuce na speciálních školách pro sluchově postižené k mnohým pozitivním změnám, současnou situaci není možné považovat za ideální.

Velmi důležitou roli hraje i skutečnost, že 90–95 % neslyšících dětí se rodí slyšícím rodičům. „Může se stát, že ani mluvený, ani znakový jazyk se k malému neslyšícímu dítěti nedostává v takové kvantitě či kvalitě, která dostačuje pro snadné osvojení prvního jazyka” (Gallaway, 2001, s. 55). Jako kritická hranice pro osvojení jakéhokoli jazyka se obvykle uvádí věk pěti let; srov. Mayberry, 1991 (cit. podle Wollová, 2001, s. 68): „Děti, které si do věku 5 let neosvojí dokonale první jazyk, své zpoždění už nedohoní – ani v jazyce znakovém, ani v mluveném.“

Výsledky svých experimentů týkajících se kritického období pro osvojení jazyka neslyšícími dětmi shrnuje Mayberryová do základních šesti bodů: „(1) Jasně se prokázalo, že existuje kritické období pro osvojení znakového jazyka. (2) Vliv kritického období na osvojení znakového jazyka je mimořádně silný a rozsáhlý. (3) Kritické období ovlivňuje nejsilněji osvojování prvního jazyka a slaběji osvojování druhého jazyka. (4) Vlivy kritického období jsou zřejmé na všech rovinách jazykové stavby, jmenovitě ve fonologii, morfologii, lexikonu, syntaxi a sémantice. (5) Kritické období ovlivňuje chápání jak jednoduchých, tak složitých syntaktických struktur u jedinců, kteří se učí jazyk později. (6) Vlivy kritického období lze sledovat ve všech dosavadních úkolech testujících porozumění, konkrétně zapamatování a vět a příběhů a („sentence and story memory“), porozumění větám a příběhu a chápání gramatiky („grammatical judgement tasks“). Konečně, vliv kritického období na osvojení prvního jazyka je **trvalý** [zvýraznila K.R.]. Mimo to výsledky studií naznačují, že existují výrazné paralely mezi obdobím kritickým pro rozvoj zrakového systému a obdobím kritickým pro rozvoj jazykového systému jednotlivce. U jedinců s vrozeným šedým zákalem, který v raném dětství zabraňuje zrakovým vjemům, se v dospělosti vyvine funkční slepota i po tom, co je šedý zákal úspěšně odstraněn. Naše výzkumy ukazují, že jedinci, kteří se narodí neslyšící a během raného dětství jsou izolováni od jazyka, nebudou ani v dospělosti jazyka plně funkčně užívat“ (Mayberry, 1998, s. 355–356.).

7. SBĚR MATERIÁLU

Kvantifikující popis, který jsem vytyčila jako cíl diplomové práce, vyžadoval shromáždění co nejrozsáhlejšího materiálu, u kterého nebude pochyb o jeho autenticitě a bude jednoznačně interpretovatelný. Problémem se ukázalo vše: rozsah, autenticita i interpretace.

Abych se alespoň do jisté míry přiblížila reprezentativnímu rozsahu, neomezila jsme se pouze na jediný zdroj, ale využila jich hned několik. První z nich tvořily slohové práce neslyšících žáků a studentů škol pro sluchově postižené. Jak ze základních, tak ze středních škol pro sluchově postižené mi bylo ochotně poskytnuto poměrně velké množství slohových prací, avšak převážná část těchto textů se bohužel ukázala jako nepoužitelná kvůli jejich zjevné nepůvodnosti (např. od žáka, který při hodině češtiny měl problém napsat jednoduchou větu, jsem obdržela text s bezchybným několikavětným souvětím s pasivem i kondicionálem ap.). Po dalším kroku (vyloučení všech nejednoznačných, resp. zavádějících konstrukcí) se získaný materiál omezil tak výrazně, že vyžadoval doplnění (blíže viz další odstavec). Z původního materiálu mi zůstalo pouze několik textů (s malým počtem dokladů) od žáků ze Základní školy pro sluchově postižené v Brně a od studentů ze středních škol pro sluchově postižené v Brně a Hradci Králové a ze Střední zdravotní škole v Praze Radlicích. Konkrétně se jednalo o 27 dokladů[27] od 10 autorů ze základní školy (v přílohách je označuji zkratkami zš1–zš10) a 45 dokladů od 17 autorů ze škol středních (odkazují na ně zkratky sš1–sš17). Protože u konstrukcí „správných“ nebylo možné stoprocentně vyloučit zásah učitele (např. i formou porady), využívám tyto texty výhradně jako zdroj nestandardních konstrukcí, nikoli tedy např. při sledování poměru konstrukcí standardních a nestandardních.

27 Za „doklad“, tj. započítaný doklad, zde považujeme výskyt slovesného tvaru v jednom ze tří sledovaných časů.

Další materiál jsem získala z diskusí probíhajících na serveru www.neslysici.cz. Název *Diskuse* nese jedna z mnoha rubrik, která je rozdělena na 15 témat[28]. Byl stažen celý archiv příspěvků od roku 2002 do současnosti; příspěvky, které pocházely od neslyšících a v kterých se objevilo vyjádření času, spadaly ponejvíce do let 2006–2007. Z tohoto zdroje bylo získáno celkem 212 hodnocených dokladů od 44 autorů. Přesné časové údaje o tom, ze kdy pocházejí jednotlivé doklady, společně s tzv. nickem (přezdívkou pisatele) uvádím v přílohách ve formě *niro - 11.10.2007 13:18*. Diskusí se samozřejmě účastní nejen lidé neslyšící, ale i slyšící, nedoslýchaví a jedinci s kochleárním implantátem. Při určení autorství neslyšících (pokud odhlédnu od rysů jazykových) jsem vycházela z explicitních výpovědí typu *jsem deaf – Jsem stastny ze jsem deaf – jasne jsem deafs – Jsem deaf a požívám 100 % znakovou jazyk. – Od mala jsem neslysici a mam neslysici rodice – ja jako neslysici* atd. U několika přispěvatelů jsem autorství neslyšících byla s to určit také na základě osobní známosti (někteří účastníci se zapojením do dané diskuse, stejně jako nickem v ní užívané, nijak netají). Pokud se v některých dokladech vyskytla vlastní jména, která by mohla vést k identifikaci osob nebo organizací, nahrazuji je jinými pojmenováními.

Zdrojem dat k excerpci mi také byly emaily a chaty, které jsem obdržela od neslyšících; celkem se jednalo o 31 dokladů od devíti dospělých neslyšících, z nichž celkem čtyři mají neslyšící rodiče. V přílohách jim přiřazuji zkratky n1–n9.

Ani po získání textů ze všech zmíněných zdrojů nebyl jeho rozsah pro kvantitativní analýzu dostatečný (cílem bylo získat takové množství dokladů, které by umožňovalo dosáhnout

28 1) Kultura, společnost, 2) Láska, sex, vztahy, 3) Obchod, finance, 4) Počítače, Internet, 5) Rekreace, sporty, 6) Rodina, domov, 7) Školy, vzdělání, 8) Telefony, komunikace, 9) Televize, 10) Tlumočení, tlumočníci, 11) Vzkazy, 12) Záliby, koníčky, zábava, 13) Zdraví, krása, 14) Znakový jazyk, 15) Ostatní.

počtu 30 výskytů pro každý základní způsob vyjadřování jednotlivých časů[29]). Rozhodla jsem se proto využít i rozsáhlého materiálu, který je citován v dosavadních lingvistických pracích, a to především v diplomové práci Rackové (1996) a Wágnerové (2008). Již výše bylo uvedeno, že Racková vycházela z dopisů neslyšících adolescentů a z volného psaného projevu studentů střední školy pro SP v Berouně[30]. V případě dopisů ponechávám v přílohách pro možnost srovnání číselné označení respondentů podle Rackové, tedy např. u dokladu pocházejícího od autora s číslem 26 uvádím 26Rack1996. Údaj 1996 odkazuje k roku, kdy práce Rackové vznikla.

Doklady, které pocházejí z volného psaného projevu a u nichž Racková nerozlišuje mezi autory, identifikuji zkratkou VPPRack1996. Z tohoto zdroje jsem použila celkem pouze 3 věty se čtyřmi doklady. Abych se vyvarovala zkreslení při udávání počtu autorů, udávám u těchto případů nejmenší možný počet (tj. 1), tzn. započítávám je, jako by pocházely od jednoho autora. Pro úplnost je třeba dodat, že mnohé z dokladů Rackové jsem nemohla využít kvůli nejednoznačnosti interpretace.

Doklady od Wágnerové, které byly získány elicitační metodou překladu z českého znakového jazyka, pocházejí od neslyšících respondentů ve věku od 18 let výše. Týkají se výhradně vyjadřování préterita a odkazuji na ně obdobným způsobem jako na doklady Rackové, tj. např. 18wagner2008.

Několik dokladů také čerpám z textů Macurové 2003, 1998, 1995 (zdrojovým textem jsou

29 Při statistickém porovnávání vzorků se skupiny zahrnující méně než 30 reprezentantů zkoumaného jevu považují už za malé vzorky (srov. Oakes, 1998, s. 12). Hranici 30 výskytů se nám pochopitelně podařilo překročit (nebo se jí alespoň přiblížit) jen u základních, centrálních způsobů vyjadřování jednotlivých časů v textech neslyšících, nikoli u způsobů okrajových.

30 Data Rackové získaná z testu, v němž neslyšící respondenti rozhodovali o správnosti či nesprávnosti konstrukcí, a nesprávné konstrukce nahrazovali správnými, ponechávám stranou, neboť podle mého názoru není kompatibilní srovnávat přirozeně produkované věty a konstrukce vzniklé na pozadí jiných.

převážně dopisy od neslyšících adolescentů)[31], a po jednom dokladu z textu Hudákové 2002 (zdroj není uveden) a Strnadové 1998 (v tomto případě je autorem dospělý neslyšící). V přílohách užívám zkratek analogických s předešlým případy, tj. Mac2003 apod., Hudák2002 a Strnad1998.

Spektrum materiálu analyzovaného v této práci je tedy nakonec poměrně široké: jsou v něm zastoupeny texty školní, texty veřejné (z internetové diskuse) i soukromé (maily). Respondenty tvoří zčásti adolescenti a zčásti dospělí neslyšící, v menší míře jsou zastoupeni i žáci základní školy. U textů z internetových diskusí samozřejmě nejsou k dispozici sociologické údaje o respondentech, avšak tento nedostatek podle mého názoru mnohonásobně vyvážila povaha těchto textů: přispěvatelé se v nich sami rozhodli sdělit nějakou informaci, podělit se o dojmy ap., tj. měli potřebu komunikovat, – což např. o školních textech neplatí.

Všechny texty s výjimkou dat získaných z diplomové práce Wágnerové jsou společně charakterizovány tím, že nevznikly za účelem výzkumu, a ze sociologických technik v jejich případě tedy uplatním „analýzu dokumentů“ [32]. Nespornou předností je, že se jedná o nereaktivní neagresivní metodu. Snad kromě textů vzniklých ve školách (tj. ve „stimulujícím“ prostředí, kde by se mohl projevovat např. větší důraz na jazykovou stránku projevu) by zkreslující faktory měly být vyloučeny. Naopak k nevýhodě, jež je vlastní každé analýze dokumentů, patří nejistý výskyt zkoumaného jevu; k tomu se v případě textů neslyšících přidává – a to ve velmi vysoké míře – nejednoznačnost interpretace. Nejasné doklady (jako např. *Já dlouholetý (min.10 let) splní*

31 Protože se materiál Macurové a Rackové v několika případech překrýval, započítávali jsme doklady obou autorek vždy pouze jednou, pokud byly zastoupeny v rámci jednoho typu vyjadřování času.

32 Srov. Disman (2002, s. 124): „Analýza dokumentů: To je analýza jakýchkoli dokumentů, které nebyly vytvořeny za účelem našeho výzkumu. Záznamem mohou být právě tak dobře psané dokumenty jako jakékoliv materiální stopy lidského chování.“ (s. 175). V souvislosti s již publikovanými daty (srov. výše diplomové práce a články) se mluví o sekundární analýze dat.

přání pouze chtěl manažer a věřím nejde udělám – sem rád na setkaváme se ale zatím tolik nemám času, zkusí pokusit setkávame se.) až na několik málo výjimek do zkoumaného materiálu nezahrnuji. Výjimku představují hlavně konstrukce s infinitivem (např. *Jen čekat a vyhrát peníze*). Souborně jsou tyto významově nejednoznačné doklady uvedeny ve zvláštní příloze (viz Příloha VI – Infinitiv na s. 230. K několika málo dalším ne zcela jasným případům připojuji zvláštní komentář a nepočítám je mezi hodnocené doklady, pouze je uvádím jako zajímavé příklady. Nedostatek plynoucí z vyloučení takových nejednoznačných konstrukcí je však podle mého názoru kompenzován celkovým rozsahem sebraného materiálu a částečně i zařazením dat z práce Wágnerové, získaných elicitační metodou. Celkový počet všech vyexcerpovaných dokladů od 147 autorů byl 865, z toho 484 dokladů hodnocených, tzn. těch, které byly započítány při kvantifikacích v rámci jednotlivých časů (v uvedených 484 dokladech jsou tedy započteny např. i konstrukce s infinitivem a záměnou *být* a *mít*).

Metodu elicitace jsem použila až při dodatečné sondě sloužící k verifikaci výsledků. Sonda byla zaměřena na 12 neslyšících studentů Střední zdravotnické školy v Radlicích, kteří překládali 9 vět z českého znakového jazyka do psané češtiny (blíže viz popis sondy na s. 159–160).

8. CELKOVÁ KONCEPCE

Sebraný materiál byl po zmíněném vydělení nejasných dokladů dále rozčleněn jak z hlediska formálního, tak významového. Od významu se v prvé řadě odvíjí základní dělení podle časů (prézens, futurum a préteritum); v rámci jednotlivých časů jsou pak konkrétní způsoby jejich vyjadřování dále členěny do jednotlivých typů na základě formy. Z toho v základních rysech vyplývá i postup výkladu v následujícím textu. Ve třech kapitolách (věnovaných prézentu, futuru a préteritu) jsou na prvním místě vždy uváděny typy, které se svou formou odlišují od standardní podoby češtiny (např. *je smrdí, nebyla zabít*). Tyto typy dále nazývám typy formální a při jejich další, podrobnější analýze znovu uplatňuji významové hledisko: je třeba lišit např. tvary *budu čekám* (1. os. sg.) a *budeš čeká* (2. os. sg.). Opak formálních typů představuje typ významový, v němž je existující určitý tvar vyjadřující čas užit v kontextu, který vyžaduje čas jiný (tj. např. prézens na místě minulého času, např. *včera moje sestra dává krásné dárek*).

Vedle uvedených dvou základních typů se v následující analýze zaměřuji i na konstrukce s korektním vyjádřením času, ale s chybou v některé jiné gramatické kategorii (např. *ty dovoluje*); vzhledem k tomu, že se tyto případy netýkají přímo vyjadřování času, nezapočítávám je do souhrnných tabulek. Toto rozšíření pohledu na případy s chybami v jiné kategorii než času samovolně vyplynulo z analýzy nestandardních konstrukcí, přesněji řečeno z potřeby odlišit vyjádření typu (on) *bude vyroste* x (já) *bude posílám.* Odchylky tohoto druhu (nejčastěji jde o chybně užitou osobu) se ponejvíce projevovaly v přítomném čase, a v rámci kapitoly o prézentu je proto také popisuji, i když se tím dopouštím jisté nedůslednosti: protože se nejedná o jevy vázané na konkrétní čas, u několika specifických oblastí, které se ukázaly jako zvláště problematické (např. shoda s neurčitým zájmenem v pozici subjektu), uvádím u prézentu i několik příkladů zahrnující futurum a préteritum.

Aby byl pohled pokud možno komplexní, všímala jsem si také konstrukcí, v kterých časové tvary sloves stojí na pozici jiných, nečasových tvarů, např. indikativ prézentu na místě *l*-ového participia v kondicionálu (např. *Psal jsem kvuli motivaci na prvni strane, aby sem chodi a vsimnou tu stranku!*) či infinitivu po modálních slovesech „v širším smyslu“ (*Příruční mluvnice češtiny*, s. 533), tj. případy jako *Žába umím skáču do vody*. Vzhledem k tomu, že tyto a další obdobné doklady přímo nesouvisejí s vyjadřováním času, řadím je na závěr kapitol, které jsou času věnovány, a do celkového kvantitativního přehledu je nezapočítávám.

Vedle představení tří časů jsem se pokusila nahlédnout na danou problematiku ještě z jiné perspektivy a budu sledovat, zda lze v užitých formách identifikovat obecnější tendence uplatňující se napříč všemi časy. Posledních několik málo poznámek věnuji vyjadřování záporu v analytických tvarech, s nímž jsme se setkávali v průběhu celé analýzy (v přílohách na doklady tohoto typu upozorňuje označení *Z* v kolonce *podtypy*).

Pokud se v textech neslyšících výjimečně objevilo pasivum, uvádím tyto doklady jako ilustrativní u příslušných typů.

Nyní si detailněji představme způsob třídění dokladů a stanovení formálních typů. Aby bylo možné odlišit konstrukce typické od výjimečných, nahodilých, zdála se mi nejvhodnějším řešením klasifikace co nejdetailnější (např. pro 1. os. sg. užit tvar 3. a 1. osoby dokonavého slovesa *bude přijedu* x 3. a 3. osoby nedokonavého slovesa *já bude chodí* x 1. a 1. osoby nedokonavého slovesa *budu čekám).* Ta nás zároveň nijak neomezuje při zobecnění, spíše naopak. Pouze v několika zcela ojedinělých případech jsem kvůli malému počtu dokladů (1–2) porušila tento záměr a pod jeden typ zahrnula konstrukce s nějakou shodnou obecnější charakteristikou, ale v detailech částečně odlišných (srov. např. níže čtvrtý prézentní typ, do kterého byly zařazeny i tři doklady tvořené prézentním tvarem slovesa *být* a prézentním tvarem

významového slovesa, v nichž se osoba a/nebo jiná gramatická kategorie prézentních tvarů neshodovala s osobou subjektu (potud jejich společné rysy), ale v nichž současně byly gramatické kategorie obou prézentních tvarů buď shodné (*důchodci je DRBÁ – kurzy je není vhodné)*, nebo rozdílné (*já jsi uklízíme*).

Při vyhodnocování konstrukcí, a to v případě všech tří časů, jsem se konkrétně řídila dvěma základními gramatickými kritérii, a to (1) které tvary jsou v konstrukci zastoupeny (např. pro prézens indikativ prézentu, infinitiv, pomocné sloveso *být* nebo *mít*) a (2) jakým tvarem, popř. způsobem se vyjadřuje slovesná osoba. Kombinace těchto dvou kritérií dala vzniknout téměř všem vyprofilovaným typům. Ačkoli obě kritéria přirozeně vyplynula ze zkoumaného materiálu, přinejmenším pro vyjadřování slovesné osoby v jednotlivých časech pro ně nacházíme oporu i v relevantní odborné literatuře (např. Macurová 2003). Pro úplnost je třeba dodat, že konstrukce se slovesem *mít* na pozici pomocného slovesa je podle mého názoru analogická konstrukcím s pomocným slovesem *být*, a podle dané struktury je tedy začleňuji pod příslušné typy (např. (on) *má zpívá* je řazeno do stejného typu jako (on) *je patří*). V přílohách pro tyto konstrukce se slovesem *mít* užívám zkratku *M* uvedenou ve sloupci označeném jako *podtypy*. Naopak do zvláštního typu zahrnuji konstrukce se slovesem *dělat* (v různé funkci i tvaru); jak jsem uvedla výše (s. 34), poprvé bylo na tyto konstrukce upozorněno teprve nedávno, a proto se mi zdálo vhodné jim věnovat zvláštní pozornost a představit je podrobněji.

Pokud nějaký tvar vykazoval „vrstvení“ chyb, za primární kritérium pro jeho zařazení bylo považováno vyjádření času a jeho forma; tak např. v dokladu *Na hore jsem přijel ráno potom veci obléká.* (‚oblékl jsem se‘) je primární záměna časů (proto je tento doklad řazen k typu významovému), sekundární je chyba v osobě a ve vidu (v rámci typu významového jsou tedy ve sloupci podtypy použity zkratky *o* a *v* naznačující odchylku v těchto dvou kategoriích).

K orientaci v řazení jednotlivých typů by čtenáři mělo pomoci krátké shrnutí uvedené na počátku každé kapitoly a především přehlednější zpracování v přílohách *Prézens, Futurum, Préteritum* (zejména sloupec *užitý tvar*).

9. STANDARDNÍ VERSUS NESTANDARDNÍ

Ačkoli jako primární cíl diplomové práce byl stanoven kvantifikující popis nestandardních konstrukcí, neopomíjím zcela ani případy, v nichž je slovesný čas vyjádřen z našeho pohledu standardně. Velmi hrubou představu o poměru těchto dvou způsobů si můžeme udělat na základě orientační sondy, ve které jsem z internetových diskusí (pouze u nich byl eliminován zásah ze strany učitele) vyexcerpovala pro každý čas 100 dokladů a klasifikovala je buď jako standardní nebo nestandardní.[33] Výsledky jsou shrnuty v následující tabulce.

	standardní	**nestandardní**
prézens	75	25
préteritum	67	33
futurum	59	41

Tab. 3 Zastoupení standardních a nestandardních způsobů vyjadřování času v textech neslyšících

Nejmenší problémovost prézentu, zřejmá z tabulky a konstatovaná i relevantními studiemi (srov. kapitolu 5 typické rysy psané češtiny neslyšících), nepochybně souvisí s jeho syntetickým tvarem. Naopak za nejnižší úspěšností tvoření i užití futura by mohlo stát spektrum možných tvarů v češtině (futurum sloves nedokonavých, dokonavých, sloves pohybu a nepravidelného *být*), resp. zejména anomálnost futura sloves dokonavých. Ke stejnému pořadí obtížnosti jednotlivých časů dospěla z jiné perspektivy i Racková (1996): studenti nejsnáze opravili konstrukce s prézentem, méně úspěšně konstrukce s préteritem a nejhůře konstrukce s futurem.

33 Za chybné byla považována vyjádření s nedostatky formálními a/nebo významovými. Hodnotila jsem výhradně jednoznačné konstrukce, u nejasných jsem vždy započítávala první následující tvar. K takovým nejasným případům patřily zejména ty, které neumožňovaly jednoznačné určení času *(Jen čekat a vyhrát peníze.)* nebo jednoznačnou interpretaci chyby (možná chyba v konjugaci i deklinaci: *Ale byl jsem tam ucastni* ‚účastnil jsem se‘ i ‚byl jsem účastník(em)‘) a případy s absencí slovesa.

Považuji za přínosné zmínit také výsledky Wágnerové (2008), která sice nezkoumala čas, nýbrž jmenný rod, ovšem pro psanou češtinu neslyšících jako jediná provedla sondu tohoto druhu, tzn. porovnávala odpovědi správné a nesprávné, a to na několikanásobně rozsáhlejším vzorku, než z jakého vycházím v této práci: „Třicet tři neslyšících respondentů napsalo celkem 476 chybných odpovědí souvisejících se jmenným rodem, což je 26,2 %. Přitom musíme vzít na vědomí, že nemohlo být zhodnoceno celkem 190 odpovědí, což je 10,5 %“ (Wágnerová, 2008, s. 159). Necháme-li stranou nehodnocené odpovědi, což se pro celkovou kvantifikaci jeví jako korektnější, vzájemný poměr správných a chybných odpovědí vychází 1149 (70,9 %) správných ku 476 (29,1 %) chybným. Podobnost mezi výsledky Wágnerové a údaji o chybách ve vyjadřování času uvedenými v předchozí tabulce (v průměru 33% chybných odpovědí), je natolik velká, že by bylo zajímavé v budoucnu ověřit tuto shodu ještě na jiných jevech.

10. PRÉZENS

Náš vzorek obsahoval celkem 126 započítaných dokladů užití prézentu od 47 respondentů (viz přílohu 1 *Prézens*). Převážnou většinu autorů, stejně jako u dalších dvou časů, charakterizuje příslušnost k věkové skupině dospělých (25) nebo adolescentů (18), žáci ze základní školy pro sluchově postižené byli pouze čtyři. Je na místě uvést, že 52 dokladů pocházelo od jednoho autora (prézens je v tomto směru výjimečný, u dalších dvou časů bude počet dokladů připadajících na jednoho autora vyváženější než zde), avšak ostatní doklady byly mezi zbývajícími autory rozděleny víceméně rovnoměrně. 52 dokladů od zmíněného jednoho autora se vyznačovalo velkou rozmanitostí konkrétních struktur (byly rozptýleny do všech našich typů) a již nyní můžeme předznamenat, že poměr dokladů u dílčích typů a autorů nevykázal téměř žádné odchylky naznačující spojitost mezi typem a autorem. V souvislosti s chybou v osobě jsme vedle uvedených 126 započítaných dokladů navíc shromáždili a analyzovali ještě dalších 47 dokladů od 20 autorů (z toho tři žáci základní školy); poměr autorů a dokladů byl v tomto případě vyrovnaný.

Při řazení tzv. formálních typů (k tomuto označení viz výše s. 46) budeme sledovat následující linii: vyjdeme z analytických tvarů s prézentním tvarem významového slovesa a prézentním tvarem slovesa pomocného (*být* i *mít*), s ilustrativními příklady vztahujícími se k tvaru 1. os. sg. *myslím*. Půjde o následující konkrétní typy:

1) oba tvary vyjadřují osobu (a další kategorie) predikátu[34] (*jsem myslím*),
2) osobu (a další kategorie) vyjadřuje pouze pomocné sloveso, určitého tvaru významového

34 Abych odlišila osobu určitých tvarů, které jsou součástí tvarů analytických, od osoby, kterou vyžaduje subjekt, budu nadále druhou jmenovanou zjednodušeně označovat jako osobu predikátu, např. (my) *jsme jezdí* – osobou predikátu je 1. os. pl. (vyjádřená tvarem pomocného slovesa *být*), významové sloveso je ve 3.os.; naproti tomu stojí případy *já jsi uklízíme*, v nichž osobu predikátu signalizuje pouze osobní zájmeno. Pokud je ovšem kontext jasný, budu pro stručnost užívat i samotný termín-pojem *osoba*.

slovesa se užívá absolutně (*jsem myslí*),

3) určitého tvaru pomocného slovesa se užívá absolutně, osobu (a další kategorie) vyjadřuje pouze významové sloveso (*je myslím*),
4) osobu (a další kategorie) nevyjadřuje žádný z tvarů (*je myslí*).

Dále se budeme věnovat typům obsahujícím pouze určitý tvar pomocného slovesa, konkrétně:

5) pomocné sloveso a infinitiv *(jsem myslet*),
6) pomocné sloveso a substantivum *(jsem mysl*).

Zvláštní poznámku dále věnujeme

7) predikátům, v nichž na místě prézentu stojí samotný infinitiv (*myslet*), a
8) predikátům tvořeným pomocí slovesa *dělat* (*dělám mysl* aj.).

V rámci typu významového (k označení viz výše s. 46) se budeme zabývat

9) konstrukcemi, v nichž je přítomný čas vyjádřen jiným tvarem než prézentním.

Přehled prézentních tvarů uzavřeme několika poznámkami k chybám ve vyjadřování osoby, ke zvláštním konstrukcím a ke konstrukcím s prézentním indikativním tvarem na pozici jiného než indikativního tvaru.

Typ 1: Prézentní tvar pomocného slovesa *být* (*mít*) + prézentní tvar významového slovesa (osoba predikátu vyjádřena tvarem pomocného slovesa i tvarem slovesa významového, tj. osoba pomocného slovesa je shodná s osobou významového slovesa)

Typ 1 byl v našem materiálu doložen celkem 40 výskyty od 23 respondentů (poměr věkových skupin byl s ohledem na jejich celkové zastoupení poměrně vyrovnaný: 11 dospělých, 9 adolescentů a 3 žáci základní školy). K základním, tj. nespecifickým[35], 21 dokladům patřily např.: *pro mě je to dobře, že tkn* ***sou existujou*** *– bohužel* ***jsi*** *dost* ***mýlíš****! – právě dneska* ***jsem*** *na tebe moc* ***myslím*** *– celá ČR* ***je patří*** *naše národ česká – Zvuk* ***je patří*** *slyšící, Vizualní* ***je patří***

35 Jako specifické zde označuji následující případy: zápor, užití pomocného slovesa *mít* a užití slovesa v rámci slovesně-jmenného predikátu.

Deafs – Dnes skoda Stadion Luzanky ***je stojí*** *– Brano spolu klub* ***je smrdí*** *podvod – Motýl bělásek* ***je škodí*** *a nadává ptáci i zvíře – Už* ***je usmívá*** *a veselá.* (zde bychom mohli uvažovat i o čistě formální záměně zvratného *se* s tvarem *je*) – ***vzpomínám jsem*** *na tebe –* ***sou žárlí*** *a kdo žárlí ať jdou do pekla!*

Záporné konstrukce se objevily v 7 dokladech (nositelem záporu bylo vždy významové sloveso), srov. *Právě* ***jsem*** *na to* ***nepamatuji*** *– Pojem Mezinarodní znakový jazyk* ***je nepatří*** *– teď* ***jsi neumíš****, tak nedokazat te vysvetlim. – pokud* ***jsi neveris*** *tak to je poradku a budes dala debilove nazor* (i zde by mohlo jít o záměnu zvratného zájmena a tvaru slovesa *být*, tj. o záměnu *si* a *jsi*) – *proč,* ***jsem nevím****.– Vubec* ***jsem neznám*** *kdo kovari.*

Za zvláštní realizaci prvního typu by mohly být považovány konstrukce, v nichž na pozici pomocného slovesa *být* stojí prézentní tvar slovesa *mít*. V našem vzorku bylo tomu tak v pěti případech, v jednom z nich navíc se záporným slovesem *nemít*: ***máš*** *dost* ***mýlíš*** *– ale deaf* ***má zpívá*** *jen ruka – Olina* ***má čeká*** *– jo* ***mám*** *tebe* ***vzpomínám*** *– ještě deaf* ***nemá zpívá****.*

Kdyby se typ „prézentní tvar pomocného *být* + prézentní tvar významového slovesa“ realizoval v predikátu se sponovým slovesem *být*, výsledkem by mohly být konstrukce jako **Jakub je je hodný.* Žádnou výpověď tohoto typu jsme sice v našem vzorku neznamenali, jistou analogičnost ale vykazuje záporná věta – *Vlda* ***neni je*** *uprimny člověk!!!* a doklad citovaný Rackovou (1996, s. 21) se slovesem *mít* (*Teď* ***jsem mám*** *trochu unavená*). Kromě významové disjunkce v prvním příkladu (*je* a *není*) je zde problémem i lingvistická analýza – není možné jednoznačně určit, které ze sloves je sponové a které pomocné.[36] I přesto oba doklady hodnotím

36 U tohoto dokladu se přikláním k interpretaci lexikálního vyjádření záporu (tedy k interpratací, že *je* je sponové a *není* pomocné); u dokladů jiného typu (*kurzy je není vhodné*) však není jasné, zda za slovosledem stojí pouze standardní postavení příklonek (a jedná se tedy o stejný případ jako předešlý), nebo zda je *je* pomocné a *není* sponové (do jisté míry analogicky k tvarům typu *jsem nevím*). Protože problematika záporu doposud není v psané

kvůli zřejmému významu a kvůli stejným gramatickým kategoriím v dílčích tvarech (nemusíme se rozhodovat, které sloveso je nositelem gramatických kategorií predikátu) jako tvary regulérní, tzn. započítávám je.

Prozatím jsem ponechala stranou doklady se zájmenným subjektem: *já* ***jsem pomáhám*** **–** *My* ***jsme bavíme*** **–** *já* ***jsem*** *moc* ***se těším*** **–** *já* ***jsem nevím*** **–** *já* ***jsem znám*** *v J.* Jejich řídký výskyt (5 případů ze 40) není příliš překvapivý, zvlášť když uvážíme, že korektní slovesná osoba je vyjádřena již dvěma slovesnými tvary (pomocným *být*[37] a indikativem prézentu významového slovesa), takže další, v pořadí již třetí, signalizace osoby pomocí zájmena je značně redundantní. Nasvědčuje tomu i poměrně vysoké zastoupení nevyjádřených subjektů, které u jiných typů nenajdeme: ze zbylých 35 dokladů připadá 14 na subjekt nevyjádřený a 21 na subjekt vyjádřený.

Kromě výše uvedených příkladů spadají pod typ 1 ještě dvě konstrukce s nejednoznačnou interpretací:

1. *Drby jsou všude např. vyšší společnost (VIP) novináři jsou vždy útočit na VIP, ale kdo pomlouval, to* ***je patří*** *hloupý člověk.*
2. *Jazyk* ***je má*** *dva ZVUK a VIZUALNÍ Zvuk je patří slyšící, Vizualní je patří Deafs* (…).

V první větě narážíme na problém spojený s interpretací slovesného tvaru. Kdyby za danou konstrukcí stála věta *kdo pomlouval, patří mezi hloupé lidi,* bylo by *je* pomocné sloveso a *patří* sloveso významové; při kontaminaci *patří mezi hloupé lidi + je hloupý člověk* by však bylo *je* sloveso sponové a *patří* významové.

Obdobné možnosti, rozšířené ještě o realizaci sponového slovesa, charakterizují i druhý

češtině neslyšících detailně zmapována (tradičně se uvádí absolutní zápor *nic* a *vůbec*, srov. Racková 1996, s. 68: *nic stalo – vůbec vypravuje mně*), stejně jako záporné konstrukce s významovými slovesy započítávám i doklady s predikátem sponově-jmenným.

37 Funkce *být* jakožto pomocného slovesa se v této kombinaci zákonitě omezuje.

doklad. Na větu *Jazyk je má dva ZVUK a VIZUÁLNÍ* by při významu ‚*jazyk má dva (typy, druhy)*‘ mohlo být nahlíženo jako na typ „prézentní tvar pomocného *být* + prézentní tvar významového slovesa“, tzn. *je* (pomocné) + *má* (významové), nebo také jako na kontaminaci vazeb *jazyk má dva (typy, druhy)* a *jazyk je dvojí/dvojího typu (druhu)*; v tomto případě by obě slovesa byla významová, popř. *je* sponové. Potenciálně de facto existuje ještě třetí možnost: u neslyšících poměrně obvyklé nahrazování slovesa *být* slovesem *mít* by znamenalo kombinaci *je* (pomocné) + *má* (sponové), avšak vzhledem ke kontextu (v následující větě je užit predikát ve tvaru *je* + *patří*) bychom se k této možnosti spíše nepřikláněli. U tohoto dokladu, kde je na místě oprávněná námitka týkající se nejednoznačnosti významu, resp. jeho interpretace (‚jazyk je dvojí‘ x ‚jazyk má dvojí‘); tento doklad proto nezapočítávám.

Stejně jako v případě typu 1 jsou i u následujících typů 2 a 3 jádrem konstrukce s pomocným slovesem *být* v prézentním tvaru a s prézentním tvarem významového slovesa. Na rozdíl od prvního typu je pro ně příznačná vzájemná neshoda prézentních tvarů (osoba nebo číslo pomocného slovesa nejsou shodné s osobou nebo číslem slovesa významového). Z jiné perspektivy bychom také mohli říci, že osoba a číslo predikátu jsou vyjádřeny buď tvarem pomocného slovesa, nebo tvarem slovesa významového. V typu 2 je predikátová osoba vyjádřena tvarem pomocného slovesa *být*, naproti tomu u typu 3 odpovídá predikátové osobě tvar významového slovesa. Množství podmínek vymezujících typ 2 a typ 3, a zvláště již samotný fakt neshody obou slovesných tvarů, jejímž vlivem se konstrukce stávají méně srozumitelnými a přehlednými, jsou zřejmě příčinou toho, že typy 2 a 3 jsou v našem materiálu zastoupeny podstatně méně než typ 1, celkem jen dvanácti doklady od sedmi autorů.

Typ 2: Prézentní tvar pomocného slovesa *být* + prézentní tvar významového slovesa (osoba predikátu vyjádřena tvarem pomocného slovesa)

Tento typ je zastoupen čtyřmi doklady od tří autorů: *nezlob že,* ***jsem nemůže*** *–* ***Já jsem zlobí*** *–* *Hloka* ***je*** *moc* ***zlobím****.* *–* *Kluk* ***je*** *moc* ***bojíš!*** (v posledních dvou dokladech, pocházejících od stejného autora, by se mohlo jednat i o záměnu písmen *j* a *s*, tj. o psaní *je* místo *se*). Tvary významového slovesa jsou v nich značně různorodé: pro 1. os. sg. je jím 3. os. sg. a pro 3. os. sg. naopak osoba 1. a 2. sg.

Typ 3: Prézentní tvar pomocného slovesa *být* (*mít*) + prézentní tvar významového slovesa (osoba a číslo predikátu vyjádřeny tvarem slovesa významového)

Typ 3 je doložen srovnatelně s předchozím typem 2, celkem osmi doklady od čtyř autorů: *Toník a Anča* ***jsme jezdí*** *na kole. – nemůže přijet, protože protože* ***jsi*** *už* ***má*** *starosti – Ale, mena koruna* ***jsou zustava.*** *–* *Takze „Neslysici“* ***sou*** *malo* ***zije*** *v CR a kolik mame Neslysici??? – Zatím* ***jsem nelíbí*** *podmínky o ZPS.* (‚nelíbí se mi‘) *–* *Eva* ***jsem má nemocná****.* *–* ***Jsem*** *tam* ***je spokojená.*** *–* ***neni sou*** *stejne „Neslysici i slysici“ nevernost*

Některé z uvedených dokladů zasluhují bližší komentář. Jak je zřejmé, neshoda obou prézentních tvarů se objevila mimo jiné i u tří dokladů se sponově-jmenným predikátem (jde o poslední tři z výše citovaných dokladů: *Eva* ***jsem má nemocná****.* *–* ***Jsem*** *tam* ***je spokojená.*** *–* ***neni sou*** *stejne „Neslysici i slysici“ nevernost*). Vzhledem k tomu, že v těchto případech zůstává problémem odlišení sponového a pomocného slovesa (srov. výše, s. 54), stojí tyto doklady de facto na pomezí druhého a třetího typu, a bude k nim tedy možné přihlédnout pouze při zobecňující charakteristice, při níž budou dílčí typy slučovány. Poslední z uvedených tří konstrukcí, věta ***neni sou*** *stejne „Neslysici i slysici“ nevernost*, by mohla být navíc interpretována (resp. její smysl by

mohl být vyjádřen) několika způsoby, například: *neslyšící a slyšící nejsou v nevěrnosti stejní*; *nevěrnost není stejná pro neslyšící a slyšící*; *nevěrnost Neslyšících a slyšících není stejná* ap.

Ve větě *Zatím* ***jsem nelíbí*** *podmínky o ZPS* za souvýskytem *jsem* + *nelíbí* velmi pravděpodobně stojí zvýznamnění role personálního objektu děje, tzv. proživatele (*mně se nelíbí podmínky o ZPS* > *jsem nelíbí*). Podrobněji se tímto jevem budu zabývat níže, u typu 9 (s. 43–45), v souvislosti s větším počtem obdobných konstrukcí (např. ***Hodíš*** *v pátek večer dne 6. dubna?*).

Ze stejných důvodů se budu na témž místě zabývat i genitivem numerativním v pozici subjektu s predikátem v 3. os. plurálu na místě 3. os. sg. (ve třetím typu je jediným – ne zcela nesporným – dokladem věta *„Neslysici“* ***sou*** *malo* ***zije*** *v CR*). Toto vyjádření je však zajímavé ještě z jiných důvodů. Jednak je dalším příkladem nejasné interpretace (může jít jednak o význam ‚Neslyšících žije v ČR málo‘, anebo také o kontaminaci konstrukcí *Neslyšících žije v ČR málo / Neslyšící žijou v ČR málo + Neslyšících je v ČR málo*); tento případ řeším ve shodě s případy předešlými, tzn. do celkového hodnocení ho započítávám. Pozoruhodný je rovněž výskyt pravopisně zjednodušené podoba *sou*, který vzbuzuje otázku, zda jde o zanedbatelnou výjimku nebo o podobu, která je mezi neslyšícími rozšířená. Při odhlédnutí od správnosti tvarů (zahrnutí pouze chybných dokladů by bylo nefunkčně omezující), jsem podobu *sou* v internetových diskusích zaznamenala celkem v 10 dokladech.[38] Podoba *sou* se v nich uplatňuje ve funkci pomocného slovesa (*sou žarlí – sou existujou)* a zejména ve funkci slovesa sponového (*jasně*

38 Internetové diskuse jsme volili z praktických důvodů, tj. kvůli snadnějšímu vyhledávání. Samotný fakt, že podobu *sou* užili pisatelé, kteří ji nikdy nemohli slyšet a v písemné podobě se s ní mohli setkat také jen velmi omezeně, je na první pohled zarážející a zákonitě nás vede k otázce, odkud ji znají. Jako možné vysvětlení se nabízí skutečnost, že kontakt s podobou *sou* mohlo zprostředkovat odezírání, které je součástí dorozumívání neslyšících ve většinové slyšící společnosti.

deaf sou liní! – Same Ječne neslyšici sou idioti – No proste sou jejich vec – [titulky] *sou přesně zvuk – vsichni sou prumerne stejne pohlavni – cleni sou z ruzna mesta – tam sou info* a v konstrukci *titulky není sou povinné*). Frekvence základní podoby *jsou* (např. *novináři jsou vždy utočit – slysici rodice jsou hrozne – Ve Americe deafs jsou svobodní – drby jsou všude*) měla ve zkoumaných internetových diskusích zhruba desetinásobně vyšší uplatnění (celkem 106 dokladů). Na stejném materiálu jsme si všímali i výskytu podob *jsme, jste* a *sme, ste*[39]; u *jsme : sme* byl zjištěn poměr 31 : 1 (jediný doklad na podobu *ste* byl *jeste sme neucili za prve zj a pak cj*), v případě *jste : ste* byl poměr 36 : 5 (pět dokladů na podobu *ste* tvořily věty *prej ste stále sedět prdel na židli a koukáte jako blbě – ste pííče – no Ki rozumeli ste? – stejne jako ze si ty ochlucahl ste – neslysici su radi ze ste tak vytvoril chat!*[40]). Pro srovnání uvádíme, v jakém poměru jsou tyto tvary zastoupeny v korpusu SYN2005: *jsou : sou* 230 524 : 667 výskytům; *jsme : sme* 159 453 : 1051 a *jste : ste* 58 358 : 697. Při převodu na procenta se sice ukazuje jistý rozdíl mezi texty slyšících a neslyšících (v SYN2005 tvary s *j-* tvoří přes 99 %, oproti tomu v textech neslyšících na ně připadá zhruba 92 %), ovšem s ohledem na nesourodost obou materiálů (omezenosti našich dokladů) bychom k vyvozování závěrů měli přistupovat velmi opatrně. Přesto lze podle mého názoru korektně říci, že zastoupení podob *sou, sme* a *ste* v textech neslyšících se výrazně neliší od zastoupení v textech slyšících uživatelů češtiny.

Stejně jako tři doposud zmiňované typy prézentních tvarů je i další typ založen na spojení

39 Naše sonda byla pouze orientační a nesouvisela bezprostředně s vyjadřováním času, a z důvodů mimořádné pracnosti jsme se v ní proto nezabývali konkurencí podob *jsi* a *si*, *jsem* a *sem*.

40 Poslední dva doklady zároveň představují jediné doklady s vykáním, ovšem ani v tomto případě není užívání 2. os. pl. konzinstentní. V prvním případě se sloveso v 2. os. pl. kombinuje se zájmenem *ty* a v druhém příkladě zakončuje pisatel svůj pochvalný komentář výzvou v 2. os. sg. *Dik a vymysli dalsi nove a novejsi design a stranky!!*. Tvar *jste* byl spojen s vykáním v pěti případech.

prézentního tvaru pomocného slovesa *být* s prézentním tvarem slovesa významového, avšak na rozdíl od typů až dosud jmenovaných se žádný z obou tvarů neshoduje s osobou subjektu.

Typ 4: Prézentní tvar pomocného slovesa *být* + prézentní tvar významového slovesa (osoba a/nebo jiné gramatické kategorie prézentních tvarů se neshodují s osobou subjektu)

Podobně jako poslední dva uvedené lze i tento typ charakterizovat jako okrajový (celkem tři doklady od tří autorů). Vedle dvou dokladů s významovým slovesem (*nenavidim deaf duchodci*[41] ***je*** *velmi* ***DRBA***. *– já* ***jsi ulízíme*** *i kuchyni*) se kombinace ustavující tento typ jednou objevila (v modifikované podobě) i u slovesně-jmenného predikátu (*toto* ***je*** *kurzy* ***neni vhodne*** *pro deafs*)[42]. Jak je z uvedených dokladů zřejmé, oba prézentní tvary se v gramatických kategoriích mohou navzájem shodovat (*je DRBÁ – je není vhodné*), ale i lišit (*jsi ulízíme).* První dva doklady charakterizuje chyba pouze v čísle, v posledním dokladu nacházíme chybu v osobě, resp. v osobách, a v případě *ulízíme* rovněž v čísle. Kvůli právě popsanému rozdílu by sice tento typ mohl být dále dělen na dva různé, ovšem s ohledem na celkové tři doklady se stejnou základní charakteristikou „osoba a/nebo jiné gramatické kategorie prézentních tvarů se neshodují s osobou subjektu“ je toto řešení jeví jako neúčelné. Protože se jedná o první zástupce konstrukcí, v kterých žádný ze slovesných tvarů nesignalizuje osobu predikátu, je na místě se zaměřit na způsoby vyjádření subjektu. Ve třech dokladech shodou okolností došlo k realizaci tří možností,

41 V kapitole rekapitulující výsledky bádání o češtině neslyšících jsme se krátce zmínili o slově *deaf* (s. 33); v případě *deaf důchodci* narážíme na další příklad zajímavého adjektivního užití. Předpokládáme, že věta má význam ‚nenávidím deaf důchodce, velmi drbou‘; význam ‚nenávidím deaf, důchodci velmi drbou‘ by byl s ohledem na neslyšícího autora poněkud absurdní.

42 Zde sice nemůžeme zcela vyloučit interpretaci výpovědi jako souvětí (‚toto jsou kurzy, které nejsou vhodné pro deaf‘), ovšem zejména s ohledem na tendenci kratších a jednodušších vět typickou pro neslyšící (srov. např. Anderson, 1993) se jednoznačně přikláníme k větě jednoduché (‚tyto kurzy nejsou vhodné pro deafs‘).

o niž se domníváme, že zároveň patří k základním: (1) subjekt je vyjádřen substantivem, resp. jinak než zájmenem (*kurzy je není vhodné)*, (2) subjekt je vyjádřen zájmenem (*já jsi ulízíme*) a (3) subjekt je obsažen v předešlé větě, v tomto případě na pozici objektu (*nenavidim deaf duchodci je velmi DRBA.).* Podrobněji se k této problematice vrátíme u typu s infinitivem (viz s. 63nn.).

Typ 5: Prézentní tvar pomocného slovesa *být* (*mít*) + infinitiv významového slovesa (osoba vyjádřena tvarem pomocného slovesa)

Pátý typ je prvním typem v uváděném přehledu, který představuje analytický tvar prézentu vyjádřený kombinací jediného určitého tvaru (prézens pomocného slovesa *být*, resp. *mít*) s neurčitým tvarem významového slovesa (v tomto případě infinitivem). Tento tvar je v našem materiálu zastoupen 11 značně různorodými konstrukcemi od čtyř autorů (více než dvě třetiny dokladů – konkrétně 8 – je však soustředěno do textů jednoho autora). K pěti nespecifickým (viz výše poznámku na s. 53) dokladům patří *mam pocit **jsi pouzivat** ZČ – prej **ste** stále **sedět** prdel na židli – např. vyšší společnost (VIP) novináři **jsou** vždy **utočit** na VIP – Pokud **jsi snazit** naucit ZJ, pak budes videt dva svet – Kluk **je hazít** na houba do vaza*); dále byly nalezeny dva doklady se záporným pomocným slovesem (*DOKTOR **neni lecit – nejsi** uplne **rozumet** o deaf kultura a tecka*) a čtyři konstrukce se slovesem *mít* na pozici pomocného slovesa (***mas mylit,** Neslysici ma vlastni prirodni znakovy jazyk a znakovana cestina vubec nerozumi – ja vim **mam** spatne **psat** cesky jazyk – Lepsi Amerika **ma tolerovat** deafs kultura – jsem jisty, ze **mas trapit** neco mas problem*; je však třeba dodat, že za všemi čtyřmi doklady se slovesem *mít* stojí týž autor, a proto by bylo na místě je považovat spíše za rys jeho idiolektu než češtiny neslyšících).

I když pátý typ vyjadřování prézentu je nepříliš rozšířený (jak svědčí omezený počet

dokladů i jeho uživatelů), může sloužit jako prototypický příklad striktního oddělení gramatického významu (např. *jsou)* od významu lexikálního (*útočit*). Tento způsob vyjádření plně kopíruje tvary opisného futura a ve znakovém jazyce je mu blízké vyjadřování minulosti a budoucnosti.

Již v jedné z předešlých poznámek (viz výše, s. 27) jsme se zmínili o celkově řídkém zastoupení pasiva v textech neslyšících a také o důvodech toho, že ojedinělé doklady tvarů trpného rodu uvádíme mezi indikativními konstrukcemi. Jediný jasně identifikovatelný výskyt pasiva v prézentu strukturně odpovídá právě tomuto našemu pátému typu: *Centrum zprostředkování tlumočníků pro neslyšící a Tlumočnické služby pro neslyšící* ***jsou zastavit****!!!* Oproti analytičnosti prézentních tvarů aktiva zde odchylka spočívá pouze v užití infinitivu na místě pasivního participia *zastaveny*.

Typ 6: Prézentní tvar slovesa *být* (*mít*) + substantivum (osoba je vyjádřena tvarem pomocného slovesa)

Se šestým typem jsme se sice setkali celkem pouze ve čtyřech dokladech (vždy po dvou od různých autorů), ovšem započítat můžeme pouze jediný (*A máte problém s tlumočníkem kvůli finančně,* ***nemáte*** *ochotně* ***spolupráce*** *s tlumočníkem* ‚neochotně spolupracujete s tlumočníkem, nespolupracujete s ním ochotně'; u vyjádření *nemáte spolupráce* tu přitom lze uvažovat o možném vlivu předcházející konstrukce *máte problém*).

V ostatních třech případech není jasné, zda pomocné sloveso se substantivem supluje prézens významového slovesa. V prvním z těchto tří dokladů (***jste neznalost*** *nase deaf kultura a nase webove pro deaf*) může jít nejen o to, že na místě *neznáte* stojí vyjádření *jste neznalost*, ale i o to, že v tomto vyjádření jde o „pouhou" záměnu *být* a *mít*, tj. že *jste neznalost* zastupuje spojení

máte neznalost, resp. *nemáte znalost*). V druhém dokladu (*zabava Neslysici ples treba vy udelat moderator, pak oni vidi jak* ***jste prace*** *dobre, tak bud rad.*) vyjádření *jste práce* může zastupovat tvar *pracujete*, ale celou klauzi lze interpretovat i například jako ‚jak jste v práci dobří', ‚jak je vaše práce dobrá' ap. Konečně ve třetím dokladu (*Alpinusko,* ***jsi omyl***.) lze spojení *jsi omyl* chápat jako ekvivalent tvaru *mýlíš se* nebo také jako chybu ve frazému *být na omylu*).

Šestý typ vyjadřování prézentu byl v našem pořadí předposledním z formálních typů obsahujících určitý slovesný tvar, resp. tvary. Jediný zbývající typ s těmito tvary zahrnuje konstrukce se slovesem *dělat*. Protože tyto konstrukce mají různou strukturu (spojuje je právě jen užití slovesa *dělat*), budu se jim věnovat až po probrání následujícího vyhraněného typu charakterizovaného užitím neurčitého tvaru – infinitivu významového slovesa.

Typ 7: Infinitiv významového slovesa

Sedmý typ vykazuje poměrně vysoké zastoupení (26 dokladů od 8 autorů, z toho 1 žák základní školy, 2 studenti střední školy, 5 účastníků internetové diskuse). Mimoto lze řadu dalších vět s infinitivem jako jediným slovesným tvarem najít i v dokladech zařazených do přílohy *Infinitiv* (s, 230), v níž z celkových 90 minimálně u 54 lze předpokládat infinitiv na místě určitého tvaru v jednom ze tří časů (např. *Rodice neslysici* ***nemluvit*** *a deti bude oderizat pozdej lepsi televize*; větu lze interpretovat buď jako *pokud rodiče* <u>*nebudou mluvit*</u>, nebo tak, že v ní infinitiv stojí na místě tvaru *nemluví*). Podobné doklady nelze s jistotou zařadit k žádnému času, a proto je při celkové kvantifikaci nezapočítáváme, i když je pravděpodobné, že alespoň v některých šlo např. právě o prézens, tj. právě o zde popisovaný 7. typ jeho vyjadřování.

K jednoznačným dokladům 7. typu vyjadřování prézentu patřilo následujících 26 případů:

1. [...] *např. Deaf pozna co* ***lhat*** *dik obraz* [...]
2. *Vidim kdo deafs s KI strasne* ***neovladat*** *zivot ani komunikace,* [...]
3. *tak vysvetlim te, Neslysici* ***pouzivat*** *ZJ, tak jasne ma sve myslenky OBRAZ, a slysici* ***pouzivat*** *mluveni jazyk tak ma sve myslenky SLOVO* [...]
4. *tak ano pravda stava deafs* ***pouzivat*** *ZČ* [...]
5. *Myslis doktor* ***rozumet*** *nase druhy svet???*
6. [...] *Amerika film ma hodne vizualni, a Deaf jednoduchy* ***rozumet*** *co je obsah.*
7. [...] *my brno organizace 3 uz* ***resit p****ravnik a bude SOUD,* [...]
8. *proboha, kdyz jsi nastup v tramvaj a ty* ***drzet*** *ruka sloupy,a druhe ruka* ***ukazovat.***
9. *Chcu vypadni slysici, slysici typ* ***zasahovat*** *do nase deafs kultura.*
10. *My deafs a jasne sami zaridit nase zivot, a slysici furt* ***zasahovat*** *do deafs*
11. *Fakt nemuzu ti verit,ze deaf s KI ze lepe* ***zit,*** [...]
12. *Rodice vzdy nema info co deaf* ***zit*** *s CZJ,* [...]
13. *Ja stale* ***bojovat*** *proti slysici a ochranuju deaf lide.*
14. *ja* ***respektovat*** *slysici kultura.*
15. [...] *a doktor me ptal jestli lepe* ***slyset,*** *ja fakt smat*
16. [...] *ale Brno deaf vic bydli v Brne a take* ***DOJIZDET*** *z vesnice*
17. *Motýl už nefrajer a už* ***kamáradit*** *s zvíře* [...]
18. *Nemam rad, kdyz nekdo nevi o kulture Neslysici a toho* ***míchat.***
19. *deaf pracuje v parlamentu* ***ovladat*** *jenom ZJ*
20. *Bohuzel ja mam rad deaf s KI a nedoslychave, ale nemam rad hlavne DOKTOR, a DOKTOR je DABEL a* ***ovlinit*** *rodice,ze deaf musi naucit mluveni aby rozumeli cesky jazyk, to neni pravda.*
21. [slyšící] *nemuze mluvit tak jen ukazuje nebo* ***psat*** [...]
22. *Ve dospělosti cítím také dobře, ale spoustu starosti dělám i všechno* ***řešit*** *problémy,* [...]
23. *Stále u zrcadla* [sestra] *se něco vymýšlí hezkého,* ***učesat se*** *na vlasy.* (zde navíc chyba i ve vidu: *učesat* namísto *česat*)
24. *Jestli žiješ sama a* ***živit*** *rodinu, tak je to hold těžký uděl,*[...]

Vzhledem k tomu, že jediným slovesným tvarem je v těchto konstrukcích tvar neurčitý, není

příliš překvapivé, že v mnohých z nich se objevuje vyjádřený subjekt (celkem v 16 případech, ve větách 1–14), z toho osobní zájmeno 1. nebo 2. osoby je užito ve třech případech (***ja*** *stale bojovat proti slysici*, ***ja*** *respektovat slysici kultura*, ***ty*** *drzet ruka sloupy*). V desíti dokladech (od osmi autorů) stojí za pozornost širší kontext a syntaktické vztahy. S jedinou výjimkou[43] jsou gramatické významy vyjádřeny v předešlé výpovědi a infinitiv je de facto přebírá. Je to umožněno tím, že infinitivu předchází věta se stejným subjektem, v které jsou gramatické významy korektně vyjádřeny (kromě jediného dokladu *motýl nefrajer* všechny obsahují správně utvořené prézentní tvary), přičemž konstrukce jsou spojeny paratakticky (ať již mezi větami hlavními či vedlejšími, příp. mezi predikáty), srov. např. *Ve dospělosti cítím také dobře, ale spoustu starosti dělám i všechno* ***řešit*** *problémy – deaf pracuje v parlamentu* ***ovladat*** *jenom ZJ* (zde bezespojkové) *– Nemam rad, kdyz nekdo nevi o kulture Neslysici a toho* ***míchat,*** *– Jestli žiješ sama a* ***živit*** *rodinu, tak je to hold těžký uděl – Myslite deaf bydli internat, ale Brno deaf vic bydli v Brne a take* ***DOJIZDET*** *z vesnice*.

Popsaný způsob vyjádření se podle mého názoru velice blíží postupu typickému pro znakové jazyky, totiž vytvoření určitého časového rámce, ke kterému se vztahují všechna slovesa do té doby, než je vytvořen rámec nový (jiný). Na rozdíl od znakových jazyků se však v uvedených dokladech časový rámec netvoří lexikálním signálem,[44] nýbrž morfologicky, což ovšem vlastně znamená, že nefunguje pouze jako rámec časový, ale např. i jako rámec pro osobu. Otázkou je, zda by o uplatňování obdobného postupu nebylo možno uvažovat i u souřadných

43 Tuto výjimku tvoří souvětí, v kterém je sice subjekt z konstrukce s infinitivem vyjádřen v předchozí větě, stojí však – na rozdíl od ostatních případů, které v této souvislosti uvádíme – na pozici objektu (*a doktor me ptal jestli lepe* ***slyset***).

44 Tento signál sice ve většině znakových jazyků není pro přítomný čas povinný, ale to samo o sobě nijak nezpochybňuje fungování tohoto principu.

souvětí s různými subjekty (v takovém případě by se skutečně jednalo pouze o signál času, srov. např. *Amerika film ma hodne vizualni, a Deaf jednoduchy* ***rozumet*** *co je obsah*.), nebo dokonce i u vět obsahových (např. *Myslis doktor* ***rozumet*** *nase druhy svet???*). Samozřejmě nezpochybňuji, že objektová věta nemůže být ve všech časech (*myslíš, že doktor rozumí/rozuměl/bude rozumět...*) a že určení prézentu zde bylo možné pouze na základě širšího kontextu; na tomto místě pouze rozvažuji, jestli v některých obdobných výpovědích není užito infinitivu právě s ohledem na signalizaci ve výpovědi předešlé. Uspokojující odpověď by nám mohl přinést jedině výzkum speciálně zaměřený na tuto problematiku.

Obdobného jevu si povšimla i Andersonová (1993) a výstižně jej nazývá kontextualizací (contextualization). Nepřikládá mu sice příliš velkou váhu, důvodem je ale dle mého názoru spíše nepříliš vhodně zvolený doklad než jev samotný. Konkrétně se Andersonová pokouší zodpovědět otázku, proč neslyšící dívka užila v následujícím případě tvaru *go* a nikoli *went*: *I am deaf. I go to oral then* (clause 26) *I go to hight school.* (clause 27). Jedním z důvodů[45], tím nejméně pravděpodobným, by podle Andersenové mohla být právě kontextualizace: „She could be incorrectly generalizing the English rule that specifies related verbs in a series must carry the same tense marker. [zvýraznila K.R.]. Clauses 26 and 27 follow the declarative *I am deaf*, in which the stative verb applies to the writer's present status a well as her past condition. Contextualization, however, appears the least likely, since the writer correctly adapts her verbs in other instances“ (s. 97–98).

45 K prvním dvěma důvodům patří dle Andersonové nepravidelnost slovesa (chyba intralingvální) a odlišný způsob vyjadřování času (chyba interlingvální): „*The error, therefore, might be an intralingual one, involving form and deployment of the past tense of an irregular verb; or it might be an interlinual error since in ASL* GO-TO *is a much-used locative verb, modified by directionality. The temporal aspect of* GO-TO *in ASL is marked either contextually by the time indicated when the topic under consideratin was introduced, or by a temporal adverbial phrase such as* TWO-YEAR–AGO“ (Anderson ,1993, s. 97).

V mých dokladech zařazených k tomuto typu se téměř vždy uplatňuje model *chybný tvar + správný tvar*. Otázka, kterou si v této souvislosti klademe, je, zda tato tendence není obecné povahy, tzn. zda při přítomnosti dvou a více predikátů (přičemž minimálně jeden predikát je ve tvaru správném a minimálně jeden ve tvaru chybném) nebude na prvním místě stát predikát ve tvaru správném následovaný predikátem ve tvaru chybném. Tato myšlenka sice není příliš překvapivá a pravděpodobně neplatí pouze pro predikáty, přesto se k ní po představení dokladů na vyjadřování všech tří časů vrátíme a pokusíme se ji vyvrátit nebo potvrdit.[46]

Typ 8: Prézentní tvar slovesa *dělat* + další komponenty

Jak jsme již předeslali výše, ačkoli bychom konstrukce se slovesem *dělat* v určitém tvaru (a nikoli ve funkci významového slovesa) mohli zařadit pod kapitolu o obecných chybách projevujících se napříč všemi časy, jako například vypouštění *být* (*mít*), nebo je podle jejich struktury přiřadit k odpovídajícím typům, uvádíme je jako zvláštní typ kvůli jejich neprobádanosti (teprv nedávno se o nich poprvé zmínila Šebková, 2008, s. 59).

Šebková uvádí ve své diplomové práci, že jedním „případem analytického vyjadřování času byly konstrukce, které obsahovaly sloveso ‚dělat' ve spojení s jiným slovesem"; konstatuje, že toto sloveso je v infinitivu a že výjimečně se jedná o spojení slovesa *dělat* „s podstatným jménem ve funkci podmětu" (jak je však zřejmé z jejího příkladu „*…**delas diskriminace** menisina…*", měla autorka na mysli předmět, a v citované formulaci se tedy jedná o překlep). Šebková se na konec vyjadřuje i k funkci slovesa *dělat*: „Ve všech uvedených případech se

46 Připomeňme zajímavé zjištění, které uvádí Quigley a Paul (1984, s. 151): „Zvlášť běžné u neslyšících pisatelů bylo označení času pouze u prvního slovesa dvou souřadných vět, čímž vznikaly vyjádření jako *The ant* <u>*went off*</u> *and* ***ride*** *the dragonfly*."

sloveso ‚dělat‘ chová jako pomocné sloveso”.

V našem materiálu představovaly konstrukce se slovesem *dělat* typ s poměrně vysokou frekvencí (celkem 17 dokladů, z nichž ovšem 13 pochází od jednoho autora a jen 3 od autorů různých). Nejčastěji (v 9 dokladech od 3 autorů) se sloveso *dělat* kombinovalo se substantivem (sem patří i výše uvedený příklad citovaný Šebkovou): *beloch slysici clovek* ***dela diskriminace.*** *– Vim CR* ***dela diskriminace*** *az moc. – Slysici* ***dela*** *hodne* ***diskriminace*** *pro Neslysici –* ***delas diskriminace*** *menisina – vim hodne lide* ***dela diskriminace*** *mensina – fakt hruza jak* ***dela*** *slysici* ***diskriminace*** *ZJ – Vim slysici* ***dela manipulace*** *– slysici* ***dela manipulace*** *deaf, aby deaf operace KI – Šéfka BAMAX pro neslyšící* ***dělá nepříjemnost chování.*** Podle mého názoru by stálo za to uvážit blízkost těchto konstrukcí k multiverbizovaným jednotkám s tzv. rozloženými vazbami slovesnými a poté i možnost hodnotit sloveso *dělat* spíše jako sloveso „slabě významové“ (srov. např. Šmilauer, 1972, s. 251)[47] než jako pomocné.

Jako pomocné sloveso se však *dělat* nepochybně uplatňuje v konstrukcích, kde se kombinuje s jiným slovesem. Vedle infinitivu (*ty* ***delas prizpusobit*** *slysici – ale* ***nedelam vymyslit***), který zmiňuje Šebková, jsme se v takových kombinacích navíc v našem materiálu dvakrát setkali i s indikativem prézentu (*Doktor* ***nedělá nutí*** *– deaf* ***dela sere*** *na tebe*) a se zkomoleným tvarem *deaf* ***dela prizpusob*** *s slysici.* V jednom našem dokladu (*Vidim te,* ***jsi delas vymlouvat****, ale je to skoda.*) se vyskytla dokonce dvě pomocná slovesa; zde se de facto jedná o dvojí analytičnost (analytické vyjádření jedné ze složek analytického tvaru). V jiném pozoruhodném dokladu stálo sloveso *dělat* na místě sponového *být*: *proto ja chcu STOP KI, a*

47 Šmilauer uvádí slovesa *být, mít, dít se, činit,* ***dělat,*** *konat, provádět, přikročit k, pokračovat* ap. (např. *vykonat oficiální návštěvu*). Ke slovesům slabě významovým by v tomto pojetí nejspíš patřilo i *mít* ze čtvrtého typu (případy jako *nemáte ochotně spolupráce s tlumočníkem*).

doktor ***dela svine*** *aby deaf byli poslouchat* (i když nemůžeme vyloučit význam ‚dělá sviňárny‘). Ve všech případech byla osoba a další slovesné kategorie vyjádřeny tvarem *dělat*, jednou (příklad „dvojí analytičnosti“ výše) navíc i pomocným slovesem *být*. Stranou jsme zatím ponechala zvláštní konstrukci *Paradise, myslím že* ***dělaš nesmyslí.*** (do celkového součtu ji nezapočítávám, stejně jako doklad s *prizpusob*, uvedený výše v tomto odstavci). Vedle interpretace ‚myslím, že nemyslíš‘ by se podle mého názoru pravděpodobněji mohlo jednat o záměnu *dělat* a *říkat* kombinovanou s pravopisně-morfologickou chybou (smysl by pak byl ‚myslím, že říkáš nesmysly‘).

Typ 9: Jiná vyjádření přítomného času

Na rozdíl od typů formálních, jimiž jsme se zabývali až dosud, je devátý, poslední typ typem významovým, zahrnujícím konstrukce, v nichž buď indikativ prézentu nevyjadřuje přítomný čas, nebo je nahrazen tvarem (popř. součástí tvaru) jiného času.

V rámci tohoto typu, který v našem materiálu zahrnuje 19 dokladů od 15 autorů, byl přítomný čas vyjadřován jednak indikativem prézentu sloves dokonavých, jednak préteritem či *l*-ovým participiem. Z hlediska neslyšících uživatelů češtiny stojí za prvním jmenovaným způsobem zřejmě obecný fakt jisté anomálnosti dokonavých sloves v oblasti vyjadřování času. Např.: [T-mobile] *furt* ***zmeni*** *pausal –* ***Oznamim*** *Vam, ze v patek 15.10.2004 bude v Klubu beseda –* ***pošlu*** *pro vyplňování (zápis) dotazníky*[48] *– a slysici furt zasahovat do deafs a* ***donuti*** *odezirat nebo operace KI – Opravdu moc* ***pochválím*** *hlavně na Radlic neslyšící studenti ze Střední školy. – proč nám* ***ukážeš****... jsou hrůza – Když* ***pokecám*** *se svou přítelkyní, tak se dívá na nás.*

48 Ve skutečnosti byl dotazník přiložen. Poznamenávám, že obdobný doklad najdeme i u Rackové.

Pět dokladů s préteritem (v jednom případě s participiem na místě 1. osoby) od pěti autorů se vyznačuje zachováním jednoty minulého času v celé výpovědi: *Doktor ho konroloval a řekl mu, že* ***musel*** *ležet v posteli. – Film byl v originále angličtině a* ***se nemohl*** *vyjádřit k českému dabingu, kterého dostal film s titulky do naších kin.* (‚nemohu se'; zde bychom mohli uvažovat i o jednotě osoby: *film byl... film dostal*) *– Jako očitý svědek* ***potvrdil jsem****, že slovenský kanál vysílal živě Slovensko-Irsko s titulky. Viděl jsem.* (i zde nacházíme přidruženou chybu ve vidu, na rozdíl od předešlých případů však jde o záměnu dokonavého slovesa za nedokonavé). *– Malfroy ale zpozoroval, že Goyle i Grabbe* ***se chovali*** *divně, kluci se začali vymlouvat rychle zmizeli – Ona ráda žila v Americe, protože* ***uměla*** *mluvit Anglicky.* (Na to, že v poslední citované větě jde o vyjádření přítomného času, ukazuje širší kontext.)

V jednom dokladu se rovněž objevuje záměna času bez zjevné motivace: ve slohové práci na téma „Moje maminka" autor píše ***Byla*** *šťastná, veselá, milá.*[49]

Chyba v osobě a/nebo v čísle

Důvody, proč do oddílu zabývajícího se prézentem zařazuji i část věnovanou chybě v osobě a/nebo čísle, jsem ozřejmila již v kapitole o koncepci naší klasifikace (s. 46). Na tomto místě pouze dodávám, že nevyužívám dokladů Rackové, neboť zde nejde o kvantifikaci a bylo by zbytečné opakovat již citované konstrukce.

Ve shodě s dovadními výzkumy (srov. Racková, 1996) lze konstatovat, že chybnými tvary byly z velké části tvary 3. os. sg., které se vyskytovaly nejčastěji na místě 1. os. sg. Vedle již citovaných příkladů šlo o případy jako *Ja bohuzel* ***neumi*** *psat v cesky jazyk. – Já* ***čte*** *tady*

49 Na správnost prézentu ukazuje druhá, opravená verze daného textu s prézentem.

příspěvěk moc tvrdé!!! – ja ***nerozumi –*** *já* ***souhlasí*** *tvůj názor – ja* ***nezna*** *poslat www do skype*[50]*, Proč* ***musí*** *já mlčet – já ticho,* ***nemá*** *důvod protest. – Já* ***nemá*** *informace –* ***drží*** *ti palce;* ve futuru v jediném dokladu: *ja nikdy* ***nepodpori****.*

Velmi často zastupovaly tvary 3. os. sg. také 2. os. sg., např. *ty* ***dovoluje*** *Krata nebo merlouska vyloucit z diskuze – Ty* ***nekouká*** *srdce pro neslyšící, ale pro sebe – ty* ***nepatri –*** *ty všude* ***ptá*** *nějaké otázky*; ve futuru: *poté ty* ***pochopí.***

Ve futuru se 3. os. sg. také jednou objevila u slovesa pohybu v analytickém tvaru (*Zeptám odkud* ***budeme v poletí***) a sporadicky i na místě 3. os. pl. (*Myslím, že tam* ***nebude*** *žádné chyby. – Penize* ***bude*** *od danovych poplatniku – Soucasni zakaznici,pokud maji zajem o tarif Kredit 250,* ***napise*** *emaily administratorum*).

Racková (1996, s. 39–40) zmiňuje i případ opačný, kdy za 3. os. sg. stojí 1. nebo 2. osoba (*Michal se nechci jít domů – tam budu zábava – já neumím. ty víš, chápu*).

V našem materiálu se nahrazení 3. osoby sg. 1. osobou sg. vyskytlo v 5 dokladech: *Užovka* ***ptám,*** *že jaká barva žába? – Kluk* ***hraji*** *na letadla. – mno* ***vypadám... –*** *Motýl je Frajer* ***umím*** *létát do nebi – Žába* ***umím*** *skáču do vody.* (za posledními dvěma doklady nejspíše stojí převod přímé řeči do nepřímé); ve futuru: *kdo* ***budu prihlasit*** *curling muz deaflympiada? – Užovka* ***nebudu zabít.***

V jediném dokladu byla zaznamenána 2. os. na místě 3. os. (*Užovka* ***ptáš,*** *že co potřebuješ pomoc?*) a 3. os. pl. na místě 1. os. sg. (*Ja partnera* ***nalezaji*** *všude*), pokud ovšem v tomto případě nejde o chybně tvořený tvar 1. osoby singuláru.

Příklady ukazují, že doprovodným jevem chybného užití osoby je vyjádření subjektu (protože jde nejčastěji o 1. nebo 2. os. sg., je jím zájmeno). Z 28 dokladů vyjadřujících přítomný

50 Zde navíc významová záměna *neznat* za *neumět.*

čas tomu tak bylo v 18 případech. Mohly by k nim být přiřazeny i další dva doklady (jeden z nich jsem použila jako motto kapitoly *Typické rysy psané češtiny neslyšících*...), ve kterých byla chyba ve tvaru zájmena (namísto nominativu tu stojí dativ: *no kdyz tobe* ***nerozumi*** *co ja pisu... – ... neboť vím, že o ob. Lingvitiky Ti moc* ***rozumí***...; vytrženě z kontextu sice tyto doklady působí do značné míry nesrozumitelně, ale i chybné užití dativních tvarů v dané situaci nepochybně napomáhá porozumění.

Dalších 8 dokladů ilustruje různé formy signalizace osoby v předešlé větě. Osoba je tu signalizována subjektem a slovesným tvarem (*Motýl je Frajer* ***umím*** *létát do nebi – Zmije povidál, že* ***potřebuješ*** *pomoc žábu zabít*), zájmenem (*já ticho,* ***nemá*** *důvod protestovat*), slovesným tvarem (*No tak běž zpátky a* ***má*** *tam naučné knihy čestiny*), slovesným tvarem v distantní pozici a opětovně objektem ve větě bezprostředně předcházející (*Přece už jsem dopělá, už nebudou mě* ***krmit*** *jako malé děti, ale něco* ***potřebuje,*** *tak ano, tak už všechno zařídím.*).

Pouze tři doklady se odchylovaly od uvedených případů a k identifikaci subjektu bylo třeba využít širšího kontextu (nikdy se nejednalo o jasně identifikovatelnou signalizaci v předchozí výpovědi). Bez širšího kontextu se dané výpovědi stávají nesrozumitelnými, a to navzdory dobrému úmyslu, který pisateli vyzývajícímu jiného účastníka diskuse ke zlepšení češtiny, zřejmě nemůže být upřen (všechny zvýrazněné slovesné tvary se vztahují k 1. os. sg.): ***Doporučuje*** *Niro zlepšení vzdělavání hlavně musí něco alespoň úspešně s větou než horší. –* ***Drzi*** *palce dalsi pristi lepe v akci 2004. – Pane Uhlíře,* ***drží*** *ti palce budoucnost ...*

Za četností výskytu 3. os. sg. by přinejmenším u složených výpovědích mohla stát její obecná rozšířenost; k tomu srov. např. kvantifikaci výskytu osob u Těšitelové (1985, s. 79):[51]

51 Uvádíme průměrnou hodnotu všech údajů uváděných Těšitelovou, tj. uměleckého stylu (US), věcného stylu (VS) a FSČ: 1.sg. 12,12 % (US), 3,65 (VS), 9,14 (FSČ), 2.sg. 4,60 % (US), 0, 21 % (VS), 3,23 % (FSČ) 3.sg. 63,98 %

1. sg. 8,31 %, 2. sg. 2, 68 %, 3. sg. 63,86 %, 1. pl. 5, 66 %, 2. pl 2, 11 %, 3. pl. 17,38 %).

Několik dalších chybných konstrukcí naopak spojuje skutečnost, že v nich predikát v korektní 3. os. sg. užit nebyl. Podle *Příruční mluvnice češtiny* (s. 421) má predikát v podmětových (dvoučlenných) větách formu 3. os. sg., je-li podmět vyjádřen (a) vedlejší větou spojkovou (*Mrzelo mě, že nepřišel.*), (b) infinitivem (*Bylo rozhodnuto začít s opravami až po Vánocích.*), (c) genitivem záporovým (*Neminulo dne ani hodiny.*), (d) spojení s genitivem počítaného předmětu, tzv. numerativem (*Pět (šest, mnoho, několik, pár) chlapců odešlo.*). Kromě genitivu záporového, který jsem v textech neslyšících nezaznamenala, docházelo v našem materiálu v ostatních třech případech uváděných *Příruční mluvnicí češtiny* k nahrazení 3. os. sg. jinou osobou. Na problematičnost konstrukcí s genitivem numerativním upozorňuje již Racková (1996, s. 55) a v souvislosti s těmito případy zmiňuje užívání plurálových tvarů slovesa (*zítra to budou málo lid – v našem pokoji jsou 10 dívek*). Z plurálových tvarů slovesa jsou v našem materiálu nejčastější tvary 3. osoby: *Slysel jsem, ze asi pres 10 neslysici* ***pracujou*** *na TIR. – A nekolik_neslysici* ***maji*** *ridicky prukaz C a E, treba na normalni nakladni auto. – Podle průzkum přes 70% Čechů* ***odmítají*** *radar –* ***přijedou*** *sem asi 15 Neslyšících z Anglie. –* ***přišli*** *hodně chlapci.* V jednom dokladu bychom v podobné konstrukci mohli uvažovat i o užití tvaru 1. os. sg. (*Zde neslyšící lidé* ***žiji*** *asi deset tisíců, i další desítky tisíců* ***žiji*** *s postižením sluchu.*), spíše však jde i zde o tvar 3. os. pl. *žijí* (s pravopisnou záměnou koncového *-i* za *-í*).

U predikátu s genitivem počítaného předmětu se jedná o shodu formální (historicky podmíněnou), a užití 3. os. pl. by tedy snad bylo možné vykládat jako preferenci stránky

(US), 61,98 (VS), 65,63 % (FSČ), 1.pl. 2,90 (US), 9,32 (VS), 4,76 (FSČ), 2.pl. 2,84 (US), 1, 34 % (VS), 2,15 % (FSČ), 3.pl. 13,56 % (US), 23,50 % (VS), 15,09 % (FSČ).

významové (*neslyšící pracujou, mají, Češi odmítají* atd.); tomu by ostatně odpovídal též výskyt substantiv v nominativu na místě genitivu v některých dokladech (*několik neslyšící, 10 neslyšící, hodně chlapci*). Shodou podle smyslu by mohly být interpretovány i doklady jako *banda debilnich spartanu* ***nebudou ponicit*** *stadion Eden* (*banda = debilní sparťané* → *nebudou,* obdobně i dále) – *Rena řekla, že* <u>*tato skupina*</u> *už před dvěma roky zde* ***vystupovali.*** – <u>*Vychodni Evropa*</u> ***maji*** *zastarale zbrane (Vychodní Evropa* = státy východní Evropy → *mají,* zde nemůžeme vyloučit ani chybu v deklinaci, tj. že by věta měla vlastně znít *Ve východní Evropě mají zastaralé zbraně*). Podobné spojení představ se velmi často uplatňuje i ve větách s neurčitými a zápornými zájmeny v pozici subjektu. Predikát v následujících dokladech není kongruentní se zájmenem, ale se jménem, které je zájmenem zastupováno. 3. os. plurálu se v těchto případech objevuje u totalizátoru *každý*: *Každý se* ***postavili*** *na pravou stranu svého koštěte* (*každý* = studenti Bradavic) – *není moc přesně informace, protože každý mě* ***říkali*** *jiné* (*každý* = neslyšící v klubu) ap.; podobně se plurálové tvary vyskytují i s neurčitým zájmenem *někdo*: *někdo si* ***potřebujou*** *užívat víc radost pro pout – Nekdo z Vas uz* ***videli,*** *tak mate predstavu.* Mimo to je v kombinaci se zájmenem *nikdo* v našem materiálu doložen tvar 2. os. sg. (*nikdo* ***nemuzes*** *nudit deaf*). Zcela ojedinělý doklad užití 3. os. pl. představuje věta *jeden muž* ***utíkali*** *na koně do města.*

Pokud jde o predikát ve 3. os. sg., patřila podle *Příruční mluvnice češtiny* (viz přehled uvedený výše, na s. 43) k dalším typickým případům vedlejší věta spojková a infinitiv. Doklady s chybou v těchto strukturách (*fakt* ***nelibim****, ze plzen. – Už se* ***nebavím*** *opakovat.*) spojuje užití 1. os. sg., tedy „exponovanost“ personálního objektu z hlediska participantů proživatele. Místo

subjektu[52] bývá exponován personální objekt, z hlediska participantů proživatel, s nímž se pak shoduje slovesný tvar. Obdobný princip se uplatňuje i ve výpovědích s nominálním subjektem: ***Hodíš*** *v pátek večer dne 6. dubna?* (hodí se ti > (ty) hodíš) – *Ahoj, ano* ***vyhovuji*** *dne 10. listopadu v 17. hod.* Objekt může být v podobných větách i korektně vyjádřen, srov. např. *To se mě* ***překvapuju****, bože...* Na proživatele mohou upozorňovat i tvary pomocného slovesa, slovesem významovým bylo ve všech našich dokladech sloveso *líbit se*: ***Jsem líbilo*** *awi film – Jak* ***jste líbilo*** *AWI FILM? – Zatím* ***jsem nelíbí*** *podmínky o ZPS.*[53]

V dalších devíti konstrukcích bylo sloveso sice v korektním prézentním tvaru, avšak místo objektu v akuzativu nebo dativu v nich stál zájmenný „objekt“ v nominativu. Tento jev však nemusí nutně vypovídat o zvýznamnění personálního subjektu, ale pouze o problémové deklinaci zájmen: *Já* ***nebaví*** *tady moc lež – ja* ***nejde*** [webcamera] – *ja* ***funguje*** [camfrog[54]] – *ja take moc* ***libi*** *VyVoleni – ja taky* ***mrzi*** *deaf s KI – Marťas správně podobně* ***stáva*** *já.– a proto ja* ***ubyva*** *pamatovat cj.*

Konstrukce zvláštní, nezařaditelné k předešlým typům

---

52 Subjekt by mohl být např. *Hodí se ti pátek večer?* nebo *Hodí se ti to v pátek večer?*

53 Srov. Racková (1996): „K proživateli v 1. os. odkazují i tvary pomocného slovesa u těchto příkladů: *jsem byl líbí v zábavě – jsem líbí mě baví spokojená u stany – opravdu bohužel jsem , že nejedeš do R.*“ (s. 64). Tuto poznámku nalezneme u Rackové v kapitole o neosobních vazbách a předchází jí komentář „výše zmíněné významy [K.R.: např. ‚prší‘, ‚bolí ho v krku‘, ‚je mi trapně‘] vyjadřované v češtině bezpodmětnou větou s neosobní slovesnou vazbou často neslyšící pisatelé dopisů vyjadřují větou podmětnou s kongruentním slovesným tvarem: *nás chumelil sníh, tereza bolala břicha, já bavím spolu vypravovat, moje babička není dobře, (já) nebavím sama doma, jsme smutná a vadím, já nebavím brát léky*)*”*. Pozn. u příkladů jsme z důvodu přehlednosti vypustili čísla respondentů.

54 Počítačový program ke komunikaci po internetu zejm. přes webkameru, mezi neslyšícími značně rozšířený

Pokud odhlédnu od odchylek pravopisné povahy, jejichž závažnost je ve srovnání s jinými celkem nepatrná (např. kvantita podle infinitivu *Užovka* ***léze*** *do vody*), vyskytly se v našem materiálu následující nezařaditelné případy: tvary s neúplnými koncovkami (*ja* ***odmitm***), tvary bez koncovky (*A pro tebe nepotrebuju, pze mas KI a* ***prizpusob*** *slysici a bež!*), tvary s koncovkou jiné třídy (*co porad* ***hadujete*** *o ki????*; Racková 1996, s. 105, uvádí doklad z volného psaného projevu (my) *stanová* a konstrukci s přechodníkem (on) *nechtě vstává*). V neposlední řadě se v našem materiálu objevila i některá slova neexistující: *Zvíře si připravuje jak startuje a* ***cíluje. –*** *Zvíře si* ***štěpají*** *a říká že, umím letí do nebi a s kým bude závodit?.*

Pro jejich nesystémovost, ale zejména pro jejich malou souvislost s vyjadřováním času (příklad s *přizpůsob* by navíc spíše patřil ke konstrukcím vyznačujících se absencí slovesa) uvedené případy pochopitelně nezapočítávám do celkového součtu.

Stranou jsem zatím rovněž ponechala pozoruhodné konstrukce s *fifi*.[55] Poprvé si jich na stejném materiálu z internetových diskusí povšimla Šebková (2008, s. 56). Přikláním se k jejímu názoru, že představují velmi zajímavý případ interference z českého znakového jazyka (domnívám se, že by bylo na místě uvažovat o interferenci lexikální), a to citaci orálního komponentu znaku znakového jazyka ve větě psané v českém jazyce. Tento výraz sám o sobě samozřejmě žádné gramatické kategorie nevyjadřuje a ve větě funguje jako ta slovesa, která (alespoň přibližně) zastupuje, tj. zhruba jako *kašlat* nebo modální *nechtít.*

Jako modální sloveso se *fifi* pojí s infinitivem (*Bohuzel, ja* ***fifi*** *najit odkazy. uz jsem ti rikal* ***fifi*** *najit odkazy.*), často však i s prézentem (*Pze rodiče i učtelka* ***fifi*** *učí děti slovo nebo*

---

55 Znak FIFI patří do skupiny tzv. specifických znaků, „které se vyznačují tím, že v sobě velmi často nesou nějakou emoci, pozitivní či negativní, vyjadřují různé stavy lidské psychiky nebo osobní postoj mluvčího k někomu anebo k něčemu a jejich hodnocení.“ (Vysuček; Motejzíková 2003, s. 7–8). Slovy jednoho účastníka diskuse „slovo *fifi* to je slovo ZJ, ZJ ma dost slovo ruzne takove CJ nema slovo.“

*různé věci – Ja uz **fifi** te vysvetlim, lepsi necham a budes tvoje mozek je blbec informace pro co je deaf.*). Vedle toho bývá *fifi* i součástí vazby se slovesem *dělat* (*Vim slysici dela **fifi** prizpusobit deaf*), ale často se ho užívá i samostatně (*Niro ma pravdu ze KI nemuze hrat vrcholovy sport a bohuzel te tezko vysvetlit stejne **fififififi**... – a skutecnost slysici nechce uci a **fifi***). Osoba bývá v případě *fifi* signalizována stejně jako u infinitivu stojícího na místě určitého slovesného tvaru, tj. ve větě jednoduché a na počátku souvětí vyjádřeným subjektem, v jiné než iniciální větě v souvětí přebírá kategorie předešlého tvaru. Pro úplnost dodávám, že věty s výrazem *fifi* pocházely celkem od čtyř pisatelů.

Vedle způsobů vyjadřování přítomného času by alespoň ve stručnosti měly být zmíněny i případy opačné, totiž ty, kdy tvar prézentu stojí na místě jiného tvaru. Ve shromážděném materiálu prézentní tvar slovesa stál často

1. na místě infinitivu ve spojení s modálními slovesy: *Sup říká: „Já umím **letí** do nebi.“ – Žába umím **skáču** do vody.* (‚žába umí skákat do vody‘) – *Světluška umí při večer **svítí** jako lampa. – Cele CR 10milion obyvatel neumi **zpiva** profesional – Kdyz neslysici chce **pracuje** v parlamentu – Kdo chceš **pracuje** zprávy česká televize musí člověk typ osobnost!!!,*
2. na místě infinitivu na pozici různých větných členů, srov. např. *Motýl se značil aby, mohl povedlo **letí** do nebe. – Mám problém, jak **posílám** kazetu*) – *Zvíře* [nečit.] *křič: „Pozór, **připraví**, start!“ – muj povinnost je **CHRANIME** NASE DEAF MENSINA KULTURA.*
3. na místě *l*-ového participia v kondicionálu *(Psal jsem kvuli motivaci na prvni strane, aby sem **chodi** a vsimnou tu stranku!*, s chybou ve vidu: *Držim palce,aby Regina **zustava** ve*

vile!!! – Rad bych ***upozornuju****, deaf s KI nemuze hrat*).[56]

Racková (1996, s. 32) také uvádí doklady, v nichž indikativem prézentu nebo infinitivem byla vyjadřována funkce imperativu. Indikativ prézentu byl v těchto případech v 2. nebo 3. osobě sg.: *prosím* ***nezlobí*** *– ale hlavně* ***čekáš*** *na mě – jsem málo zprávu* ***nezlobí*** *aby lepší ráda viděla.*

V poslední, stylistické poznámce chceme ještě připomenout komunikačně problematické užití indikativu prézentu ve výpovědích se zdvořilou prosbou, žádostí ap. Jde o případy jako např. *Ahoj Pavlo, potřebuji tě. Chci hned vědět na odpověď – Ahoj Madlo, kdy máš volno? Chci s tebou probírat o lexikologii*.[57]

Prézens: shrnutí

Výše probírané typy vyjadřování futura jsou shrnuty v tabulce 4 (všechny tvary, které jsou v této tabulce uvedeny jako příklady, se vztahují k 1. os. sg.). Zastoupení jednotlivých typů je znázorněno v grafu 1 (pořadí typů podle absolutního počtu dokladů a absolutního počtu uživatelů) a v grafech 2 a 3, které zobrazují procentuální zastoupení typů při vyjadřování futura jednak vzhledem k počtu dokladů (graf 2), jednak vzhledem k počtu uživatelů (graf 3).

---

56 Těchto případů si všímá také Racková (1996, s. 33), uvádí např. *aby já tě zastavím – já bych nechci Radek – kdybych nemůžeš.*

57 Srov. Racková (1996, s. 37): „nejčastějším prostředkem pro vyjádření funkce kondicionálu je prézens či futurum, popř. infinitiv (...). Rodilému mluvčímu češtiny můžou tyto části textu připadat společensky nevhodné či neslušné. Zvlášť patrné je to u slovesa *chtít*, které v indikativu prézentu působí někdy značně důrazně“; např. *Já chci k vám, mnoho potřebovat domluvit, a potom večer domů nebo ojedt do P. – Chci sbírám mám zájem a známce také pohlednice – Půjdeme do kina až ve středu, tak já chci s tebou sedět, ano.*

typ	příklad	typ	příklad	typ	příklad
T1	*jsem myslím*	T4	*je myslí*	T7	*myslet*
T2	*jsem myslí*	T5	*jsem myslet*	T8	*dělám mysl* aj.
T3	*je myslím*	T6	*jsem mysl*	T9	*vymyslím*

Tab. 4 Přehled typů vyjadřování prézentu v textech neslyšících

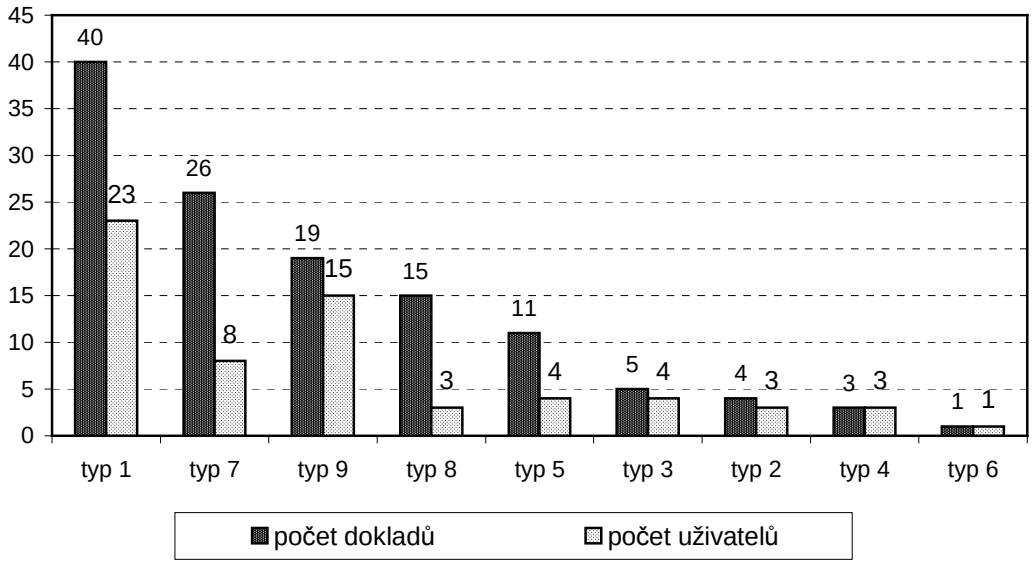

Graf 1: Typy vyjadřování přítomného času: pořadí podle počtu dokladů a počtu uživatelů

Jak je z grafu 1 zřejmé, pořadí typů podle počtu autorů nekoresponduje s pořadím typů podle počtu dokladů u dvou typů (T7 a T8). Ovšem vzhledem k tomu, že typ 7 (*myslet*) je spojen s třetím nejvyšším počtem uživatelů, neměli bychom ho pokládat za okrajový. Pokud jde o zmíněný osmý typ se slovesem *dělat* (T8), graf 1 jasně ukazuje jeho vázanost na malý okruh uživatelů (15 dokladů zde pochází od tří autorů). Naproti tomu graf 1 zachycuje poměrně velkou rozšířenost typu významového (T9), s nímž je spojeno 19 dokladů od 15 autorů.

Většina odchylek od standardního vyjadřování přítomného času v češtině náležela do formálních typů, tj. do všech typů s výjimkou třetího nejčastějšího T9, do něhož spadaly případy, v nichž byl přítomný čas nahrazen jiným časem. Konkrétně šlo buď o záměnu vidu (z hlediska

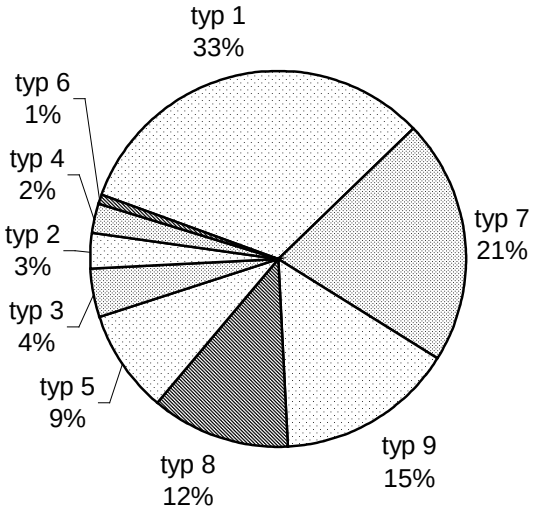

Graf 2 Procentuální zastoupení prézentních typů podle počtu dokladů

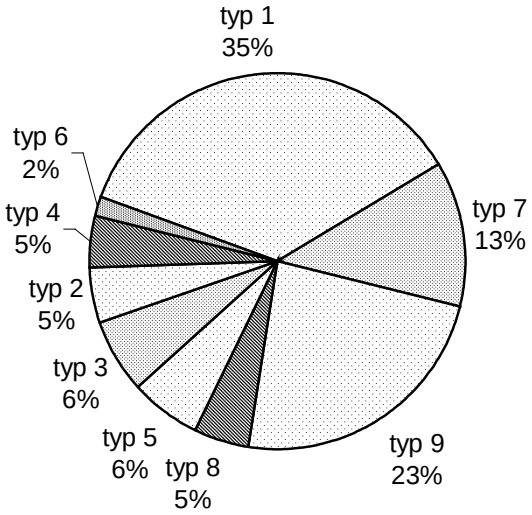

Graf 3 Procentuální zastoupení prézentních typů podle počtu uživatelů

významu o záměnu prézentu futurem), nebo o problémy se střídáním času v préteritních konstrukcích. Jak je z obou grafů zřejmé, nejčastější tři typy (T1, T7 a T9) tvoří okolo 70 % všech odchylných způsobů vyjadřování prézentu, a patří tudíž jednoznačně k typům centrálním.

Formální typy

Z formálních typů se při nestandardním vyjádření přítomného času nejčastěji uplatňoval typ T1 (viz grafy 2 a 3 výše), tj. prézentní tvar pomocného slovesa *být* (*mít*) + prézentní tvar slovesa významového, s osobou predikátu vyjádřenou tvarem pomocného slovesa i tvarem slovesa významového (*jsem myslím, jsi myslíš, ...*). V porovnání s ostatními formálními typy se v určitém smyslu jedná o způsob nejméně nesprávný a de facto nejvíce systémový: obě slovesa jsou v prézentních tvarech a náležitě se shodují se subjektem; chybou tak zůstává „pouze“ analytičnost tvaru.

V pořadí druhým nejčastějším formálním typem byl typ T7, tj. vyjadřování prézentu infinitivem významového slovesa (*myslet*); mezi formálními typy tento typ zároveň představuje jediný typ využívající k vyjádření prézentu jednoduchý tvar slovesa. K dalším zastoupeným typům patřily konstrukce se slovesem *dělat* (T8) a s prézentními tvary pomocného slovesa *být (mít)* kombinovanými s infinitivem významového slovesa (T5). Analytické tvary těchto typů spojuje jeden shodný rys, a to „nekonkurence“ osoby, resp. gramatických kategorií vůbec. Buď mají určité tvary stejné gramatické významy (*jsem myslím, nedělá nutí,* ale i *jsi děláš vymlouvat),* anebo druhým tvarem je infinitiv (*jsem myslet*) či substantivum (*děláš diskriminace).*

Podle způsobu vyjádření času můžeme všech osm typů rozdělit do tří skupin:

vyjádření času	**typ**	**doklady**
A. tvarem pomocného slovesa + tvarem slovesa významového, nebo slovesem *dělat*	T1 + T2 + T3 + T4 + část T8	55 (40 + 4 +5 + 3 + 3 + 2[58])
B. tvarem pomocného slovesa nebo tvarem slovesa *dělat*	T5 + T6 + část T8	24 (11 + 1 + 12)
C. jiný způsob vyjádření času	T7	26

Tab. 5 Přehled typů signalizace času při vyjadřování prézentu

Z tabulky vyplývá, že prézens se nejčastěji vyjadřuje morfologicky (tj. A + B), ovšem ani užití infinitivu, vyžadující vyjádření lexikální, kontextové, situační ap., není zanedbatelné (tvoří celkem čtvrtinu všech případů).

Pro typy se slovesem nebo slovesy (tedy nikoli T6 a část T8) platí, že zastoupení typů s výhradně prézentními tvary na straně jedné (A - 1, tj. 54) a na straně druhé zastoupení typů s infinitivem (T5 + T7 + část T8) je spíše vyvážené než rozdílné, a to 40 : 54. Různost tvarů významového slovesa by mohla ukazovat na to, že hlavní pozornost pisatele se soustřeďuje na

58 Dva doklady na přechodu mezi typy T2 a T3.

vyjádření času, přičemž není příliš důležité, zda k tomu užije prostředky obvyklé v češtině slyšících.

Mezi analytickými typy patřilo k frekventovanějším tvarům spojení s tvarem určitým (T1 - T4, část T8, tj. 40 + 4 + 5 + 3 + 2 = 54 dokladů), ačkoli model s infinitivem (*ste sedět, děláš přizpůsobit*; T5, část T8, tj. 11 + 3, celkem 14 dokladů) by mohl být vnímán jako analogický ke složenému futuru; z tohoto pohledu by měl oporu v systému češtiny a de facto by byl rovněž bližší českému znakovému jazyku. Toto zjištění by snad bylo možné interpretovat pozitivně a vidět za ním určité (i když poněkud zvláštní) povědomí o konjugaci češtiny, cosi jako postoj „když už se rozhodnu vyjádřit přítomnost jiným tvarem než pouhým infinitivem, snažím se užít prézentní tvary“, nebo ještě obecněji: „v takovém případě se snažím sloveso časovat, ať už jakkoli“.

K vyjádření osoby v analytických tvarech sloužil nejčastěji tvar pomocného slovesa *být (mít)* nebo tvar slovesa *dělat* (A + B - T3 - T4), ovšem ve více než polovině případů se pomocné sloveso kombinovalo s prézentním tvarem. Velmi malou frekvenci mělo naopak vyjádření osoby pouze pomocí tvaru významového slovesa (T3: *je myslím*). Danou situaci bychom také mohli nahlédnout z pozice pomocného slovesa *být (mít)*, popř. i slovesa *dělat*, a konstatovat, že v naprosté většině případů (v 71 dokladech z celkových 79), vyjadřuje korektní gramatické kategorie, neboli řečeno ještě jinak „plní“ svou pomocnou funkci, a to i přesto, že v kombinaci s prézentním tvarem je vyjadřování kategorií – T4 redundantní.

Na základě výše uvedených výsledků se tedy snad lze oprávněně domnívat, že pokud neslyšící použijí při vyjadřování přítomného času analytický tvar, bude mít nejčastěji podobu jako *jsem spím* nebo *jsem spát*.

Od žáků základní školy bylo získáno celkem 13 dokladů, z nichž zhruba v polovině (7) se

vyskytla chyba formální, ve zbytku pak chyba v osobě. Samotný infinitiv byl zastoupen jediným dokladem (*Motýl už nefrajer a už* ***kamáradit*** *s zvíře),* pomocné sloveso *být* + infinitiv se nevyskytlo vůbec, podobně jako specifický typ se slovesem *dělat.* V této souvislosti lze rovnou uvést realizované tvary u préterita: 22 dokladů s podobným rozložením (11 dokladů spadá do typů formálních a 11 do typu významového nebo je charakterizuje chyba v jiné gramatické kategorii než času). Mezi typy formálními byly zastoupeny dva infinitivy. Z devíti dokladů ve futuru byl infinitiv jediný. Menší míra zastoupení infinitivu by mohla souviset s tím, že infinitiv ve shromážděném materiále obvykle stojí v rozsáhlejších větných celcích, kterých neslyšící žáci základních škol užívají jen relativně zřídka.

Připomeňme si, k čemu pro prézens dospěla Zýková (1996). Zmiňuje (na s. 19) „složený přítomný čas“, tj. případy, „kdy je přítomný čas rozšířen o prézentní tvary pomocného slovesa *být*, popř. *mít*“ (*já jsem pomáhám, já jsem znám, jsem nemůže, já jsi uklízíme*). Další její poznámky se týkají vynechávání sponového *být*, popř. vypouštění slovesa vůbec, a záměny sloves *mít* a *být.* V kapitole o infinitivu také poznamenává, že „s infinitivem se často setkáme v pozicích, kde je v češtině určitý slovesný tvar“ (s. 66), a uvádí příklady všech tří časů (*Kde kočka jménem Mikeš si hraje a pěkně roste ale zlobit – já psát dopis – Včera zděněk koupit knihu).* Na rozdíl od Zýkové má zjištění ukázala, že:

- ve tvarech analytického přítomného času nemusí být zastoupeny pouze tvary prézentu, ale i infinitiv, popř. substantivum,
- v případě prézentních tvarů je výrazně nejčastější kombinace se stejnou osobou (*je smrdí),*
- při vyjadřování prézentu se velmi hojně uplatňuje infinitiv; jeho užití v platnosti prézentu by mělo být odlišováno od případů, kdy slouží k vyjadřování futura (např. *tam na horách budeme se super bavit, a navíc* ***zalyžovat***),
- k vyjadřování prézentu se užívá i konstrukcí se slovesem *dělat.*

Závěrečná poznámka k vyjadřování přítomného času se týká možných interferencí z českého znakového jazyka. Odraz časových linií by bylo možné spatřovat v konstrukcích s infinitivem, kterému nejčastěji předchází prézentní tvar. Analytické tvary přítomného času nemají žádnou oporu v českém znakovém jazyce, vzhledem k tomu, že v něm lexikální vyjádření prézentu není povinné, podobně jako i v jiných znakových jazycích, a dochází k němu zřídka. Nicméně lze se domnívat, že analytičnost tu vznikla až sekundárně: lexikální vyjadřování času minulého a budoucího, jehož interference bývají v psané češtině pokládány za průkazné, se přeneslo do konstrukcí vyjadřujících přítomný čas, i když ve znakovém jazyce se tento způsob neuplatňuje. Vedle této poměrně spekulativní motivace, by však za jistý „inspirační zdroj“ mohl být pokládán i samotný systém českého jazyka. Pomocné sloveso *být* se vyskytuje jak v préteritu (v 1. a 2. osobě), tak ve složeném futuru. Z tohoto úhlu pohledu se analytické tvary jeví systémovější než jiné.

11. FUTURUM

V případě futura zahrnoval zkoumaný materiál celkem 169 dokladů od minimálně[59] 66 respondentů (viz přílohu 2 *Futurum*). Stejně jako u prézentu převážná většina dokladů (celkem 103) pocházela od dospělých neslyšících; dalších 59 dokladů bylo od neslyšících žáků středních škol a 7 dokladů od pěti žáků ze základní školy.

I přes relativně velkou tvarovou různorodost futura a nutnost rozlišovat mezi slovesy dokonavými a nedokonavými byly ve zkoumaném materiálu přítomny určité pravidelnosti, na základě kterých bylo možné rozdělit užité konstrukce do několika typů (všechny příklady v následujícím výčtu uvádím v modelových tvarech, jaké stávají na místě 1. os. sg.):

1) budoucí tvar pomocného slovesa a infinitiv dokonavého slovesa, osobu (a další kategorie predikátu) vyjadřuje pomocné sloveso (*budu říct*),
2) budoucí tvar pomocného slovesa a infinitiv dokonavého slovesa, osobu (a další kategorie predikátu) nevyjadřuje pomocné sloveso (*bude říct*),
3) budoucí tvar pomocného slovesa a indikativ prézentu dokonavého slovesa, osobu (a další kategorie predikátu) vyjadřují oba tvary (*budu řeknu*),
4) budoucí tvar pomocného slovesa a indikativ prézentu nedokonavého slovesa, osobu (a další kategorie predikátu vyjma času) vyjadřují oba dva tvary (*budu myslím*),
5) budoucí tvar pomocného slovesa a indikativ prézentu významového slovesa (byla zastoupena pouze slovesa nedokonavá a sloveso pohybu), osobu (a další kategorie predikátu) vyjadřuje tvar pomocného slovesa (*budu myslí*),
6) budoucí tvar pomocného slovesa a imperativ, osobu (a další kategorie predikátu) vyjadřuje tvar pomocného slovesa (*budu řekni, budu mysli*),
7) budoucí tvar pomocného slovesa a indikativ prézentu významového slovesa, osobu (a

59 Pokud v souvislosti s počtem respondetů uvádíme “minimálně”, znamená to, že se jednalo o respondenty z textů Macurové a Rackové, u nichž nelze u některých dokladů určit, zda pocházely od jednoho autora nebo více autorů.

další kategorie predikátu) vyjadřuje tvar indikativu (*bude řeknu, bude myslím*),

8) budoucí tvar pomocného slovesa a indikativ prézentu (nedokonavého) slovesa, osobu (a další kategorie predikátu) nevyjadřuje ani jeden slovesný tvar (*bude myslí*),
9) budoucí tvar pomocného slovesa a *l*-ové participium (*budu myslela*),
10) budoucí tvar pomocného slovesem a substantivum (*budu mysl*),
11) budoucí tvar samotného pomocného slovesa (*budu*),
12) prézentní tvar pomocného slovesa a dokonavé sloveso (*není zabít*),
13) infinitiv (*myslet*) a
14) slovesa *dělat* nebo *udělat* v kombinaci s různými komponenty (např. *udělám zabít*).

V rámci typu významového se budeme zabývat

15) konstrukcemi, v nichž je budoucí čas vyjádřen tvarem, který ho obvykle nevyjadřuje, např. *ty směješ.*

Přehled prézentních tvarů uzavřeme několika poznámkami k nezapočítaným dokladům – ke konstrukcím s chybou v osobě (*já nepodpoří*) a konstrukcím, v nichž stojí futurum na místě jiného slovesného tvaru (*cestu přes Lipno musel přestoupí veřejné doprava*).

Typ 1: Budoucí tvar pomocného slovesa *být* + infinitiv slovesa dokonavého, nepravidelného nebo slovesa pohybu (osoba predikátu vyjádřena tvarem pomocného slovesa)

Celkovým počtem 47 dokladů od 32 autorů se první typ řadí k jednomu z nejfrekventovanějších. Konkrétními příklady jsou například vyjádření *dokonce* ***budeme oznámit*** *rodičům, že* ***budeme brát****. – jinak* ***budu počkat*** *později – lidé* ***budou pochopit****, že nemají dosti informace – Král říkal: „****Budete postavit*** *hrad.“ – ještě* ***budu přihlásit*** *na vysokou školu – vim nedoslychave mluvit a slysici* ***bude rict*** *je OPICE – kdy* ***budeme sejít***[60] *na přípravě na semináři – někdo deaf* ***bude***

60 Sloveso *sejít se* se v SMS zprávách vyskytovalo velmi často, avšak málokdy v korektním tvaru. Vedletvaru *budeme sejít* se také vyskytly tvary *mám sejít* a samotný infinitiv *sejít*. K nejčastějším odchylkám patřila absence

udělat *webové stránky pro STOP KI – Kdo* ***bude vyhrát*** *zápas? – Oni složili slib, že* ***budou vylepšit*** *stránku a já jimi věřil se. –* ***budeme zaplatit*** *za sobotní tlumočení 250kč/hod. –* ***nebudete dostat*** *auto FIAT.*

Podobně jako u prézentních typů vyjadřujících predikátovou osobu tvarem (tvary) zastoupeného slovesa (např. *já jsem pomáhám, máš mýlit*) se i ve futuru vyskytlo pouze několik málo konstrukcí se zájmenným subjektem. Z celkových čtyř dokladů byl zájmenný subjekt ve dvou případech obligatorní (šlo o srovnání, resp. postavení do kontrastu dvou subjektů *tak* <u>*ona*</u> *bude naucit cesky jazyk, a* <u>*on*</u> *bude naucit spanelsko jazyk)*. Ve dvou následujících dokladech lze vzhledem ke korektnímu tvaru pomocného slovesa zájmenný subjekt považovat za redundantní: *kdy* <u>*ty*</u> *budeš přijet Praha –* <u>*vy*</u> *budete jet do Berlína.* Poslední citovaná věta obsahuje pohybové sloveso, které futurum obvykle tvoří pomocí prefixu *po-*. Protože se zároveň jednalo o doklad jediný, nevyčleňovala jsem pro pohybová slovesa tohoto druhu zvláštní typ. Lze je ale nalézt ještě u dalších typů: u pátého typu (*Zeptám odkud* <u>*budeme v poletí*</u> *v Maturitě.*), u typu sedmého (*já s Martinem* <u>*bude pojedu*</u>) a u typu desátého, kde za tvar *půjde* stojí pouze futurum pomocného slovesa (*Budeš do pekla s tebou.* ‚půjdeš do pekla s námi‘ – *Možná asi budu do práce – Asi budeme všichni děti na hřiště.*[61] Nízké zastoupení daných pohybových sloves v nestandardních konstrukcích do určité míry potvrzuje zjištění Zýkové (1997, s. 18), že slovesa pohybu s futurem *po-, pů-* nečinila neslyšícím studentům potíže. Ještě méně odchylek jsem zaznamenala u futura nepravidelného slovesa *být*: odchylka se tu objevila v jediném dokladu, navíc v záporném tvaru (*Mezitim se budu snazit napsat, ale stejne vim, ze tam* ***nebudu byt*** *celou dobu.*). V souvislosti s tím se nabízí otázka, zda by s přihlédnutím k mimořádně vysoké frekvenci slovesa *být* nebylo praktické, aby jeho futurální tvar byl explicitně uváděn v českých mluvnicích jako čtvrtý základní

zvratného *se* (např. *kde sejdeme*).

61 Odhlížím od dvou dokladů s chybou v osobě (*já půjde, Na Miss světa asi půjde moji rodiče.*)

způsob tvoření futura (vedle opisného futura, prézentu dokonavých sloves a futura pohybových sloves). Dosavadní přístup je takový, že mluvnice (*Mluvnice češtiny 2*, 1985, *Příruční mluvnice*, 1995, *Čeština – řeč a jazyk*, 2000, *Nauka o českém jazyku*, 1972) vždy uvádějí futurum slovesa *být* pouze v kapitole věnované izolovaným (nepravidelným) slovesům.

Několik dokladů prvního typu zasluhuje zvláštní poznámku. Dva doklady se vedle analytického tvoření budoucího času dokonavých sloves vyznačovaly navíc i tím, že dokonavé sloveso v nich stálo na místě jiného slovesa: *Pak jsem dostala* [menstruaci] *a pochopila, že budu stále dostat každou měsíc.*[62] *– protoze znam NEKTERI slysici, kteří nas „zneuzivaji“, nebudu to vic pobrat*. (‚probírat‘). Za zmínku stojí také konstrukce, v nichž kombinace pomocného slovesa *být* a infinitivu nahrazovala pasivum: [Specifické znaky] *budou vydat 200 kusu – dnes večer bude rozhodnuti kdo bude vyhodit z vile??? – kdy bude vymazat stary www.neslysici.cz???? – Ahoj, budou vyplepšit stránky*. Pro jejich specifickou povahu je do celkového součtu nezapočítávám.

Protože v konstrukcích zařazených pod tento typ spočívá jediná chyba v přenesení způsobu tvoření futura sloves nedokonavých na slovesa dokonavá (zopakujme, že osobu vyjadřuje korektně pomocné sloveso *být*), mohlo by být zajímavé se pokusit zjistit, zda v textech neslyšících a slyšících není nějaký rozdíl již v samotném zastoupení sloves nedokonavých a dokonavých (tedy bez ohledu na čas). Pro hrubou představu o poměru dokonavých a nedokonavých sloves lze uvést kvantitativní údaje Těšitelové (1985). Pokud vypočteme průměr

62 Doklad je pozoruhodný i tematicky. V textech neslyšících jsou probírána i taková intimní témata, s nimiž bychom se nejspíše ve školních pracích jejich slyšících vrstevníků setkali jen ztěží. Vedle menstuace jsou jimi velmi otevřené popisy prvních lásek, rozchodů apod. V tomto směru, i když z jiného důvodu, mě také překvapily slohové práce od jednoho žáka ze základní školy. Např. jeden text nese název *Napadl svého syna* a popisuje, jak jednoho chlapce unesl ďábel. Vyprávění končí: *Vzali jsme Libora a máte smůlu! Nazdar ďábel! Otec plakal celého života.* Vyprávění *Zlý manžel* zase popisuje, jak muž zabil svou těhotnou manželku, protože neměl rád děti; sám poté zešílel a skočil ze skály.

z údajů o jejich frekvenci v textech různých stylů[63], připadá na slovesa vidu nedokonavého 71, 7 % a na slovesa vidu dokonavého 28, 3 %. Bylo by ale na místě mít k dispozici i údaj týkající se přímo typu textů, na jaké se zaměřujeme u neslyšících, tj. školních slohových prací převážně studentů střední školy.[64] Dodatečně jsem proto získala od čtyř slyšících studentů osm textů. Zastoupení sloves nedokonavých a dokonavých shrnuje následující tabulka.

slyšící respondenti (témata slohových prací)	**imperfektiva** (počet tvarů)	**imperfektiva** (%)	**perfektiva** (počet tvarů)	**perfektiva** (%)
s1 sš (T1 Proč se píší diktáty)	**33**	**65, 9 %**	**14**	**29, 8 %**
s1 sš (T2 Není prestiž jako prestiž)	**26**	**60, 5 %**	**17**	**39, 5 %**
s1 sš (T3 Co pro mě znamená literatura)	**31**	**63, 3 %**	**18**	**36, 7 %**
s1 sš (T4 A chybělo tak málo...)	**96**	**65, 3 %**	**51**	**34, 7 %**
s2 sš (T1 Chanson)	**19**	**50 %**	**19**	**50 %**
s3 sš (T1 A chybělo tak málo...)	**12**	**60 %**	**8**	**40 %**
s4 sš (T1 recenze)	**59**	**65,6 %**	**31**	**34,4 %**
s4 sš (T2 recenze)	**27**	**73 %**	**10**	**27 %**
Celkem	**303**	**64,3 %**	**168**	**35,7 %**

Tab. 6 Slovesa nedokonavá a dokonavá v textech slyšících studentů [65]

Od údajů Těšitelové se texty slyšících studentů průměrně liší o více než 7 % ve prospěch sloves vidu dokonavého. Tuto velmi omezenou sondu přirozeně nelze považovat za reprezentativní, ale domnívám se, že její výsledky je možné využít k alespoň orientačnímu srovnání s texty neslyšících.

63 Styl odborný N: 78,17 %, D: 21,83 %, styl administrativní N: 62,86 %, D: 37,14 %, styl věcný N aktivum: 68,21 %, N pasivum: 5,83 %, D aktivum: 19,18 %, D pasivum: 6,78 % (Těšitelová, 1985, s. 84, s. 196–7.). Údaje o zastoupení vidu v jiných stylech Těšitelová neuvádí.

64 Slohové práce jsme si zvolila kvůli jejich dostatečně velkému rozsahu. Ty práce, u nichž jsem měla pochyby o možném zásahu ze strany učitele, jsem do výběru samozřejmě nezahrnula.

65 Všechny školní práce (neslyších i slyšících studentů) mi byly poskytnuty pod slibem, že jako celek nebudou nikde publikovány, a to ani v mé diplomové práci. Z toho důvodu je tedy nezařazuji do příloh, popř. zájemcům je ale samozřejmě zapůjčím k nahlédnutí.

neslyšící respondenti (témata slohových prací)	**imperfektiva** (počet dokladů)	**imperfektiva** (%)	**perfektiva** (počet dokladů)	**perfektiva** (%)
n1 sš (cítíme se pohodlně...)	69	83,1 %	14	16,9 %
n2 sš (nejkrásnější zážitek)	124	72, 9 %	46	27,1 %
n3 sš (cítíme se pohodlně...)	71	71,7 %	28	28,3 %
n4 sš (jak jsem pocítila tíhu dospělosti)	99	70,2 %	42	29,8 %
n5 sš (padaly hvězdy)	110	56,4 %	85	43,6 %
n6 T1 (e-mail)	55	79,7 %	14	20,3 %
n6 T2 (e-mail)	12	63, 2 %	7	36,8 %
n6 T3 (e-mail)	15	62,5 %	9	37,5 %
n6 T4 (e-mail)	16	50, 0 %	16	50,0 %
n7 zš [66](bajka o datlovi)	57	90,5 %	6	9,5 %
n8 zš (kluk je hazít...)	26	83,9 %	5	16, 1 %
n9 zš (basketbal v ostravě)	32	80 %	8	20 %
n10 zš (zmije a žába)	57	76,7 %	13	23, 3 %
n11 zš (exkurze)	20	71,4 %	8	28,6 %
n12 zš (kouzelný meč)	36	66,7 %	18	33, 3 %
celkem	**799** (473 sš + 98 + 228 zš)	**71,5 %** sš 70,9%, zš 79,7%	**319** (215 sš + 46 + 58 zš)	**28,5 %** sš 29,1%, zš 20,3%
n13 sš (moje mamička)	19	86,4 %	3	13,6 %
n14 sš (moje sestra)	32	84,2 %	6	15,8 %
n15 sš (moje první nevlastní sestra)	18	81, 8 %	4	18,2 %

Tab. 7 Slovesa nedokonavá a dokonavá v textech neslyšících

Pozn. k tabulce: Poslední tři texty (*Moje mamička*, *Moje sestra* a *Moje nevlastní sestra)* nezapočítávám, neboť, jak již naznačuje jejich název, se jedná o texty popisné (odtud enormně vysoký výskyt sloves nedokonavých) a jejich zařazení mezi ostatní texty by bylo zkreslující. Jak ale ozřejmím níže, jsou pro nás

66 Pro srovnání zařazuji i texty neslyšící žáků základních škol, i když analogické texty od žáků slyšících jsem neměla k dispozici. Snad se lze oprávněně domnívat, že vyšší zastoupení nedokonavých sloves je u této věkové skupiny jevem přirozeným.

důležité kvůli přítomnosti futura dokonavých sloves.

Rozdíl mezi zastoupením dokonavých sloves v textech slyšících studentů a neslyšících vrstevníků činil 6,6 % ve prospěch dokonavých sloves u slyšících. Pokud navíc přihlédneme k údajům Těšitelové, lze dospět k závěru, že omezený vzorek textů neslyšících se ve výskytu dokonavých a nedokonavých sloves nijak výrazně neodlišuje od textů slyšících. V psaných projevech neslyšících tak problematickým jevem zůstává futurum dokonavých sloves a nikoli např. absence sloves dokonavých. Tabulka 3 ilustruje, do jaké míry se tato odchylka projevuje u jednotlivců.

respondenti	futurum perfektiva celkem	futurum perfektiva správně	futurum perfektiva chybně	druh chyby
n9 zš	0	0	0	
n6 T1	1	1	0	
n6 T3	2	2	0	
n11 zš	2	2	0	
n3 sš	7	5	2	2F
n1 sš	3	2	1	1U
n2 sš	3	2	1	1F
n14 sš	3	2	1	1U
n5 sš	2	1	1	1F
n13 sš	2	1	1	1F
n6T4	7	2	5	5 F
n4 sš	5	1	4	3F, 1U
n10 zš	5	1	4	3F, 1U
n15 sš	3	0	3	2F, 1U
n6 T2	2	0	2	2F
n7 zš	1	0	1	1 F
n8 zš	1	0	1	1U
n12 zš	2	0	2	2 F

Tab. 8 Futurum dokonavých sloves v textech neslyšících

Vysvětlivky k tabulce:

U – chyba v užití tvaru, tj. prézentní tvar dokonavého slovesa na místě prézentního tvaru nedokonavého slovesa

F – chybná forma

Jistě je povzbuzující, že míra standardních tvarů se s věkem zvyšuje, srov. poměr správných a chybných tvarů u respondentů ze základních škol (zš) a škol středních (sš). Na druhé straně však ze 17 textů pouze ve třech bylo futurum dokonavého slovesa užito vždy korektně a ve správné formě, v ostatních 14 byla přítomna minimálně jedna odchylka. Ve 4 textech převažovaly správné tvary nad chybnými, ve dvou byl vzájemný poměr správných a chybných vyrovnaný a konečně ve zbylých 8 převládaly chybné konstrukce nad správnými (v pěti z nich byly všechny tvary chybné). K výsledku úvodní sondy mapující odchylky ve vyjadřování futura bez ohledu na vid slovesa (59 standardních tvarů : 41 nestandardním), by tedy snad bylo vhodné dodat, že ve výše uvedeném vzorku textů neslyšících byl poměr standardních a nestandardních tvarů při vyjadřování futura dokonavých sloves zhruba opačný.

Analogické tvoření budoucího času dokonavých sloves podle sloves nedokonavých odůvodňuje Zýková (1997, s. 18) „snahou zjednodušit komplikovaný gramatický systém češtiny a nejistotou v rozlišovaní sloves.“ Pokud uvážíme, že v českém jazyce je zastoupeno okolo 70 % sloves nedokonavých, vysvětlení tvaru futura dokonavých sloves pomocí chyby intralingvální lze jistě považovat za správné a logické. V budoucnu bychom se mohli pokusit zodpovědět otázku, zda se analogie spíše neprojevuje v sousedství futura nedokonavých sloves (srov. případy jako ... *a ještě budu přihlásit na vysokou školu, kde budu asi studovat v Olomouci. – a dokonce budeme oznámit rodičům, že budeme brát. – TKN bude vyslat* [‚vysílat‘] *presne informace a doufam ze budou rict proc a jaky duvod, atd. – A jeste nawic a budem zalozit klan pro neslysici a budeme hrat proti slysicima... – Mezitim se budu snazit napsat, ale stejne vim, ze tam nebudu byt celou dobu.*)

Jisté pozadí pro futurální tvary by snad mohl poskytovat i český znakový jazyk. K lexikálnímu signálu budoucnosti (BUD) kombinovanému se slovesem se podle mého názoru více blíží právě model „budoucí tvar *být* + infinitiv“.

Typ 2: Budoucí tvar *být* + infinitiv dokonavého významového slovesa (osoba pomocného slovesa není kongruentní s osobou subjektu)

Druhý typ, který od typu předešlého liší nekongruence pomocného slovesa se subjektem, byl doložen 4 hodnocenými doklady od čtyř autorů (dvou dospělých a dvou žáků základní školy).[67] Většina případů slovesné neshody patří k jednomu z problematických okruhů zmíněných u prézentu. Pomocné sloveso *být* se objevilo v následujících tvarech:

1. os. sg. namísto 3. os. sg.: *ptam, ze kdo **budu prihlasit** curling muz deaflympiada?* (slovesný tvar v druhé větě navíc pravděpodobně přejímá osobu z věty předcházející) – *Užovka **nebudu zabít,** protože žába opravdu moje nejlepší kámoška.* ‚užovka žábu nezabije, protože je její nejlepší kámoška‘ (1. osoba zde mohla být užita pod vlivem představy přímé řeči).

3. os. sg. namísto 1. os. sg.: *já **bude se podívat***

3. os. pl. za 3. os. sg.: *Doufam, ze banda debilnich spartanu **nebudou ponicit** stadion Eden* (shoda podle smyslu).

Poslední doklad („*Oni“ (zakladateli stránky) slíbili, že **bude změnit** lepší stránku*) je poněkud komplikovanější a do celkového součtu jej nezapočítávám. Vedle ‚slíbili, že stránku změní k lepšímu‘ nelze zcela vyloučit nejen interpretaci ‚slíbili, že se stránka změní k lepšímu‘, ale ani možnost, že jde o rozklad významu slovesa *zlepšit* na složky *změnit + lepší.*

Pro úplnost je třeba dodat, že obdobný typ, tj. tvar pomocného slovesa a infinitiv, nenalezneme ani u prézentu, ani u préterita; u těchto dvou časů jsou zastoupeny pouze typy s korektním vyjádřením osoby: (ty) *jsi pouzivat ZČ*, (já) *byl jsem odmalicka naucit*). Za výskytem této kombinace ve futuru nepochybně stojí podoba standardního tvaru.

67 Analogická konstrukce se slovesem nedokonavým, která by vykazovala odchylku v osobě (**já budeš myslet),* se v našem vzorku neobjevila.

Typ 3: Budoucí tvar pomocného slovesa *být* + indikativ prézentu dokonavého slovesa (osoba vyjádřena tvarem pomocného slovesa i tvarem slovesa významového, tj. osoba pomocného slovesa se shoduje s osobou slovesa významového)

Vyčlenění samostatného typu se slovesy dokonavými je motivováno především stránkou významovou. Na rozdíl od sloves nedokonavých zařazených k typu následujícímu dochází zde k signalizaci budoucnosti skrze oba určité tvary, tj. jak tvar pomocného slovesa, tak tvar slovesa významového. K tomuto typu patřilo 5 dokladů od čtyř autorů, z toho tři doklady v kladné podobě (***bude najde*** – ***bude přijde*** *Lenka* – [rodiče] *Ještě neví, jakou má postavu, protože je miminko, když* ***bude vyroste,*** *tak to budu ji poznát postavu.*) a dva se záporným pomocným slovesem: *proboha KI nikdy* ***nebude zlepsi,*** *pze je vyhral 4smysl. – Jinak* ***nebudu*** *te* ***vysvetlim,*** *pze mas pekne tvrdohlava* (zde navíc i záměna dokonavého slovesa za nedokonavé).

Typ 4: Budoucí tvar pomocného slovesa *být* + indikativ prézentu nedokonavého slovesa (osoba vyjádřena tvarem pomocného slovesa i tvarem slovesa významového, tj. osoba pomocného slovesa je kongruentní s osobou slovesa významového)

U většiny ze 7 dokladů (od sedmi autorů) reprezentujících tento typ sice není možné vyloučit, že na místě slovesa nedokonavého by mělo stát sloveso dokonavé, nicméně tato skutečnost by byla chybou přidruženou a do popisu struktury analytického tvaru „futurum pomocného *být* + indikativ prézentu“, by nijak nezasáhla. Jde o následující doklady: ***budu čekám*** *vrátit dopis* (‚počkám‘?) – *Mel by stydet na sebe a spolecnosti* ***bude*** *ho* ***diva*** (‚uvidí‘?) – *Brzy* ***bude končí*** *škola* (‚skončí‘?) – *Mám chybné s češtiny doufám* ***budete rozumíte*** (‚porozumíte‘?) – *A* ***bude staci*** *jeden tlumocnik preloz z ZJ do mluveni. – já* ***budu učím. –*** *brzy* ***bude začíná*** *škola.*

Po dvou typech s pomocným a významovým slovesem se shodnými gramatickými kategoriemi přecházíme ke třem typům vykazujícím tvarovou diskrepanci mezi slovesem pomocným a slovesem významovým. V prvních dvou typech (typ 5 a typ 6) se se subjektem shoduje pomocné sloveso, v typu 7 sloveso významové. Tvarem významového slovesa je buď indikativ prézentu, popř. futurum pohybového slovesa (typ 5 a 7), nebo imperativ (typ 6). Pokud jde o tvary indikativu, stejně jako v předešlých typech by měla být s ohledem na význam odlišována slovesa dokonavá (k nim lze zahrnout i futurum sloves pohybu) od sloves nedokonavých. Vzhledem k malé četnosti dokladů (4 doklady pro každý ze dvou uvedených typů) však příslušné typy už dále nečlením.

Typ 5: Budoucí tvar pomocného slovesa *být* + indikativ prézentu významového slovesa nebo futurum pohybového slovesa (osoba predikátu vyjádřena tvarem pomocného slovesa, tj. osoba pomocného slovesa není kongruentní s osobou slovesa významového)

Čtyři konstrukce reprezentující tento typ v našem materiálu pocházely od čtyř autorů, přičemž významové sloveso bylo ve tvaru indikativu prézentu, a to ve 3. os. sg. (***budeš čeká*** *pro mě,* ***Budeme sprchuje,***) a v 1. os. sg. (***Bude*** *moje parta dopis* ***posílám*** *televize Rada* [...]); u slovesa pohybu ve 3. os. sg. indikativu futura (*Zeptám odkud* ***budeme*** *v* ***poletí*** *v Maturitě*). Jak se zdá (počet čtyř dokladů je příliš malý na jakékoli průkaznější závěry), v porovnání s obdobnými typy, v nichž dochází k tvarové neshodě v prézentu, i v porovnání s následujícími futurálními typy T7 a T9 nejsou v tomto typu výjimkou formulace s nevyjádřeným subjektem, které do značné míry znejasňují význam celé konstrukce.

Typ 6: Budoucí tvar pomocného slovesa *být* + imperativ významového slovesa (osoba predikátu vyjádřena tvarem pomocného slovesa, tj. osoba pomocného sloveso se neshoduje s osobou slovesa významového)

Tento typ pouze evidujeme, neboť je zastoupen jen dvěma doklady od dvou autorů (*otec* ***bude*** ***přivez*** *stan* – ***Budu*** *vas moc* ***drz*** *palce*). Jakákoli hlubší analýza by vyžadovala rozsáhlejší materiál.

Typ 7: Budoucí tvar pomocného slovesa *být* + určitý tvar významového slovesa (osoba vyjádřena tvarem významového slovesa, tj. osoba pomocného slovesa se neshoduje s osobou slovesa významového)

Všechny čtyři doklady zastupující sedmý typ byly vyexcerpovány od Rackové (1996) a pocházejí od čtyř různých autorů. Vedle pomocného slovesa ve 3. os. sg. konstrukce obsahovaly: prézentní tvar dokonavého slovesa (*Já* ***bude přijedu.*** – *Já možná* ***bude přijedu***), futurum slovesa pohybu (*já s Martinem* ***bude pojedu***) a nedokonavé sloveso v prézentu (***bude*** *5. září* ***chodím*** *v H.*). Neshodnost slovesných tvarů by mohla stát za zvýšeným výskytem osobních zájmen v tomto typu, pokud ovšem lze z pouhých čtyř dokladů na zvýšený výskyt vůbec usuzovat.

Typ 8: Budoucí tvar pomocného slovesa *být* + určitý tvar významového slovesa (osoba a další gramatické kategorie slovesných tvarů jsou stejné, ale neshodují se s osobou subjektu)

V tomto typu sice slovesné tvary vyjadřují stejné základní kategorie, avšak nejsou kongruentní se subjektem. Fakt, že subjekt v těchto konstrukcích musí být vyjádřen (pro 1. a 2. os. osobním

zájmenem), má-li se předejít nedorozumění, může být příčinou značně omezeného zastoupení tohoto typu ve shromážděném materiálu. Celkově šlo o následující čtyři doklady (minimálně od dvou autorů): *já* ***bude chodí*** *– ty* ***bude*** *7. září* ***má*** *svátek – ty* ***bude má*** *svátek??? – Ty* ***bude vidí*** *strom* (zde možná došlo i k záměně ve vidu: *budeš vidět – uvidíš*). Pro úplnost je třeba dodat, že všechna slovesa byla ve 3. os. sg. a že nebyly zaznamenány žádné obdobné konstrukce se slovesem dokonavým (např. **já bude řekne*).

Typ 9: Futurální tvar pomocného slovesa *být* + *l*-ové participium významového slovesa

Vedle tvarů infinitivu, indikativu prézentu a ojediněle také imperativu významového slovesa, s nimiž jsme setkali v dosavadních typech vyjadřování futura, se v psaných projevech neslyšících může jako součást složeného tvaru budoucího času uplatňovat také *l*-ové participium. Jeho užití pro vyjadřování budoucnosti je nepochybně neobvyklé, a tedy nepřekvapuje, že výskyt takových konstrukcí je jen ojedinělý. Daný typ reprezentují pouhé dva doklady (od různých autorů), v nichž se objevuje jak sloveso dokonavé, tak nedokonavé. V prvním případě je osoba vyjádřena tvarem pomocného slovesa (*urcite* ***budes litovala*** *KI*), v druhém osobním zájmenem, přičemž pomocné sloveso je ve 3. os. sg. (*já* ***bude koupila***).

Typ 9 je posledním z analytických typů vyjadřování futura, které jsou společně charakterizovány kombinací futurálního tvaru pomocného slovesa *být* a tvarem slovesa významového. Pro dva následující typy je sice rovněž příznačná přítomnost futura pomocného slovesa *být*, ovšem významové sloveso v nich chybí (v jednom případě ho nahrazuje substantivum).

Typ 10: Pomocné sloveso *být* ve futuru + substantivum

Ve většině z 6 dokladů (od šesti autorů) se s pomocným slovesem kombinovalo substantivum verbální: *Kdo **bude řízení** "Domov Neslyšící"? – Já **budu setkání** s Olinou.– Mirek **bude** u nás **návštěvu** – Take duchodci **nebudou navsteva** u lekare jako seznamka vis* (na rozdíl od předešlé věty substantivum a pomocné sloveso v tomto dokladu zjevně nahrazují sloveso *navštěvovat*). Další podobnou větu s deverbativním substantivem (*dnes večer **bude rozhodnuti** kdo bude vyhodit z vile*) nezapočítávám, protože zde lze uvažovat i o tom, že *bude rozhodnuti* stojí na místě *padne rozhodnutí*).

Ve dvou případech bylo substantivum s pomocným slovesem užito na místě desubstantivního slovesa: *Já slyšela APPN **bude konec**? – slysici me **bude protest.***

Typ 11: Pomocné sloveso *být* ve futuru (osoba a další slovesné kategorie jsou vyjádřeny pomocným slovesem)

Pomocné sloveso *být* bez významového slovesa se objevilo celkem v 15 dokladech (od 12 autorů), přičemž tvar pomocného slovesa se vždy shodoval se subjektem. I když v některých případech si konkrétním vypuštěným slovesem nemůžeme být zcela jisti, nepochybně platí, co již poznamenala Racková, totiž že některá slovesa jsou vynechávána častěji než jiná. K nejčastějším slovesům vynechávaným v tomto typu patří v našem materiálu *chodit, jít* a *mít* (srov. následující doklady).

chodit: *v noci **budes** furt zachod – **budu** na autoškolu*

jít: *A otevřel dveře a ďáblové se smáli a řekl:* ***„Budeš*** *do pekla s tebou.“* (smysl: A [otec] otevřel dveře a ďáblové se smáli a řekli: „Půjdeš do pekla s námi.”) – *Asi* ***budeme*** *všichni děti na hřiště – Možná asi* ***budu*** *do práce* (s významem ‚půjdu‘, popřípadě i ‚budu chodit‘). V jednom dokladu byl tvar futura pomocného slovesa navíc rozšířen o jeho prézentní tvar (*já* ***jsem budu*** *do holičství*).

mít:[68] ***Budou*** *chuť jít dál život – kdo 30let ohluchy tak* ***bude*** *horsi zivot, protoze nezvykl jak oci – A ty* ***budeš*** *víc starosti než já! – kdy* ***budeme*** *na pracovni schuzi* (popř. eliptické *kdy bude pracovní schůze*) *– a* ***budes*** *krasne a pocity –* ***budu*** *radost. – Radek, který mě* ***bude*** *více* ***rád.***

Dva doklady s možnými jinými slovesy byly: *Vidiš Zeman* ***bude*** *akce WORLD MISS DEAF* (‚bude pořádat‘) – *v září* ***budu*** *1. ročník* (pravděpodobně ‚budu nastupovat, začínat‘, nelze však vyloučit ani ‚budu chodit‘, ‚půjdu‘ ap.).

Typ 12: Pomocné sloveso *být* (*mít*) v prézentu + tvar významového dokonavého slovesa, popř. substantiva

Typ 12 představuje poslední typ s analytickým tvarem. Od všem předešlých typů ho odlišuje prézentní tvar pomocného slovesa. Ve čtyřech dokladech bylo významovým slovesem sloveso dokonavé, a to buď v infinitivu, nebo v prézentu (pro malý počet dokladů nedělím tento typ na dva).

Hypoteticky bychom u infinitivu eventuálně mohli signalizaci budoucnosti alespoň do určité míry vztáhnout k dokonavosti sloves: *užovka* ***není zabít*** *pro žábu* (pomocné sloveso

68 Vynechání slovesa *mít* jsem sice v souvislosti s vypouštěním slovesa *být* zahrnula do kapitoly o typických rysech neslyšících, protože ale ve futuru je absence *mít* jiné povahy (nejedná se o analogii k vypouštění *být),* zařazuji dané příklady až nyní. Nicméně obecná problematičnost slovesa *mít* by neměla být ztracena ze zřetele.

vyjadřuje ostatní gramatické významy, nikoli budoucí čas) – *kde **mam sejit**?* (výsledná formulace může být výsledkem kontaminace *kde mám být* + *kde se sejdeme*).

Jinak je tomu u dokladu s indikativem prézentu významového slovesa, který je nositelem všech gramatických kategorií predikátu, podobně jako sloveso pomocné, které však nevyjadřuje budoucí čas, zato však může být navíc nositelem záporu: *Pro me implantat **není pomuze*** (zde snad jde o kontaminace struktur *Pro mě implantát není* + *Mně implantát nepomůže*). Další doklad (*bohuzel deaf **ma** jasne **zvladne** sami*) je charakterizován neshodou mezi predikátem a doplňkem; nejednoznačnost konstrukce (není jasné, zda má jít o singulár nebo plurál) však nemá vliv na zastoupenou strukturu *má* + *zvládne*, a tudíž je možno ji započítat. Jediný doklad s dějovým substantivem (*kdyz **jsi nastup** v tramvaj*...) se blíží výše uvedenému typu 10.

Typ 13: Infinitiv významového (převážně dokonavého) slovesa

U konstrukcí s infinitivem jakožto jediným slovesným tvarem ve větě se stejně jako v případě obdobného prézentního typu zaměřím na syntaktickou začleněnost věty s infinitivem a na podobu bezprostředně předcházejícího slovesného tvaru (tvarů). 15 dokladů z celkových 36 bylo vázáno na jednoho autora, zbylých 21 pocházelo minimálně od 14 respondentů. Tento typ vyjadřování budoucnosti lze dále rozčlenit na několik více odlišných skupin:

1. <u>výpovědi, v kterých před infinitivem stojí ještě jiný tvar:</u>

   A. <u>p a r a t a x e:</u>

   Infinitivu dokonavých sloves v parataktickém spojení vět se stejným subjektem (popř. několikanásobným přísudkem) a apozici (rovněž se stejným subjektem) předcházely:

a. analytický tvar futura sloves nedokonavých i dokonavých, přičemž konkrétní podoba futura může být rozdílné povahy (např. může obsahovat sloveso *dělat*); v konstrukci byl však vždy přítomen infinitiv a osoba predikátu byla vyjádřena určitým tvarem, popř. tvary: *tak jsem dal Ireně, a bude kopírovat a* ***předat*** *dětem – v sobotu budeme projednat kdo (skupina lidí – třeba po třech nebo po dvou) budou dělat úkoly (****rozdělit*** *úkoly) – tam na horách budeme se super bavit, a navíc* ***zalyžovat*** *– nekdo fotbaliste bude udusit a* ***upalit*** *jako rak – Co minulé jsi několikrát psal v diskuzí že budete udělate založit www stránky STOP CI a kdy* ***založit*** *www stránky?*

Nepřílišná rozvitost prvního slovesného tvaru, resp. blízké postavení obou tvarů, naznačuje, že infinitiv by mohl být výsledkem elipsy pomocného slovesa *být*, která by ovšem byla noremní pouze u sloves nedokonavých, např. **Zítra budu sázet kedlubny a zastřihávat růže.*

b. futurum dokonavého slovesa: *pak si všechno spočítáme a* ***rozdělit*** *se, kolik budeme všichni tebe zaplatit. – petra taky v nedeli vrati a nebo jeste* ***zustat*** *dobris – Natočím, nastříhám i* ***podát*** *do své stránky – jak sis mi napsala, že přijedeš a dokonce i* ***přespat****. – příští týden přijedou Lenka* ***spát*** *u mě.* (možná interpretace ‚bude spát' i ‚budou spát'). Vedle parataxe se s podobnými konstrukcemi setkáme také v dodatečně připojené výpovědi: *Kdyztak se tam podivej, zitra k tobě prijedu, popovidame o tom, popr.* ***opravit****.*

Jako signál času funguje ve všech doposud uvedených dokladech slovesný tvar předcházející infinitivu. Zmíněný určitý tvar se navíc shoduje se subjektem, tzn. že je současně nositelem i dalších gramatických významů. K vyjádření osoby, čísla a způsobu prostřednictvím předcházející tvaru dochází i v případech, kdy je tvarem indikativ prézentu sloves nedokonavých. Časové zařazení věty s infinitivem zde umožňuje celkový kontext, popř. by snad bylo možné přihlédnout i k dokonavosti sloves, jak jsme uvedli výše.

c. prézens nedokonavých sloves: *deaf ZJ ma zlaticko zivot az moc a* ***dokazat*** *ruzne – Rodiče začínají hledat k lepšímu a* ***poprosit*** *někoho, aby mohlo být zlepšit –*

*URCITE S NIM POTKAVATE A **DOMLUVIT** jak napsat na diskusi že jo? – deaf ma velmi kvalita oci a **poznat** co je s pohyb.* K identifikaci osoby může také alespoň částečně přispět jmenná část predikátu (spona je vynechána): [maminka] *... důvěřivá k některým lidem, ráda **poradit** své dětmi, citlivá na to, ...*

U parataktických spojení s různými subjekty může infinitiv rovněž „přejímat“ časový význam od předcházejícího tvaru futura: *ona bude naucit cesky jazyk, a on bude naucit spanelsko jazyk to je da vyrovnat a **rozumet**.* Pokud v těchto souvětích tvar před infinitivem vyjadřuje přítomný čas, infinitiv se k němu nemůže vztáhnout v žádné gramatické kategorii a dané výpovědi jsme s to interpretovat pouze na základě širšího kontextu: *Pribeh z rukavy to je basen prirodni deaf a **nedokazat** vysvetlit pro slysici ani tlumocnik. – ted **jsi neumis**, tak **nedokazat** te vysvetlim.*

Za pozornost stojí, že parataktické souvětí obsahující infinitiv významového slovesa, kterému by nepředcházel tvar určitý (viděli jsme, že ve většině případů sloužil k signalizaci alespoň některých gramatických významů), se objevilo pouze jedinkrát. Dva slovesné tvary v něm byly v infinitivu: *Prave vetsinou lide slysici naucit znakovou rec, pak s deaf vubec nedorozumet, a slysici zklamani.*

B. h y p o t a x e:

Ve vedlejších větách byl infinitiv nejčastěji součástí věty objektové (alespoň podle významu, spojky většinou chyběly): *Vim zdravy deaf jasne **dokazat** ruzne. – Lidi s KI vidim, **nedokazat** vyrovnat svet osobnost. – Vim slysici vzdy neveri ze DEAF **dokazat** sami zvladnet. – a nerikej ti, ze deaf ZJ **nedokazat** zit lepe, to neni pravda. – A to neveřím ty **udělat** STOP KI. – Doufam **neurazit** pan Černý.* (‚doufám, že neurazím pana Černého‘ nebo ‚doufám, že se pan Černý neurazí‘) – *chcu te zeptat, jak **domluvit** 6 osob slysici.* (‚chci se tě zeptat, jak se domluvíš s 6 slyšícími osobami‘).

Vedle vět objektových se výjimečně se vyskytly také věty subjektové (*je to jasne deaf **dokazat** mnoho ruzne – myslím si, že bude lepší **zaplatit** ty*), příslovečné: *no vidis, odezirat taky nepatri mluveni cestine, pze **nepoznat** otazka, rozkazovaci hlas povaha atd.... – budu čekám **vrátit** dopis* (‚budu čekat, až mi vrátíš dopis‘ i ‚... až se mi vrátí dopis‘) a jednou též věta přívlastková (*Zvíře mají nápád **závodit** sup s motýlem*).

V souvislosti s prézentem byla zmíněna spekulativní možnost, že by se signalizace času u konstrukcí s infinitivem mohla projevovat i v hypotaktických spojeních. Výše uvedené doklady obsahují jediné dva příklady, v nichž infinitivu předchází futurum (*bude lepší* ***zaplatit*** *ty – budu čekám* ***vrátit*** *dopis*). Ve všech ostatních stál před infinitivem indikativ prézentu a o signalizaci budoucího času prostřednictvím tohoto tvaru by bylo možné uvažovat pouze tehdy, kdybychom upřednostnili hledisko formální (téměř všechny infinitivy jsou totiž infinitivy sloves dokonavých, která futurum vyjadřují prézentním tvarem). Spíše než k tomuto problematickému výkladu bych se však přikláněla k tomu, že ve výše uvedených dokladech explicitně k signalizaci času nedochází a na futurum v nich ukazuje zejména kontext (nikoli však jazykový bezprostředně předcházející).

2. <u>případy, v kterých infinitivu nepředchází slovesný tvar signalizující budoucnost</u>:
   Obdobně i v těchto případech: *super deaf vzdycky* ***dokazat****. – V 19 hod a kde* ***sejit****? – ... napr: zabava Neslysici ples treba vy* ***udelat*** *moderator* (zde je zřejmě doprovodná chyba ve vidu, význam by měl být ‚budete dělat moderátora‘).

Typ 14: Určitý tvar slovesa *dělat* (*udělat*) + významové sloveso

Sloveso *dělat* (*udělat*) se v jiné funkci než jako sloveso významové objevilo v 7 dokladech (od šesti autorů). Oproti obdobným prézentním konstrukcím přibyly doklady s dokonavým slovesem *udělat* a naopak se ve futuru slovesa *dělat* a *udělat* kombinovala výhradně se slovesy, nikoli také se substantivy jako v prézentu (typ *děláš diskriminace*). Tvarová rozmanitost se ovšem v hojné míře projevila i v případě futura, a to především vlivem skutečnosti, že se zde uplatňovala dvě slovesa na pozici slovesa pomocného (tvar futura slovesa *být* a různé tvary sloves *dělat* a *udělat*; srov. naproti tomu prézens s jediným dokladem s pomocným *být – jsi delas vymlouvat*). Tvarovou rozmanitost futura zvyšoval zčásti samozřejmě i fakt, že do konstrukcí tu vstupovalo

sloveso *dělat* v obou vidových podobách. Z dokladů tohoto typu lze vyčlenit následující skupiny:

a. konstrukce se slovesem *udělat* v korektním prézentním tvaru + infinitiv významového dokonavého slovesa, v nichž sloveso *udělat* zastupuje pomocné sloveso (vyjadřuje všechny gramatické kategorie včetně času a osoby): ***uděláš založit*** *organizace a kdy? – Užovka řekl, aha dobře dobře a tak* ***udělám zabít*** *žábu*;

b. analyticky vyjádřený budoucí čas slovesa *udělat* (pomocné sloveso *být* ve futuru + prézentní tvar slovesa *udělat*, viz výše typ 3) + infinitiv významového dokonavého slovesa; jde o konstrukci, v níž jsou osoba a ostatní gramatické kategorie vyjádřeny tvary „pomocných“ sloves *být* a *udělat*: ***budete udělate založit*** *www stránky STOP CI*;

c. analyticky vyjádřený budoucí čas slovesa *udělat* (pomocné sloveso *být* ve futuru + prézentní tvar slovesa *udělat*, viz výše typ 5) + prézens významového nedokonavého slovesa; jde o konstrukci, v níž je osoba vyjádřena pomocným slovesem *být* a prézentním tvarem významového slovesa, přičemž sloveso významové je jiného vidu než sloveso *udělat*: *nový někdo osoba navíc* ***bude udělám vybírá*** *zprávy*;

d. standardně vytvořené futurum slovesa *dělat* + infinitiv významového dokonavého, přičemž osoba je vyjádřena pomocným slovesem *být*: *kdyz ja ti pisu info pro negativ, a* ***budes delat vybehat***;

e. futurum slovesa *dělat* (pomocné sloveso *být* ve futuru + prézentní tvar slovesa *dělat*, viz výše typ 6) + infinitiv významového dokonavého slovesa; jde o konstrukci, v níž je osoba vyjádřena prézentním tvarem slovesa *dělat*: ***Bude dělám zapojit*** *dobře, potom žárovka svítí.*

Vedle právě vyjmenovaných konstrukcí obsahoval excerpovaný materiál ještě jedno souvětí: *vim pro slysici stale nepochopil co je to deaf kultura, proto slysici* ***dela*** *te spatne* ***vysvetli***. Protože ani podle kontextu nedokáži korektně určit, zda autor zamýšlel napsat ... *a proto ti to špatně vysvětlí* nebo *a proto ti to špatně vysvětluje*, do celkového součtu tento doklad nezapočítávám.

Co se týče korelace mezi videm sloves *dělat* a *udělat* na straně jedné a na straně druhé

videm sloves významových, lze pouze konstatovat, že sloveso *udělat* se téměř vždy kombinovalo se slovesy dokonavými. O slovese *dělat* ale opak neplatí; i ono se vyskytlo častěji se slovesy dokonavými (jiná věc ovšem je, že někdy by na jejich místě měla stát slovesa nedokonavá). I když tím poněkud předbíhám, kvůli možnosti srovnání uvedu na tomto místě údaje ze všech tří časů.

	prézens	futurum	préteritum
dělat + imperfektivum	**2**		
dělat + perfektivum	**2**	**2**	**2**
udělat + perfektivum		**3**	**1**
udělat + imperfektivum		**1**	

Tab. 9 Zastoupení dokonavých a nedokonavých sloves v konstrukcích se slovesy *dělat* a *udělat*

Jak se zdá, tabulka přes celkově malý počet dokladů, který zachycuje, podporuje zobecnění, které bylo nepřímo naznačeno již výše, totiž že v konstrukcích se slovesy *dělat* a *udělat* se nejčastěji vyskytují slovesa dokonavá. Přinejmenším pro futurum se tak z jiného úhlu pohledu možná opět potvrzuje jejich problematičnost.

Typ 15: určitý tvar významového slovesa nahrazující futurum (osoba příp. i jiné slovesné kategorie nejčastěji vyjádřeny tvarem tohoto slovesa)

Abychom již dále zbytečně nerozšiřovali počet typů pro futurum, zahrnuli jsme pod jeden významový typ všechny konstrukce (celkem 22 dokladů od minimálně 13 autorů) vyznačující se chybným užitím korektně utvořeného tvaru, i když v těchto konstrukcích jde o konkrétní odchylky různého charakteru. Patří sem zejména prostá záměna času (*když stáneš šéf, jak* ***chodíš*** *kontrolovat celé budovy?*) a záměna času a vidu, resp. případy, kdy prézens nedokonavého slovesa stojí na místě indikativu prézentu slovesa dokonavého (*v blízké budoucnosti* ***ovládají*** *umělé inteligence*). Uvedené dva doklady naznačují, že budoucí děj byl nejčastěji vyjadřován

indikativem prézentu nedokonavého slovesa. Kromě něj se ojediněle vyskytl také imperativ a préteritum.

Při „prosté“ záměně času (tzn. v případech, kdy nedokonavá slovesa byla v prézentu a nikoli ve futuru) se konstrukce s indikativem prézentu nejčastěji vyskytly v souvětích (především v hypotaktickém s vedlejší větou časovou nebo v parataktickém), přičemž prézentním tvarům předcházela věta s futurem (sloves nedokonavých, dokonavých i nepravidelného *být*); futurální tvar byl převážně v korektní podobě. Šlo o následující tři typy dokladů:

a. prézentnímu tvaru předchází futurum dokonavého slovesa: *když stáneš šéf, jak **chodíš** kontrolovat celé budovy? Až ty uvidíš nový moderátor ty **směješ**. – Bude to pomoct můj malý Jimmy **žije** víc nezávislého života.* (*pomoct* podle *moct*);
b. prézentnímu tvaru předchází futurum sloves nedokonavých: *... a tlumocnik bude jen sedet a **mluvi** preloz z ZJ do CJ*. (u *přelož* navíc i chyba ve vidu, viz níže);
c. prézentnímu tvaru předchází futurum slovesa *být*: *Když bude v J. hezké počasí, tak **nemůžu** se koupat.*

V právě uvedených dokladech bychom možná opět mohli uvažovat o postupu odvozeném od znakového jazyka, tj. o tom, že na počátku je určen časový rámec (v tomto případě futurum) a k němu se vztahuje i tvar (tvary) následující. Že v tvarech následujících za futurem je užito indikativu prézentu, by snad mohlo souviset s bezpříznakovostí tohoto tvaru.

Dva doklady s jednoduchou větou obsahovaly časová určení, která by pro účastníky komunikace mohla fungovat jako signál času: *V pondělí 1. 8. už **chodím** do práce* (vedle ‚Od pondělí už budu chodit do práce‘ může tato věta znamenat i ‚Od pondělí půjdu do práce‘) a *V září **může** na kole jezdit ruka dobrá.* Lexikální prostředek byl obsažen i v následujícím souvětí: *Příští rok jsem moc zvědavej, jak zase Vy **chováte**!!!!* (‚Jsem moc zvědavej, jak se zase příští rok budete chovat‘); za podobný prostředek by bylo možno považovat i příslovce *potom: To nevadí, až potom když **dopisujeme**, tak bude mít mnoho dopisů i pohledů.*

S oběma výše zmíněnými případy (předcházející tvar futura a lexikální prostředek s časovým významem se lze setkat i u některých z následujících dokladů záměny času a záměny nedokonavého slovesa za dokonavé: *kdyz ja ti **pisu*** [‚napíšu‘] *info pro negativ – Příště ti **píšu** a nebo tě uvidí. – příště ti zas **píšu** – múžu Vám přebrat Váš byt a co mi **říkáte**????* [‚řeknete‘] – *v blízké budoucnosti **ovládají** umělé inteligence.* [‚ovládnou‘] – *Zatím musíte počkat, až se **blíží** tak můžou Vám zjistit* [‚přiblíží se‘, popř. ‚bude se blížit‘] – *čekám až přijeďte a otevřu ústa a my **kecáme*** [‚pokecáme‘] – *nevím **jedu** do K.* [‚pojedu‘] – *zabava Neslysici ples treba vy udelat moderator, pak oni **vidi** jak jste prace dobre*

Imperativ nahrazující futurum jsem zaznamenala pouze ve třech dokladech. Společně je charakterizuje souvýskyt poměrně širokého spektra tvarů vyjadřujících budoucnost (indikativ prézentu dokonavých i nedokonavých sloves, opisné futurum či tvar *bude stačí*). Tato skutečnost by případně také mohla nepřímo ukazovat na jejich nesystémovost: *čekám až **přijeďte** a otevřu ústa a my kecáme – Pze urcite deafs lepsi treba pres moderator ZJ, a tlumocnik bude jen sedet a mluvi **preloz** z ZJ do CJ. – A bude staci jeden tlumocnik **preloz** z ZJ do mluveni.* (‚a bude stačit jeden tlumočník, který bude překládat ze ZJ do mluveného jazyka‘; ponechávám stranou, že význam poslední výpovědi by mohl vyjádřen i kondicionálem).

Préteritum na pozici futura se objevilo pouze jednou, a to v souvětí, které nejspíše vzniklo převodem přímé řeči do nepřímé a popisuje událost odehrávající se v minulosti (s obdobným příkladem jsme se již setkali u prézentu, srov. s. 71): *Madame Hochová řekla, že až zapískala, všichni se pořadně odrazili nohama od země, aby drželi svá košťata rovně, vyletěli.*

Chyba v osobě a/nebo v čísle

Jde o odchylku charakterizovanou chybnými gramatickými kategoriemi slovesného tvaru (tedy

nikoli jeho chybným utvořením ani jeho chybným užitím ve smyslu časovém), která je – na rozdíl od vysoké frekvence u prézentu – ve spojení s futurem poměrně řídká. Příčinu nízké četnosti dokladů s touto odchylkou lze hledat v rozptýlení mezi ostatní futurální typy, srov. např. typy 5 – 8 (např. (já) *bude přijedu – budeš čeká* ap.).

Ve shromážděném materiálu byla zastoupena slovesa dokonavá (***přijedou*** *sem asi 15 Neslyšících z Anglie. – a kdyz deaf narodni a hned KI toto ja nikdy* ***nepodpori.*** *– poté ty* ***POCHOPÍ.*** *– Soucasni zakaznici, pokud maji zajem o tarif Kredit 250,* ***napise*** *emaily administratorum... – Příště ti píšu a nebo tě* ***uvidí***). Kromě nich jsme se setkali už jen se slovesy z pohledu tvoření futura netypickými, jako jsou pohybová slovesa (*Na Miss světa asi* ***půjde*** *moji rodiče – Já* ***půjde*** *ty domů. –* (já) ***poletí***) nebo nepravidelné sloveso *být* (*a penize* ***bude*** *od danovych poplatniku. – tam* ***nebude*** *žádné chyby. – zítra to* ***budou*** *málo lidí*).

Konstrukce zvláštní, nezařaditelné k předešlým typům

K těmto okrajovým způsobům vyjádření futura patřily v našem materiálu následující případy:

- anomální analytické tvary (tři z pěti uvedených dokladů pocházejí od Rackové), a to:
  - konstrukce se dvěma pomocnými slovesy (*být + mít*: *lidi* ***nebudou mít rozumět***; *být + být*: *já* ***jsem nebude se koupat***),
  - konstrukce se dvěma slovesy ve sponově-jmenném predikátu (*být + mít*: ***budu mít*** *členkou TJ*),
  - konstrukce se dvěma významovými slovesy (*tak ona bude naucit cesky jazyk, a on bude naucit spanelsko jazyk to* ***je da vyrovnat*** *a rozumet*); jde o ojedinělý nejasný doklad, který je obtížné jednoznačně interpretovat, smysl může být ‚to dá vyrovnání‘, ‚tím se to dá vyrovnat‘, ‚tím se to vyrovná‘),
  - konstrukce s imperativem na místě futurálního tvaru pomocného slovesa *být*: ***nebuď***

pojedu do P.

- možné kontaminace vazeb, jako např. ***Bude hotový postavit*** *hrad.* (*bude hotový + bude postaven*);
- neexistující slovesné tvary, např. ***Budu mi*** *dítě.* ***bude uporadat*** *skoleni pro lektory.* (*bude pořádat + uspořádat*, nebo také jen chyba vzniklá při psaní); *Syn se ženou už pochopi, že bude* ***stářit*** (‚že také budou staří'?);
- případy chybné konjugace: *Obchod otevřou v 8 00 h. ráno a* ***zavírou*** *v 20.00 h večer. – ale* ***nedokaza*** *vysvetlit CJ*;
- případy záměny sloves, nejčastěji formálně blízkých (např. *TKN* ***bude vyslat*** *presne informace – Bída je nejhorší a tak* ***přijedou deprese***).

V poslední poznámce si povšimneme chybného užití futura na místě některého neurčitého tvaru. Se všemi zastupovanými tvary jsme se již setkali u prézentu, na rozdíl od něj ale u futura nebyl repertoár tak rozsáhlý (konkrétně: k nahrazení infinitivu ve futuru dochází pouze na pozici objektu, nikoli jiných větných členů; u prézentu nacházíme i případy jiné, jako např. *muj povinnost je* ***CHRANIME*** *NASE DEAF MENSINA KULTURA*). Konkrétně futurum stálo:

- na pozici *l*-ového participia v kondicionálu (*Možná lidé přišli od brány Zkázy, aby ve světě* ***vznikne*** *chaositický čas. – Psal jsem kvuli motivaci na prvni strane, aby sem chodi a* ***vsimnou*** *tu stranku! – Bych rad te* ***vysvetlim*** *– Tak POMOC MI aby nám* ***záchraní*** *vracení budovy. – aby* ***zlepší*** *života proto potřeba ID* [invalidní důchod] *– Kdyby nepratelska raketa* ***dopadnou****,...*;
- za infinitiv na pozici objektu (*pokud nezkusi nekdo z neslysicich* ***zalozi*** *novou agenturu modeling pro deafs a Miss deaf Czech a World!!! – nedokazat te* ***vysvetlim***), speciálně ve spojení s modálními slovesy (*party cestu přes Lipno musel* ***přestoupí*** *veřejné doprava – proč nechceš nyní* ***napíše*** *negativní CI*) a
- na místě infinitivu ve frazému: *Zvíře křič* [nečit]: *„Pozór,* ***připraví,*** *stáárt!"*.
- na místě imperativu (v obou dokladech by však bylo možné uvažovat i o kondicionálu): *Je mi lito ty neumis dokazat nez protest a velmi hloupy, prosim* ***najdes*** *sve cesta a dokazat co*

UMIS. – prosím tě ***pomůže*** *napiš*

Futurum – shrnutí

Výše uvedené typy vyjadřování futura jsou shrnuty v tabulce 10. Jejich zastoupení je znázorněno v grafu 4 (pořadí typů podle absolutního počtu dokladů a absolutního počtu uživatelů) a v grafech 5 a 6, které zobrazují procentuální zastoupení typů při vyjadřování futura jednak vzhledem k počtu dokladů (graf 5), jednak vzhledem k počtu uživatelů (graf 6). V tabulce uvádíme modelové tvary, jaké stávají na místě 1. os. sg.

typ	příklad	typ	příklad	typ	příklad
T1	*budu říct*	T6	*budu řekni, budu mysli*	T11	*budu*
T2	*bude říct*	T7	*bude myslím, bude řeknu*	T12	*jsem řeknu, není říci*
T3	*budu řeknu*	T8	*bude myslí (já)*	T13	*myslet, říct*
T4	*budu myslím*	T9	*budu myslela, budu řekla*	T14	*(u)dělám + říct* aj.
T5	*budu myslí*	T10	*bude + mysl*	T15	*myslím, říká*

Tab. 10 Přehled typů vyjadřování futura v textech neslyšících

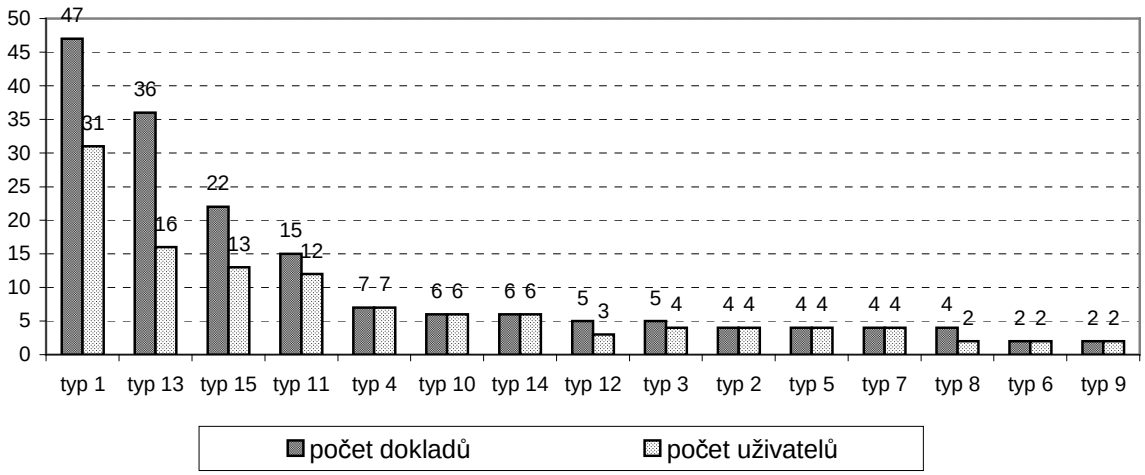

Graf 4 Typy vyjadřování budoucího času: pořadí podle počtu dokladů a počtu uživatelů

Z grafu 4 je zřejmé, že až na minimální odchylky v typu 12, 3 a 8 pořadí typů podle absolutního počtu uživatelů koresponduje s pořadím typů podle absolutního počtu dokladů, a tudíž snad můžeme oprávněně předpokládat, že reprezentace jednotlivých typů vyjadřování futura v našem materiálu není významně zkreslena výraznějšími odchylkami individuálního rázu.

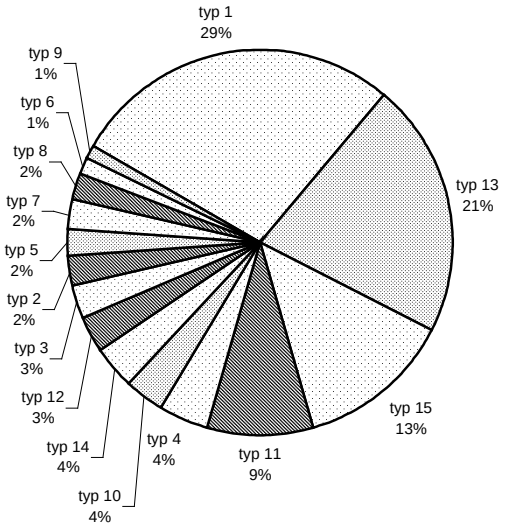

Graf 5 Procentuální zastoupení futurálních typů podle počtu dokladů

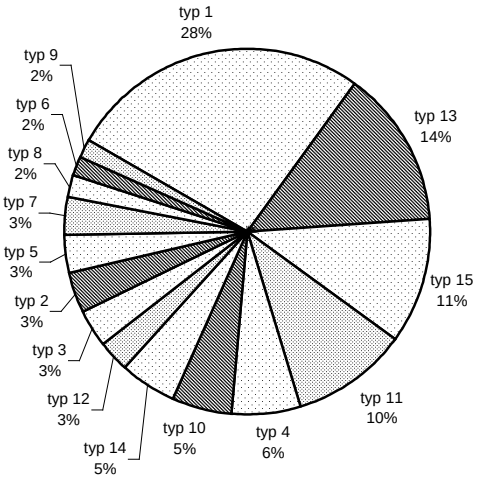

Graf 6 Procentuální zastoupení futurálních typů podle počtu uživatelů

Jak ukazují grafy 5 a 6, v psaných textech neslyšících připadalo okolo 70 % všech způsobů nestandardního vyjadřování futura na čtyři typy: T1, T13, T15, T11. Nejčastějším z nich je T1, v němž se futurum dokonavých sloves tvoří analogickým způsobem jako futurum sloves nedokonavých (např. *budeš naučit*). Stejně jako v případě prézentu je mezi centrálními typy zastoupen typ významový a typ tvořený samotným infinitivem. V typu významovém (T15), třetím nejfrekventovanějším typu, bylo k vyjádření futura užito jiného času než času budoucího (nejčastěji se jednalo o indikativ prézentu nedokonavých sloves). V typu se samotným infinitivem byla v naprosté většině dokladů užita slovesa dokonavá. Zůstává otázkou, do jaké

míry častý výskyt infinitivu mohl být ovlivněn opisným futurem, které mu v některých dokladech předcházelo a kvůli kterému bychom infinitiv mohli interpretovat i jako elizi pomocného slovesa *být* z konstrukcí typu T1 (např. *tam na horách budeme se super bavit, a navíc* ***zalyžovat***). Poslední ze čtyř častých způsobů vyjadřování futura byl typ s futurálním tvarem slovesa *být* (T11) zastupujícího především omezenou skupinu sloves (*mít, chodit, jít*). Obdobu tohoto typu nenalezneme ani u prézentu, ani u préterita. Ve shodě s prézentem jsou uvedené centrální typy charakterizovány tím, že mezi nimi nejsou zastoupeny analytické tvary, které by byly složeny z určitých tvarů s různými (navzájem si odporujícími) gramatickými významy.

Bez ohledu na konkrétní způsob vyjádření lze obecně konstatovat (tuto informaci však nelze přímo vyčíst z grafů), že v převážné části odchylek se vyskytovala slovesa dokonavá; neznamená to však, že slovesa nedokonavá lze beze zbytku považovat za bezproblémová. Pro hrubou představu lze uvést, že z celkového počtu 147 dokladů spadajících do formálních typů vyjadřování futura byla v 101 dokladech přítomna slovesa dokonavá a ve 24 nedokonavá (zbývajících 22 dokladů tvořily konstrukce, v nichž bylo užito slovesa *být* bez významového slovesa, jako např. *bude konec* ap.).

Formální typy

V analytických tvarech, které byly zastoupeny 97 doklady, vyjadřovalo budoucnost pomocné sloveso *být* nebo sloveso *dělat* (s výjimkou typu 12 s 5 doklady, např. *mám sejít*). Pokud jde o konkrétní slovesné tvary významových sloves, lze konstatovat, že mezi nimi

- dominoval infinitiv: T1 (*budu přihlásit*) + T2 (*já bude podívat*) + část T14 (*udělám zabít*) + část T12 (*mám sejít*), celkem 47 + 4 + 5 + 2 = **58 dokladů**;
- byl častý rovněž indikativ prézentu: T3 (*bude přijde*) + T4 (*budete rozumíte*) + T5 (*budeš čeká*) + T7 (*já bude přijedu*) + T8 (*ty bude vidí*) + část T12 (*není pomůže*) + jeden doklad z

T14 (*bude udělám vybírá*) + jeden doklad z T11 (*jsem budu* na místě *půjdu*); celkem 5 + 7 + 4 + 4 + 4 + 2 + 1 +1 = **28 dokladů**;

- k ojedinělým tvarům patřil imperativ a *l-ové* participium. Konstrukce typu *budu drž* a *budeš litovala* se dvěma doklady pro každý typ patřily k okrajovým a v tomto směru netypickým.

Z jiného úhlu pohledu bychom také mohli říci, že v analytických tvarech při vyjadřování budoucnosti převládala tendence k tomu, aby v rámci analytického tvaru vyjadřoval budoucí čas pouze jeden z tvarů (např. *budeme sejít, bude dívá, není pomůže*). Souvýskyt tvarů s významem budoucnosti se vyskytl pouze v 9 dokladech[69] (např. *budu vyroste, budeme poletí, nebude zlepší*) z celkových 97 analytických tvarů. Vyjádření budoucnosti pomocí jedné složky analytického tvaru bychom snad mohli označit za způsob neredundantní. (Připomeňme, že jinak tomu bylo v případě prézentu, kde nejfrekventovanějším typem byly konstrukce jako *jsem těším*).

Podle toho, který tvar vyjadřuje osobu predikátu, lze analytické tvary rozdělit do několika skupin:

a. osoba vyjádřena pomocným slovesem (nebo slovesem *dělat* na pozici pomocného slovesa): T1 (*budu říct*), T5 (*budu myslí/řekne*), T6 (*budu řekni*), T9 (*budu myslela*), T10 (*bude mysl*), část T12 (*není zabít*), část T14 (*udělám myslet*) = **69 dokladů**,
b. osoba vyjádřena významovým slovesem: T7 (*bude myslím*) = **4 doklady**,
c. osoba vyjádřena pomocným i významovým slovesem: T3 (*budu řeknu*), T4 (*budu myslím*), část T12 (*není řekne*), 1 doklad z T11 (*jsem budu* na místě *půjdu*), T14 (*bude udělám vybírá*) = **16 dokladů**,
d. osoba nevyjádřena žádným ze zastoupených tvarů: T2 (/já/ *bude říct*), T8 (/já/ *bude myslí*) = **8 dokladů.**

69 5 dokladů T3 + 1 doklad T5 + 3 doklady T7 = 9 dokladů.

Z celkových 97 dokladů s analytickým tvarem pouze ve 12 dokladech (b + d v právě uvedeném seznamu) nevyjadřovalo pomocné sloveso osobu predikátu. I ve futuru se tedy ukázalo totéž co v případě prézentu, že sloveso *být* (*mít)*, popř. v některých případech i *dělat* v souvislosti s osobou plní svou pomocnou funkci, i když někdy redundantně (bod c, 16 dokladů). Co se týče analytických tvarů s pomocným slovesem a indikativem (tj. T3, T4, T5, T7, T8, část T12 a T14), nejčastěji jsou zastoupeny tvary, kde osobu vyjadřují tvary oba (např. [ona] *bude vyroste,* celkem 16 dokladů, srov. bod c.), z hlediska čtenáře tedy tvary jednoznačně identifikující. Na druhou stranu relativně vysoké zastoupení 12 dokladů připadá i na všechny případy ostatní, tj. na konstrukce, v nichž osobu vyjadřuje buď pouze pomocné sloveso ([ty] *budeš čeká*), nebo pouze sloveso významové ([já] *bude přijedu*), anebo žádný z tvarů ([já] *bude chodí*). Pro obecnější závěry by bylo třeba mít k dispozici rozsáhlejší materiál.

Ve shodě s Rackovou se jako nejčastější odchylka ukázalo tvoření budoucího času sloves dokonavých analogicky podle tvarů opisného futura. (Na vybraném vzorku textů, srov. s. 91, jsme se pokusili ukázat míru rozšíření této odchylky u jednotlivých mluvčích.) Na rozdíl od Rackové:

- byla v našem materiálu nezanedbatelně zastoupena také slovesa nedokonavá (24 dokladů);
- infinitiv a prézens stojící na místě futura s 58 doklady se ukázaly jako velmi časté tvary. Ukázalo se rovněž, že vedle lexikálních signálů (jako např. *příští rok, v září, příště* apod.) v některých případech předcházelo těmto tvarům futurum, které by mohlo fungovat jako lexikální signál pro celou výpověď (*Až ty uvidíš nový moderátor ty směješ.*);
- tvary s imperativem, ať již na místě významového slovesa (*budu drž*) nebo pomocného (*nebuď pojedu*) patřily s celkovými třemi doklady k velmi okrajovým;
- u budoucího času tvořeného pomocí budoucích tvarů slovesa *být* a přítomných tvarů

významového slovesa nedokonavého a dokonavého vidu se v materiále Rackové ukázala jako nejčastější tvar pomocného slovesa 3. os. sg. *bude* (např. *bude přijde Lenka – Ty bude má svátek – budu čekám vrátit dopis*). V této práci jsem odlišovala případy, kdy je 3. os. sg. náležitá (*bude stačí jeden tlumočník,* v našem vzorku 8 dokladů) a kdy stojí na místě jiné osoby (např. *ty bude vidí,* v našem vzorku rovněž 8 dokladů). Vedle toho se pomocné sloveso v jiné než 3. os. sg. objevilo také v 8 dokladech (*budete rozumíte, budeš čeká*). Náš materiál tedy ukázal pouze to, že 3. os. sg. pomocného slovesa je častá v případech, kdy stojí za jinou osobu, ale nikoli to, že by tyto doklady převládaly nad jinými. Navíc je třeba dodat, že obdobná situace nastala i u významového slovesa, pokud bylo v jiné osobě než v osobě predikátu: z 8 dokladů byla touto osobou v sedmi případech 3. os. sg. (*budeme sprchuje*). V obecné rovině tedy plně souhlasíme s absolutností / nepříznakovostí 3. os. sg.

- náš materiál ukázal i některé tvary, které Racková nezmiňuje, a to konstrukce se slovesy *dělat* a *udělat* (*uděláš založit*), s pomocným slovesem v prézentu (*není pomůže*) a *l*-ovým participiem (*budeš litovala*). Dohromady byly tyto tvary doloženy 13 výskyty a patří k typům okrajovým; tvary s *l*-ovým participiem (s pouhými dvěma výskyty) pak patří ke tvarům zcela ojedinělým.

Je nepochybné, že analytické tvary s infinitivem od sloves dokonavých bychom ve shodě s Rackovou (1996) mohli interpretovat jako chybu intralingvální. Zpravidelňování gramatického systému jistě nemusíme připisovat pouze neslyšícím: tento jev bývá tradičně považován za základní konstanty vývoje jakéhokoli jazyka (srov. např. de Saussure, 1989). Důležitá roli nepochybně má i vliv mezijazykový. Model z českého znakového jazyka sloužící k vyjadřování budoucnosti, např. *BUD + PSÁT,* je těmto konstrukcím (např. *budeme oznámit*), resp. všem konstrukcím obsahujícím futurální tvar pomocného slovesa, co do konkrétní struktury velmi blízký (srov. též Macurová, 2003).

12. PRÉTERITUM

Počet hodnocených dokladů préterita v textech neslyšících čítal celkem 194 položek od 77 autorů. V představení výsledků budeme postupovat shodně s předešlými dvěma časy, tzn. nejdříve se zaměříme na stránku formální (typ 1–17), poté si povšimneme nepréteritních tvarů, jež préteritum zastupovaly (*myslím*, typ 18), dále se krátce zastavíme u tvarů préterita, v nichž je chybně vyjádřena některá gramatická kategorie, a na závěr připojíme poznámku o tvarech, v nichž préteritum nebo samotné *l*-ové participium bylo užito na místě jiných slovesných tvarů. Klasifikace způsobů vyjadřování préterita zohledňuje skladbu analytických tvarů, resp. jejich jednotlivé složky, dále způsob vyjádření osoby a také fakt, že tvary 3. os. préterita noremně neobsahují pomocné sloveso, tzn. jsou jiné než tvary ostatních dvou osob. Na základě těchto kritérií jsem v písemných projevech neslyšících vyčlenila následující typy (pokud není uvedeno jinak, příklady u jednotlivých typů se vztahují k 1. os. sg.):

1. *l*-ové participium významového slovesa v platnosti 1. nebo 2. os. sg. i pl. (*myslel*),
2. prézentní tvar pomocného slovesa *být* a *l*-ové participium významového slovesa v platnosti 3. os. (*on je myslel*),
3. prézentní tvar pomocného sloveso *být* a *l*-ové participium významového slovesa (tvary se navzájem neshodují v čísle, osoba je vyjádřena pomocným slovesem, např. *jsem mysleli*),
4. prézentní tvar pomocného slovesa *být* a *l*-ové participium významového slovesa (osoba pomocného slovesa se neshoduje s osobou predikátu, např. *jsme myslel*),
5. *l*-ové participium významového slovesa a reflexní *ses / sis* (*myslel ses*),
6. *l*-ové participium pomocného slovesa *být* (*mít*) a *l*-ové participium významového slovesa v platnosti pro 3. osobu (oba tvary se většinou shodují v čísle jednak mezi sebou, jednak se subjektem, např. *on byl myslel*),
7. *l*-ové participium pomocného slovesa *být* (*mít*) a *l*-ové participium významového slovesa (obě participia se shodují v čísle jednak mezi sebou, jednak se subjektem, např. *já byl myslel*),
8. *l*-ové participium pomocného slovesa *být* a *l*-ové participium významového slovesa,

(participia se navzájem neshodují v čísle, se subjektem se shoduje číslo *l*-ového participia významového slovesa, např. *my byl mysleli*),

9. *l*-ové participium pomocného slovesa *být* a infinitiv významového slovesa (číslo participia se shoduje s číslem a rodem subjektu, např. *byl myslet*),
10. *l*-ové participium pomocného slovesa *být* (*mít*) + prézentní tvar pomocného slovesa + *l*-ové participium významového slovesa (osobu vyjadřuje prézentní tvar pomocného slovesa, participia se shodují v čísle a rodě jednak mezi sebou, jednak se subjektem, např. *byl jsem myslel*),
11. préteritum pomocného slovesa *být* a infinitiv významového slovesa, osobu vyjadřuje prézentní tvar pomocného slovesa *být*, např. *byl jsem myslet*),
12. *l*-ové participium pomocného slovesa *být* + prézentní tvar pomocného slovesa *být* + prézentní tvar slovesa významového slovesa (*byl jsem myslím*),
13. *l*-ové participium pomocného slovesa *být* a prézentní tvar slovesa významového nebo futurum pohybového slovesa (*byl myslím*),
14. *l*-ové participium slovesa *být* a substantivum (*byl mysl*),
15. infinitiv významového slovesa (*myslet*),
16. préteritum slovesa *dělat* nebo *udělat* a další komponenty (*on dělal myslet*),
17. préteritum slovesa *začít* a infinitiv významového dokonavého slovesa (*začal jsem říci*),
18. jiné tvary užité k vyjádření minulého času (*myslím*).

Typ 1: *l*-ové participium významového slovesa v platnosti 1. a 2. osoby

Na úvod poznamenejme, že i v textech neslyšících se setkáme s noremním vynecháním pomocného slovesa, tedy s formulacemi obsahujícími osobní zájmeno 1. os. singuláru nebo (řidčeji) plurálu. Zájmeno *já* stálo v takových případech obvykle na počátku, resp. blízko počátku výpovědi, zpravidla v první větě souvětí nebo ve větě jednoduché, jako např. *Já nezažil shanění práce – ale ja psal, ze proc by nemohli nosit aspon sluchadla. – ja fajn moc rozumela – Miss ja nebyl tam. – ja nepochopil??? – Já slyšela ASN bude konec? – Ja jen ptal a nekteri z vas porad prirovnavaji se Slavii? – Já byla nemocná – ... já byl opily*. Tři doklady s 1. os. pl. zahrnovaly

dva nejčastější případy popsané v kapitole *Čeština a čas* (s. 14nn.). Konkrétně šlo jednak o případ, kdy *l*-ovému participiu užitému v souvětí v platnosti 1. os. pl. předcházelo jiné sloveso v tvaru préterita jiné osoby a/nebo čísla (*prvni zapas byl proti slysici (treti liga) a my prohrali 0 ku 7*), jednak o případ, kdy zájmeno *my* stálo na počátku, resp. blízko počátku výpovědi (*my na horách ji chyběli – My nemohli vzít velký stan*).

Druhý noremní případ elize pomocného slovesa tvoří případy, kdy *l*-ové participium následuje za préteritem téže osoby (1. nebo 2.); v psaných projevech neslyšících šlo celkem o jeden jasný doklad: *Tak jsem ráda, že jsem zůstala u vodafone, ale změnila tarif z odepiš na nabito 300.*

K nejčastějším odchylkám od běžných způsobů vyjadřování préterita v češtině patřilo v textech neslyšících rozšíření modelu „osobní zájmeno + elidované pomocné sloveso“ z 1. osoby na 2. osobu, a to jak v singuláru (*ty **dokozal** chytit kote – ty **nepoznala** deaf kultura – Ty **rikal** JE TO PODVOD – ty **vedela** davno – ty **vydiral*** [‚vytíral‘]), tak v plurálu (dva doklady od stejného autora: *Vy **rikali** ze neslysici je vic nez slysici, neni pravda – je skoda vy **nevedeli***). V této souvislosti je na místě připomenout komentář Rackové (1996, s. 25–26), že většina pisatelů v jejím vzorku užívala osobních zájmen z velké části nefunkčně. K tomuto obecnému tvrzení Racková připojila poznámku o funkčním užití zájmen u některých pisatelů, v níž se zmiňuje o pisatelce, která vyjadřovala slovesnou osobu v préteritu buď lexikálně (pomocí osobního zájmena), nebo tvarem pomocného slovesa (*já byla v nemocnici* × *byla jsem v nemocnici*). Jiná pisatelka pro 2. os. sg. užívala výhradně *l-ové* participium a osobní zájmeno (*ty poumlouvala s Romankou o životě mě – pořád ty nepřišla – ty šla dřív do domova*).

Abych tento jev prozkoumala podrobněji, zaměřila jsem se na autory již výše uvedených

dokladů (tj. na autory, u nichž byly zastoupeny zmíněné konstrukce „osobní zájmeno + participium“), a sledovala, jaká je v jejich textech distribuce zájmen. Ukázalo se, že sedm z osmi neslyšících[70] užívalo osobních zájmen až s překvapující pravidelností funkčně, tj. výhradně ve spojení s participiem, popř. pro zdůraznění. Konstrukce „osobní zájmeno + *l*-ové participium“ a standardní tvary préterita byly někdy zastoupeny v jednom větném celku (srov. např. *ja akceptoval a popral jsem jim hodne stesti*). Výsledky sondy jsou shrnuty v následujícím přehledu:

N1 (Fanda): *Trochu vypravuju, co jsem slyšel, jsem hledal* x *já hledal, já byl, já také nebyl přítomen, Já nemyslel ztrací indetitu, Já nezažil shanění práce*

N2 (Sazachi): *já psal* x *napsal jsem, psal jsem, Tak tu mas, ze jsem jim jen optal a podekoval jsem jim za nazory!* x *ja akceptoval a popral jsem jim hodne stesti.*

N3 (jamajus): *A JA TO CETLA, ja fajn moc rozumela, a stejne jako ze si ty ochlucahl* x *no Ki rozumeli ste? sem to neviděla, neučili sme, ptam jsi byla odmalicka Ki,*

N4 (djeight): *Dozvedel jsem se, stejne jsem byl spokojenej* x *ja jen ptal*

N5 (Firewall_niro): *Miss ja nebyl tam. ja nepochopil???* x *slyšel jsem, nepochopil jsem o film*

N6 (Niro): h*lasoval jsem, používal jsem, musel jsem, viděl jsem* x *je skoda vy nevedeli. ja tam byl zakladni*

N7 (WarcraftIII): *nepsal jsem, vyjádřil jsem, podíval jsem na fotbbal, myslel jsem, spletl jsi, došel jsi* x *ty vedela dávno, já jimi věřil se.*

N8 (n4): *cekala jsem, nedostala jsem, jsem psala, smackala jsem ctrl v* x *ja rikala pravdu, ty dokozal chytit kote. ty vydiral* (‚vytíral‘) x *otevrit smackala* [1. os. sg.], *smackala* [1. os. sg.] *zelena*

Situace je však samozřejmě mnohem komplikovanější. Jednak osobní zájmena mnozí neslyšící užívají redundantně (*Jeli sme busem do Prostějova a my jsme bavili nějaké vtipy*; k tomuto jevu se vrátíme až po představení všech tří časů), jednak – jak ukazuje poslední příklad N8 (tvar *smackala* užitý pro 1. os. sg.) – se velmi často setkáme s participiem bez osobního

70 Z textů čtyř autorů tvary necitujeme z následujících důvodů: další participium se v textu téhož autora už neobjevilo (zš3); autor užil pouze tvaru se zájmenem (dvakrát *já slyšela*; paradiso); dalšími tvary v autorových textech byla préterita (*my jsme jeli*; sš5), popřípadě tvary zvláštní (*byl prohráli*), které probíráme níže; jeden autor ve svém dalším textu už žádné osobní zájmeno nepoužil (z Prahy).

zájmena. Obojí lze ilustrovat částí textu, jehož autorem je neslyšící žák základní školy a v němž osobní zájmeno stojí u préterita, nikoli však u participia; dodáváme, že všechny slovesné tvary v tomto textu se opět vztahují k 1. os. sg.):

> *20. ledna já jsem jel na Jeseníky* (...) *Já jsem byl chata* (...) *Na hore jsem přijel ráno potom veci obléká* (...) *Vrátil se domů.*

Tvary jako *neměla nehodu, cítil, nastoupil do práce* ap. běžně vyjadřují 3. os. sg. Že v textech neslyšících vyjadřují osobu jinou lze zjistit pouze z kontextu. Při užívání *l*-ového participia představovala v našem vzorku zvláštní skupinu hypotaktická souvětí se stejnými subjekty a s préteritem v korektní podobě v první větě. V těchto případech by préteritum z předchozí věty mohlo vystupovat jako morfologický signál osoby a čísla pro větu následující: *Dříve když jsme byly holčičky* ***se*** *občas* ***pohádáli. –*** *Měla jsem štěstí, když* ***neměla*** *nehodu.* (‚když jsem neměla‘) – *jsem nevsimla vlajku ze* ***dostala*** *zpravu.* (‚že jsem dostala‘) – *Nepsal jsem např. co* ***dělal*** *doma, dovolena a podobně.* (‚co jsem dělal doma, na dovolené a podobně‘).

Ve skutečnosti však není tento jev omezen pouze na préteritum, obdobnou signalizační úlohu lze v předcházející větě připsat i prézentu: *Už jsem tak dospělá žena a* ***pochopila,*** *že* [menstruaci] *budu stále dostat každý měsíc.*

V některých dokladech stálo préteritum až za větou s participiem, a pochopitelně tu tedy nedocházelo k signalizaci srovnatelné s předešlými případy, i když k lepšímu porozumění by snad výskyt pomocného slovesa – byť v postpozici – do určité míry přispívat mohl. Šlo o následující doklady: *To mě teprve* ***cítil,*** *až jsem byl asi jako desetiletý kluk. – tak* ***lyžovali*** *a šlapali jsme – Tam v B.* ***byla*** *spokojená a veliká jsem radost... –* ***neměl*** *vůbec čas, natíral jsem rýny –* ***byla spokojená*** *nic nestalo, ale já opila*

Jiná situace je v případech nezapojených vět nebo v těch případech, kdy konstrukcím s *l*-

ovým participiem předchází neslovesná věta nebo věta se slovesným tvarem v jiné osobě (může jít o souvětí, ale můžeme uvažovat i o širších souvislostech, neomezených hranicemi výpovědí). V naznačených případech k žádné gramatické signalizaci nedochází a osobu jsme schopni vyrozumět pouze na základě širšího kontextu, srov. např. *Učitelé museli mlčet a* ***přestali*** *se hrát vůli Fabiánové.* (‚přestali jsme hrát') – *Postupně jsme všechno sportovali společně a jezdili sme do Evropy a tak už* ***seznámila*** *s klukem.* (‚seznámila jsem se') – *Lyžovali sme dolů a najednou* ***brzdila****, protože někdo lyžoval přede mnou.* (přidružená chyba ve vidu, význam měl být ‚zabrzdila jsem'). V následujících dokladech jde vesměs o 1. os. sg.: *vcera* ***instalovala*** *cedecko web do pocitace –* ***mela*** *jiny postup – Potom* ***šel*** *do jídelny –* ***Vrátil se*** *domů – ano* ***smackala*** *zelene souhlasi a dole taky zelene* (zde i významová záměna *smačkala* : *zmáčkla*) – *oprava* ***platila*** *celkem 700kc* (doprovodná chyba ve vidu: *platila* místo *zaplatila jsem*; vzhledem k nominativnímu tvaru *oprava* může jít i o kontaminaci s vyjádřením *oprava stála*). Doklad na podobné vyjádření v platnosti 1. os. pl.: *... ale lepší v dětství, protože žádné problémy* ***neměly*** *a nic nemyslí všechno dopředu a jen hrát.* (Podtržené doklady pocházely z chatu od jediné pisatelky. Za pozornost stojí, že na počátku komunikace několikrát užila préteritum a až poté participium, avšak ani participia dále neužívala důsledně, tzn. občas se i dále objevilo préteritum).

Na pomezí obou možností (tj. buď dochází, nebo nedochází k signalizaci gramatických kategorií v předcházející větě) stojí podle mého názoru větné celky, v nichž je mezi korektní tvar préterita a participium vložena věta s tvarem vyjadřujícím jiné gramatické kategorie. V těchto případech préteritum nemůže fungovat jako bezprostřední signál, i když bez něj by konstrukce byly podstatně méně srozumitelné. V následujících příkladech si bylo třeba ověřit na širším

kontextu, že se skutečně má jednat o 1. os. sg., nikoli o 3. os. sg.: *Já nezažil shanění práce, bylo pohodlně po skončení SOU nutné automatický* ***nastoupil*** *do práce. – Jsem hledal „spisovné češtiny“ slovo trapas a nenajde,* ***zkusil*** *slovo sranda zase nenajde, není možné.*[71] *– dříve hrozně jsem nenáviděla na běžkách a teď došlo trochu* ***zlepšila*** (zde by bylo možno uvažovat i o kontaminaci s vyjádřením *teď došlo trochu k zlepšení*).

Oproti některým konstrukcím, které uvádíme v následujících typech vyjadřování préterita (např. ***jsme šel*** *spát – Skříň* ***říkal***), byly ve všech výše uvedených dokladech s *l*-ovým participiem v platnosti 1. a 2. osoby préterita užity tvary participií náležité jak z hlediska jmenného rodu, tak čísla[72]. Tato skutečnost by snad mohla souviset s absencí pomocného slovesa a snahou signalizovat alespoň ty slovesné kategorie, které může *l*-ové participium vyjádřit.

První typ vyjadřování préterita byl zastoupen celkem 46 doklady od 19 autorů (mezi uvedenými příklady jsem necitovala doklady od Rackové, 1996, u nichž není uveden kontext; do celkového součtu však jsou samozřejmě započítány).

Typ 2: Prézentní tvar pomocného slovesa *být* + *l*-ové participium významového slovesa v platnosti 3. osoby

Kvůli celkové četnosti typů vyjadřování préterita jsme tento typ, zastoupený pouhými 7 doklady (od 5 autorů), již dále nečlenili, přestože konstrukce, které zahrnuje, nejsou strukturně zcela shodné. Jak je zřejmé z následujících doklad, rozdíly souvisejí zejména s tvarem pomocného slovesa:

71 Pozoruhodné je toto souvětí i po obsahové stránce: snaha neslyšícího pisatele porozumět neznámým českým slovům a hledání jejich významů v SSČ je jistě velmi povzbuzující. Škoda jen, že mu zřejmě nikdy nikdo nevysvětlil, jaké výrazy SSČ obsahuje.

72 Jediný doklad na neshodu v čísle (ovšem ve spojení se zájmenem) uvádí Racková: *My šla na chatu* (1996, s. 26).

pomocné sloveso ve 3. osobě: *bohuzel doktor **je vyhral** – proboha KI nikdy nebude zlepsi, pze **je vyhral** 4smysl – to **je bylo** hrozně fakt – Olinka **je smála*** (pomocné sloveso zde nahrazuje reflexívní morfém)

pomocné sloveso v jiné než 3. osobě: *Kluk **jsi** moc **bál** – **Jsem líbilo** awi film a super skoro jako skutečne u slyšících film. – Jak **jste líbilo** AWI FILM?* Ve dvou posledních dokladech (pocházejících od stejného autora) je přidružená chyba v rodě; oba představují příklady konstrukcí, v nichž osoba vyjádřená tvarem pomocného slovesa odkazuje k proživateli (*jak jste líbilo > jak se vám líbil*).

Typ 3: Prézentní tvar pomocného slovesa *být* + *l*-ové participium významového slovesa (tvary se neshodují v čísle; číslo (a osoba) odpovídající podmětu, resp. kontextu jsou vyjádřeny tvarem pomocného slovesa)

Tento typ vyjadřování préterita je doložen pouze čtyřmi doklady od čtyř autorů (dva z nich byli žáci základní školy). Všechny případy se vztahují k 1. os. pl.: *Až film skončí**,** tak **jsme šel** spát. – Tam **jsme počkal** snad 10 minut a pak přišel pán. – my **jsme prohral. – Bylo jsme** spolu 30. června.*

Rozdíl v čísle participia a pomocného slovesa bychom také mohli nahlédnout jako oddělení gramatických významů (pomocné sloveso vyjadřuje všechny kategorie s výjimkou času, kdežto funkcí *l*-ového participia je vyjádření minulého času a k jeho ostatním kategoriím se nepřihlíží). I když bychom vzhledem k neshodě obou tvarů očekávali, že subjekt obvykle bude explicitně vyjádřen, převládal u tohoto typu subjekt nevyjádřený (podmět vyjádřený osobním zájmenem se vyskytl u jediného dokladu: *my jsme prohral*).

Typ 4: Prézentní tvar pomocného slovesa *být* + *l*-ové participium významového slovesa (osoba pomocného slovesa se neshoduje s osobou predikátu)

Tento typ je v našem materiálu doložen pouhými dvěma doklady od různých autorů. Číslo pomocného slovesa a participia bylo v jednom případě rozdílné (***Řekla jsme*** *mu, že máš nějakou kočku.* ‚řekla jsem') a v jednom případě shodné (*my* ***hrali jsou*** *vyborny.* ‚my (jsme) hráli výborně').[73]

U dalších pěti dokladů (od dvou autorů) převzatých od Rackové není zřejmý význam, a proto je ponechávám na pomezí třetího a čtvrtého typu, tzn. že je budeme započítávat až při slučování typů do obecnějších souborů: *byla starost na tebe že nepřijely jsi v B. – Včera jsem sbírali jablka – Co jsi dělali? – kdy jsi měly vyučení a dobrý nebo ne! – jak jsi měli ve V.?*

Typ 5: *ses / sis* + *l*-ové participium významového slovesa

Pět základních dokladů tohoto typu pochází od Rackové (1996). Vedle 2. os. sg. nereflexivních sloves (*nebyla nebo* ***byla ses*** *smutná –* ***byla ses*** *spokojená na svatbu – jak* ***sis*** *mi* ***napsala*** *– už* ***ses dostala*** *dopis*) se kombinace *ses / sis* a *l*-ového participia významového slovesa analogicky objevila i v 1. os. sg. slovesa reflexivního (*Kdy ses narodila? – Já* ***ses narodila***). Totéž sloveso jsme v internetové diskusi zaznamenali ve tvaru, jehož součástí byla zvláštní forma *nejses* (resp.

73 U tvaru *hráli jsou* lze uvažovat i o kontaminaci slovesného predikátu s predikátem jmenným se sponou (*my hráli výborně* + (naši hráči) *jsou výborný*). Užití 1. a současně 3. osoby by snad mohlo mít oporu i v mimojazyké skutečnosti: v uvedené větě autor hodnotí fotbalové utkání a ve sportovním prostředí je poměrně obvyklé, že diváci, komentátoři apod. se s hráči některého mužstva ztotožňují a např. o fotbalistech pak mluví jako o *„nás"* (srov. *my prohráli 0 ku 7* v našem prvním typu); stejně tak odůvodněné je ovšem v daném případě užití 3. os. pl., tj. (fotbalisté, hráči našeho týmu ap.) *jsou výborní.*

*nejse*š)[74]: ***Nejses narodila*** *neslysici.* Nejde-li o neobvyklé užití nespisovného *nejseš*, lze uvažovat o tom, že by tato forma mohla mít původ v kontaminaci *nejsi + ses > nejses.* Bez záporky *ne-* se obdobná forma vyskytla také v textu neslyšícího žáka základní školy, zde však stála na místě 1. os. sg. pomocného slovesa a významovým slovesem nebylo reflexivní sloveso: *Dne 5. 4. 2005* ***jses šel*** (‚šel jsem‘) *do školy, učili jsme český jazýk.*

Typ 6: *l*-ové participium pomocného slovesa *být* (*mít*) + *l*-ové participium významového slovesa v platnosti 3. osoby (participia se většinou shodují v čísle jednak navzájem, jednak se subjektem)

Šestý typ je prvním reprezentantem typů, které společně charakterizuje přítomnost *l*-ového participia pomocného slovesa. V typech, v nichž se *l*-ové participium pomocného slovesa kombinuje s *l*-ovým participiem slovesa významového slovesa, odlišujeme konstrukce se 3. osobou, v nichž je *l*-ové participium formálně identické s tvarem préterita. Kromě toho napříč všemi osobami budeme zohledňovat i kategorii čísla (a případně i rodu) participií, a budeme tedy lišit případy jako např. *byl hráli* x *byli šli*.

Šestý typ vyjadřování préterita byl zastoupen celkem 15 započítanými doklady (minimálně od 12 autorů). K prototypickým dokladům patřily *Dávno asi před deseti lety David Copperfield* ***byl zúčastnil*** *magie v Praze. – Maminka* ***byla se koupila*** *po mně rifle* – (bitva) ***Byla trvala*** *3 měsíce. – Všichny* ***byli šli*** *do kině – Syn* ***byl utekl.*** Některé z výše uvedených dokladů mohly vzniknout kontaminací: *byli v kině + šli do kina, byl v Praze + se v Praze zúčastnil, byla + trvala.*

74 Věta byla napsána bez diakritiky, a tvar tedy nelze jednoznačně interpretovat.

Dalších šest dokladů od Wágnerové (2008) bylo variacemi na větu *Dědeček* ***byl*** *včera* ***našel*** *vejce.* Variacemi zde máme na mysli různý slovosled a některé odchylky pravopisného rázu (např. *Dědeček* ***byl násel*** *vejce – Včera dědeček* ***byl nášel*** *vejce*); v jednom šlo též o užití *mít* na místě pomocného slovesa (*Včera* ***měl*** *dědeček* ***našel*** *vajíčko*). Pomocné sloveso *mít* se objevilo ještě v dalších dvou dokladech tohoto typu (*bratr* ***měl*** *dvakrát* ***propadl. –*** *Paní* ***měla plakala***).

Ve dvou dokladech, z nichž minimálně jeden představuje neosobní vazbu, se vyskytly rozdílné tvary participií, konkrétně šlo o neshodu v rodě: *doma* ***byla*** *moc* ***pršelo – To bylo vymyslel*** *zakladni skola v Brne, ja tam byl zakladni a vsude deaf lide zaci vymysleli Deafismus* (možná interpretace je ‚to se vymyslelo' nebo ‚někdo vymyslel').

L-ové participium pomocného a významového slovesa nalezneme i ve větě *Pondělí* ***byl zkoušel*** *těžký,* protože se zde ale jedná o nahrazení dvou větných členů (predikátu a subjektu předpokládané konstrukce *v pondělí byla těžká zkouška,* srov. Wágnerová, 2008), do celkového součtu ji nezahrnujeme.

Typ 7: *l*-ové participium pomocného slovesa *být* (*mít*) + *l*-ové participium významového slovesa v platnosti jiné než 3. osoby (participia se shodují v čísle jak navzájem, tak se subjektem)

Na rozdíl od předchozího, šestého typu vyjadřování préterita jsou v sedmém typu konstrukce se dvěma *l*-ovými participii užity v platnosti 1. nebo 2. osoby. Tvary obou *l*-ových participií se obměňují v čísle a rodě, avšak navzájem se shodují, osoba je zde nejčastěji vyjádřena osobním zájmenem. Celkově jsme u tohoto typu zaznamenali pět dokladů od pěti autorů: *Já se* ***byla dostala*** *tebě dopis – Já také nebyl přítomen, chtěl* ***byl hledal*** *www miss 25.11.2006 v Topu hotelu*

a nenajde. – Já ***byla*** *v minulý čas* ***šla*** *spala tři dní u babičky. – Já* ***měla viděla*** *žraloka – Do města jsme jeli tramvají, povídala jsme se Sandou a přišli hodně chlapci a já a sandra uplně* ***měli styděli*** *a smáli jsme.*

Typ 8: *l*-ové participium pomocného slovesa *být* + *l*-ové participium významového slovesa (participia se navzájem neshodují v čísle, participium významového slovesa se v čísle shoduje se subjektem)

Na rozdíl od předešlých dvou typů (např. *dědeček byl našel, já byla šla*) se v osmém typu, který je doložen třemi doklady od dvou autorů, participia obou sloves neshodují v čísle (a někdy ani v rodě). Participium pomocného slovesa bylo v našich dokladech v nepříznakové podobě 3. os. sg. (*byl*, popř. *bylo*) a participium významového slovesa se množným číslem shodovalo se subjektem (s opačným případem, tj. např. **já byli šla*, jsme se nesetkali.) Minimálně v jednom dokladu byl subjekt vyjádřen lexikálně, a to osobním zájmenem *my*:

my měsíc ***bylo jeli*** *na prázdniny – Ale* ***byl hrali*** *velmi tvrdy zapas a skoda jeden muj hrac brankar se zranil v oblicej!!! – prvni zapas byl proti slysici (treti liga) a my prohrali 0 ku 7 a posledni zapas* ***byl*** *opet* ***prohrali*** *asi 0 ku 4.*

Poslední citovaný doklad ukazuje na problém spojený s distančním postavením zájmena: autor sice velmi pravděpodobně pokračoval v 1. os. pl., mohl ale také užít i 3. os. pl. (o užívaní „my“ i „oni“ v souvislosti se sportovními komentáři jsme se již zmínili výše, srov. s. 124). Jediné, co by zde mohlo být navíc zavádějící, by bylo, kdyby autor nebyl pozorovatelem, nýbrž hráčem. To ovšem vyvrací úvodní věta jeho příspěvku: *mluvil jsem nase kolega z repre. fotbal...* Jestli došlo ke změně výpovědní perspektivy či nikoli, nejsme s to jednoznačně rozhodnout. V

obou případech, tj. pro 1. i 3. os. pl., by ale tento doklad spadal pod tento typ, což je také důvod, proč jej do celkového hodnocení započítáváme.

Na pozadí posledně probíraných tří typů (tj. *syn byl utekl*; *já byl hledal*; *my byl hráli)* velmi pravděpodobně stojí transfer z ČZJ – srov. lexikální signál minulosti MIN (artikuluje se u něj „*byl*“) + sloveso. Zároveň je však třeba poznamenat, že z celkových 23 dokladů se v 18 případech participia proměňovala v závislosti na čísle a rodu subjektu (shodovala se spolu navzájem i se subjektem, srov. *my byli šli, já měla viděla* apod.), tzn. že se v daných konstrukcích projevovala morfologie typická pro češtinu.[75] Poznamenat je ovšem třeba i to, že v dokladech se subjektem v maskulinu nejsme s to odlišit, zda korektní podoba participií odráží vědomou snahu neslyšících pisatelů po shodě nebo je ovlivněna vyjadřováním minulosti v českém znakovém jazyce, konkrétně výše zmíněnou artikulací „*byl*“, která doprovází znak signalizující minulost.

Typ 9: *l*-ové participium pomocného slovesa *být* + infinitiv významového slovesa (číslo participia se shoduje s číslem a rodem subjektu)

Celkem 6 hodnocených dokladů (minimálně od 4 autorů) reprezentuje typ, který se ze všech zastoupených typů vyjadřování préterita svou strukturou nejvíce blíží modelu v českém znakovému jazyce. Avšak i v tomto případě se participium pomocného slovesa ve všech dokladech proměňovalo v čísle a rodu podle subjektu: *1.SKCR* ***byli nechovat*** *sportovne a* ***byli*** *hodne* ***nadavat****. – doktor rekl KI nemuze prof.sport. ale bohuzel nataceni prace strih* ***byli vymazat****. – užovka* ***nebyla zabít*** *pro žábu* (‚užovka žábu nezabila‘). Ve dvou dokladech bylo na

75 Zbylých pět dokladů zahrnuje všechny tři doklady typu 8 (např. *my byl přijeli*) a dva doklady od typu 6: *doma byla moc pršelo – To bylo vymyslel zakladni skola v Brne*.

pozici pomocného slovesa užito *mít*: *Já* ***měla smát****. – Policista* ***měl smát****.*

Na okraj poznamenáváme, že mezi citovanými doklady jsou shodou okolností zastoupeny dvě možnosti vyjadřování záporu, tj. zápor vyjadřovaný pomocným slovesem (*nebyla zabít)* a zápor vyjadřovaný slovesem významovým (*byli nechovat).*

Kromě výše uvedených dokladů se *l*-ové participium a infinitiv objevily také při překladu věty z českého znakového jazyka *V pondělí byla těžká zkouška*; jeden respondent napsal *V pondelí* ***bylo zkusit*** *moc teším* (Wágnerová 2008, s. 155). Protože *l*-ové participium a infinitiv zde nahrazují dva větné členy, tuto konstrukci do celkového součtu nezahrnujeme (stejně jako obdobný doklad u typu 6, srov. s. 123).

Pro úplnost dodejme, že konstrukce s *l-ovým* participiem a infinitivem, v kterých by číslo participia nebylo kongruentní s číslem subjektu, se v našem materiálu nevyskytly.

Po představení typů s *l-ovým* participiem pomocného slovesa a neurčitými tvary slovesa významového zaměříme pozornost na typy obsahující navíc prézentní tvar pomocného slovesa, jako např. *jsem byla četla, byl jsem naučit, byl jsem chodím*. Mluvíme o prézentním tvaru pomocného slovesa, neboť pokud významové sloveso je v *l*-ovém participiu (*jsem byla četla*) nebo indikativu prézentu (*byl jsem chodím*), mohl by prézentní tvar pomocného slovesa patřit jak ke slovesu významovému (*byla + jsem četla, byl + jsem chodím*), tak ke slovesu pomocnému (*byla jsem + četla, byl jsem + chodím*). S přihlédnutím k předešlým typům vyjadřování préterita bychom sice spíše preferovali interpretaci *l*-ového participia pomocného slovesa (např. *byl + jsem četla*), ale zcela jisti si jí být nemůžeme. Zopakujme tedy, že na základě právě uvedených důvodů budeme na konstrukce ve dvou následujících typech pohlížet pouze jako na analytický tvar, tj. např. *jsem + byla + četla, byl + jsem + chodím.*

Typ 10: *l*-ové participium pomocného slovesa *být* (*mít*) + prézentní tvar pomocného slovesa + *l*-ové participium významového slovesa (osobu vyjadřuje prézentní tvar pomocného slovesa, *l*-ová participia se shodují v čísle a rodě, a to jak navzájem, tak se subjektem)

Desátý typ, který připomíná dnes již řídce užívané antepréteritum, se v našem vzorku vyskytl celkem v 6 dokladech minimálně od šesti autorů. K prototypickým případům patřily čtyři doklady: *No,* ***jsem byla cetla*** *v gongu.* – ***byla jsem navštívila*** *Evu* – ***byla jsem*** *moc* ***plakala*** – *Já* ***jsem byla*** *v minulý čas* ***šla*** *spala tři dní u babičky.*

Zbývající dvě konstrukce byly velmi pravděpodobně výsledkem kontaminace, což ovšem nijak nezpochybňuje strukturu, kterou obsahují. První z nich (*Když* ***jsme*** *ještě* ***nebyli*** *na takovou zábavu* ***neprožili***) lze interpretovat jako kontaminaci *nebyli jsme na takové zábavě + takovou zábavu jsme neprožili*. (Z jiného hlediska stojí v tomto dokladu za pozornost dvojitý zápor *nebyli jsme neprožili*; jde o jev, s nímž jsme se v žádném jiném dokladu nesetkali.) V druhém dokladu (*Ve škole byli jsme o půl 12. a* ***měli jsme učili*** *zeměpis*) sice sloveso *mít* funguje pravděpodobně jako pomocné (z řady již uvedených dokladů víme, že k tomu celkem běžně dochází), ovšem v uvedeném případě nelze zcela vyloučit, že by *mít* mohlo být výsledkem kontaminace (*měli jsme + učili jsme se > měli jsme učili*), a tedy fungovat jako sloveso plnovýznamové.

Typ 11: Préteritum pomocného slovesa *být* + infinitiv významového slovesa

Zcela výjimečně (ve dvou dokladech od dvou autorů) byl minulý čas vyjádřen konstrukcemi s préteritem pomocného slovesa a infinitivem slovesa významového: ***byl jsem*** *odmalicka* ***naucit*** *ZJ od rodice,...* – ***Byl jsem*** *odmalička* ***naučit*** *ZJ.*

Préteritum slovesa *být* se dále objevilo ve větě s ne zcela průhledným výrazem ***ucastni*** –

Ale ***byl jsem*** *tam* ***ucastni*** *coz nataceni TKN diskuce, a videl jsem doktor...* Vedle imperativu *účastni* se může jednat o defektní podobu některého jiného slovesného tvaru nebo substantiva *účastník* (s možným významem ‚byl jsem účastník(em)‘). Kvůli sporné interpretaci tento doklad do celkového hodnocení nezahrnujeme.

Typ 12: *l*-ové participium pomocného slovesa *být* + prézentní tvar pomocného slovesa *být* + prézentní tvar významového slovesa nebo futurum pohybového slovesa

Při vyjadřování minulého času užívají neslyšící pisatelé také spojení *l*-ového participia s prézentním tvarem významového slovesa. Všechny doklady (celkem 15) s výjimkou jediného jsme vyexcerpovali od Rackové a podle toho, zda navíc obsahovaly nebo neobsahovaly prézentní tvar pomocného slovesa (např. *byl jsem vysvětlím* x *já byla vzpomínám*) jsme je rozdělily do dvou typů (typ 12 a 13). Jak uvidíme, konkrétní doklady jsou velmi různorodé a mohli bychom je dělit ještě dále, ale vzhledem k jejich celkové specifičnosti, neobvyklosti (a také s ohledem na přehlednost celkového třídění typů), se nám základní dva typy s popisem konkrétních příkladů zdály dostatečným řešením.

Pod tento (tj. dvanáctý) typ jsme zahrnuli konstrukce se slovesy jak nedokonavými, tak dokonavými (celkem 6 dokladů od šesti autorů). Výskyt prézentu dokonavých sloves (tj. výskyt tvarů s významem budoucího času) ve spojení s préteritem je jistě mnohem neobvyklejší: *a* ***byl jsem*** *malicko te* ***vysvetlim*** *co typ deaf kultura, a ty stale tvrdohlava také* ***– byla jsem pohladím***. Podobně neobvyklá je i kombinace préterita s futurem pohybového slovesa *jet*: *Já* ***jsem byla*** *24.7 26.7* ***pojedu*** *do Plzně.*

U sloves nedokonavých jsme zaznamenali některé rozdíly v gramatických kategoriích

části složeného tvaru, a to

- neshodu prézentu významového slovesa se subjektem: *ve čtvrtek* ***jsme byli chodím*** *na klub* (‚chodili jsme‘ i ‚šli jsme‘) a
- neshodu prézentu pomocného slovesa se subjektem: *maminka* ***jsem byla pracuje***; jiným příkladem může být i neosobní konstrukce, v níž tvar pomocného slovesa odkazuje k proživateli (***jsem byl líbí*** *v zabavě*).

Typ 13: *l*-ové participium pomocného slovesa *být* + prézentní tvar slovesa významového nebo futurum pohybového slovesa

Stejně jako o předešlém typu lze i o tomto typu vyjadřování préterita obecně konstatovat, že prézentní tvar významového slovesa (v jednom případě futurální tvar slovesa pohybu) se se subjektem buď shoduje, nebo neshoduje, přičemž participium má obvykle odpovídající číslo a rod). K první skupině (kongruentní tvary) patří případy *já* ***byla plačů*** **–** *já* ***byla vzpomínám*** *na tebe* – ***byla v pojedu*** *do Ostravě* a také neosobní vazby, v nichž měl prézens noremní tvar 3. os. sg. a *l*-ová participia byla v různém rodě (***bylo*** *mě* ***líbí*** – *Včera* ***byl prší*** **–** *(já)* ***byla stýská***). Druhá skupina (s prézentními tvary neshodujícími se s podmětem) byla zastoupena doklady *Já* ***byla čeka*** – *(my)* ***byli jezdí*** *na kole*. V ojedinělých dokladech se s podmětem neshoduje nejen prézentní tvar, ale ani participium (tj. participium nemá odpovídající číslo a rod): *rodiče* ***byl*** *moc* ***pláče***.

Typ 14: *l*-ové participium slovesa *být* + substantivum

Stejně jako u prézentu (např. *jste neznalost*) a futura (např. *budes furt zachod*) se i u préterita setkáváme s konstrukcemi, v nichž se kombinuje tvar pomocného slovesa se substantivem.

V případě préterita se tento model realizoval pouze u dvou dokladů, přičemž tvarem pomocného slovesa v nich bylo *l*-ové participium, a to v platnosti 2. os. sg. a 3. os. pl. (osobu zde signalizuje vyjádřený jmenný subjekt): *Ty **byl účast** konkurz? – deaf s KI je nevini, pze je ovlinit od doktor pak rodice **byl** spatne **rozhodnuti.***

Při hodnocení konstrukcí tohoto typu bychom měli přihlížet ke skutečnosti, že pro znakové jazyky není typické přesné odlišování substantiva a verba (konkrétně např. při překladu vět *Rodiče se špatně rozhodli* a *Tvoje rozhodnutí se mi nelíbí* by se artikuloval tentýž znak, resp. výraz ROZHODNOUT SE / ROZHODNUTÍ). Z této perspektivy bychom pak mohli na spojení *l*-ového participia a substantiva nahlížet i jako na interferenci z českého znakového jazyka (vzhledem k neshodě se subjektem bychom přitom mohli *l*-ové participium jakožto jediný signál minulosti posuzovat i jako signál lexikální v širším smyslu).

Typ 15: Infinitiv významového slovesa

Infinitiv na místě préterita se objevil celkem ve 24 dokladech od 15 autorů. Minulý čas byl v těchto konstrukcích signalizován lexikálně a/nebo předcházejícím tvarem préterita, tedy morfologicky. O lexikální signál minulosti šlo v případech *Minulý **chodit** na vánoce. – Minulý **chodit** na zábavu 27. února.– Včera **koupit** knihu, – až dodneška (skoro 40 let) **nepřestat** transplantace srdce – Davno historie deaf vzdy nezije, protoze slysici automaticky **zabit** deafs*.

Morfologicky byla minulost signalizována nejčastěji předcházejícím určitým slovesným tvarem v rámci téže výpovědi, přičemž mezi signálním tvarem préterita a infinitivem nestál žádný další slovesný tvar: *malý chlapeček neuměl jíst a někdy **házet** misky – Po odpočinku šla jsem na silnice a pak běhala jsem až do lesa a **povětrat. –** Litva byli lepší a dobré **hrát. –** vis ja fifi vysvetlit pro Merlouska a Krata vzdy nechapali a vzdy **vybehat. –** Moc směju co jsi psal uplně*

vymyslet *SLOVO!!!!! – a potom jsme stáli u bistra* ***kecat (bavit).*** Vedle toho byla někdy v těchto případech minulost souběžně signalizována i lexikálně: *V loni na vystaviště bylo hrozně veliký prostor, trochu zima (Nejvíc holky stěžovaly) a těžko* ***najít*** *znamý* (pro samotný signál času není rozhodující shoda/neshoda subjektu, a v tomto dokladu za něj tudíž můžeme považovat i tvar *stěžovaly*).

Méně často byly v rámci téže výpovědi infinitiv a předcházející tvar signalizující minulost v distantní pozici, tj. byly vzájemně odděleny jiným, nepréteritním tvarem, který však (jak vyplývalo z kontextu) byl rovněž užit v platnosti minulého tvaru. K případům tohoto typu patřily doklady *ale lepší v dětství, protože žádné problémy neměly a nic nemyslí všechno dopředu a jen* ***hrát –*** *ja tam byl a my deaf vymysli DEAFISMUS, az ted* ***zalozit.*** Relativně málo časté byly také případy, v nichž mezi infinitivem a tvarem préterita signalizujícím minulost probíhala hranice výpovědi: *Snowboardaci s titulkami nebyl jen v praze, ale byl v hk,brno a olomouc.ale dik od deafs* ***bojovat*** *a povedlo titulky – Na hore jsem přijel ráno potom veci obléká. Potom venku* ***lyžovat.*** (v posledním citovaném dokladu je tvar préterita navíc v distantní pozici, oddělen od infinitivu nepréteritním tvarem stojícím na místě préterita). V následujících dvou dokladech stojí signál minulosti také v distantní pozici, ale na rozdíl od předchozích případů tvary před infinitivem nejsou užity v platnosti minulého tvaru. *Ty rikal JE TO PODVOD, ALE JA TI* ***DAT*** *PRIKLAD HOKEJ – muj kamarad me rikal nema cislo sms. ja divny, a muj kamarad me* ***vysvetlit.***

Vedle uvedených případů jsou v našem materiálu zastoupeny i takové doklady, v nichž k signalizaci minulosti vůbec nedochází a na minulý čas ukazuje pouze širší kontext**:** *tak pro me nejlepsi AWI FILM toto jen sami* ***udelat*** *deafs a bez slysici. – VRAŤTE mi budova, je naše deaf ruční* ***postavit*** *Brňanci... – Práce šef* ***vychodit –*** *Manžel mě* ***dovolit*** *že přijedeš – Jamajus, vidis Krata typ lhat, nastesti ja* ***chytat****.*

Typ 16: Préteritum slovesa *dělat* (*udělat*) + další komponenty

Ve srovnání s prézentem a futurem nebylo spektrum slovesných tvarů, které se vyskytovaly v konstrukcích se slovesy *dělat* a *udělat* (v roli neplnovýznamových sloves), v préteritu příliš široké. Ve třech případech ze čtyř (celkem od tří autorů) se préteritum slovesa (*u*)*dělat* pojilo s infinitivem významového slovesa a shodovalo se se subjektem: *Neslyšící, který nabízí* ***nedělal změnit*** *tarif a T-mobile vždy* ***dělal změnit*** *tarif. – Pak* ***udělala vyhodit*** *do sklepa.* Jeden doklad obsahoval kombinaci préterita slovesa *dělat* a substantiva: *kdyz ja miluju moji holky,* ***a delal jsem hovor****, ze myslim ji* (význam je sice ‚hovořil jsem', ale smysl ‚volal jsem, telefonoval jsem').

Typ 17: Préteritum slovesa *začít* + infinitiv dokonavého významového slovesa

Do zvláštního typu jsme vyčlenili 9 konstrukcí (od šesti autorů), které obsahovaly préteritum slovesa *začít* a infinitiv dokonavého slovesa.[76] Tento typ je zajímavý i z nelingvistického hlediska, a to specifickým okruhem uživatelů. Převážná většina dokladů (7), pocházela od žáků jedné střední školy, a bylo by tedy na místě pohlížet na tento způsob vyjadřování jako na způsob, jehož výskyt je úzce vázán na omezenou skupinu neslyšících. Tímto faktem by se snad také mohla vysvětlovat pravidelnost, která se ve tvoření konstrukcí projevila a kterou naopak nevykazovaly např. konstrukce se slovesy *dělat* a *udělat.* V našem materiálu byl zastoupen tento typ zastoupen doklady v 1. os. sg. (*V 12 letech už* ***jsem začala dostat*** *první menarche* [nečitelné; význam ‚menstruace'] – ***Začala jsem dostat*** *mobil, aby se mohla dopisovat*), ve 3. os. sg. (*Prodavač* ***začal*** *se mnou* ***seznámit.*** *– Už* ***začala si uvědomit,*** *proč to udělala a neposlouchala*

76 Racková (1996, s. 120) uvádí následující doklady se slovesem *začít* (pocházely od jednoho autora): *máma začala volat svého syna – táta se začá dostat vztek – okolo desáté hodiny začne někdo zvonit*; připojuje k nim poznámku, že sloveso *začít* je v těchto případech užito ve funci „morfému dokonavosti". Tuto funci bychom slovesu *začít* přisoudili i v našich dokladech. Důvodem, proč konstrukce tohoto typu zařazujeme k préteritu (a proč je nezmiňujeme např. v rámci obecnějších tendencí projevujících se napříč časy na s. 34), je ten, že v žádných jiných dokladech než s préteritem jsme tento typ nezaznamenali. Než se případně prokáže jeho zastoupení i ve futuru, zdá se nám korektnější považovat ho za jeden ze způsobů vyjadřování minulého času dokonavých sloves.

rodičům.) a ve 3. os. pl. (***Začaly uvědomit,*** *že vlastně to není pohádka ani zázrak, ale jsou již u talíře. – Holky* ***začaly uvěřit,*** *té astronautky se potěšilo, ale tiše. – Potom* ***jsme se začali pohádat*** *o tom, jak jsme všichni byli radostné, protože vůbec jsme nechápali.*). V jednom dokladu od Rackové bylo sloveso *začít* užito ve spojení s nedokonavým slovesem (*máma* ***začala volat*** *svého syna*), vzhledem k významu (‚máma zavolala') je zřejmé, že nedokonavé sloveso zde stojí na místě slovesa dokonavého.

Kromě uvedených sedmi dokladů od neslyšících žáků střední školy a jednoho dokladu od Rackové se préteritum slovesa *začít* ve spojení s významovým slovesem hned několikrát objevilo také v následujícím diskusním příspěvku:

Davno historie deaf vzdy nezije, protoze slysici automaticky zabit deafs, pak doba spanelsko kral narodil deaf, a uz ***zacalo prestat zabit,*** *a uz zacalo deaf dela otrok, a dik Abbe I´Epéé to zacalo vznikl ZJ, to je buh darek,* (...) Započítáváme pouze doklad s významovou disjunkcí (*zacalo prestat zabit*), neboť u dalších dvou (*zacalo dela* a *zacalo vznikl*) nelze vyloučit, že tvar slovesa *začít* je v nich tvarem plnovýznamového, fázového slovesa, tj. nikoli pouhá součást složeného tvaru.

Typ 18: Jiná vyjádření minulého času

Tam, kde na místě préterita bylo užito tvaru jiného času, stál nejčastěji prézentní tvar, a to sloves dokonavých, nedokonavých i nepravidelného *být*. Vedle prézentu, který byl zastoupen 34 doklady z celkových 37 zařazených pod tento typ (konstrukce pocházely od 31 autorů), se ve třech dokladech objevil také imperativ.

U konstrukcí, v nichž slovesný tvar vyjadřuje jiný než minulý čas, se zaměříme na to, jaké jiné prostředky by se na signalizaci minulého času mohly podílet. Stejně jako v analogických

případech předchozích dvou časů (např. prézens užit na pozici futura: *Příští rok jsem moc zvědavej, jak zase Vy chováte!!!*) si budeme všímat zejména lexikálních prostředků a tradičně také předchozích výpovědí, tedy toho, zda v předchozích výpovědích je zastoupen minulý čas a pokud ano, jakým způsobem je vyjádřen (morfologicky a/nebo lexikálně). Poznamenáváme, že některé níže uvedené doklady charakterizuje přidružená chyba v osobě a/nebo čísle, popř. i ve významu slovesa, avšak vzhledem k tomu, že podobným odchylkám je věnován bezprostředně následující oddíl, nebudeme se jimi zabývat (v příloze *Préteritum* však tyto případy samozřejmě evidujeme).

S přihlédnutím ke kontextu a přítomnosti / absenci lexikálních signálů lze naznačené konstrukce rozdělit do tří základních skupin:

1. **konstrukce, v nichž k minulému času odkazuje lexikální signál**[77] (nepředchází výpověď v minulém čase)

   Ve shromážděném materiálu se jednalo vesměs o věty jednoduché „nezačleněné“ a o první věty v souvětí. Slovesný tvar stojící na místě préterita byl:

   - lexikální signál minulosti + prézens nedokonavých sloves: *Davno historie deaf vzdy **nezije,** protoze slysici automaticky zabit deafs..., – V loni strom **pada** důvod staré.* (4 doklady stejného typu v překladových větách; dále pro stručnost uvádíme jen např. 4PV, 3PV ap.) – *minulý čas pořád **je** sluníčko – Včera moje sestra **dává** krasné dárek.* (4PV; zde navíc chyba ve vidu)
   - lexikální signál minulosti + prézentní tvar slovesa *být*: *ahoj, film Země ticha **jsem** právě 16.12. a byl moc zajímavé* (Vedle prosté záměny času, *16.12. jsem byla na filmu Země ticha,* by mohlo jít i o absenci významového slovesa, nejspíše *vidět,* tj. *(viděla) jsem.* Za pozornost také stojí, že v druhé větě bez lexikálního signálu je noremně užito préterita.)
   - lexikální signál minulosti + futurum dokonavého slovesa: *Včera moje sestra **dám** dárek krásné* (3 PV).

   Mimo to se lexikální signál minulosti (*nedávno)* objevil také v pasivní konstrukci

77 K lexikálním signálům odkazujícím k minulosti řadíme i výrazy s časovým významem, které samy o sobě minulost nevyjadřují (např. datum), avšak v konkrétním kontextu pro účastníky komunikace jako signály minulosti vystupovat mohou.

s prézentním tvarem pomocného slovesa: *Téma už **je** hodně **prodiskutována** nedávno, takže není o čem bavit.*

2. **konstrukce následující po větě (větách), v nichž je vyjádřen minulý čas** (věta s nepréteritním tvarem byla v tomto případě nejčastěji ve vztahu parataxe k předchozí větě)

   Doklady patřící do této skupiny lze rozdělit na následující případy:

   - minulost je v předchozí větě signalizována lexikálně i morfologicky a na místě préterita stojí prézentní tvar nedokonavého slovesa: *Vloni strom padl, z důvodu že **je starý.*** (3 PV) – […] *ale lepší v dětství, protože žádné problémy neměly a nic **nemyslí** všechno dopředu a jen hrát. – V pondělí měl jsem zkouška ale **je** moc **těžké**. – navštěva u tety v pondělí jeli domů já mohla k vám do S. ale **nevím** jestli doma nebo pryč na prázdniny.*
   - minulost je v předchozí větě signalizována pouze morfologicky a na místě préterita stojí prézentní tvar dokonavého slovesa: *Jeden vec me zajimave, ze zakladni skola v Brne, ja tam byl a my deaf **vymysli** DEAFISMUS, az ted zalozit.* (nemůžeme vyloučit, že se nejedná o tvar imperativu) – *Já také nebyl přítomen, chtěl a byl hledal www miss 25.11.2006 v Popu hotelu nebo podobně a **nenajde** – Na hore sem přijel ráno potom veci **obléká.***
   - minulost je v předchozí větě signalizována pouze morfologicky a na místě préterita stojí prézens pomocného slovesa *být* (ve větě je vynecháno sloveso *mít*): *Tam v B. byla spokojená a veliká **jsem** radost...*

   Préteritum by jako signál času mohlo fungovat i přes hranice výpovědí (v jediném dokladu stál na místě préterita prézentní tvar dokonavého slovesa): (...) *jsme se dívali s Janičkou na televizi E.T. Mimozemšťan. Až film **skončí,** tak jsme šel spát.*

3. **konstrukce užité v kontextu, v němž není minulý čas signalizován**

   V našem materiálu stály na pozici préterita následující tvary:

   - prézentní tvar dokonavého slovesa: *Mám jí ráda, ale už **se** nikdy dlouho **nepohádáme.** – V práci můj šef mi **vyhodí.*** (4PV)
   - sponové sloveso v prézentním tvaru : *Náměstí **je nové.*** (2 PV)
   - tvar s prézentní koncovkou 5. třídy: *S Honzou pojedou tam k Heleně ONA mě **pozvá***[78]

78 Tento doklad bychom sice mohli zařadit až mezi případy zvláštní, ale uvádíme jej zde, neboť Racková (1996, s.

Ke skupině dokladů, v nichž před slovesnými tvary stojícími na místě préterita nedochází k žádné signalizaci času, lze počítat i jediné tři výskyty imperativu na pozici préterita (všechny tři pocházejí od Rackové a jsou spojeny s jediným autorem): *Už **jdi** do vody, tak pád a **otoč** uviděla klukama – Když Olča už **jdi** domů.*

Po představení všech dokladů s nepréteritními tvary můžeme shrnout, že v převážné většině byl minulý čas nějak signalizován. Zhruba v podobném poměru byly zastoupeny případy lexikálního signálu obsaženého ve větě s nepréteritním tvarem a případy, kdy minulost byla signalizována v předešlé výpovědi. Na okraj poznamenáváme, že posuzování konstrukcí, v nichž místo préterita stojí slovesný tvar vyjadřující jiný čas, není vždy jednoznačné; jako příklad lze uvést text *Můj strýc (slyšící) vloni asi prosince byl TIR cestuje ne severní polární ve Finsku když porouchá motor kamión a venku byl mráz více než 31stupňů, sám opraví trvá více než půlhodinu a nikdo pomáhá, při opravy bez rukavice, což překáží.* Autor mohl své vyprávění aktualizovat užitím prézentu, ale také ho mohl použít nezáměrně.

Chyba ve jmenném rodě a/nebo čísle

Stejně jako u předchozích dvou časů se i u minulého času po představení typů na závěr stručně zmíníme o konstrukcích, které obsahují slovesný tvar shodným se standardní češtinou, avšak vyznačují se chybou ve vyjádření některé jiné gramatické kategorie. Co se týče préterita a odchylek ve jmenném rodě, ocitujeme ještě jednou výsledky Wágnerové, ke kterým dospěla v bakalářské práci *Kategorie jmenného rodu v psané češtině neslyšících* (2008; zejm. s. 159–160; srov. též kapitolu *Standardní versus nestandardní* v naší práci, s. 49nn.). Výsledky Wágnerové

29) mluví o *l*-ovém participiu tvořené koncovkou 3. os. sg. indikativu prézentu sloves 5. třídy jako o okrajovém jevu, tedy jako o něčem snad ne zcela ojedinělém a nahodilém. Kromě dokladu ...*ONA mě pozvá* uvádí ještě *Já bude prázniny neviděla, změná hlavy a vlasy k tobě*; ten ale kvůli nejasnosti interpretace (vedle slovesného tvaru by mohlo jít i o substantivum s chybou v grafice) nezapočítáváme.

doplňujeme níže několika našimi ilustrativními doklady (při excerpci materiálu jsem se na tuto problematiku speciálně nezaměřovala). Připomeňme, že Wágnerová ve svém výzkumu využila elicitační metodou překladu z českého znakového jazyka. Jejím prostřednictvím získala reprezentativní materiál 216 dokladů[79] orientovaných na jmenný rod u sloves, a to od 33 neslyšících respondentů ve věku od 18 let výše. Sonda byla zacílena jak na predikáty slovesné, tak na predikáty slovesně-jmenné. Z celkového počtu 216 odpovědí se chyba ve jmenném rodě objevila v 51 případech, tj. ve 23,6 % . Konkrétní typ chyb a jejich četnost shrnula Wágnerová ve své diplomové práci na s. 159 do tabulky, jejíž část přetiskujeme.

POLOŽKA	CHYBA V RODĚ
	POČET
sestra dala	1
strom spadl	3
strom byl	-
moře bylo	9
zkouška byla	10
šéf vyhodil	2
náměstí bylo	9
dědeček našel	1
povodeň byla	15

Tab. 11 Zastoupení chyb v rodě v překladových textech neslyšících

Podobně jako u Wágnerové byla i v našem materiále nejčastější odchylkou neshoda se substantivy ženské rodu (případy, kdy *l*-ové participium má koncovku mužského rodu); formálně šlo o substantiva patřící ke vzoru *žena* (***Užovka*** *už* ***potkal*** *zmije.* – ***Užovka povídl*** –

79 K celkovému počtu 216 odpovědí jsme dospěli následovně: všech možných odpovědí bylo 33 (respondentů) x 9 (vět) + 1 (větu *televize je rozbitá* jeden neslyšící přeložil jako *televize se rozbilo)*, z toho 82 odpovědí Wágnerová nehodnotila (např. z důvodu překladu bez slovesa apod.). Zdálo se nám korektnější tyto nehodnocené odpovědi do celkovém počtu nezahrnovat, i když sama Wágnerová je započítává, tzn. 33 x 9 + 1 – 82 = 216. Obdobně, tj. s vyloučením nehodnocených odpovědí, jsme postupovali u výpočtu odpovědí zaměřených na jmenný rodu u jmen (celkem 1517 – 108 (nehodnocené odpovědi) = 1409 odpovědí, z toho chybných 425).

Hermiona připravil *tři nápoje a přidala do ní vlasy. –* ***Žába*** *už* ***viděl*** *hadu*), ke vzoru *růže* (***Zmije hledal*** *kamarádem užovka.*) a ke vzor *píseň* (***Skříň říkal:****"Já budu šéf."*). Mimo to byla mluvnická shoda byla porušována i v případech s neutrem (***nelibil*** *se mi* ***vyuctovani***), s osobním zájmenem *ona* (***ona zeptal****:"Bílý nebo černý chléb?"*) a v bezpodmětné větě (*vazne se mi* ***udelal*** *spatne z vas a je mi na zvraceni.*). K jiným odchylkám v rodě patřily: *beru všechno souhlasím a* ***líbilo varianta*** *o neslyšící maturita –* ***denník TOM RADDLE zmizela*** (problematickým, zavádějícím prvkem je zde nepochybně cizí proprium s koncovkou *-e*, navíc však není zřejmé, zda autor neměl v úmyslu napsat *deník Toma Raddla*).

Odchylku v čísle jsme podrobněji probírali v souvislosti s prézentem, a proto nyní, ve spojitosti s préteritem, můžeme jen stručně upozornit na konstrukce, v nichž predikát je v 3. os. pl. místo 3. os. sg.: ***přišli hodně*** *chlapci – Nekdo z Vas uz* ***videli*** *– Každý se* ***postavili*** *na pravou stranu svého koštěte – každý mě* ***říkali*** *jiné. – tato skupina už před dvěma roky zde* ***vystupovali.*** *– Jeden muž* ***utíkali*** *na koně do města. – Vloni strom* ***spadli*** (2PV).

Poněkud méně často se setkáme s opačnou situací, tj. s případy, kdy na místě plurálového tvaru stojí singulár: *My* ***šla*** *na chatu. – Ty holčicky* ***měl*** *hezké výrazy. – Snowboardaci s titulkami* ***nebyl*** *jen v Praze, ale byl v hk.* (za *l*-ovým participiem v singuláru a maskulinu stojí v tomto případě nejspíše shoda se výrazem *film*, a proto bychom danou chybu mohli interpretovat i jako vynechání tohoto substantiva).

Jak naznačila sonda Wágnerové, zvláštní pozornost bychom zřejmě měli věnovat i tomu, že při překladu ze znakového jazyka někteří neslyšící vytvořili věty, v kterých žádná odchylka od náležité shody nebyla, např. *Vloni* ***spadli*** *stromy kwuli už jsou staré. Vloni* ***padli*** *stromy, důvod jsou staré*, přitom však v těchto větách užití plurálu bylo v rozporu s větou ve znakovém jazyce, která byla určena k překladu a v níž byl užit singulár (*spadl strom.*).

Chybu v osobě není na tomto místě třeba probírat, neboť u préterita se konstrukce s touto odchylkou včlenily do formálních typů, srov. např. (já) *Potom **šel** do jídelny* (typ 1), (my) *jsme šel* (typ 3) nebo (já) *jsme řekla* (typ 4). Můžeme si však připomenout jev, který se objevil už v prézentu, a to „objekt“ v nominativu, např. *Já nebaví tady moc lež*. V préteritu jsme se ním setkali u slovesa *líbit se*: *Take **ja libila** jeho povaha petr!!!* Zopakujme, že nominativ může vedle zvýznamnění personálního subjektu naznačovat i problémy s deklinací zájmen. Na druhou stranu pro sloveso *líbit se* máme doloženo několik jednoznačných konstrukcí s exponovaným subjektem v podobě slovesného tvaru (např. *já líbím*), a proto se snad můžeme domnívat, že o obdobnou situaci se jedná i zde. Ostatně v posledně citovaném dokladu s préteritem nemusí ženská koncovka *l*-ového participia odrážet shodu se substantivem *povaha*, ale může naznačovat shodu se zájmenem, přičemž je noremně vynecháno pomocné sloveso (*já (jsem) líbila).*

Konstrukce zvláštní, nezařaditelné k předešlým typům

Setkali jsme se s doklady, v nichž préteritum bylo nahrazeno prézentním tvarem slovesa *být* a infinitivem významového slovesa: *kdyz **jsi tancovat** nebo diskoteka a rozumela jsi vsechno jako uplne slysici zdravi 100%??? – Protoze **jsem prestehovat** do www.xxx.cz. – (my) s Honzou **jsme podívat** – V soboti s Jirkou **jsme podívat** u švagrovi chata a v neděli jsme byli s Jirkou v M.* Další příklad zvláštního tvaru na pozici préterita uvádí Racková: *Já **nenapíš** dopis neměl vůbec čas* (za tvarem *nenapíš* se podle našeho názoru může skrývat i imperativ s chybou v grafice).

Poslední krátkou poznámku věnujeme dokladům, v nichž préteritum nebo *l*-ové participium nahrazuje jiný slovesný tvar nevyjadřující čas. Na rozdíl od prézentu a futura jsme se u préterita s touto situací setkali jen sporadicky, přičemž se vždy jednalo o záměnu s infinitivem,

a to nejčastěji po modálním slovese (*Hagrid musel nejdříve uklízel na stůl, pak* (...) – *Nemusí všichni Neslyšící učastnili na konkrusu. – Chtěl bych koupil malou bezdrátovou kamerku s barevností. – Německo chtěl oslabili Anglické letadlem bombardování.* Préteritum také jednou zastupovalo infinitiv po jiném než modálním slovese: *Pavla měla fotbala a potom nakupovala chodila do H.* (‚šla nakupovat').

Préteritum – shrnutí

Výše uvedené typy vyjadřování futura jsou shrnuty v tabulce 12. Jejich zastoupení je znázorněno v grafu 7 (pořadí typů podle absolutního počtu dokladů a absolutního počtu uživatelů) a v grafech 8 a 9, které zobrazují procentuální zastoupení typů při vyjadřování futura jednak vzhledem k počtu dokladů (graf 8), jednak vzhledem k počtu uživatelů (graf 9).

typ	příklad	Typ	příklad	typ	příklad
T1	*myslel*	T7	*(já) byl myslel*	T13	*byl myslím*
T2	*(on) je myslel*	T8	*(my) byl mysleli*	T14	*byl mysl*
T3	*jsem mysleli*	T9	*byl myslet*	T15	*myslet*
T4	*jsme myslel*	T10	*byl jsem myslel*	T16	*(u)udělal + myslet*
T5	*myslel ses*	T11	*byl jsem myslet*	T17	*začal jsem říci*
T6	*(on) byl myslel*	T12	*byl jsem myslím*	T18	*myslím*

Tab. 12 Přehled typů vyjadřování préterita v textech neslyšících (uvádíme modelové příklady tvarů, jaké stávají na místě 1. os. sg.)

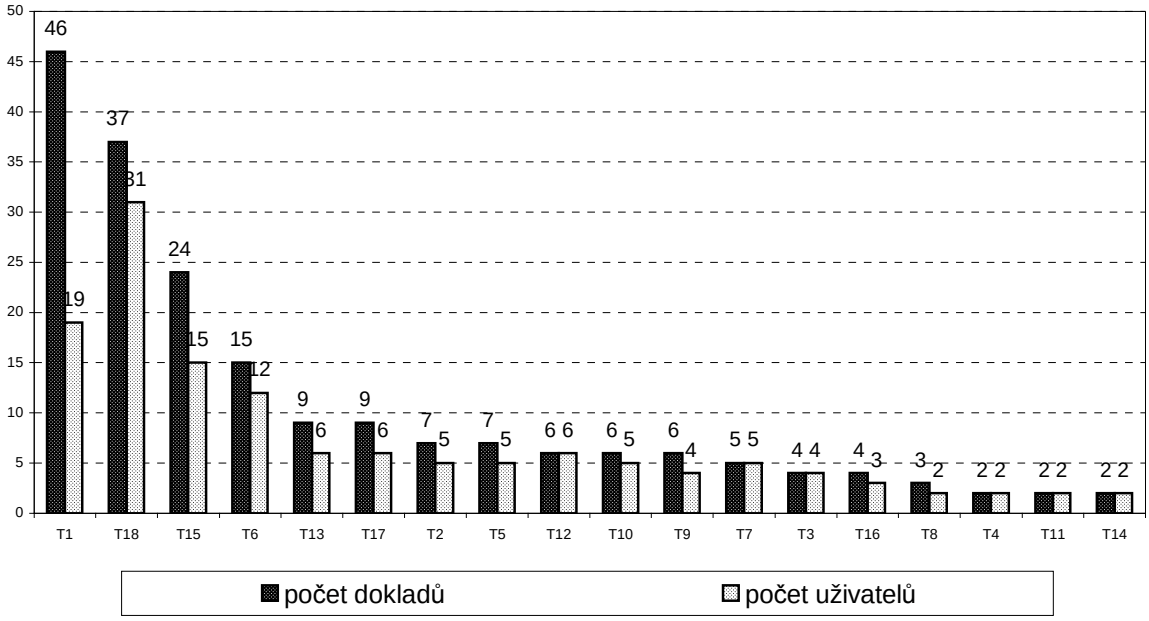

Graf 7 Typy vyjadřování minulého času: pořadí podle počtu dokladů a počtu uživatelů

Srovnáme-li graf 7 s odpovídajícími grafy pro prézens (graf 1, s. 79) a futurum (graf 4, s. 110), zjišťujeme, že u préterita pořadí jednotlivých typů podle počtu uživatelů a pořadí typů podle počtu dokladů koreluje podstatně slaběji. Zajímavá je především situace na prvních třech místech. Počet uživatelů nepréteritních určitých tvarů na místě préterita (T18, např. *nedavno historie deaf vždy nežije*) vykazuje největší počet uživatelů vůbec a převyšuje počet uživatelů typu s nejvíce doklady, tj. počet těch, kdo užívají na místě préterita samotné *l*-ové participium (T1, např. (já) *Vrátil se domů*.). Tuto skutečnost bychom mohli interpretovat jako velkou míru rozšíření typu T18. Na druhou stranu menší počet uživatelů typu 1 (46 dokladů od 19 autorů), např. (já) *měla jiný postup*, neznamená, že by se jednalo o typ vážící se na malou skupinu jednotlivců; jde pouze o to, že v porovnání s typem T18 ho užívá méně autorů, jen o málo víc než infinitivu (typ T15, např. *myslet*, který byl doložen 24 doklady od 15 autorů). Zbylé odchylky jsou zanedbatelné, vzhledem k malému rozsahu našeho materiálu neprůkazné, a proto je

ponecháváme stranou. Za povšimnutí však stojí užívání tvarů složených z *l*-ového participia pomocného slovesa a *l*-ového participia slovesa významového v platnosti tvaru préterita v 3. os. sg. (typ T6, např. *David Copperfield byl zúčastnil*); celkových 15 dokladů tohoto typu pocházelo od 12 autorů, a proto i tento typ bychom snad mohli počítat k hojně rozšířeným.

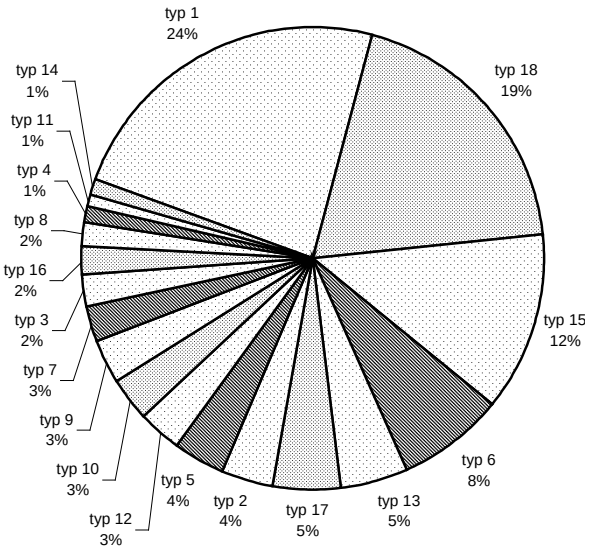

Graf 8 Procentuální zastoupení typů préterita podle počtu dokladů

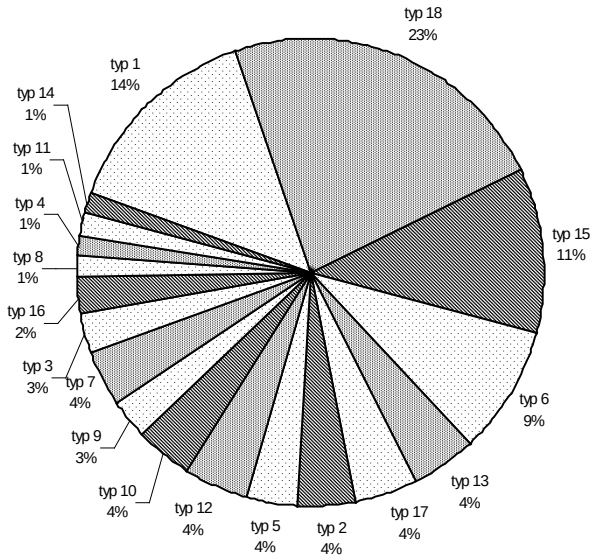

Graf 9 Procentuální zastoupení typů préterita podle počtu uživatelů

Z grafů 8 a 9 vyplývá, že i při vyjadřování préterita byly nejčastějšími odchylkami odchylky formální (tj. všechny typy s výjimkou T18) a že konstrukce s jiným než minulým tvarem (tedy T18, kde nejčastěji stál indikativ prézentu, T15 se samotným infinitivem) měly vysoké zastoupení (co do počtu dokladů zaujímají druhé a třetí místo). Typ s největším počtem dokladů, ale nikoli největším počtem autorů (srov. výše), byl typ tvořený *l*-ovým participiem v platnosti 1. a 2. osoby. U všech tří právě vyjmenovaných typů s největším počtem dokladů jsme si povšimli důležité role kontextu pro pochopení smyslu celého vyjádření.

V porovnání se dvěma předchozími časy grafy 8 a 9 také ukazují způsoby vyjadřování préterita v psané češtině neslyšících jako nejdiferencovanější (je realizováno největším počtem různých typů), a zároveň naznačují, že typy s největším počtem dokladů nejsou tak dominantní jako v případě předchozích dvou časů.

Formální typy

V rámci nestandardního vyjadřování préterita zjišťujeme relativně vyvážený poměr mezi tvary analytickými a tvary syntetickými. Tvary analytické se od standardní češtiny nejčastěji odchylují zastoupenými tvary (např. místo prézentu pomocného slovesa obsahují jeho *l*-ové participium) a také (méně často) způsobem vyjádření osoby (např. pomocné sloveso v prézentu není kongruentní se subjektem). Tvary syntetické jsou zastoupeny dvěma typy, a to *l*-ovým participiem významového slovesa v platnosti préterita pro 1. a 2. os. (T1) a infinitivem (T15). Co se týče výše zmíněných analytických tvarů:

- většina z nich (54 dokladů z celkových 81 analytických tvarů, tj. 67 %) obsahovalo „lexikální“ signál minulosti ve formě *l*-ového participia pomocného slovesa *být* nebo *mít* (např. *byl hledal*, *byli nadávat*, [my] *bylo jeli*), přičemž některé navíc obsahovaly i prézentní tvar pomocného slovesa (např. *byla jsem četla*, *byl jsem naučit*);
- ve 13 dokladech (17 %) bylo přítomno participium sloves *dělat* nebo *udělat* (4 doklady, např. *Pak udělala vyhodit do sklepa*) nebo *začít* (9 dokladů, např. *Prodavač začal se se mnou seznámit*);
- ve zbylých 14 dokladech (23 %) šlo buď o analytický tvar pro 3. osobu (celkem 7 dokladů; pomocné sloveso mohlo, ale nemuselo být ve 3. osobě, např. *on je myslel*, *kluk jsi bál*), anebo o zvláštní tvary s různou podobou zvratného morfému (např. [já] *jses šel*; rovněž 7 dokladů).

V dalších 11 dokladech (T3, T4 a T3/4) byl tvar minulého času tvořen obvyklým prézentem pomocného slovesa a *l*-ovým participiem, avšak analytické tvary se vyznačovaly diskrepancí mezi gramatickými kategoriemi vyjadřovanými pomocným slovesem a *l*-ovým participiem významového slovesa, tedy jevem znesnadňujícím porozumění (např. [my] *jsme prohrál,* [já] *jsme řekla*).

Krátkou poznámku zasluhují ještě analytické tvary s participiem činným pomocného slovesa *být*, popř. *mít* (např. *byla jsem pohladím, Paní měla plakala*), které obecně charakterizuje velká různorodost zastoupených tvarů. Situaci v tomto případě navíc komplikuje i fakt, že si nemůžeme být zcela jisti, k čemu patří tvary s prézentním tvarem pomocného slovesa *být*: např. *byl jsem myslel* bychom mohli interpretovat jako préteritum významového slovesa *jsem myslel* i jako préteritum slovesa pomocného *byl jsem*.

Obecně tedy můžeme říci pouze to, že z celkových 54 dokladů s analytickými tvary:

- tvary ve většině dokladů (celkem **29**) obsahovaly *l*-ové participium významového slovesa: T6 ([on] *byl utekl*) 15 dokladů + T10 (*byla jsem šla*) 6 dokladů + T7 ([já] *měla viděla*) 5 dokladů + T8 ([my] *byl prohráli*] 3 doklady,
- v **15** dokladech se objevily tvary přítomné: T13 ([já] *byla čekám, já byla pojedu*) 9 dokladů + T12 (*byl jsem vysvětlím, byli jsme chodím*) 6 dokladů,
- v **8** dokladech byl zastoupen infinitiv: T9 (*nebyla zabít*) 6 dokladů + T11 (*byl jsem naučit*) 2 doklady;
- dva výjimečné doklady tvořily konstrukce s *l*-ovým participiem a substantivem (např. *Ty byl účast konkurz*).

Na analytické tvary s *l*-ovým participiem pomocného slovesa se však také můžeme dívat ještě jinak, z hlediska toho, zda se tvary *byl / měl* častěji shodují nebo neshodují v čísle a rodu se

subjektem. Lze konstatovat, že převládající tendencí se ukázala kongruence[80] (např. *já byla dostala*, *nebyli jsme neprožili*). Mohli bychom tedy říci, že *l*-ové participium pomocného slovesa se nechová pouze jako signál času, ale do určité míry i jako signál osoby. Ovšem abychom toto zjištění mohli pokládat za průkazné, bylo by třeba mít k dispozici více dokladů, které by se nevztahovaly ke 3. osobě.

Racková (1996, s. 30) ve své práci shledala největším problémem u sledovaných pisatelů „‚složenost minulého času‘ (proto pak tvoří minulý čas kombinací různých časů) , ‚neprůhlednost slovesné koncovky‘ (proto slovesnou osobu vyjadřují lexikálně) a ‚lexikalizaci gramatického významu‘ (proto minulost tvoří pomocným tvarem slovesa být v minulém čase a plnovýznamovým slovesem, proto minulost vyjadřují výrazem ’minulý čas’“. Za nejčastější odchylku považuje Racková vypouštění pomocného tvaru slovesa *být* v 1. a 2. osobách. Oproti těmto zjištěním Rackové náš materiál ukázal následující typické rysy:

- Ve zkoumaných textech bylo poměrně vysoké zastoupení nepréteritních tvarů, tj. zejména indikativu prézentu a infinitivu (ze všech dokladů na ně připadlo 31 %). Na rozšířenost nepréteritních tvarů (např. *už se nikdy dlouho nepohádáme*) ukazuje kromě počtu dokladů také velké množství autorů, u kterých se tento tvar vyskytl (celkem 31 respondentů).
- U tvarů s *l*-ovým participiem v platnosti tvaru pro 1. a 2. osobu je podle našeho názoru třeba důsledně rozlišovat mezi subjektem vyjádřeným zájmenem pro 1. osobu (*já opila*) a případy bez osobního zájmena. Pouze tvary s absencí osobního zájmena bychom hodnotili jako odchylku od standardní češtiny. Dále se ukázalo, že na užití *l*-ového participia v platnosti 1. a 2. osoby by do určité míry mohl mít vliv i kontext, neboť *l*-ových participií bylo často užito v sousedství préteritních tvarů (*Nepsal jsem např. co dělal doma – tak*

[80] Konkrétně: v typu T6 13 x shoda (vyjma jediného dokladu *byli šli* se všechny doklady vztahovaly ke 3. os. sg., např. *syn byl utekl*), 2 x neshoda (*byla pršelo, bylo vymyslel*), T7 5 x shoda (např. *já měla viděla žraloka, měli styděli*), T 10 6 x shoda (např. *nebyli jsme neprožili, byla jsem plakala*), T8 3 x neshoda (např. [my] *bylo jeli*), T12 5x shoda (např. *byli jsme chodím*), 1 x neshoda (*byl jsem líbi*), T13 6 x shoda (*já byla čeka*) a 3 x neshoda (*rodiče byl moc pláče*). Shodu vykázaly i typy s infinitivem: T9 6 x shoda (*byli nechovat*), T11 2 x shoda (*byl jsem naučit*) a typy se slovesy *dělat / udělat* a *začít* (např. *T-mobile vždy dělal změnit*; *holky začaly uvěřit*).

lyžovali a šlapali jsme).

- *L*-ové participium pomocného slovesa (*byl, měl*) obsažené v analytických tvarech se ve velké většině případů shodovalo v čísle a rodě se subjektem, a proto bychom ho vedle lexikálního signálu času mohli považovat i za morfologický signál čísla a jmenného rodu.
- Ke zvláštním způsobům vyjadřování minulého času u sloves dokonavých patří kombinace *l*-ového participia sloves *začít* nebo *dělat* s infinitivem významového slovesa, do nichž někdy může být začleněn i prézentní tvar pomocného slovesa *být* (např. *začala jsem dostat, začal seznámit, udělala vyhodit*).

Za interferenci ze znakového jazyka považujeme ve shodě s Macurovou (2003) konstrukce, které obsahují výraz odkazující k minulosti (časová adverbia, speciální výrazy typu *minulý* čas, *l*-ové participium slovesa *být* nebo *mít*) a slovesný lexém (např. *Včera byl dědeček našel vejce – byl jsem odmalička naučit ZJ – minulý chodit na vánoce*). Čistě hypoteticky by transfer co nejvíce podobný českému znakovému jazyku vypadal přibližně **já byl pracovat.* Nutno říci, že žádný doklad tohoto "extrémního" typu se v našem vzorku nevyskytl. Některé typy se mu sice velmi blíží (např. *byli nechovat*), ovšem ve většině případů v daných konstrukcích můžeme rozeznat morfologický signál nějaké jiné kategorie než času (velmi často přinejmenším čísla).

Za další interferenci z českého znakového jazyka bychom snad také mohli pokládat zvláštní případy vyjadřování minulého času u větných celků, kdy před větou s nepréteritním tvarem (nejčastěji indikativem prézentu a infinitivem) je nějakým způsobem (tj. lexikálně nebo morfologicky) signalizována minulost, takže se nepréteritní tvar k tomuto signálu může vztáhnout (srov. např. *Moc směju co <u>jsi psal</u> uplně **vymyslet** slovo – Litva <u>byli</u> lepší a dobré **hrát** – <u>Vloni</u> strom <u>padl</u>, z důvodu že **je starý***). Domnívám se, že obdobné konstrukce do značné míry kopírují princip časových rámců uplatňující se ve znakových jazycích (viz k tomu výše, s. 23).

13. OBECNĚJŠÍ OTÁZKY

V závěru diplomové práce se ještě zaměříme na některé obecnější otázky, konkrétně na jevy projevující se napříč časy. Nejprve navážeme na poznámku o časových rámcích a představíme rozložení tvarů ve větných celcích, poté se zaměříme na analytické tvary (zejména na to, zda tvary v nich zastoupené jsou častěji kongruentní či nekongruentní) a krátkou poznámku věnujeme také infinitivu a vyjadřování záporu.

Kombinatorika

Připomeňme si v této souvislosti Quigleyho a Paulovo zjištění o predikátech v souřadně spojených větách: „Zvlášť běžné u neslyšících pisatelů bylo označení času pouze u prvního slovesa dvou souřadných vět, čímž vznikaly vyjádření jako *The ant went off and* ***ride*** *the dragonfly.*“ (Quigley; Paul 1984, s. 151).

Situaci v našem vzorku, a to u préterita a prézentu, jsme se pokusili zachytit následujícími tabulkami.[81] Kvůli malému počtu dokladů jsme do tabulek zařadili i souvětí hypotaktická a také věty, v kterých za sebou následují nejméně dva tvary vyjadřující tentýž čas, avšak v daném souvětí je navíc zastoupen i slovesný tvar v jiném čase, např. *Moc směju co jsi psal uplně vymyslet slovo.* Domnívám se také, že pro signalizaci času pomocí předcházejícího tvaru by nemusela být limitujícím faktorem hranice výpovědi, a proto jsem rovněž zařadila i několik ojedinělých případů, které tuto hranici překračují.

81 Doklady z futura nezařazujeme především proto, že ve většině dokladů s několika predikáty stálo před nefuturálním tvarem opisné futurum (např. *fotbaliste bude udusit a upalit jako rak*) a v podobných vyjádřeních lze nefuturální tvar (infinitiv) interpretovat také jako futurum s elizí pomocného slovesa *bude*.

kombinace tvarů	**+ –**	**...) + –**	**+ –**	**+ + –**	**...) + + –**	**+ – –**	**...) + – –**	**+ – –**
Počet dokladů	5	3	1	2	1	1	1	1
nepréteritní tvar	prézens	infinitiv	infinitiv	infinitiv	prézens dok.	infinitiv	prézens	prézens dok.
						infinitiv	infinitiv	infinitiv
kombinace tvarů	**+ + + –**	**– +**	**– – + + + (...**	**– (–) – +**	**+ +/ – + (...**	**+ – / –**	**+/ – +**	**+/ – +**
Počet dokladů	1	1	1	1	1	1	1	1
nepréteritní tvar	prézens dok.	jsme podívat	prézens	imperativ	infinitiv	prézens	prézens dok.	jsi tancovat
			infinitiv	(substantivum)		infinitiv		
				imperativ				

Tab. 13 Préteritum

Poznámky k tabulce:

+ naznačuje tvar minulého času, a to správný nebo chybný (např. *měli styděli* apod.), rozhodujícím kritériem pro nás bylo jakékoli vyjádření minulého času, např. participiem ve tvarech *byl nechovat, je vyhrál* ap.,

– značí tvar nepréteritní;

...) signalizuje předchozí větu v jiném čase,

(... signalizuje následující větu v jiném čase;

kulaté závorky se užívají v rámci jedné výpovědi (graficky značené tečkou), naproti tomu

/ naznačuje hranice výpovědí.

Z výše uvedené tabulky 13 a z tabulky 14 (na další straně) vyplývá, že v celcích o dvou a více větách lze pro vyjadřování minulosti jiným tvarem než préteritem a pro vyjadřování přítomnosti jiným tvarem než prézentem přijmout následující zobecnění:

kombinace tvarů	**+ –**	**+ – (...**	**+ + –**	**+ + – (...**	**+ – –**	**+ + – +**	**+ + – + +**	**+ – + (…**	**+ + –**
počet dokladů	4	3	1	1	1	1	1	2	1
neprézentní tvar	infinitiv	infinitiv	infinitiv	infinitiv	infinitiv	infinitiv	infinitiv	infinitiv	přizpůsob
					infinitiv				
kombinace tvarů	**+ + + + – + +**	**+ – + – + +**	**+ – + +**	**+ + + – + (...**	**– – –**	**– +**	**+ – +**	**– +**	**– + + +**
Počet dokladů	1	1	1	1	1	1	1	2	1
neprézentní tvar	infinitiv	infinitiv	infinitiv	infinitiv	infinitiv	infinitiv	prézens dok.	prézens dok.	prézens dok.
		infinitiv	prézens dok.		infinitiv				
					prézens dok.				

Tab. 14 Prézens

- Je-li ve větě, která má vyjadřovat minulý čas, užit pouze nepréteritní tvar slovesa, pak je minulý čas nejčastěji signalizován préteritním tvarem v předchozí větě.
- Je-li ve větě, která má vyjadřovat přítomný čas, užit pouze neprézentní tvar slovesa, pak je přítomný čas nejčastěji signalizován prézentním tvarem v předchozí větě.

Jak je zřejmé, jde de facto o dvě konkretizace jednoho obecnějšího principu, podle nějž explicitní vyjádření příslušného času v jedné větě umožňuje, aby byl v následující větě užit tvar, který příslušný čas nevyjadřuje. V našem materiálu by tento jev doložen celkem 13 doklady pro préteritum a 8 doklady pro prézens. Jak už jsme naznačili, jde o jev, který lze vysvětlit jako interferenci ze znakového jazyka, kde se lexikálním prostředkem vytvoří rámec času vztahující se na všechna následující slovesa, dokud není definován rámec jiný (srov. např. *Deaf pracuje v parlamentu ovladat jenom ZJ – Vloni* ***spadli s****tromy kwuli už jsou staré.*). Uvedené zobecnění platí i pro případy, kdy po několika préteritních / prézentních tvarech následuje tvar (popř. i tvary

tvary) nepréteritní / neprézentní (9 dokladů u préterita, 12 dokladů u prézentu; srov. např. *Po odpočinku šla jsem na silnice a pak běhala jsem až do lesa a* ***povětrat.*** *– Nemam rad, kdyz nekdo nevi o kulture Neslysici a do toho michat.*).

Náš materiál ukázal, že ostatní případy, tj. případy, kdy v celcích o dvou a více větách předcházel nepréteritní / neprézentní tvar náležitému tvaru préteritnímu / prézentnímu nebo kdy v těchto celcích byly všechny tvary nepréteritní / neprézentní, patřily k případům pouze ojedinělým (např. *Až film* ***skončí,*** *tak jsme šel spát. – Ja stale* ***bojovat*** *proti slysici a ochranuje deaf lide*.).

Jak ukazují výše uvedené tabulky, slovesné tvary, které stály na místě préterita nebo prézentu, byly nejčastěji tvary nepříznakové, tj. především infinitiv a (u préterita) také indikativ prézentu.[82]

Naše omezené doklady naznačují, že Quigleyho a Paulovo zjištění, že u neslyšících pisatelů bylo běžné označovat čas pouze u prvního slovesa dvou souřadných vět, by mohlo být platné i pro psanou češtinu českých neslyšících. K obecnějším a podloženějším závěrům by však bylo možno dospět na základě analýzy podstatně širšího materiálu.

Zajímavý poznatek z oblasti kombinatoriky je znázorněn v grafu 10 níže: vyplývá z něj, že při nestandardním vyjadřováním prézentu se u jednotlivých neslyšících pisatelů nejčastěji objevuje jen jeden druh základní odchylky (tj. buď odchylka formální, nebo významová) a k míšení obou způsobů nestandardního vyjadřování dochází jen zřídka.[83] Můžeme dodat, že

[82] V Quigleyho a Paulově příkladu *The ant went off and ride the dragonfly* byl tvarem následujícím za minulým časem tvar *ride*. Vedle interpretace, že jde o prézens, nelze však vyloučit, že se jedná ve skutečnosti o infinitiv. Rozhodnutí mezi těmito dvěma interpretacemi by mohly poskytnout ovšem pouze predikáty se slovesy, která mají odlišné tvary v infinitivu a přítomném čase prostém (v angličtině jde ovšem vlastně jen o jediné sloveso, a to *to be*). Takové příklady ale bohužel nemáme v angličtině k dispozici, a proto nemůžeme rozhodnout, zda v případech, kdy infinitiv stojící v psané češtině neslyšících na místě určitého tvaru vyjadřujícího čas jde o stejnou konstrukci, jakou popisuje Quigley a Paul.

[83] Míšení obou způsobů jsme orientačně zjišťovali pouze u vyjadřování prézentu, neboť naším cílem bylo pouze

tendenci spojenou s převahou jednoho typu chyb potvrzují i doklady od nejvýrazněji zastoupeného pisatele, u kterého z 52 dokladů na odchylku významovou připadá pouze 9 konstrukcí.

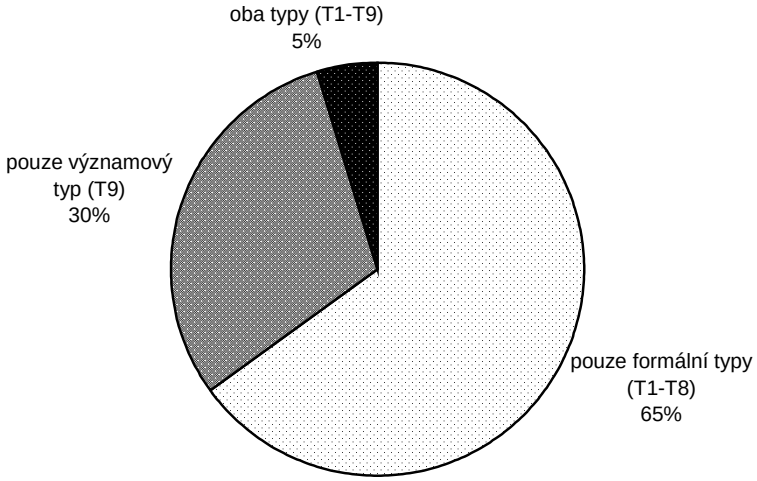

Graf 10 Míšení formálních a významových odchylek od standardního vyjadřování času v textech jednotlivých neslyšících pisatelů

Infinitiv

Vedle dokladů, v kterých bylo zřejmé, jaký určitý slovesný tvar infinitiv zastupuje, jsme se setkali s více než 60 případy, které nebylo možné co do užitého času jednoznačně interpretovat (viz přílohu *Infinitiv*). Infinitiv v textech neslyšících navíc také velmi často zastupuje i jiné než

naznačit jeden ze směrů, kterými by se mohlo ubírat další uvažování o vyjadřování času v psané češtině neslyšících. Při analýze podstatně většího množství dokladů od jednotlivých pisatelů, než jsme měli k dispozici my, by pravděpodobně procento míšení vzrostlo.

určité tvary, a to zejména *l*-ové participium v kondicionálu. Je tedy na místě, abychom se pokusili odpovědět na otázku, s čím by tato velká rozšířenost infinitivu v textech neslyšících mohla souviset. Šebková (2008, s. 59) se domnívá, že „možnou příčinou užití infinitivu namísto určitého tvaru slovesného může být interference ze znakového jazyka, v němž nedochází k časování sloves.“ S možnou interferencí ze znakového jazyka samozřejmě souhlasíme, navíc se ale domníváme, že vysoké zastoupení infinitivu by mohlo vyplývat i z toho, že se jedná o tvar v češtině reprezentativní (lemma), tedy tvar, skrz který se neslyšící (ale ne jen neslyšící) žáci seznamují ve škole se slovesy (laicky řečeno: infinitiv se často píše na tabuli, uvádí se v učebnicích, slovnících apod.).

V této souvislosti je také třeba zmínit výsledky Wágnerové, které naznačují, že preference reprezentativních tvarů se neomezuje pouze na slovesa. Wágnerová (2008, s. 131) ve spojitosti s užíváním tvarů substantiv uvádí, že „82 % respondentů ponechalo alespoň v jednom případě tvar v prvním pádě, tedy v reprezentativním tvaru, který byl v závorce (např. „večeře“), i když měli napsat jiný pádový tvar“.

Analytické tvary

Při rozboru shromážděného materiálu jsme si položili také otázku, jak je bez ohledu na konkrétní čas v analytických tvarech rozšířena tvarová diskrepance, resp. neshoda mezi slovesnými složkami těchto tvarů, tzn. zda neslyšící užívají např. častěji analytické tvary, v nichž se tvary v gramatických kategoriích shodují (např. *jsou pomlouvají*), nebo naopak analytické tvary, které se vyznačují gramatickou neshodou složek (např. *bude chodím*). V případě préterita jsme u tvarů s *l*-ovým participiem posuzovali shodu v čísle

(chybu v rodě jsme v analytických tvarech vůbec nezaznamenali), ovšem s plným vědomím toho, že nelze mechanicky srovnávat např. neurčité tvary *l*-ového participia s tvary určitými, a proto také údaje týkající se préteritních tvarů zanášíme do dvou oddělených grafů (grafy 11 a 12).

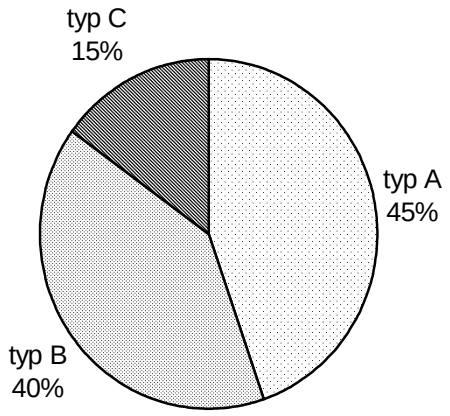

Graf 11 Poměr jednotlivých složek složených tvarů prézentu a futura[84]

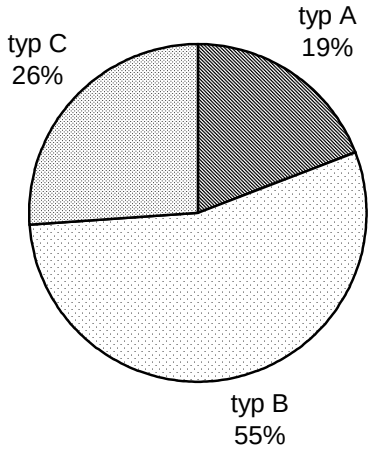

Graf 12 Poměr jednotlivých složek složených tvarů préterita[85]

Z grafů 11 a 12 je zřejmé, že i když neslyšící pisatelé často užívají analytických tvarů nestandardních, převládá tendence, aby slovesné tvary, které tvoří tvar analytický, se

84 **Typ A**: analytické tvary složené z pomocného slovesa a tvaru neurčitého; **typ B**: analytické tvary složené z určitých tvarů se shodnými gramatickými významy; **typ C**: analytické tvary složené z určitých tvarů s odlišnými gramatickými významy.
Konkrétní složení typů: **A –** prézens**:** typ T5 (*jsi snažit*) 11 dokladů + T8 (*dělám vymyslit*) 2 + futurum**:** T1 (*budete postavit*) 47 + T2 (*budu přihlásit*) 4 + T9 (*budeš litovala*) 2 + T12 (*není zabít*) 2 + T14 (*uděláš založit*) 2, (*budeš dělat vyběhat*) 1; **B –** prézens: typ T1 (*je smrdí*) 40 dokladů + T4 (*je drbá*) 2 + T8 (*dělá sere*) 2, (*jsi děláš vymlouvat*) 1 + futurum**:** T3 (*bude vyroste*) 4 + T4 (*budete rozumíte*) 7 + T8 (*bude chodí*) 4 + T12 (*není pomůže*) 2 + T14 (*budete uděláte založit*) 1 + (*dělá vysvětlí*) 1, **C –** prézens **:** T2 (*je bojíš*) 4 doklady + T3 (*jsme jezdí*) + 5 + 2 (tj. dva doklady na pomezí typů T2 a T3) + T4 (*jsi uklízíme*) 1 + futurum**:** T5 (*bude posílám*) 4 + T6 (*budu drž*) 2+ T7 (*bude přijedu*) 4 + T14 (*bude udělám vybírá*) 1, (*bude dělám zapojit*) 1.

85 **Typ A:** analytické tvary složené z *l*-ového participia a infinitivu; **typ B:** analytické tvary složené z tvarů bez neshody v čísle a/nebo osobě; typ C: analytické tvary složené z tvarů, které se neshodují v čísle a/nebo osobě.
Konkrétní složení typů: **A** – I/ T9 (*byli nechovat*) 7 + T16 (*dělal změnit*) 3 + T17 (*začal seznámit*) 6, **B** – T2 (*je vyhrál*) 5, + T4 (*jsou hráli*) 1 + T6 (*byl našel*) 13 + T7 (*byla dostala*) 5 + T10 (*byla jsem četla*) 6 + T11 (*byl jsem naučit*) 2 + T12 (*byl jsem vysvětlím*) 3 + T13 (*byla vzpomínám*) 8, T17 (*začali jsme se seznámit*) 3, **C** – T2 (*jste líbilo*) 2 + T3 (*jsme počkal*) 4 + T4 (*jsme řekla*) 1 + T6 (*bylo vymyslel*) 2 + T8 (*byl hráli*) 3 + T12 (*byli jsme chodím*) 3 + T13 (*byl prší*) 1 + T17 (*začalo vznikl*) 1 + T3/4 (*jsi nepřijeli*) 5.

v gramatických významech shodovaly (např. *jsem pomáhám*), tj. v grafu B. Toto zjištění je zcela nové, velmi zajímavé a mohli bychom říci, že i velmi povzbuzující. Nízké zastoupení analytických tvarů s tvarovou diskrepancí bychom mohli interpretovat jako tendenci vyhnout se slovesným tvarům nejednoznačným, zavádějícím a do určité míry i jako „zvládnutí“ systému češtiny. Měli bychom ale zdůraznit, že jsme se zaměřili pouze na souvýskyt slovesných tvarů a nezabývali jsme se tím, zda se tyto tvary shodují se subjektem. Mezi analytické tvary se shodnými gramatickými významy složek jsou tedy započteny i takové případy jako *důchodci je drbá* apod.

Zápor

V průběhu celé analýzy jsme se setkávali s analytickými tvary s významem záporu; nyní si je představíme komplexně.

Třebaže jsem měla k dispozici pouhých 32 dokladů se záporným tvarem slovesa, můžeme na jejich základě naznačit několik obecnějších rysů. Tabulka 15 na následující straně například ukazuje, že:

1. v prézentu stála záporka *ne*- častěji u plnovýznamového slovesa, tedy v postavení, které je pro ni u prézentu typické,
2. v konstrukcích vyjadřujících futurum bylo až na jedinou výjimku nositelem záporu pomocné sloveso (plnovýznamové sloveso bylo v infinitivu i v indikativu prézentu),
3. v konstrukcích vyjadřujících préteritum nebylo postavení záporky *ne*- jednoznačné
4. jedinkrát se vyskytl dvojí zápor (*nebyli jsme neprožili*).

prézens	počet	prézens	počet
jsem nepamatuji	7	nemá zpívá	1
jsem nemůže	2	nemáte spolupráce	1
jste neznalost	1	nedělá nutí	1
		nedělám vymyslit	1
		není léčit	2
futurum		**futurum**	
bude neudělat	1	nebudete dostat	4
		nebude zlepší	2
		není zabít	1
		není pomůže	1
		nebudou návštěva	1
préteritum		**préteritum**	
byli nechovat	1	nejses narodila	1
jsi nepřijeli	1	nebyla zabít	1
		nedělal změnit	1
nebyli jsme		neprožili	1

Tabulka 15 Přehled druhů záporných tvarů v prézentu, futuru a préteritu

Ověřovací sonda

Pro sondu, která sloužila k verifikaci výsledků, jsme zvolili elicitační metodu. Sonda byla založena na překladu devíti vět z českého znakového jazyka do psané češtiny a zúčastnilo se jí celkem 12 neslyšících respondentů z 1. a 2. / 3. ročníku Střední zdravotnické školy pro sluchově

postižené v Radlicích[86]. Věty ve znakovém jazyce znakovala neslyšící, rodilá uživatelka českého znakového jazyka. Naše sonda měla zejména ověřit, zda v analytických tvarech jsou častěji zastoupeny tvary shodné nebo neshodné a zda k převládající tendenci patří signalizace času prvním tvarem. Mezi sledované položky jsme se rozhodli zařadit např. i shodu predikátu s genitivem počítaného předmětu, užití osoby u slovesa *líbit se, resp. nelíbit se,* a speciálně i futurum pohybového slovesa *jít*. Abychom dosažené výsledky mohli lépe porovnávat s předchozími zjištěními, vzali jsme si za vzor věty nebo souvětí, které jsme analyzovali v předchozích kapitolách, tedy věty pocházející od neslyšících. Šlo o následujících 9 vět:

- Nelíbilo se mi, že jste přišli pozdě.
- Bydlím na vesnici a dojíždím do Prahy do školy.
- Půjde tam 15 Neslyšících.
- Venku svítí slunce.
- Příští týden přijede Lenka a bude spát u mě.
- Budu čekat, až mi napíšeš.
- Vrátíš se v neděli nebo ještě zůstaneš v Plzni?
- Včera si Petr koupil auto.
- Stáli jsme na rohu a kecali.

V následujícím komentáři se zaměříme pouze na některé vybrané problémy.

- U <u>predikátu s genitivem počítaného předmětu</u> (*Půjde tam 15 Neslyšících*) užilo 11 pisatelů z 12 sloveso v plurálové podobě (9× 3. os. pl. a 2× 1. os. pl.), a mohli bychom tedy konstatovat, že jednoznačně se potvrdila problematičnost tohoto jevu. Počítaný předmět byl u těchto 11 dokladů v genitivu v jediném případě (*půjdeme tam patnáct osob*). V ostatních případech bylo užito nominativu *neslyšící*, z toho ve čtyřech dokladech navíc i se substantivem *osoby* (v nominativu, genitivu nebo s koncovkou *-ů*): *Neslyšící*

86 Bližší údaje o respondentech spolu s přepisem získaných textů uvádíme v příloze *Ověřovací sonda* (s. 234).

budou tam 15 osoby. – 15 neslyšící osobů jdou tam. – Neslyšící 15 osob pujdou. – 15 osoby neslyšici (budou tam sraz) jdou.

- Věta s genitivem počítaného předmětu měla také ověřit užití futura pohybového slovesa *jít.* Za velmi zajímavé zjištění považujeme fakt, že futurum *půjdou* nebo *půjdeme* se objevilo pouze ve čtyřech dokladech z celkových 12. Ostatní neslyšící užili buď futura jiného slovesa, nebo prézentu. Konkrétně: *Tam přijdou 15 neslyšící. – Někde tam bude chodit spousta 15 neslyšících osob. – Tam budou 15 neslyšící.* (3x) *– Patnáct osoby neslyšici (budou tam sraz) jdou. – 15 neslyšící osobů jdou tam. – Tam jsou 15 neslyšící.* Domnívám se, že užití futura *být, přijít* a *bude chodit* může odrážet snahu vyhnout se futuru pohybového slovesa. Pokud se tedy v textech neslyšících nesetkáváme příliš často s chybnými tvary futura pohybových sloves, nemusí to nutně ukazovat na to, že futurum pohybových sloves nečiní neslyšícím pisatelům obtíže.
- Ve třech dokladech se projevila exponovanost personálního objektu, tzn. že 3 pisatelé užili slovesa *nelíbit se* v 1. os. sg. (*jsem nelíbím* – 2 x *nelíbím*).
- Kromě citovaného dokladu *jsem nelíbím* se analytický tvar přítomného času objevil ještě dvakrát, v obou případech při překladu věty *Venku svítí slunce* > *Venku je svítí slunce.* Préteritní nestandardní analytický tvar obsahovaly následující věty: *Vy byli přijeli pozdě... – Všichni byli přišli pozdě – Měli jste přišeli zpoždění... – Petr včera byl koupil auto – Byli roh sedili a lide pokecali. – Bylo roh pokecali. – Byli jsme stáli pokecali v roh.* Z 10 uvedených analytických tvarů se pouze v jediném případě slovesné tvary zastoupené v analytickém tvaru neshodovaly (*Bylo roh pokecali*), a tedy se potvrdila naše hypotéza, že neslyšící pisatelé v analytických tvarech častěji užívají tvarů, které se shodují.
- Futurum dokonavých sloves bylo vyjádřeno analogicky podle tvaru futura sloves

nedokonavých nebo pomocí imperativu či infinitivu. Za pozornost stojí, že imperativ a infinitiv se téměř vždy vyskytly až na druhém místě v souvětí, přičemž jim předcházely tvary vyjadřující futurum (ať už standardním, či nestandardním tvarem): *Já budu čekat, až někdo napiš mi na mail. – Počkám, že až se mi ozvi. – Budu čekat, až poslat e-mail. – Budu čekat až mě napsat (SMS) – Bude čekat, až mi pošli SMS. – Přitý týden půjde Lenka a přespit u nás. – Ty budeš v neděli vrátit nebo zůstávat v Plzni.* (Je velmi pozoruhodné, že pouze 3 neslyšící respondenti přeložili posledně citované souvětí jako otázku.)

- Další příklady nestandardního tvoření futura: *Budu počkat, až on bude posílat e-mail mě. – Počkam až budu dostane zprávy (mobil). – Lenka příšte týden bude k nám prespát. – Ty budeš vrátit v neděli a neba budeš zustaň v Plzni. – Vrátit v neděli nebo zůstat v plzni.*
- O modelu převzatém ze znakového jazyka bychom snad mohli uvažovat v souvislosti s vyjádřením osoby, kdy první tvar je v 1. os. sg. a ve tvaru následujícím je 1. os. nahrazena 3. osobu: *Bydlím v vesec, ale škola dochází z prahy. – Ty vrátíš v neděli nebo zůstane v Plzně.*
- Za podstatné zjištění považujeme, že několik neslyšících nahradilo náležitý čas jiným časem (např. *Nelíbím, že příjdou pozdě – U rohu stojí a pokecali. – Tam jsou 15 neslyšící – Jsem bydlil mimo vesnice ale chodil do školy Prahy. – Čekám a poslat.*), případně náležitou osobu jinou osobou (např. *Na rohu bavila. – Stali na roh a pokecali. – V neděli se vrátí domů anebo zustává*).
- Ojediněle sloužilo k vyjádření osoby osobní zájmeno: *Já bydlí vesnice a škola v Praze pochází.*; častěji se osobní zájmeno na pozici subjektu objevilo u tvarů, které s osobou subjektu byly kongruentní: *Já bydlím – Ty vrátíš – Vy jste přišli – My jsme přišli.*
- U některých pisatelů věty neobsahovaly povinné aktanty, resp. vůbec podstatné části

překladových vět: *Čekám a poslat. – 15 neslyšící půjdeme. – Já bydlím ve vesnici chodím do školy. – V neděli se vrátí domů anebo zustává.* Naproti tomu jeden neslyšící doplnil překladovou větu o informaci, která je sice pravdivá, ale v překladové větě obsažena nebyla: *Bydlim ve vesnici ale chodím do školy v Radlicích.*

- V jednom dokladu se objevil tvar pomocného slovesa bez "j", na jehož rozšířenost jsme upozornili v souvislosti s prézentem: *Byly sme stáli pokecali v roh.*

14. ZÁVĚR

Analýza způsobů vyjadřování času v psané češtině neslyšících sice neodhalila takové množství pravidelností, jaké jsme původně očekávali, ale přesto několik nových poznatků přinesla. Z nich podle našeho názoru stojí za zvláštní zmínku zejména

1. nejfrekventovanější prézentní model „prézentní tvar pomocného slovesa *být* (*mít*) a prézentní tvar slovesa plnovýznamového“, v němž se se subjektem shodují oba slovesné tvary (*jsem myslím*),
2. velmi rozšířený tvar infinitivu stojící na pozici určitých slovesný tvarů u všech tří časů,
3. převaha analytických tvarů, které obsahují slovesné tvary s nediskrepantními gramatickými významy, jako např. *vy byli přijeli* (toto zjištění se mj. potvrdilo i v dodatečné sondě) a v neposlední řadě také
4. velmi časté nahrazování časových tvarů jinými časovými tvary (např. prézens stojící za préteritum).

Dospěla jsem i k některým zjištěním, která přímo nesouvisela s časem, např. problematické případy shody, jež by se v obecně rovině daly interpretovat preferencí stránky významové (např. když je subjekt obsazen genitivem počítaného předmětu, neurčitým nebo záporným zájmenem apod.). Domnívám se, že mnohé z těchto poznatků by mohly být prakticky využity při výuce češtiny neslyšících, a to v tom smyslu, že upozorňují na problematické jevy, tedy jevy, kterým by při výuce neslyšících měla být věnována zvýšená pozornost. Např. v souvislosti s nahrazováním času jiným časem, které potvrdila i dodatečná sonda, bych se přikláněla k tomu, aby u neslyšících byl nedílnou součástí výuky češtiny i překlad vět ze znakového jazyka.

Podstatnější přínos této práce nicméně spatřuji v něčem jiném, a to v novém, kontextovém pohledu na danou problematiku. Tento přístup nám umožnil interpretovat některé odchylky ve vyjadřování času jako interference ze znakového jazyka, v němž se uplatňují časové rámce.

Kontextový pohled můžeme tedy snad považovat za přístup adekvátní a nosný. K výsledkům diplomové práce by se snad dalo být počítat i samotné shromáždění poměrně rozsáhlého materiálu.

Literatura

ANDERSON, J. *Deaf Student Mis-Writing, Teacher Mis-Reading English Education and the Deaf College Student.* Burtonsville, MD : Linstok Press, 1993.

BAKER-SHENK, CH.; COKELY, D. *American Sign Language: A Teacher's Resource Text on Grammar and Culture.* Washington, D. C. : Gallaudet University Press, 1980.

BENVENISTE, É. Řeč a lidská zkušenost. In *12 esejů o jazyce.* Praha : Mladá fronta, 1970.

BĚLIČ, J. *Nástin české dialektologie.* Praha : SPN, 1972.

BOYES-BRAEM, P. *Einführung in die Gebärdensprache und ihre Erforsc*hung (2. kor. vyd.). Hamburg : Signum Verlag, 1992.

BRENNAN, M. Marking Time in British Sign Language. In KYLE, J.; WOOL, B. (Eds.). *Language in Sign.* London : Croom Helm, 1983, s. 10–31.

COMRIE, B. *Tense.* Cambridge : Cambridge University Press, 1985.

ČECHOVÁ, M. a kol. autorů. *Čeština – řeč a jazyk.* Praha : ISV, 2000.

ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda.* Praha : Karolinum, 1994.

DEUCHAR, M. *British Sign Language*. London : Routledge and Kegan Paul, 1984.

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost.* Praha : Karolinum, 2002.

GALAWAY, C. Raná interakce. In Ed. Gregory, S. a kol. *Problémy vzdělávání sluchově postižených.* Praha : FFUK, 2001, s. 54–61.

HASPELMATH, M.; DRYER, M. S.; GIL, D.; COMRIE, B. (Eds.). *The Word Altas Language Structure.* Oxford : Oxford Univerzity Press, 2005.

HUDÁKOVÁ, A. Helena nechce hada. *Čeština doma a ve světě* 2002, č. 2 a 3, s. 124–129.

KARLÍK, P.; NEKULA, M.; RUSÍNOVÁ, Z. (Eds.) *Příruční mluvnice češtiny.* Praha : NLN, 1996.

kol. autorů. *Mluvnice češtiny 2.* Praha : Academia, 1986.

KYLE, J. G.; WOLL, B. *Sign Language. The Study of Deaf People and Their Language.*

Cambridge : Cambridge University Press, 1994.

MACUROVÁ, A. …protože já bavím spolu vypravovat. (Komunikace v dopisech českých neslyšících). *Slovo a slovesnost 56.* 1995, s. 23–33.

MACUROVÁ, A. Naše řeč? *Naše řeč 81*. 1998, č. 4, s. 179–188.

MACUROVÁ, A. Poznáváme český znakový jazyk IV. (Vyjadřování času). *Speciální pedagogika 13.* 2003, č. 2, s. 89–98.

MAYBERRY R. I. The critical period for language acquisition and Deaf child's language comprehension : a psycholinguistic approach. In *Bulletin d'Audiophonologie*: *Annales Scientifiques de L'Université de Franche-Comté* 15, 1998, s. 349–358; dostupné z www.acfos.org/publication/ourarticles/pdf/acfos1/intro_mayberry.pdf

OAKES, M. P. *Statistics for Corpus Linguistics.* Edinburgh : Edinburgh University Press, 1998.

PALEK, B. *Základy obecné jazykovědy.* Praha : SPN, 1989.

POLÁKOVÁ, M. *Čtení s porozuměním? (Čeští neslyšící a české texty).* Diplomová práce. Praha : FFUK, 2000.

QUIGLEY, S. P.; PAUL, P. V. *Language and Deafness*. College-Hill Press : 1984.

RACKOVÁ, M. *České sloveso v psaných projevech českých neslyšících.* Diplomová práce. Praha : FFUK, 1996.

RADDEN, G. The Metaphor TIME AS SPACE across Languages. In Übersetzen, Interkulturelle Kommunikation, Spracherwerb und Sprachvermittlung - das Leben mit mehreren Sprachen. Festschrift für Juliane House zum 60. Geburtstag. *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht* . Hamburg : 2003, s. 226–239; dostupné z *http://www.ualberta.ca/~german/ejournal/Radden.pdf.*

SAUSSURE, F. *Kurz obecné lingvistiky.* Praha : Odeon, 1989.

SCHERMER, T; KOOLHOF, C. The reality of Time-Lines : Aspects of Tense in Sign Language of the Netherlands (SLN). In PRILLWITZ, S; VOLLHABER, T (Eds.). *Current Trends in European Sign Language Research.* Hamburg : Signum Press, 1990, s. 295–305.

SOKOL, J. *Čas a rytmus.* Praha : Oikoymenh, 1996.

STRNADOVÁ, V. *Hádej, co říkám aneb odezírání je nejisté umění.* Praha : Ministerstvo zdravotnictví ČR, 1998.

ŠEBKOVÁ, H. *Psaná čeština českých neslyšících v internetové komunikaci.* Diplomová práce. Praha : FFUK, 2008.

ŠMILAUER, V. *Nauka o českém jazyku.* Praha : SPN, 1972.

ŠŮCHOVÁ, L. *Metafora v českém znakovém jazyce.* Diplomová práce. Praha : FFUK, 2007.

TĚŠITELOVÁ, M. a kol. *Kvantitativní charakteristika současné češtiny.* Praha : Academia, 1985.

ULRICH M.; de ULRICH R. *Diccionario ishiro (chamacoco) – espanol/ espanol – ishiro (chamacoco).* Asunción, Paraguay : Misión a Nuevas Tribus Paraguay, 2000.

VYSUČEK P.; MOTEJZÍKOVÁ J. *Specifické znaky.* Praha : FFUK, Pevnost 2003.

WÁGNEROVÁ, J. *Kategorie rodu v češtině českých neslyšících.* Diplomová práce. Praha : FFUK, 2008.

WILBUR, R. B. *American Sign Language.* Boston : College-Hill Press, 1987.

WOLL, B. Vývoj znakového a mluveného jazyka. In Ed. Gregory, S. a kol. *Problémy vzdělávání sluchově postižených.* Praha : FFUK, 2001, s. 62–71.

ZUCCHI, S. *Along the Time Line: Tense and Adverbs in Italian Sign Language.* Milano : Universitá degli Studi di Milano, 2006. dostupné z:

www.filosofia.unimi.it/zucchi/NuoviFile/LIStimeline2.pdf

ZÝKOVÁ, M. Sloveso v psané češtině neslyšící mládeže. *Speciální pedagogika 7.* 1997, č. 3, s. 16–25.

PŘÍLOHY

Zkratky užívané v přílohách

abs	absence slovesa
cop	copula
čí	číslo
dok	dokonavé sloveso
fut	futurum
imp	imperativ
inf	infinitiv
M	sloveso *mít* na pozici pomocného slovesa
mod	modální sloveso
ned	nedokonavé sloveso
ned poh	nedokonavé sloveso pohybu tvořící futurum pomocí prefixů *po-*, *pů-*
neprav	nepravidelné sloveso *být*
num	subjekt obsazen genitivem počítaného předmětu
o	osoba
obj	objekt
P	subjekt vyjádřen osobním zájmenem
pas	pasivum
prét	préteritum
préz	prézens
r	jmenný rod
v	vid
V	význam
Z	zápor
způs	slovesný způsob

Vysvětlivky:

Pokud analytické tvary obsahují slovesa s různými gramatickými kategoriemi, na prvním místě

uvádíme vždy charakteristiku pomocného slovesa, např. u věty *Kluk je moc bojíš!* se ve sloupci „osoba“ objevuje zápis **3, 2.**

V kolonce předchozí tvar v několika ojedinělých případech odkazujeme na naše typy, a to pomocí číslice; např. v souvětí „(…) *ještě deaf nema zpiva, ale deaf* ***ma zpiva*** *jen ruka.*“ charakterizujeme tvar před konstrukcí *ma zpiva* jako „préz 1M, 3.sg“, tzn. tvar spadající do našeho prézentního typu 1 (např. *jsem myslím*), v kterém navíc na pozici pomocného slovesa stojí sloveso *mít* (M). Ke zkratkám a symbolům užívaným v tabulkách viz též oddíl Kombinatorika s. 151.

být* na místo *mít	
Protože ***jsi*** *neúspěsná kariéra.*	Einstein - 17.04.2008 20:23
Prazaci ***jsou*** *malo hracu* a dost meli silu.	Jerabek - 30.11.2004 23:21
Je *krásné rty* a poodhalující bělostné zuby.	sš11
Jsem *jí strašně moc radost,* proto jsem chtěl aspoň sestru.	sš7
Tváře ***je*** *vždycky narůžovělé,* ale když si někdo udělá srandu, tak zčervená.	sš3
Myslíte že nekoukám na český film ***není*** *vzdělání ???*	DanBure - 05.10.2007 14:02
Vím *mně* ***je*** *chyby gramatiku* ,ale pro mě není důležité.	DanBure - 05.10.2007 23:22
Krato, uz jsem poznal jak jsi, tak vim ***nejsi*** *uplne znalost deaf,* tak nebudu te vysvetlit, protoze ty stale tvrdohlava a tvrde mozek.	niro - 02.10.2007 12:15
Všichni ***byli*** *velkou radost.*	sš4
Král s ženou ***byli*** *svatbu*	zš4
Poslouchali a pes stále štěkal *a* ***byl*** *horší hlas.*	zš5
O jeden let později Dan s ženou ***byli*** *svatbu.*	zš5
Jinak ti napisi jen strucne, jak jsme ***byli*** *ve Valmezu prednasku.*	n1
mít* na místo *být	
Jinak nebudu te vysvetlim, *pze* ***mas*** *pekne tvrdohlava,* pze doktor te dela robot, a robot	niro - 23.08.2007 16:06
Do školy nechodím *protože* ***mam*** *nemocný.*	zš7
Neslyšící ***nemá*** *člen pevnost* - automatické prohravat.	kipatuka - 03.04.2008 23:00
Ale na kopci jsou tak bláta *a* ***mělo*** *málo sněhu.*	sš5
Ahoj Terezo, v sobotu ***měl*** *akce karneval pro neslyšící v Hradci,*	n2
mam *urazena*	Maxelly - 15.02.2008 19:14

vynechání sponového *být*	
ona nikdy ***lakomá.***	sš3
Datel ***velmi uražený.***	zš1
Užovka nebudu zabít žábu, *protože žába opravdu* ***moje nejlepší kámošk*** *a.*	zš1
Vidiš Paur bude akce WORLD MISS DEAF *to* ***SPROSTÝ ČLOVĚK!!!***	DanBure - 05.04.2007 19:57
protoze ty stale ***tvrdohlava*** a tvrde mozek.	niro - 02.10.2007 12:15
[… maminka] ráda poradit své dětmi, ***citlivá*** *na to, ž* e na podlaze leží takové malé smetí, šikovná.	sš3
kdyz deaf s KI ma sen o profesional fotbal, *bohuzel doktor* ***pitomec.***	niro - 15.08.2007 21:33
Já ***zvědavý*** *kdo* ***nové moderátor*** ???	kipatuka - 03.04.2008 00:41
Motýl už ***nefrajer*** a už kamáradit s zvíře a najednou letí nějakého pták a pták je sup.	zš1
nikdo nemuzes nudit deaf *co* ***lepsi*** *,* každý deaf ma pravo sve rozhodnuti a zisk svuj info.	niro - 25.05.2006 14:20
hlavne moc ***škoda*** bez titulky.	fanynkaVYVOLENI - 31.08.2005 18:07
Negativní CI zatímco vím, *po operaci* ***nebezpečí*** *infekce pak* ***možné*** *smrt.*	Sprint - 23.08.2007 19:49
a on ***hodne zklamany*** *kvuli KI.*	niro - 16.08.2007 10:03
vynechání *mít*	
Tak deaf ***kvalita očí*** jak zrakujou TV,	DanBure - 27.09.2007 14:52
...protoze ty stale tvrdohlava *a* ***tvrde mozek*** *.*	niro - 02.10.2007 12:15
Prave ***uplne stejny nazor*** *jako Carmen,* proto se mi vubec nelibi, […]	Brnacka - 30.08.2007 10:31
Já také ***zájem*** *moderátor* - bohužel pozdě já uslyšel.	kipatuka - 02.04.2008 21:38
Nevidomé ***kvalita zvuk.***	
ja nenuti,*ze slysici* ***povinnost*** *naucit CZJ,* ale kdyz slysici chce komunikace deaf,tak slysici ma jasno naucit CZJ.	niro - 04.09.2007 13:58
Vim, ze nekdo student z Unie se uci znakovat *a* ***zadny uspech*** *s komunikaci s neslysicima,* kdo pouziva ciste znakovy jazyk s specifikacni znaky a podobne.	David - 04.11.2002 18:47
Užovka ptám, *že* ***jaká barva*** *žába?*	zš1

vynechání *mít* nebo *být*	
Ona ***ráda*** *společnost neslyšící […]*	Sprint - 19.12.2006 18:26
hlavne moc škoda ***bez titulky.***	fanynkaVYVOLENI - 31.08.2005 18:07
Všichni prsty ruce ***hrozně zmrzlé.***	Sprint - 06.06.2007 15:59
ty ***operace hlava*** *kvuli sluch???*	Firewall_niro - 31.10.2007 15:04

Nenávist podzim mě někdy deprese kvůli léto krásně a přijde podzim vypadá tma.	Sprint - 14.01.2007 01:00
Co myslíte odhad počet mezi dívky a chlapci pouze sluchově postižené v celém ČR?	Sprint - 15.12.2005 17:20
deaf má problémy psát česky a slyšící také při psání česky chyby,[...]	DanBure - 26.08.2007 01:00
ja divny, a muj kamarad me vysvetlit.	niro - 19.06.2006 23:51
V dopoledne jsem stavební sněhuláka a potom do koupelny.	zš7
Do jídelna a Veselé Vánoce hodně dárků.	zš7
Já zvědavý kdo nové moderátor???	kipatuka - 03.04.2008 00:41
Já protest!!!!!!!!	kipatuka - 03.04.2008 21:32
Deaf bez KI krasne zivot, a dokazat profesional sport.	niro 13.08.2007 17:14
Já přání šéfka papa pryč už konec spolu neslyšící.	kipatuka - 05.04.2008 01:09
Ahoj Hanko, už bližší seminář, kdy budeme sejít na přípravě na semináři.	n2
AHOOOJ DEAF, REKNU TI UPRIMNE TELEVIZE JE POTREBA A VSE NAM INFORMACE A TELEVIZE JE SUPER	DEAF Z PRAHY - 25.08.2005 21:46
Je hloupost, Neslysici lidi velmi potreba tlumocnik sluzby pro neslysici v cele ČR.	Tommy - 02.03.2005 21:20
deaf má problémy psát česky a slyšící také při psání česky chyby, třeba měkky i tvrdý,je to ostuda?	DanBure - 26.08.2007 01:00
Lepsi Amerika ma tolerovat deafs kultura a taky film pro deafs herec.	DanBure - 27.09.2007 14:52
Ona ráda společnost neslyšící a já vidím na Bernadettu je slabá reč např.já moc vykladání jako baví na ona a ona mi moc málo odpověď.	Sprint - 19.12.2006 18:26
Je hloupost, Neslysici lidi velmi potreba tlumocnik sluzby pro neslysici v cele ČR.	Tommy - 02.03.2005 21:20
Já zvědavý kdo nové moderátor???	kipatuka - 03.04.2008 00:41
Ja překvapení nikdo odpoveď.	kipatuka - 06.03.2008 20:55
Marťas správně podobně stáva já.	Fanda - 18.01.2007 16:07
Doufam se, ze pristi lepsi.	Tommy - 13.02.2003 18:07

Opravdu nejsem velmi spokojena, udelal hodne spatne vyuctovani a navic od zari zase zmena tarif za 58 kc mesicne jen 100 sms zdarma,predtim bylo 11 kc mesicne 200 sms zdarma, furt zmeni ještě spatne vyuctovani a co vy na to?	Brnacka - 20.08.2007 16:01
doufam,že Hanka ven z vile. co vy myslite???	fanynkaVYVOLENI - 03.09.2005 14:17
Honem zavolá nesdosl.z plavání a ten mladík rychle oblečení a běhá se, už nastoupil do vnitř autobusu,vnitř autobus zrovna vedro.	Fanda - 14.01.2007 22:34
Pan Uhlir, prosim vas uprimne respekt nase Neslysici kultura, a muzete pomahat, ale moderator,program,poradatel nehodi, protoze vsechno bude jen neslysici lide prace moderator program vsechno.Firewall_niro - 22.11.2007 13:17	Firewall_niro - 22.11.2007 13:17
Zbytečně tady protest.	kipatuka - 03.04.2008 23:00
a kdyz deaf narodni a hned KI toto ja nikdy nepodpori.	niro - 02.09.2007 21:25
kdyz on me neodpoved ja ho hovor 1.sekund, nebo sraz jde pozdeji, ja ho hovor to znamena co je?	niro - 29.08.2007 11:02

doklad	autor	osoba	číslo	typ slovesa	předcházející kontext	užitý tvar	typ	podtyp	korektní tvar	osoba	počet typu	počet celkem	kombinatorika
Martin ***je bydlí*** *v S.*	23Rack1996	3	sg.			je + *bydlí*	1		bydlí	3.sg.	1	1	
hele pro me je to dobre *ze tkn* ***sou existujou*** *…*	jamajus - 07.01.2008 21:32	3	pl.		préz cop, 3.sg	sou + *existujou*	1		existujou	3.pl.	2	2	
Tady je hezké počasí, ale ***je fouká*** *vítr.*	1Rack1996	3	sg.		préz cop, 3.sg	je + *fouká*	1		fouká	3.sg.	3	3	
Anča ***je chodí*** *2. ročníky*	23Rack1996	3	sg.			je + *chodí*	1		chodí	3.sg.	4	4	
bohuzel ***jsi*** *dost* ***mylis!!!***	niro - 15.09.2007 13:02	2	sg.			jsi + *mýlíš*	1		mýlíš se	2.sg.	5	5	
Jsem myslim, ze Fotbal 3.Kolo FK JABLONEC-FK DRNOVICE - 1 SLOVAN LIBEREC-PRIBRAM - […]	Jackacc - 17.08.2004 13:08	1	sg.			jsem + *myslím*	1		myslím	1.sg.	6	6	
Díky za sms, *právě dneska* ***jsem*** *na tebe moc* ***myslím,*** [....]	n5	1	sg.			jsem + *myslím*	1		myslím	1.sg.	7	7	
Právě ***jsem*** *na to* ***nepamatuji.***	n3	1	sg.			jsem + *nepamatuji*	1	Z	nepamatuji si	1.sg.	8	8	
Celá ČR ***je patří*** *naše národ česká !*	DanBure - 11.04.2007 14:04	3	sg.			je + *patří*	1		patří	3.sg.	9	9	
Jazyk je ma dva ZVUK a VIZUALNI, *Zvuk* ***je patri*** *slysici,* Vizualni je patri Deafs, a kdyz nekdo mysli ze deafs musi naucit s cestina bez znakovy jazyk, to je NEJHORSI.	niro - 17.01.2008 01:03	3	sg.		préz 1M?, 3.sg	je + *patří*	1		patří	3.sg.	10	10	
Jazyk je ma dva ZVUK a VIZUALNI, Zvuk je patri slysici, *Vizualni* ***je patri*** *Deafs,* a kdyz nekdo mysli ze deafs musi naucit s cestina bez znakovy jazyk, to je NEJHORSI.	niro - 17.01.2008 01:03	3	sg.		préz 1, 3.sg	je + *patří*	1		patří	3.sg.	11	11	

Pojem Mezinarodni znakovy jazyk ***je nepatří,*** pravdopodobne je anglicky international sign = český mezinarodni znakový nebo znak????	Einstein - 28.11.2005 20:45	3	sg.			je + *nepatří*	*1*	Z	nepatří	3.sg.	12	12	
neslysici a slysici ***pomlouvaji jsou*** *stejne.*	niro - 18.02.2009 14:57	3	pl.			jsou + *pomlouvají*	*1*		pomlouvají	3.pl.	13	13	
Lenka ***je*** *v B.* ***pracuje***	7Rack1996	3	sg.			je + *pracuje*	1		pracuje	3.sg.	14	14	
Brano spolu klub ***je smrdí*** *podvod.*	kipatuka - 03.04.2008 22:57	3	sg.			je + *smrdí*	1		smrdí	3.sg.	15	15	
Dnes skoda Stadion Luzanky ***je stoji,*** zatim jine stadion 9000.	Firewall_niro - 15.11.2007 14:32	3	sg.			je + *stojí*	1		stojí	3.sg.	16	16	
Venku ***je*** *málo* ***svítí*** *slunce.*	DŠMac1995	3	sg.			je + *svítí*	1		svítí	3.sg.	17	17	
Motýl bělásek ***je škodí*** a nadává ptáci i zvíře.	zš1	3	sg.			je + *škodí*	1		škodí	3.sg.	18	18	
ted ***jsi neumis,*** tak nedokazat te vysvetlim.	niro - 23.08.2007 13:48	2	sg.	mod		jsi + *neumíš*	1	Z	neumíš	2.sg	19	19	
Už ***je usmívá*** *a veselá.*	zš3	3	sg.			je + *usmívá*	1		usmívá se	3.sg.	20	20	
proč, ***jsem nevím***	16Rack1996	1	sg.			jsem + *nevím*	1	Z	nevím	1.sg.	21	21	
pokud ***jsi neveris*** tak to je poradku a budes dala debilove nazor.	niro - 11.09.2007 21:06	2	sg.			jsi + *něvěříš*	1	Z	něvěříš si	2.sg.	22	22	
vzpomínám jsem *na tebe*	10Rack1996	1	sg.			jsem + *vzpomínám*	1		vzpomínám	1.sg.	23	23	
stále ***jsem vzpomínám***	1Rack1996	1	sg.			jsem + *vzpomínám*	1		vzpomínám	1.sg.	24	24	
Vubec ***jsem neznam*** kdo kovari.	Firewall_niro - 20.11.2007 13:06	1	sg.			jsem + *neznám*	1	Z	neznám	1.sg.	25	25	
to ***je znamená*** *Bros*	12Rack1996	3	sg.			je + *znamená*	1		znamená	3.sg.	26	26	

sou zarli a kdo zarli at jdou do pekla!	Oveckhin - 04.04.2008 17:09	3	pl.			sou + *žárlí*	1		žárlí	3.pl.	27	27	
já ***jsem pomáhám*** *utírám*	5Rack1996	1	sg.			jsem + *pomáhám* – já	1	P	pomáhám	1.sg.	28	28	
já ***jsem*** *moc* ***se těším***	23Rack1996	1	sg.			jsem + *těším se* – já	1	P	těším se	1.sg.	29	29	
já ***jsem nevím***	23Rack1996	1	sg.			jsem + *nevím* – já	1	Z P	nevím	1.sg.	30	30	
já ***jsem znám*** *v J.*	23Rack1996	1	sg.			jsem + *znám* – já	1	P	znám	1.sg.	31	31	
My ***jsme bavíme.***	zš7	1	pl.			jsme + *bavíme* – my	1	P	bavíme se	1.pl.	32	32	
Olina ***má čeká.***	12Rack1996	3	sg.			má + *čeká*	1	M	čeká	3.sg.	33	33	
mas *dost* ***mylis,*** zpravy ve znakovy jazyk velmi vyborni prirozeni znakovy jazyk, divil jsem kytickacislojedna nelibi, asi neumis znakovy jazyk, asi pouzivas znakovana cestina je primitiv komunikace.	niro - 11.04.2008 02:57	2	sg.			máš + *mýlíš*	1	M	mýlíš se	2.sg.	34	34	
jo ***mám*** *tebe* ***vzpomínám***	18Rack1996	1	sg.			mám + *vzpomínám*	1	M	vzpomínám	1.sg.	35	35	
[…] ze neslysici ZJ neni plnohodnotný jazyk a deaf hodi KI, ještě deaf nema zpiva, *ale deaf* ***ma zpiva*** *jen ruka.*	niro - 13.09.2007 12:11	3	sg.		préz 1M, 3.sg	má + *zpívá*	1	M	zpívá	3.sg.	36	36	
[…] ze neslysici ZJ neni plnohodnotný jazyk a deaf hodi KI, *jeste deaf* ***nema zpiva,*** ale deaf ma zpiva jen ruka.	niro - 13.09.2007 12:11	3	sg.		préz, 3.sg	nemá + *zpívá*	*1*	M Z	nezpívá	3.sg.	37	37	
Prekvapim,*že Vlda neni je uprimny člověk!!!* Vlado a Regi jsou podvodnici!!!!	- 04.10.2005 23:07	3	sg.	neprav	fut dok, 1.sg	*není* + *je* + *upřímný člověk*	1	cop Z	není upřímný člověk	3.sg.	38	38	

Teď ***jsem mám*** *trochu* ***unavená***	16Rack1996	1	sg.	neprav		*jsem + mám +trochu unavená*	*1*	cop M	jsem unavená	1.sg.	39	39	
Drby jsou všude např. vyšší společnost (VIP) novináři jsou vždy utočit na VIP, ale kdo pomlouval, *to* ***je patří*** *hloupý člověk.*	Einstein - 29.11.2005 17:49	3	sg.		prét, 3.sg	je + *patří* + *hloupý člověk*	1	cop +	patří	3.sg.	40	40	
Jazyk ***je ma*** *dva ZVUK a VIZUALNI,* Zvuk je patri slysici, Vizualni je patri Deafs, a kdyz nekdo mysli ze deafs musi naucit s cestina bez znakovy jazyk, to je NEJHORSI.	niro - 17.01.2008 01:03	3	sg.			*je + má*	*1*	M cop?	má/je				
Kluk ***je*** *moc* ***bojíš!***	zš2	3,2	sg.			je + *bojíš*	2		bojí se	3.sg.	1	41	
nezlob že, ***jsem nemůže***	16Rack1996	1,3	sg.	mod	imper, 2.sg	jsem + *nemůže*	2	Z	nemůžu	1.sg.	2	42	
Hloka ***je*** *moc* ***zlobím.***	zš2	3,1	sg.			je + *zlobím*	2		zlobí se	3.sg.	3	43	
Já ***jsem zlobí.***	sš5	1,3	sg.			jsem + *zlobí* – já	2	P	zlobím	1.sg.	4	44	
Toník a Anča ***jsme jezdí*** *na kole.*	23Rack1996	1,3	pl,sg/ pl			jsme + *jezdí*	*3*		jezdí	3.pl.	1	45	
Zatím ***jsem nelíbí*** *podmínky o ZPS.*	Tommy - 25.10.2002 12:32	1,3	sg.			jsem + *nelíbí*	*3*	Z	nelíbí	3.sg.	2	46	
nemůže přijet, protože protože ***jsi*** *už* ***má*** *starosti*	16Rack1996	2,3	sg.		préz, 3.sg	jsi + *má*	3		má	3.sg.	3	47	
Ale, mena koruna ***jsou zustava.***	Tommy - 13.02.2003 18:03	3	pl,sg			jsou + *zůstává*	*3*		zůstává	3.sg.	4	48	
Takze "Neslysici" ***sou*** *malo* ***zije*** *v CR* a kolik mame Neslysici ???	DLBE - 03.08.2006 14:40	3	pl,sg			sou + *žije*	*3*		žije	3.sg.	5	49	
Eva ***jsem má nemocná.***	23Rack1996	1,3	sg.	neprav		jsem + *má nemocná*	? 2/3	cop M	je nemocná	3.sg.	1	50	
Jsem *tam* ***je spokojená.***	dut - 24.11.2005 16:37	1,3	sg.	neprav		jsem + *je spokojená*	? 2/3	cop	jsem spokojená	1.sg.	2	51	

neni sou *stejne "Neslysici i slysici"nevernost...*	DLBE - 03.08.2006 14:40	3	sg,pl	neprav		není + *sou*	? 2/3	cop Z	sou/není	3.pl./3.sg.			
nenavidim *deaf duchodci* ***je*** *velmi* ***DRBA.***	Maxelly - 17.02.2008 13:28	3	sg.		préz, 1.sg	je + *drbá*	*4*		drbají	3.pl.	1	52	
toto ***je*** *kurzy* ***neni vhodne*** *pro deafs,* potrebuju ucitel deaf me naucit cesky jazyk, ale bohuzel slysici dela svine,ze ucitel slysici proc?	niro - 26.08.2007 23:40	3	sg.	neprav		je + *není vhodné*	*4*	cop Z	nejsou vhodné	3.pl.	2	53	
já ***jsi ulízíme*** *i kuchyni*	23Rack1996	2,1	sg,pl			jsi + *uklízíme* – já	4		uklízím	1.sg.	3	54	
mam pocit ***jsi pouzivat*** *ZČ.*	niro - 18.10.2007 14:45	2	sg.		préz, 1.sg	jsi + inf *používat*	*5*		používáš	2.sg.	1	55	
Mno vypádám, *prej* ***ste*** *stále* ***sedět*** *prdel na židli* a koukáte jako blbě	juliee - 30.11.2007 21:24	2	pl.		préz, 1.sg	ste + inf *sedět*	*5*		sedíte	2.pl.	2	56	
Pokud ***jsi snazit*** *naucit ZJ,* pak budes videt dva svet, ale jen me to mrzi,ze ty nechces naucit ZJ, to je pro tebe velmi skoda fakt skoda	niro - 26.08.2007 23:31	2	sg.			jsi + inf *snažit*	*5*		snažíš se	2.sg.	3	57	
Drby jsou všude *např. vyšší společnost (VIP) novináři* ***jsou*** *vždy* ***utočit*** *na VIP,* ale kdo pomlouval, to je patří hloupý člověk.	Einstein - 29.11.2005 17:49	3	pl.		préz, 3.pl	jsou + inf *útočit*	*5*		útočí	3.pl.	4	58	
Kluk ***je hazít*** *na houba do vaza.*	zš2	3	sg.			je + inf *hazít*	*5*		háže	3.sg.	5	59	
DOKTOR ***neni lecit,*** ale jde jen PENIZE.	niro - 02.09.2007 17:30	3	sg.			není + inf *léčit*	*5*	Z	neléčí	3.sg.	6	60	
Yamo,stejne nemusim te vysvetlim, poznal jsem jak jsi, *tak* ***nejsi*** *uplne* ***rozumet*** *o deaf kultura a tecka*	niro - 02.10.2007 11:40	2	sg.		préz, 2.sg	nejsi + inf *rozumět*	*5*	Z	nerozumíš	2.sg.	7	61	

Znakovana cestina souvisl cesky jazyk, ty naucit Znakova rec, ***mas mylit,*** Neslysici ma vlastni prirodni znakovy jazyk a znakovana cestina vubec nerozumi.	niro - 03.01.2008 23:53	2	sg.		kondic?, inf – ty	máš + inf *mýlit*	*5*	M	mýlíš se	2.sg.	8	62	
ja vim ***mam*** *spatne* ***psat*** *cesky jazyk,* prave vy myslite jsem tvrdohlavy, opravdu nejsem.	niro - 11.10.2007 00:23	1	sg.		préz, 1.sg	mám + inf *psát*	*5*	M	píšu	1.sg.	9	63	
Lepsi Amerika ***ma tolerovat*** *deafs kultura* a taky film pro deafs herec.	niro - 11.10.2007 13:18	3	sg.			má + inf *tolerovat*	*5*	M	toleruje	3.sg.	10	64	
jsem jisty,*ze* ***mas trapit*** neco mas problem.	niro - 29.08.2007 06:17	2	sg.		préz cop, 1.sg	máš + inf *trápit*	*5*	M	trápíš se	2.sg.	11	65	
Centrum zprostředkování tlumočníků pro neslyšící a Tlumočnické služby pro neslyšící ***jsou zastavit !!!***	Tommy - 02.03.2005 21:20	3	pl.	dok		jsou + inf *zastavit*	*5*	pas	jsou zastaveny	3.pl.			
A máte problém s tlumočníkem kvůli finančně, ***nemáte*** *ochotně* ***spolupráce*** *s tlumočníkem.*	Einstein - 26.11.2007 17:45	2	pl.		préz, 2.pl. máte problém	nemáte + *spolupráce*	*6*	M Z	nespolupracujete	2.pl.	1	66	
Alpinusko, ***jsi omyl.***	Einstein - 25.08.2007 20:16	2	sg.			jsi + *omyl*	*6*		jsi na omylu/mýlíš se	2.sg.			
napr: zabava Neslysici ples treba vy udelat moderator, pak oni vidi *jak* ***jste prace*** *dobre,* tak bud rad.	niro - 08.04.2008 23:14	2	pl.		préz, 3.pl	jste + *práce*	6		pracujete/jste v práci	2.pl.			
jste neznalost *nase deaf kultura a nase webove pro deaf,* […]	niro - 26.08.2007 23:50	2	pl.			jste + *neznalost*	*6*	Z	neznáte/nemáte znalost	2.pl.			
Myslite deaf bydli internat, ale Brno deaf vic bydli v Brne a *take* ***DOJIZDET*** *z vesnice,* Ivancice take tam deaf bydli z Brna, kvuli jeji rodice chce oralni metoda.	niro - 07.12.2005 16:12				préz, 3.sg/pl	inf *dojíždět*	7		dojíždí/dojíždějí	3.sg./pl.	1	67	+ + – + +

Motýl už nefrajer *a už* ***kamáradit*** *s zvíře* a najednou letí nějakého pták a pták je sup.	zš1				préz abs, 3.sg	inf *kamarádit*	7		kamarádí	3.sg.	2	68	
[...] Deaf ma kvalita oci, např. Deaf pozna *co* ***lhat*** *dik obraz [* ...]	*co lhat dik obraz [*				fut, 3.sg	inf *lhát*	*7*		lže	3.sg.	3	69	
Nemam rad, kdyz nekdo nevi o kulture Neslysici *a toho* ***míchat.***	NormadSoul - 31.10.2007 00:10				préz, 3.sg	inf *míchat*	7		míchá se	3.sg.	4	70	+ + –
deaf pracuje v parlamentu ***ovladat*** *jenom ZJ.*	niro - 12.10.2007 03:46				préz, 3.sg	inf *ovládat*	7		ovládá	3.sg.	5	71	+ –
Bohuzel ja mam rad deaf s KI a nedoslychave, ale nemam rad hlavne DOKTOR, a DOKTOR je DABEL a ovlinit rodice,ze deaf musi naucit mluveni aby rozumeli cesky jazyk, to neni pravda.	niro - 02.09.2007 17:30				préz, 3.sg	inf *ovlivnit*	7		ovlivní	3.sg.	6	72	+ + + – + (...
Vidim *kdo deafs s KI strasne* ***neovladat*** *zivot ani komunikace,* Krato, vim pro tebe nemas predstavit zivot Deafs, a nemel byt ty resit nase Deafs.	niro - 17.01.2008 00:56				préz, 1.sg	inf *neovládat*	7	Z	neovládají	3.pl.	7	73	+ – + (…
jen jak ze je slysici a ma problemy s mluveni jako ze nemuze mluvit *tak jen ukazuje nebo* ***psat*** *a* to musi slysici mluvit to nejde	jamajus - 31.10.2007 21:45				préz, 3.sg	inf *psát*	7		píše	3.sg.	8	74	+ + + + – + +
tak vysvetlim te, *Neslysici* ***pouzivat*** *ZJ* ,tak jasne ma sve myslenky OBRAZ, a slysici pouzivat mluveni jazyk tak ma sve myslenky SLOVO, proto KNIHA je SLOVO proto vhodne pro slysici.	niro - 28.09.2007 07:40				préz, 1.sg	inf *používat*	*7*		používá/používají	3.sg./pl.	9	75	+ – + – + +

tak vysvetlim te, Neslysici pouzivat ZJ,tak jasne ma sve myslenky OBRAZ, *a slysici* ***pouzivat*** *mluveni jazyk* tak ma sve myslenky SLOVO, proto KNIHA je SLOVO proto vhodne pro slysici.	niro - 28.09.2007 07:40				préz, 3.sg	inf *používat*	7		používá/používají	3.sg./pl.	10	76	
tak ano pravda stava *deafs* ***pouzivat*** *ZČ,* ale stava ovlivuje od slysici ci nedoslychave.	niro - 14.10.2007 23:19				préz, 3.sg	inf *používat*	*7*		používá/používají	3.sg./pl.	11	77	+ – + +
Myslis *doktor* ***rozumet*** *nase druhy svet???*	niro - 23.08.2007 16:01				préz, 2.sg	inf *rozumět*	7		rozumí	3.sg.	12	78	+ –
a Vetsinou Deaf dela vizualni film a proto vhodne Amerika film ma hodne vizualni, *a Deaf jednoduchy* ***rozumet*** co je obsah.	niro - 03.10.2007 00:31				préz, 3.sg	inf *rozumět*	7		rozumí	3.sg.	13	79	+ + – +
Ve dospělosti cítím také dobře, ale spoustu starosti dělám *i všechno* ***řešit*** *problémy,* [...]	sš5				préz, 1.sg	inf *řešit*	7		řeším	1.sg.	14	80	+ + – (...
Ahoj SJB mylite, *my brno organizace 3 uz* ***resit p*** *ravnik* a bude SOUD,ale jenom chcu jak vypada nazor ostatni deafs.	niro - 10.04.2007 10:38				préz, 2.pl	inf *řešit* (– my brno organizace)	7		řeší	3.pl.	15	81	+ – (...
Davno ja maly kluk chodil doktor audio, a doktor me ptal *jestli lepe* ***slyset,*** ja fakt smat.	Firewall_niro - 01.11.2007 00:59				prét, 3.sg	inf *slyšet*	7		slyším	1.sg.	16	82	
proboha, kdyz jsi nastup v tramvaj a ty drzet ruka sloupy,*a druhe ruka* ***ukazovat.***	niro - 05.10.2006 22:22				préz 4, 2.sg	inf *ukazovat*	7		ukazuje	3.sg.	17	83	+ – –
Chcu vypadni slysici, *slysici typ* ***zasahovat*** *do nase deafs kultura.*	Firewall_niro - 20.11.2007 11:42				imper, 2.sg	inf *zasahovat*	7		zasahuje	3.sg	18	84	+ –

My deafs a jasne sami zaridit nase zivot, *a slysici furt* ***zasahovat*** *do deafs* a donuti odezirat nebo operace KI.	niro - 14.09.2007 11:21				fut 2, 3.pl	inf *zasahovat*	7		zasahují	3.pl.	19	85	– – –
Fakt nemuzu ti verit,*ze deaf s KI ze lepe* ***zit,*** ale bohuzel naopak, ale bohuzel naopak, pze ty nepoznala deaf kultura,[...]	niro - 31.08.2007 19:05				préz, 1.sg	inf *žít*	7		žije	3.sg./pl.	20	86	+ – (...
Rodice vzdy nema info *co deaf* ***zit*** *s CZJ* ,proto rodice vzdy veri doktor,pak ty narodila deaf […]	niro - 02.09.2007 17:30				préz, 3.sg	inf *žít*	7		žije/žijí	3.sg./pl.	21	87	+ – (...
Jestli žiješ sama *a* ***živit*** *rodinu* ,tak je to hold těžký uděl, […]	hoštaplér - 23.08.2007 09:00				préz, 2.sg	inf *živit*	7		živíš	2.sg.	22	88	+ – + (...
Ja stale ***bojovat*** *proti slysici* a ochranuju deaf lide.	niro - 23.08.2007 15:56					inf *bojovat* – já	7	P	bojuju	1.sg.	23	89	– +
proboha, kdyz jsi nastup v tramvaj a *ty* ***drzet*** *ruka sloupy,* a druhe ruka ukazovat. ty nevis. proboha	niro - 05.10.2006 22:22				fut jsi + nástup, 2.sg	inf *držet* – ty	7	P	držíš se	2.sg.	24	90	
Naopak slysici kultura ja nic nerikal proti a blbe je slysici to jsem nerikal, *ja* ***respektovat*** *slysici kultura.*	niro - 12.09.2007 12:32				prét, 1.sg	inf *respektovat* – já	7	P	respektuju	1.sg.	25	91	
Stále u zrcadla se něco vymýšlí hezkého, ***učesat se*** *na vlasy.*	sš2			dok	préz, 3.sg	inf *učesat se*	7	v	češe si	3.sg.	26	92	+ –
delas diskriminace *menisina,* vim hodne lide dela diskriminace mensina.	niro - 12.09.2007 12:27	2	sg.			děláš + *diskriminace*	8	A	diskriminuješ	2.sg.	**1**	93	
delas diskriminace menisina, vim *hodne lide* ***dela diskriminace*** *mensina.*	niro - 12.09.2007 12:27	3	sg.		préz 8, 1.sg	dělá + *diskriminace*	8	A	diskriminuje	3.sg.	2	94	
Napr: Rom je mensina a ma problem prace, duvod *beloch slysici clovek* ***dela diskriminace.***	niro - 15.09.2007 13:06	3	sg.		préz, 3.sg.	dělá + *diskriminace*	8	A	diskriminuje	3.sg.	3	95	

[…] a videl jsem film Abbe I´Epée a fakt hruza *jak* ***dela*** *slysici* ***diskriminace*** *ZJ*, a Epée to bojovat ze je Deaf patri vlastni ZJ.	niro - 04.10.2007 03:27	3	sg.		prét? abs *hrůza*	dělá + *diskriminace*	8	A	diskriminuje	3.sg.	4	96	
Vim CR ***dela diskriminace*** *az moc.*	niro - 11.10.2007 13:18	3	sg.		préz, 1.sg	dělá + *diskriminace*	8	A	diskriminuje	3.sg.	5	97	
ted druhy vec, *Slysici* ***dela*** *hodne* ***diskriminace*** *pro Neslysici*, pze Slysici kouka komunikace, ale pro me nezalezi, pro me staci psat papir.	niro - 22.01.2008 00:24	3	sg.		? abs *druhý věc*	dělá + *diskriminace*	8	A	diskriminuje	3.sg.	6	98	
Šéfka RADAX pro neslyšící ***dělá nepříjemnost chování,*** *já uslyšel hodně lidí stěžoval tobě chování šéfka.*	kipatuka - 05.04.2008 01:09	3	sg.			dělá + *nepříjemnost chování*	8	A	chová se nepříjemně	3.sg.	7	99	
pze deaf ma jine jazyk komunikace, *a slysici* ***dela manipulace*** *deaf*, aby deaf operace KI.	niro - 14.09.2007 11:21	3	sg.		préz, 3.sg	dělá + *manipulace*	8	A	manipuluje	3.sg.	8	100	
Vim slysici ***dela manipulace.***	niro - 12.10.2007 03:43	3	sg.		préz, 1.sg	dělá + *manipulace*	8	A	manipuluje	1.sg.	9	101	
proto ja chcu STOP KI, *a doktor* ***dela*** *svine* aby deaf byli poslouchat a pravda nazor, ale bohuzel uplne naopak.	niro - 23.08.2007 00:52	3	sg.		préz, 1.sg	dělá + *svině*	8	B cop	je svině (dělá sviňárny)	3.sg.	10	102	
Doktor ***nedela nuti*** , ale skutecnost ano pravda nuti, pze nedal info negativ PROC??	Firewall_niro - 01.11.2007 00:59	3	sg.	ned		nedělá + *nutí*	8	C Z	nenutí	3.sg.	11	103	
deaf ***dela sere*** *na tebe,* proto deaf dela pro sebe lepsi zivot a ruzne zlaticko zivot.	niro - 04.09.2007 04:08	3	sg.	ned		dělá + *sere*	8	C	sere	3.sg.	12	104	
ale ***nedelam vymyslit*** .	niro - 15.09.2007 13:09	1	sg.	dok		nedělám + inf *vymyslit*	8	D Z v	nevymýšlím si	1.sg.	13	105	

Vim *ty* ***delas prizpusobit*** *slysici,* ale zkusis jeste podivej neslysici kultura.	niro - 25.07.2007 10:02	2	sg.	dok	préz, 1.sg	děláš + inf *přizpůsobit* – ty	8	D v P	přizpůsobuješ se	2.sg.	14	106	
Vidim te, ***jsi delas vymlouvat,*** ale je to skoda.	niro - 17.08.2007 04:16	2	sg.	ned	préz, 1.sg	jsi + děláš + inf *vymlouvat*	8	E	vymlouváš se	2.sg.	15	107	
Taky hodne stava *kdyz deaf* ***dela prizpusob*** *s slysici,* zrovna vsiml jsem co dela, a fakt neni vono.	niro - 29.08.2007 22:54	3	sg.		préz, 3.sg	dělá + *přizpůsob*	8		přizpůsobuje	3.sg.			
Paradise,myslím *že* ***dělaš nesmyslí.*** Niro má právdu	Idiot - 19.02.2009 07:45	2,3	sg.			děláš + *nesmyslí*	*8*		říkáš nesmysly/nemyslíš	2.sg.			
Malfroy ale zpozoroval, *že Goyle i Grabbe* ***se chovali*** *divně*, kluci se začali vymlouvat rychle zmizeli [...]	sš1	3	pl.	ned	prét, 3.sg	*chovali se*	*9*		chovají se	3.pl.	1	108	
Doktor ho konroloval a řekl mu, *že* ***musel*** *ležet v posteli.*	sš4	3	sg.	mod	prét, 3.sg	*musel*	9		musí	3.sg.	2	109	
Film byl v originále angličtině *a* ***se nemohl*** *vyjádřit k českému dabingu,* kterého dostal film s titulky do našich kin.	sš1	3	sg.	mod	prét, 3.sg	*nemohl*	9		nemohu	1.sg.	3	110	
Ona ráda žila v Americe, *protože* ***uměla*** *mluvit Anglicky.*	sš11	3	sg.	mod	prét, 3.sg	*uměla*	9		umí	3.sg.	4	111	
Byla šťastná, veselá, milá.	sš11	3	sg.	neprav		byla + *šťastná, veselá a milá*	9		je šťastná,veselá, milá	3.sg.	5	112	
Jako očitý svědek ***potvrdil jsem,*** že slovenský kanál vysílal živě Slovensko-Irsko s titulky.Viděl jsem.	WarcraftIII - 12.04.2008 17:51	1	sg.	dok		*potvrdil jsem*	9	v	potvrzuji	1.sg.	6	113	
My deafs a jasne sami zaridit nase zivot, a slysici furt zasahovat do deafs a ***donuti*** *odezirat nebo operace KI.*	niro - 14.09.2007 11:21	3	pl.	dok	préz, 3.pl	*donutí*	9	v	nutí	3.pl.	7	114	
Opravdu moc ***pochválím*** hlavně na Radlic neslyšící studenti ze Střední školy	juliee - 20.11.2007 21:43	1	sg.	dok		*pochválím*	9	v	chválím	1.sg.	8	115	

Opravdu nejsem velmi spokojena, udelal hodne spatne vyuctovani a navic od zari zase zmena tarif za 58 kc mesicne jen 100 sms zdarma,predtim bylo 11 kc mesicne 200 sms zdarma, *furt* ***zmeni*** ještě spatne vyuctovani a co vy na to?	Brnacka - 20.08.2007 16:01	3	sg.	dok	prét, 3.sg	*změní*	9	v	mění	3.sg.	9	116	
proto se mi vubec nelibi, *ze* [T-mobile] *furt* ***zmeni*** *pausal*, to neni spravedlive, [...]	Brnacka - 30.08.2007 10:31	3	sg.	dok	préz, 3.sg	*změní*	9	v	mění	3.sg.	10	117	+ – +
Oznamim *Vam,* ze v patek 15.10.2004 bude v Klububeseda […]	n1	1	sg.	dok		*oznámím*	9	v	oznamuji	1.sg.	11	118	
Proboha! Nerozumíte tomu nic ***Podpořím*** *si na AWI FILM.* To se mi líbilo,	Mario - 22.11.2007 20:52	1	sg.	dok		*podpořím*	9	v	podporuji	1.sg.	12	119	
Když ***pokecám*** *se svou přítelkyní,* tak se dívá na nás.	sš7	1	sg.	dok		*pokecám*	9	v	kecám	1.sg.	13	120	– +
Ahoj, ***pošlu*** *pro vyplňování dotazníky* [pozn. K.R. jsou v příloze]	n2	1	sg.	dok		*pošlu*	9	v	posílám	1.sg.	14	121	
pošlu *ti přihlášku MISS*	20Rack1996	1	sg.	dok		*pošlu*	9	v	posílám	1.sg.	15	122	
Když ***uslyším*** *něco o slyšících,* mám v sobě drobný odpor, jenže na druhou stranu se slyšící moc ráda chatuji, protože s nima mohu obohacovat slovní zásoby.	sš6	1	sg.	dok		*uslyším*	9	v	slyším	1.sg.	16	123	– + + +
...*PROČ NÁM* ***UKAŽEŠ*** .. .JSOU HRŮZA A DOKAZEŠ SE DÍVAT NA FOTKU,JEŽÍŠ A NAVÍC TY TO NEPOCHOPÍŠ	Amelca - 09.12.2004 13:02	2	sg.	dok		*ukážeš*	*9*	v	ukazuješ	2.sg.	17	124	– + (…
Ty zbytečně ***koupíš*** *známky* to je všechno jenom známky ze světě	20Rack1996	2	sg.	dok		*koupíš* – ty	9	v P	kupuješ	2.sg.	18	125	
Já tě stále ***napíšu.***	8Rack1996	1	sg.	dok		*napíšu* – já	9	v P	píšu	1.sg.	19	126	
Doporučuje *Niro zlepšení vzdělavání* hlavně musí něco alespoň úspešně s větou než horší.	Sprint - 01.11.2007 21:29	3	sg.			*doporučuje*	o		doporučuju	1.sg.	1		

Pane Uhlíře, ***drží*** *ti palce budoucnost úspěchu spolupracuje.*	Sprint - 23.11.2007 21:24	3	sg.			*drží*	o		držím	1.sg.	2		
Drzi *palce dalsi pristi lepe v akci 2004.*	Tommy - 16.02.2003 22:17	3	sg.			*drží*	o		držím	1.sg.	3		
Kluk ***hraji*** *na letadla.*	zš2	1	sg.			*hraji*	o		hraje si	3.sg.	4		
já ticho, ***nemá*** *důvod protest.*	kipatuka - 03.04.2008 23:10	3	sg.		préz absen	*nemám*	o		nemám	1.sg.	5		
No tak běž zpátky *a* ***má*** *tam naučné knihy čestiny.*	WarcraftIII - 30.10.2007 20:58	3	sg.		imper, 2.sg	*má*	o		máš	2.sg.	6		
Přece už jsem dospělá, už nebudou mě krmit jako malé děti, *ale něco* ***potřebuje*** **,** tak ano, tak už všechno zařídím.	sš5	3	sg.		fut, 3.pl	*potřebuje*	o		potřebuju	1.sg.	7		
Užovka ***ptám,*** že jaká barva žába?	zš3	1	sg.			*ptám*	o		ptá	3.sg.	8		
Užovka ***ptáš,*** že co potřebuješ pomoc?	zš3	2	sg.			*ptáš*	o		ptá	3.sg.	9		
Zmije povidál, *že* ***potřebuješ*** *pomoc žábu zabít,* protože neumím plavat do vody.	zš3	2	sg.		prét, 3.sg	*potřebuješ*	o		potřebuje	3.sg.	10		
Motýl je Frajer ***umím*** *létát do nebi,* ale ostatní zvíře tomu nevěří	zš1	1	sg.			*umím*	o		umí	3.sg.	11		
Žába ***umím*** *skáču do vody.*	zš3	1	sg.			*umím*	o		umí	3.sg.	12		
Mno ***vypádám*** *,* prej ste stále sedět prdel na židli a koukáte jako blbě	juliee - 30.11.2007 21:24	1	sg.			*vypadám*	o		vypadá	3.sg.	13		
Ty, *který* ***je*** *na americké straně,* nejsi hrdý vlastenec.	WarcraftIII - 19.04.2008 01:09	3	sg.	neprav	préz, 2.sg.vlož.	*je*	o		jsi	2.sg.	14		
Já ***čte*** *tady příspěvěk moc tvrdé!!!*	diskuzedeaf - 03.04.2008 08:27	3	sg.			*čte* – já	o	P	čtu	1.sg.	15		

Proč ty ***dovoluje*** Krata nebo merlouska vyloucit z diskuze co jsi rikal diskuzní fóra Humor deaf CI a niro	Sprint - 01.11.2007 21:11	3	sg.			*dovoluje* – ty	o	P	dovoluješ	2.sg.	16		
Ty ***nekouká*** *srdce pro neslyšící,* ale pro sebe.	kipatuka - 03.04.2008 22:57	3	sg.			*nekouká* – ty	o	P	nekoukáš	2.sg.	17		
Ja partnera ***nalezaji*** *všude.*	JanaZarku - 25.12.2004 13:47	3	pl.			*nalézají* – já	o	P	nalézám	1.sg.	18		
Já ***nemá*** *informace* ano ne bylo konkurz.	kipatuka - 03.04.2008 22:57	3	sg.			*nemá* – já	o	P	nemám	1.sg.	19		
ja ***nenuti,*** ze slysici povinnost naucit CZJ, ale kdyz slysici chce komunikace deaf,tak slysici ma jasno naucit CZJ.	niro - 04.09.2007 13:58	3	sg.			*nenutí* – já	o	P	nenutím	1.sg.	20		
Nejses narodila neslysici, tak www.neslysici.cz to je deaf kultura a znalost ZJ *ty* ***nepatri.***	niro - 02.09.2007 21:25	3	sg.		préz, 3.sg	*nepatří* – ty	o	P	nepatříš	2.sg.	21		
To přece blbost *a* ***ty*** *všude* ***ptá*** *nějaké otázky.*	Sprint - 01.11.2007 21:06	3	sg.		préz, absen	*ptá* – ty	o	P	ptáš se	2.sg.	22		
ja ***nerozumi***	n4	3	sg.			*nerozumí* – já	o	P	nerozumím	1.sg.	23		
ano já ***souhlasí*** *tvůj názor.*	kipatuka - 03.04.2008 23:10	3	sg.			*souhlasí* – já	o	P	souhlasím	1.sg.	24		
ja ***nezna*** *poslat www do skype*	n4	3	sg.			*nezná* – já	o	P	neumím	1.sg.	25		
Proč ***musí*** *já mlčet.*	kipatuka - 05.04.2008 01:12	3	sg.	mod		*musí* – já	o	P	musím	1.sg.	26		
snazi se podporvat u neslysicii a jako u slysici na zpravy muzou *tak my take* ***muzou*** [...]	jamajus - 07.01.2008 21:32	3	sg.	mod	préz, 3.pl	*můžou* – my	o	P	můžeme	1.pl.	27		

Ja bohuzel ***neumi*** *psat v cesky jazyk.*	Tommy - 01.03.2003 09:52	3	sg.	mod		*neumí* – já	o	P	neumím	1.sg.	28		
neboť vím, *že o ob. Lingvitiky Ti moc* ***rozumí,.*** ..	n5	3	sg.		préz, 3.sg	*rozumí*	o		rozumíš	2.sg.	29		
no kdyz tobe ***nerozumi*** co ja pisu tak mas smulu tak musis sama bojovat co je to smysl...	jamajus - 04.11.2007 21:09	3	sg.			*nerozumí*	o		nerozumíš	2.sg.	30		
Hodíš *v pátek večer dne 6. dubna?*	n2	2	sg.			*hodíš*	o	obj	hodí se	3.sg.	31		
Už se ***nebavím*** *opakovat na KPP* a potřebuji se věnovat nový život	Mario - 22.01.2008 17:39	1	sg.			*nebavím*	o	obj	nebaví	3.sg.	32		
Bych rad te vysvetlim ale bude dlouho asi 1000 strana, a byl jsem malicko te vysvetlim co typ deaf kultura, a ty stale tvrdohlava, *tak uz me to* ***nebavim*** jak jsi takova. papa	niro - 02.10.2007 13:17	1	sg.			*nebavím*	o	obj	nebaví	3.sg.	33		
fakt ***nelibim,*** ze plzen.	niro - 29.05.2007 08:02	1	sg.			*nelíbím*	o	obj	nelíbí se	3.sg.	34		
To se mě ***překvapuju*** , bože..	DanBure - 05.10.2007 14:02	1	sg.			*překvapuju*	o	obj	překvapuje	3.sg.	35		
Ahoj, ano ***vyhovuji*** *dne 10. listopadu v 17. hod.*	n2	1	sg.			*vyhovuji*	o	obj	vyhovuje	3.sg.	36		
Slysel jsem, *ze asi pres 10 neslysici* ***pracujou*** *na TIR.*	Atnarf - 06.06.2007 11:02	3	pl.		prét, 1.sg	*pracujou*	o	num	pracuje	3.sg.	37		
A nekolik neslysici ***maji*** *ridicky prukaz C a E,* treba na normalni nakladni auto.	Atnarf - 06.06.2007 11:02	3	pl.			*mají*	o	num	má	3.sg.	38		
Podle průzkum přes 70% Čechů ***odmítají*** *radar.*	WarcraftIII - 20.04.2008 06:38	3	pl.			*odmítají*	o	num	odmítá	3.sg.	39		

Zde neslyšící lidé ***žiji*** *asi deset tisíců,* i další desítky tisíců žiji s postižením sluchu.	sš13	1	sg.			*žiji*	o	num	žije	3.sg.	40		
Zde neslyšící lidé žiji asi deset tisíců, *i další desítky tisíců* ***žiji*** *s postižením sluchu.*	sš13	1	sg.		préz, 1.sg	*žiji*	o	num	žíjí	3.pl.	41		
Vychodni Evropa ***maji*** *zastarale zbrane.*	WarcraftIII - 01.02.2007 11:02	3	pl.			*mají*	o		má	3.sg.	42		
nikdo ***nemuzes*** *nudit deaf co lepsi,* kazdy deaf ma pravo sve rozhodnuti a zisk svuj info.	niro - 25.05.2006 14:20	2	sg.	mod		*nemůžeš*	o		nemůže	3.sg.	43		
Neumíš podporovat neslyšící a *někdo si* ***potřebujou*** *užívat víc radost pro pout*	Mario - 18.03.2007 11:10	3	pl.		préz, 2.sg	*potřebujou*	o		potřebuje	3.sg.	44		
Kdo ***chceš*** *pracuje zprávy česká televize* musí člověk typ osobnost!!!	kipatuka - 03.04.2008 23:03	2	sg.	mod		*chceš*	o		chce	3.sg.	45		
Rodice vzdy ***nema*** *info* co deaf zit s CZJ,	niro - 02.09.2007 17:30	3	sg.			*nemá*	o		nemají	3.pl.	46		
Moji rodice ***je neslysici*** *a mam zlaticko,* ale vidim jak chovat slysici rodice jsou hrozne a donutil odezirat nebo KI.	niro - 23.08.2007 15:56	3	sg.	neprav		*je + neslyšící*	o	cop	jsou	3.pl.	47		
Já ***nebaví*** *tady moc lež.*	kipatuka - 03.04.2008 00:41	3	sg.			*nebaví* – já		P obj	nebaví	3.sg.			
ja ***funguje*** [camfrog]	n4	3	sg.			*funguje* – já		P obj	funguje	3.sg.			
vidim tebe *ja* ***nejde*** [webcamera]	n4	3	sg.		préz, 1.sg	*nejde* – já		P obj	nejde	3.sg.			
LaraRose,*ja take moc* ***libi*** *VyVoleni.*	fanynkaVYVOLENI - 31.08.2005 18:07	3	sg.			*líbí* – já		P obj	líbí se	3.sg.			

Moje vlastní názor já ***nelíbí.***	kipatuka - 02.04.2008 00:39	3	sg.			*nelíbí* – já		P obj	nelíbí	3.sg.			
Ja hodne respektuju ostatni, *ale ja fakt* ***nelibi*** *doktor,[...]*	niro - 16.08.2007 10:03	3	sg.		préz, 1.sg	*nelíbí* – já		P obj	nelíbí	3.sg.			
ja taky ***mrzi*** *deaf s KI.*	niro - 23.08.2007 15:56	3	sg.			*mrzí* – já		P obj	mrzí	3.sg.			
Marťas správně *podobně* ***stáva*** *já.*	Fanda - 18.01.2007 16:07	3	sg.			*stáva* – já		P obj	stává se	3.sg.			
driv sem dobre umela cj,a ted ne nevis proc pze ja porad s deafsem bavit nejakejm vylete poznavat svete atd *a proto ja* ***ubyva*** *pamatovat cj*	jamajus - 02.11.2007 07:13	3	sg.		prét inf	*ubývá* – já		P obj	ubývá	3.sg.			
co porad ***hadujete*** *o ki????*						jamajus - 29.10.2007 18:06							
A pro tebe nepotrebuju, pze mas KI *a* ***prizpusob*** *slysici* a bež!						niro - 12.09.2007 00:06							+ + – (...
ja ***odmitm***						n4							
(my) ***stanová***						VPPRacková							
(on) ***nechtě*** *vstává*						VPPRacková							
Zvíře si ***štěpají*** *a říká že,* umím letí do nebi a s kým bude závodit?						zš1							
Zvíře si připravuje jak *startuje a* ***cíluje.***						zš1							
Užovka ***léze*** *do vody a* ***plávé.***						zš3							
Jsem nevahej, *tak zatim proti, ale myslim se, ze veci implantat jsou moderni technologie, nevim proc udelat uvintr pristroj k lebku, vypadat neni dobre jako robot.*						Tommy - 17.10.2002 16:03							

Bohuzel, *ja* ***fifi*** *najit odkazy*.						niro - 16.08.2007 01:27							
Vim slysici *dela* ***fifi*** *prizpusobit deaf,* a naopak slysici donuti deaf ze musi prizpusobit slysici svet.						niro - 04.09.2007 12:53							
Ale bohuzel,neslysici vetsinou nechteli,nebot boji se *nebo* ***fifi*** *za prace,* je to obrovska skoda.						sjb - 19.11.2007 15:35							
Ja uz ***fifi*** *te vysvetlim,* lepsi necham a budes tvoje mozek je blbec informace pro co je deaf.						niro - 17.09.2007 12:35							
uz jsem ti rikal ***fifi*** *najit odkazy*.						niro - 23.08.2007 00:52							
Sprinte, nemam bat, ale vis *ja* ***fifi*** *vysvetlit pro Merlouska a Krata* vzdy nechapali a vzdy vybehat.						niro - 24.08.2007 00:12							
Pze rodiče i učtelka ***fifi*** *učí dětí slovo nebo něco různé věci* proto kniha je velmi důležité a proto deaf to poslouchají,říká HLOUPA !						DanBure - 05.10.2007 23:22							
a skutecnost slysici nechce uci *a* ***fifi,*** chce aby deaf musi mluvi, ale co slysici ma zdravy ruka?						niro - 14.09.2007 11:21							
jinak pisu ***fifi,*** staci ALT hihi						niro - 12.10.2007 03:47							
Niro ma pravdu ze KI nemuze hrat vrcholovy sport a bohuzel te tezko vysvetlit *stejne* ***fififififi*** a lepsi sam jdi do skoly ci info pro KI take radsi poradne cist co maji zakon.						Nikon - 16.09.2007 11:56							
Sup říká:"*Já umím* ***letí*** *do nebi."*						zš1							

Kdyz neslysici chce ***pracuje*** *v parlamentu,* to tezke otazk....						Tommy - 16.02.2003 22:11							
Kdo chceš ***pracuje*** *zprávy česká televize* musí člověk typ osobnost!!!						kipatuka - 03.04.2008 23:03							
Žába umím ***skáču*** *do vody.*						zš1							
Světluška umí při večer ***svítí*** *jako lampa.*						zš1							
Cele CR 10milion obyvatel neumi ***zpiva*** *profesional, jenom profesional zpiva 200lide, a Neslysici obyvatel 5000lide a 11lide je profesional.*						niro - 11.04.2008 02:57							
to by ***staci*** *zalozit webove pro STOP KI, proc ne?*						niro - 24.08.2007 00:12							
Psal jsem kvuli motivaci na prvni strane, *aby sem* ***chodi*** *a vsimnou tu stranku!*						Sazachi - 15.12.2006 16:25							
Držim palce,*aby Regina* ***zustava*** *ve vile!!!*						fanynkaVYVOLENI - 01.09.2005 23:58							
musim modlit aby on pojede do prahy *at* ***kouzli*** *zmizet KI z CR*						niro - 18.01.2007 10:02							
Rad bych ***upozornuju,*** deaf s KI nemuze hrat						niro - 04.09.2007 04:08							
Ano, jsem tvrdy, *protoze muj povinnost je* ***CHRANIME*** *NASE DEAF MENSINA KULTURA.*						niro - 15.09.2007 13:09							
Mám problém, *jak* ***posílám*** *kazetu,* protože tento týden nemohu jet do Prahy,						n2							

Motýl se značil *aby, mohl povedlo* ***letí*** *do nebe.*						zš1							

doklad	autor	osoba	číslo	typ slovesa	předcházející kontext	užitý tvar	typ	podtyp	korektní tvar	osoba	počet typu	počet celkem	kombinatorika
Bude *možná* ***koupit*** *na motorku*	26Rack1996	3	sg.	dok		bude + inf *koupit*	1		koupí si	3.sg.	1	1	
budu koupit	VPPRack1996	1	sg.	dok		budu + inf *koupit*	1		koupím	1.sg.	2	2	
Chudaci strihaci Radim Spacek a kameraman David Calek ***bude se*** *na nej* ***nastvat*** a podaji trestni oznameni.	LesSables - 08.01.2008 00:12	*3*	sg.	dok	préz cop absen, 3.pl	bude + inf *naštvat se*	1		naštve se/ naštvou se	3.sg./3.pl.	3	3	
ale pokud ***budes naucit*** *ZJ,* a budes krasne a pocity to je super […]	niro - 26.08.2007 23:31	2	sg.	dok		budeš + inf *naučit*	1		naučíš se	2.sg.	4	4	
S přítelem už dlouho chodím a šťastně sme zamilovaní, *a dokonce* ***budeme oznámit*** *rodičům,* že budeme brát.	sš10	1	pl.	dok	préz cop, 1.pl	budeme + inf *oznámit*	1		oznámíme	1.pl.	5	5	
Jinak ***budu počkat*** *později dík.*	Mario - 30.09.2007 23:42	1	sg.	dok		budu + inf *počkat*	1		počkám	1.sg.	6	6	
Nejlepší je, *když lidé* ***budou pochopit,*** že nemají dosti informace […]	sš8	3	pl.	dok	préz cop, 3.sg	budou + inf *pochopit*	1		pochopí	3.pl.	7	7	
Bude to ***pomoct*** *můj malý Jimmy* žije víc nezávislého života?" odpověď není.	niro - 05.09.2007 11:46	3	sg.	dok		bude + inf *pomoct*	1		pomůže	3.sg.	8	8	
Budu popovídat	sš4	1	sg.	dok		budu + inf *popovídat*	1		popovídám	1.sg.	9	9	
Král říkal:“ ***Budete postavit*** *hrad.“*	zš4	2	pl.	dok	prét, 3.sg	budete + *postavit*	1		postavíte	2.pl.	10	10	
Ještě neví [rodiče], jakou má postavu, protože je miminko, když bude vyroste, *tak to* ***budu*** *ji* ***poznát*** *postavu.*	sš7	1	sg.	dok	fut dok 1, 3.sg	budu + inf *poznát*	1		poznám	1.sg.	11	11	
(on) ***bude*** *mě* ***pozvát***	1Rack1996	3	sg.	dok		bude + inf *pozvát*	1		pozve	3.sg.	12	12	
Ale včera jsme s Robertem mluvili o tom, *že asi v sobotu* ***budeme projednat*** *kdo (skupina lidí – třeba po třech nebo po dvou)* budou dělat úkoly (rozdělit úkoly)	n1	1	pl.	dok	prét, 1.pl	budeme + inf *projednat*	1		projednáme	1.pl.	13	13	

Takže už jsem čekaná maturantka *a ještě* ***budu přihlásit*** *na vysokou školu,* kde budu asi studovat v Olomouci.	sš5	1	sg.	dok	préz cop, 1.sg	budu + inf *přihlásit*	1		přihlásím se	1.sg.	14	14	
budu přihlásit *pro nový sport*	6Rack1996	1	sg.	dok		budu + inf *přihlásit*	1		přihlásím se	1.sg.	15	15	
budete přijít *mého syna*	VPPRack1996	2	pl.	dok		budete + inf *přijít*	1		přijdete	2.pl.	16	16	
Kdy ***budeš přijet*** *do P.?*	26Rack1996	*2*	sg.	dok		budeš + inf *přijet*	1		přijedeš	2.sg.	17	17	
vim nedoslychave mluvit a *slysici* ***bude rict*** *je OPICE,* ja stydet.	Firewall_niro - 20.11.2007 11:37	3	sg.	dok	inf	bude + inf *říct*	1		řekne	3.sg.	18	18	
Verim ze TKN bude vyslat presne informace a doufam *ze* ***budou rict*** *proc a jaky duvod,atd. .*	sjb - 03.04.2008 23:42	3	pl.	dok	fut, 3.pl	budou + inf *říct*	1		řeknou	3.pl.	19	19	
Ahoj Marie, už bližší seminář, *kdy* ***budeme sejít n*** *a přípravě na semináři.*	n2	1	pl.	dok	préz absen 3.sg	budeme + inf *sejít*	1		sejdeme se	1.pl.	20	20	
Nejsem si jista, *že* ***budeme sejít*** *v pondělí.*	n5	1	pl.	dok	préz, 1.sg	budeme + inf *sejít*	1		sejdeme se	1.pl.	21	21	
Ale slysel jsem *někdo deaf* ***bude udelat*** *webove stanky pro STOP KI.*	niro - 23.08.2007 16:54	3	sg.	dok	prét, 1.sg	bude + inf *udělat*	1		udělá	3.sg.	22	22	
to mate pravdu,ze nema cenu let do australie a urcite tam silne vedro *a nekdo fotbaliste* ***bude udusit*** *a* upalit jako rak, take mozno zemrit, v australii tam malo vody.	CCCP - 09.12.2004 00:30	3	sg.	dok	fut cop absen, 3.sg	bude + inf *udusit*	1		udusí se	3.sg.	23	23	
a Samozrejme neslysici moderator ***bude ukazat*** jak Josef Uhlir ze podekovat ze pomahat, aby my neslysici vedel kdo jsi.	Firewall_niro - 22.11.2007 13:17	3	sg.	dok		bude + inf *ukázat*	1		ukáže [tj. zaznakuje, význam: oznámí]	3.sg.	24	24	
budu ušetřit	VPPRack1996	1	sg	dok		budu + inf *ušetřit*	1		ušetřím	1.sg.	25	25	
Kdo ***bude vyhrat*** *zapas?*	WarcraftIII - 15.02.2007 11:00	3	sg.	dok		bude + inf *vyhrát*	1		vyhraje	3.sg.	26	26	
Oni složili slib,*že* ***budou vylepšit*** *stránku* a já jimi věřil se.	WarcraftIII - 23.04.2008 18:20	3	pl.	dok	prét, 3.pl	budou + inf *vylepšit*	1		vylepší	3.pl.	27	27	

Budeš vysvětlit	n7	2	sg.	dok		budeš + inf *vysvětlit*	1		vysvětlíš	2.sg.	28	28	
Samozrejme ***si budu vytvorit*** *novy www s plne diskusemi a otevrenou knihu ohledne T.Wirtha a pozdeji Vam dam www.*	Den_Haag_NOI - 12.01.2008 09:49	1	sg.	dok		budu + inf *vytvořit*	1		vytvořím	1.sg.	29	29	
A jeste nawic a ***budem zalozit*** *klan pro neslysici* a budeme hrat proti slysicima...	BoDo - 20.04.2006 17:08 [HŠ]	1	pl.	dok		budem + inf *založit*	1		založíme	1.pl.	30	30	
Víš, že v sobotu bude tlumočit Lukáš, myslím si, že bude lepší zaplatit ty a pak si všchno spočítáme a rozdělit se, *kolik* ***budeme*** *všichni tebe* ***zaplatit.***	n1	1	pl.	dok	fut inf, 1.pl	budeme + inf *zaplatit*	1		zaplatíme	1.pl.	31	31	+ + – +
Já vím, *že* ***budeme zaplatit*** *za sobotní tlumočení 250kč/hod.*	n1	1	pl.	dok	préz, 1.sg	budeme + inf *zaplatit*	1		zaplatíme	1.pl.	32	32	
Presne tak, jak jsem porad nespokojena s tim t-mobile, take me vubec neoznamil, *ze* ***bude zmenit*** *pausal,atd..*	Brnacka - 31.08.2007 19:22	3	sg.	dok	prét, 3.sg	bude + inf *změnit*	1		změní	3.sg.	33	33	
take me vubec neoznamil, *ze* [T-Mobile] ***bude zmenit*** *pausal*	Jerabek - 01.12.2004 17:47	3	sg.	dok	prét, 3.sg	bude + inf *změnit*	1		změní	3.sg.	34	34	
Podle webmastera vypovedi pred 2 mesice slibil *ze* ***bude zmenit*** *lepsi podobnou stranku s designem,a dalsi jine.*	LesSables – 22.04.2008 21:26	3	sg.	dok	prét, 3.sg	bude + inf *změnit*	1		změní	3.sg.	35	35	
Možná se tam ***budu změnit*** *ještě víc dospěla* a připravuje za chvilí na budoucnost.	sš5	1	sg.	dok		budu + inf *změnit*	1		změním se	1.sg.	36	36	
Odkaz z email ***bude zobrazit*** *zlutou barvu.*	fanynkaVYVOLENI - 03.09.2005 14:17	3	sg.	dok		bude + inf *zobrazit*	1		zobrazí se	3.sg.	37	37	
bude neudělat	VPPRack1996	3	sg.	dok		bude + inf *neudělat*	1	Z	neudělá	3.sg.	38	38	
Nenasel jsem moje oko a uz pryc z kanalu do cistirny *a* ***nebudete dostat*** *auto FIAT.*	Jerabek - 01.12.2004 17:47	*2*	pl.	dok	préz absen (3.sg)	nebudete + inf *dostat*	1	Z	nedostanete	2.pl.	39	39	

tak ona ***bude naucit*** *cesky jazyk,* a on bude naucit spanelsko jazyk to je da vyrovnat a rozumet.	niro - 28.09.2007 07:35	3	sg.	dok		bude + inf *naučit* – ona	1	P	naučí se	3.sg.	40	40	
tak ona bude naucit cesky jazyk, *a on* ***bude naucit spanelsko jazyk*** to je da vyrovnat a rozumet.	niro - 28.09.2007 07:35	3	sg.	dok	préz dok 1, 3.sg	bude + inf *naučit* – on	1	P	naučí se	3.sg.	41	41	
Já ***budu se podívat*** *na H.*	21Rack1996	1	sg.	dok		budu + inf *podívat se* – já	1	P	podívám se	1.sg.	42	42	
kdy ty ***budeš přijet*** *Praha*	mac2003	*2*	sg.	dok		budeš + inf *přijet* – ty	1	P	přijedeš	2.sg.	43	43	
Pak jsem dostala a pochopila, *že* [menstruaci] ***budu*** *stále* ***dostat*** *každou měsíc.*	sš5	1	sg.	dok	prét, 1.sg	budu + inf *dostat*	1	v	budu dostávat	1.sg.	44	44	
protoze znam NEKTERI slysici, kteří nas "zneuzivaji", ***nebudu*** *to vic* ***pobrat*** ani ti nebranim vstoupit k nam, jenom pl.e to zajima...	Zusa - 04.11.2007 12:27	1	sg.	dok	préz, 3.pl	nebudu + inf *pobrat*	1	Z v	nebudu probírat	1.sg.	45	45	
[Specifické znaky] ***budou vydat*** *200 kusu.*	n1	3	pl.	dok		budou + inf *vydat*	1	pas	budou vydány/vydají se	3.pl.			
dnes večer bude rozhodnuti *kdo* ***bude vyhodit*** *z vile???*	fanynkaVYVOLENI - 03.09.2005 14:17	3	sg.	dok	fut 10, 3.sg	bude + inf *vyhodit*	1	pas	bude vyhozen (koho vyhodí)	3.sg.			
kdy ***bude vymazat*** *stary www.neslysici.cz????*	neslyšici - 10.11.2005 07:41	*3*	sg.	dok		bude + inf *vymazat*	1	pas	bude vymazán/vymaže se	3.sg.			
Ahoj, ***budou vyplepšit*** *stránky.*	admin - 11.01.2008 20:42	3	pl.	dok		budou + inf *vylepšit*	1	pas	budou vylepšeny/vylepší se	3.pl.			
kdyby do finále *vy* ***budete jet*** *do Berlína* kolik asi bude stát vystupenku?	Einstein - 16.12.2006 13:56	2	pl.	ned poh		budete + inf *jet* – vy	1	P	pojedete	2.pl.	46	46	

Mezitim se budu snazit napsat, ale stejne vim, *ze tam* ***nebudu byt*** *celou dobu.*	n1	1	sg.	neprav.	préz, 1.sg	nebudu + inf *být*	1	Z	nebudu	1.sg.	47	47	
ptam, *ze kdo* ***budu prihlasit*** *curling muz deaflympiada?*	LAD - 23.09.2007 18:31	*1*	sg.	dok	préz, 1.sg	budu + inf *přihlásit*	2		přihlásí se	3.sg.	1	*48*	
Doufam,*ze banda debilnich spartanu* ***nebudou ponicit*** *stadion Eden*	WarcraftIII - 09.11.2007 11:41	3	pl.	dok	préz, 1.sg	nebudou + inf *poničit*	2	Z	neponičí	3.sg.	2	*49*	
Užovka ***nebudu zabít*** **,** protože žába opravdu moje nejlepší kámoška.	zš3	*1*	sg.	dok		nebudu + inf *zabít*	2	Z	nezabije	3.sg.	3	*50*	
já ***bude se podívat***	mac2003	*3*	sg.	dok		bude + inf *podívat se* – já	2	P	podívám se	1.sg.	4	*51*	
"Oni"(zakladateli stránky)slíbili,*že* ***bude změnit*** *lepší stránku*	WarcraftIII - 23.04.2008 11:17	3	sg.	dok	prét, 3.pl	bude + inf *změnit*	2		změní (se)/zlepší ?	3.sg. /3.pl.			
bude najde	VPPRack1996	3	sg.	dok		bude + *najde*	3		najde	3.sg.	1	52	
bude přijde *Lenka*	1Rack1996	3	sg.	dok		bude + *přijde*	3		přijde	3.sg.	*2*	*53*	
Ještě neví [rodiče], jakou má postavu, protože je miminko, *když* ***bude vyroste,*** tak to budu ji poznát postavu.	sš7	3	sg.	dok	préz cop, 3.sg	bude + *vyroste*	3		vyroste	3.sg.	*3*	*54*	
proboha KI nikdy ***nebude zlepsi,*** pze je vyhral 4smysl.	niro - 04.09.2007 18:36	3	sg.	dok		nebude + *zlepší*	3	Z	nezlepší	3.sg.	*4*	*55*	
Jinak ***nebudu*** *te* ***vysvetlim,*** pze mas pekne tvrdohlava,pze doktor te dela robot, a robot	niro - 23.08.2007 16:06	1	sg.	dok		nebudu + *vysvětlím*	3	Z v	nebudu vysvětlovat (ned)	1.sg.	*5*	*56*	
A ***bude staci*** *jeden tlumocnik preloz z ZJ do mluveni.* to je levne!	Firewall_niro - 22.11.2007 13:17	3	sg.	ned		bude + *stačí*	4		bude stačit	3.sg.	1	57	
já ***budu učím***	VPPRack1996	1	sg.	ned		budu + *učím*	4		budu učit	1.sg.	2	58	
budu čekám *vrátit dopis*	11Rack1996	*1*	sg.	ned		budu + *čekám*	4	(?v)	budu čekat, ? počkám (dok)	1.sg.	*3*	59	
Mel by stydet na sebe *a spolecnosti* ***bude ho*** diva.	sjb - 08.04.2008 23:45	*3*	sg.	ned	přít kondic, 2.sg	bude + *dívá*	4	(?v)	bude se na něj dívat, ? uvidí (dok)	3.sg.	*4*	60	

Brzy ***bude končí*** *škola.*	15Rack1996	*3*	sg.	ned		bude + *končí*	4	(?v)	bude končit, ? skončí (dok)	3.sg.	*5*	61	
Mám chybné s češtiny doufám ***budete rozumíte: […]***	Fanda - 14.01.2007 22:34	*2*	pl.	ned	préz, 1.sg	budete + *rozumíte*	4	(?v)	budete rozumět, ? porozumíte (dok)	2.pl.	*6*	62	
brzy ***bude začíná*** *škola*	6Rack1996	3	sg.	ned		bude + *začíná*	4	(?v)	bude začínat, dok? začne	3.sg.	7	63	
v kolik hodin ***budeš čeká*** *pro mě*	19Rack1996	2,3	sg.	ned		budeš + *čeká*	5		budeš čekat	2.sg.	1	64	
Budeme sprchuje	VPPRack1996	1,3	pl.,sg.	ned		budeme + *sprchuje*	5		budeme se sprchovat	1.pl.	2	65	
Bude *moje parta dopis* ***posílám*** *televize Rada stížnost proti mafie pevnost také podvod konkurz.*	kipatuka - 03.04.2008 00:41	3,1	sg.	ned		bude + *posílám*	5		bude posílat	3.sg.	3	66	
Zeptám odkud ***budeme v poletí*** *v Maturitě.*	molekula - 09.12.2005 17:47	1,3	pl.,sg.	ned poh	préz dok, 1.sg	budeme + *poletí*	5		poletíme	1.pl.	4	67	
Budu *vas moc* ***drz*** *palce* abyste povedlo maturni...	JH - 17.11.2005 21:45	***1,2***	sg.	ned		budu + *drž*	6		budu držet	1.sg.	***1***	***68***	
otec ***bude přivez*** *stan*	19Rack1996	3	sg.	dok		bude + *přivez*	6		přiveze	3.sg.	***2***	***69***	
Já ***bude přijedu***	10Rack1996	3,1	sg.	dok		bude + *přijedu* – já	7	P	přijedu	1.sg.	1	70	
Já možná ***bude přijedu***	18Rack1996	*3,1*	sg.	dok		bude + *přijedu* – já	7	P	přijedu	1.sg.	*2*	*71*	
já s Martinem ***bude pojedu***	16Rack1996	3,1	sg.	ned poh		bude + *pojedu* – já	7		pojedu	1.sg.	3	72	
bude *5. září* ***chodím*** *v H.*	11Rack1996	3,1	sg.	ned		bude + *chodím*	7		budu chodit	1.sg.	4	73	
já ***bude chodí***	mac2003	1,3	sg.	ned		bude + *chodí* – já	8	P	budu chodit	1.sg.	1	74	
ty ***bude*** *7. září* ***má*** *svátek*	mac2003	3	sg.	ned		bude + *má* – ty	8	P	budeš mít	2.sg.	2	75	

ty ***bude má*** *svátek???*	11Rack1996	3	sg.	ned		bude + *má* – ty	8	P	budeš mít	2.sg.	3	76	
Ty ***bude vidí*** *strom*	Hudák2002	3	sg.	ned		bude + *vidí* - ty	8	P v	uvidíš/budeš vidět	2.sg.	4	77	
Pokud umis ZJ, *tak urcite* ***budes litovala*** *KI.*	niro - 15.12.2006 15:32	2	sg.	ned	préz, 2.sg	budeš + *litovala*	9		budeš litovat	2.sg.	1	78	
já ***bude koupila***	mac2003	1	sg.	dok		bude + *koupila* – já	9	P	koupím	1.sg.	2	79	
Já slyšela APPN ***bude konec*** *?*	paradiso - 06.09.2008 21:39	3	sg.	neprav.	prét, 1.sg	bude + *konec*	10		bude končit	3.sg.	1	80	
Mirek ***bude*** *u nás* ***návštěvu***	10Rack1996	*3*	sg.	neprav.		bude + *návštěva*	10		navštíví	3.sg.	*2*	*81*	
také duchodci ***nebudou navsteva*** *u lekare jako seznamka vis.*	Nikon - 23.01.2008 21:55	3	pl.	neprav.		nebudou + *návštěva*	10	Z	nebudou navštěvovat (ned)	3.pl.	3	*82*	
[…] a slysici me ***bude protest*** je to jasne.	Firewall_niro - 30.10.2007 23:24	3	sg.	neprav.		bude + *protest*	10		bude protestovat	3.sg.	4	*83*	
Kdo ***bude řízení*** *"Domov Neslyšící"?*	Einstein - 02.04.2007 20:39	3	sg.	neprav.		bude + *řízení*	10		bude řídit	3.sg.	5	*84*	
Já ***budu setkání*** *s Olinou.*	26Rack1996	*1*	sg.	neprav.		budu + *setkání*	*10*		setkám se	1.sg.	6	*85*	
dnes večer ***bude rozhodnuti*** *kdo bude vyhodit z vile???*	fanynkaVYVOLENI - 03.09.2005 14:17	3	sg.	neprav.		bude + *rozhodnutí*	10	pas	bude rozhodnuto/ rozhodne se/ padne rozhonutí	3.sg.			
Vidiš Zeman ***bude*** *akce WORLD MISS DEAF* to SPROSTÝ ČLOVĚK!!!	DanBure - 05.04.2007 19:57	3	sg.	neprav.	préz, 2.sg	bude	11		bude pořádat	3.sg.	1	86	
v září ***budu*** *1.ročník*	11Rack1996	*1*	sg.	neprav.		budu	11		nastoupím, budu navštěvovat, půjdu	1.sg.	*2*	87	
budu *na autoškolu*	19Rack1996	1	sg.	neprav.		budu	11		budu chodit	1.sg.	*3*	88	
v noci ***budes*** *furt zachod*	n4	2	sg.	neprav.		budeš	11		budeš chodit	2.sg.	*4*	89	

Možná asi ***budu*** *do práce*	1Rack1996	1	sg.	neprav.		budu	11		půjdu/budu chodit	1.sg.	*5*	90	
Asi ***budeme*** *všichni děti na hřiště*	6Rack1996	1	pl.	neprav.		budeme	11		půjdeme	1.pl.	*6*	91	
A otevřel dveře a ďáblové se smáli a řekl: ***„Budeš*** *do pekla s tebou.“*	zš5	2	sg.	neprav.	prét, 3.sg	budeš	11		půjdeš (a otevřel dveře a ďáblové se smáli a řekli: „půjdeš s námi do pekla.“)	2.sg.	*7*	92	
Ahoj Terezo, *kdy* ***budeme*** *na pracovni schuzi,* protoze prednasky je uz bliz.	n2	1	pl.	neprav.		budeme	11		budeme mít (pracovní schůzi), bude (pracovní schůze), sejdeme	1.pl./ 1.sg.	*8*	93	
Co bude dál? ***Budou*** *chuť jít dál život...*	DanBure - 05.10.2007 23:22	3	pl.	neprav.		budou	11		budou mít	3.pl.	*9*	94	
ale pokud budes naucit ZJ, *a* ***budes*** *krasne a pocity to je super […]*	niro - 26.08.2007 23:31	*2*	sg.	neprav.	préz ned, 2.sg	budeš	11		budeš mít	2.sg.	*10*	95	
kdo 30let ohluchy tak ***bude*** *horsi zivot, protoze nezvykl jak oci.*	niro - 04.10.2007 03:32	*3*	sg.	neprav.		bude	11		bude mít	3.sg.	*11*	96	
A ty ***budeš*** *víc starosti než já!*	zš5	*2*	sg.	neprav.		budeš – ty	11	P	budeš mít	2.sg.	*12*	97	
budu *radost*	11Rack1996	*1*	sg.	neprav.		budu	11		budu mít	1.sg.	*13*	98	
Radek, který mě ***bude*** *více* ***rád***	23Rack1996	*3*	sg.	neprav.		bude + rád	11		bude mít rád	3.sg.	*14*	99	
já ***jsem budu*** *do holičství*	5Rack1996	1	sg.	neprav.		jsem + budu	11		půjdu	1.sg.	*15*	100	
Zmije řekl, že to nemožné *užovka* ***není zabít*** *pro žábu!*	n3	3	sg.	dok		není + inf *zabít*	12	Z	nezabije	3.sg.	1	101	
Ahoj, *kde* ***mam sejit*** *?*	n2	*1*	sg.	dok		mám + inf *sejít*	12	M	sejdeme se	1.pl.	2	*102*	
Pro me implantat ***není pomuze,*** *pze nikdo neni dokonal*	niro - 23.08.2007 16:41	3	sg.	dok		není + *pomůže*	12	Z	nepomůže	3.sg.	3	*103*	
bohuzel deaf ***ma*** *jasne* ***zvladne*** *sami.*	niro - 15.09.2007 13:02	*3*	sg.	dok		má + *zvládne*	12	M	zvládne/zvládnou	3.sg./3.pl.	4	*104*	

proboh*a, kdyz* ***jsi nastup*** *v tramvaj* a ty drzet ruka sloupy,a druhe ruka ukazovat. ty nevis. proboha	niro - 05.10.2006 22:22	2	sg.			jsi + *nástup*	12	S	nastoupíš	2.sg.	5	105	
Jinak jsem už předal ředitelce Noskové náš dopis rodičům nesl. dětí, neměla připomínky, tak jsem dal Ireně, *a bude kopírovat a* ***předat*** *dětem*	n1			dok	fut ned, 3.sg.	inf *předat*	13	A	předá	3.sg.	*1*	*106*	…) + –
Ale včera jsme s Robertem mluvili o tom, že asi v sobotu budeme projednat kdo (skupina lidí – třeba po třech nebo po dvou) *budou dělat úkoly (****rozdělit*** *úkoly)*	n1			dok	fut ned, 3.pl.	inf *rozdělit*	13	A	rozdělíme si	1.pl.	*2*	*107*	…) + + –
to mate pravdu,ze nema cenu let do australie a urcite tam silne vedro *a nekdo fotbaliste bude udusit a* ***upalit*** *jako rak,* take mozno zemrit, v australii tam malo vody.	CCCP - 09.12.2004 00:30			dok	fut ned, 3.sg.	inf *upálit*	13	A	upálí se	3.pl.	*3*	*108*	…) + – (...
Představovali jsme, že tam na horách budeme se super bavit, *a navíc* ***zalyžovat.***	sš9			dok	fut ned, 3.pl.	inf *zalyžovat*	13	A	zalyžujeme si	1.pl.	*4*	*109*	
Co minulé jsi několikrát psal v diskuzí *že budete udělate založit www stránky STOP CI a kdy* ***založit*** *www stránky?*	Sprint - 31.08.2007 16:16			dok	fut dok 14, 2.pl.	inf *založit*	13	A	založíte	2.pl.	*5*	*110*	…) + –
Kdyztak se tam podivej, zitra k tobě prijedu, popovidame o tom, *popr.* ***opravit.***	n1			dok	fut dok, 1.pl.	inf *opravit*	13	B	opravíme	1.pl.	*6*	*111*	…) + + –
jak sis mi napsala, *že přijedeš a dokonce i* ***přespat***	14Rack1996			dok	fut dok, 2.sg.	inf *přespat*	13	B	přespíš	2.sg.	*7*	*112*	…) + –
Víš, že v sobotu bude tlumočit Lukáš, myslím si, že bude lepší zaplatit ty *a pak si všchno spočítáme a* ***rozdělit se,*** kolik budeme všichni tebe zaplatit.	n1			dok	fut dok, 1.pl.	inf *rozdělit se*	13	B	rozdělíme si	2.sg.	*8*	*113*	…) + – + – +
příští týden přijedou Lenka ***spát*** *u mě*	1Rack1996			ned	fut dok, 3.pl.	inf *spát*	13	B	bude spát, budou spát	3.sg./3.pl.	*9*	*114*	+ –

petra taky v nedeli vrati *a nebo jeste* ***zustat*** *dobris*	n4			dok	fut dok, 3.sg.	inf *zůstat*	13	B	zůstane	3.sg.	*10*	*115*	+ –
Já vám poradím nějaké znaky. *Natočím* , *nastříhám i* ***podát*** *do své stránky* , potom napíšu ti e-mail , uvidíš to .	Tommy 12:09:38 31.10: 2008, Ticho			dok	fut dok, 1.sg	inf *podát*	13	B	dodám, dám	1.sg.	*11*	*116*	+ + – + +
tak ona bude naucit cesky jazyk, a on bude naucit spanelsko jazyk to je da vyrovnat *a* ***rozumet.***	niro - 28.09.2007 07:35			ned	?	inf *rozumět*	13	B	budou si rozumět	3.pl.	*12*	*117*	+ + + –
deaf ZJ ma zlaticko zivot az moc a ***dokazat*** *ruzne.*	niro - 02.09.2007 21:25			dok	préz. 3.sg	inf *dokázat*	13	C	dokáže	3.sg.	*13*	*118*	
URCITE S NIM POTKAVATE ***A DOMLUVIT*** jak napsat na diskusi ´ze jo?	jamajus - 05.11.2007 12:51			dok	préz, 2.pl	inf *domluvit*	13	C	domluvíte se	2.sg.	*14*	*119*	
Rodiče začínají hledat k lepšímu a ***poprosit*** *někoho,* aby mohlo být zlepšit	n7			dok	préz, 3.pl	inf *poprosit*	13	C	poprosí	3.pl.	*15*	*120*	
… že deaf ma velmi kvalita oci *a* ***poznat*** *co je s pohyb.*	niro - 27.09.2007 10:48			dok	préz, 3.sg	inf *poznat*	13	C	pozná	3.sg.	*16*	*121*	
Pribeh z rukavy to je basen prirodni deaf a ***nedokazat*** *vysvetlit pro slysici ani tlumocnik.*	niro - 23.08.2007 13:48			dok	préz, 3.sg	inf *nedokázat*	13	E Z	nedokáže	3.sg.	*17*	*122*	
ted jsi neumis,*tak* ***nedokazat*** *te vysvetlim.*	niro - 23.08.2007 13:48			dok	préz 1, 2.sg	inf *nedokázat*	13	E Z	nedokážu	1.sg.	*18*	*123*	
tak ona bude naucit cesky jazyk, a on bude naucit spanelsko jazyk to je da vyrovnat *a* ***rozumet.***	niro - 28.09.2007 07:35			ned	?	inf *rozumět*	13	F	budou si rozumět	3.pl.	*19*	*124*	
Vim *zdravy deaf jasne* ***dokazat*** *ruzne.*	niro - 04.09.2007 23:09			dok	préz, 1.sg	inf *dokázat*	13	G	dokáže	3.sg.	*20*	*125*	
jeste deaflympia tam deaf sami zvladne organizace, je to jasne *deaf* ***dokazat*** *mnoho ruzne.*	niro - 04.09.2007 13:36			dok	préz, 3.sg	inf *dokázat*	13	G	dokáže	3.sg.	*21*	*126*	
Vim slysici vzdy neveri *ze DEAF* ***dokazat*** *sami zvladnet.*	niro - 15.09.2007 13:02			dok	préz, 1.sg	inf *dokázat*	13	G	dokáže/dokáží	3.sg./pl.	*22*	*127*	
Lidi s KI vidim, ***nedokazat*** *vyrovnat svet osobnost.*	niro - 19.07.2007 10:42			dok	préz, 1.sg	inf *nedokázat*	13	G Z	nedokáží se	3.pl.	*23*	*128*	

a nerikej ti,*ze deaf ZJ* ***nedokazat*** *zit lepe,* to neni pravda.	niro - 02.09.2007 21:25			dok	imp, 2, sg.	inf *nedokázat*	13	G Z	nedokáže/nedokáží	3.sg./pl.	*24*	*129*	
Stale neverim te, ze mas dobře s slysici, chcu te zeptat, *jak* ***domluvit*** *6osob slysici* ty jde rozumet nebo jen invidualni???	niro - 29.08.2007 19:32			dok	préz, 1.sg	inf *domluvit*	13	G	domluvíš se	2.sg.	*25*	*130*	
no vidis, odezirat taky nepatri mluveni cestine, *pze* ***nepoznat*** *otazka, rozkazovaci hlas povaha atd....*	Firewall_niro - 19.11.2007 13:37			dok	préz, 3.sg	inf *nepoznat*	13	G Z	nepozná se/ nepozná [člověk]/ nepoznáš	3.sg./2.sg.	*26*	*131*	
Doufam ***neurazit*** *pan Černý.*	Firewall_niro - 22.11.2007 09:38			dok	préz, 1.sg	inf *neurazit*	13	G Z	neurazím/ neurazí se	1.sg./3.sg.	*27*	*132*	
budu čekám ***vrátit*** *dopis*	mac2003			dok	fut 4, 1.sg	inf *vrátit*	13	G	vrátí/vrátíš	3.sg./ 2.sg.	*28*	*133*	+ –
Zvíře mají nápád ***závodit*** *sup s motýlem.*	zš1			ned	préz, 3.pl	inf *závodit*	13	G	bude závodit	3.sg.	*29*	*134*	
Víš, že v sobotu bude tlumočit Lukáš, myslím si, *že bude lepší* ***zaplatit ty*** a pak si všechno spočítáme a rozdělit se, kolik budeme všichni tebe zaplatit.	n1			dok	fut cop, 3.sg	inf *zaplatit* – (ty)	13	G P	zaplatíš	2.sg.	*30*	*135*	
A to neveřím *ty* ***udělat*** *STOP KI.*	Sprint - 01.11.2007 21:01			dok	préz, 1.sg	inf *udělat* – ty	13	G P	uděláš [webové stránky STOP KI]	2.sg.	*31*	*136*	
super deaf vzdycky ***dokazat.***	niro - 13.08.2007 16:04			dok		inf *dokázat*	13	H	dokáže/dokáží	3.sg./3.pl.	*32*	*137*	
[… maminka] *ráda* ***poradit*** *své dětmi,* citlivá na to, že na podlaze leží takové malé smetí, šikovná.	sš3			dok		inf *poradit*	13	H	poradí	3.sg.	*33*	*138*	
V 19 hod a ***kde sejit?***	n2			dok		inf *sejít*	13	H	sejdeme se	1.pl.	*34*	*139*	
napr: zabava Neslysici ples treba vy ***udelat*** *moderator,* pak oni vidi jak jste prace dobre,tak bud rad.	niro - 08.04.2008 23:14			dok		inf *udělat* - vy	13	H P 15v	budete dělat (ned)	2.pl.	*35*	*140*	

Prave vetsinou lide slysici ***naucit*** *znakovou rec,* pak s deaf vubec nedorozumet, a slysici zklamani,	niro - 12.09.2007 12:29			dok		inf *naučit*	13	CH	naučí se	3.pl.	*36*	141	
niro, ***uděláš založit*** *organizace a kdy?*	23.08.2007 17:11.	2	sg.	dok, dok		uděláš + inf *založit*	14		založíš	2.sg.	1	*142*	
Užovka řekl, aha dobře dobře *a tak* ***udělám zabít*** *žábu.*	zš3	1	sg.	dok,dok		udělám + inf *zabít*	14		zabiju	1.sg.	2	*143*	
Co minulé jsi několikrát psal v diskuzí *že* ***budete udělate založit*** *www stránky STOP CI a kdy* ***založit*** *www stránky?*	Sprint - 31.08.2007 16:16	2	pl.	dok,dok	prét, 1.sg.	budete + uděláte + inf *založit*	14		založíte	2.pl.	3	*144*	
Také nový někdo osoba navíc ***bude udělám vybírá*** *zprávy.*	kipatuka – 02.04.2008 21:38	*3,1*	sg.	dok, ned		bude + udělám + *vybírá*	14		bude vybírat	3.sg.	4	*145*	
kdyz ja ti ***pisu*** *info pro negativ, a* ***budes delat vybehat .***	niro - 23.08.2007 17:11	2	sg.	ned,dok		budeš + dělat + inf *vyběhat*	14		vyběháš	2.sg.	5	*146*	
Bude dělá zapojit *dobře,* potom žárovka svítí.	Mac1998	3,1	sg.	ned,dok		bude + dělám + inf *zapojit*	14		zapojím	1.sg.	6	*147*	
vim pro slysici stale nepochopil co je to deaf kultura, *proto slysici* ***dela*** *te spatne* ***vysvetli.***	niro - 29.08.2007 22:54	3	sg.	dok	préz, 3.sg	dělá + *vysvětlí*	14		vysvětlí/ vysvětluje	3.sg.			
To nevadí, až potom když *dopisujeme* , tak bude mít mnoho dopisů i pohledů	6Rack1996	1	pl.	ned	préz, 3.sg	*dopisujeme*	15		budeme dopisovat	1.pl.	1	148	
… když stáneš šéf, *jak* ***chodíš*** *kontrolovat celé budovy?*	zš6	*2*	sg.	ned	fut dok, 2.sg	*chodíš*	15		budeš chodit	2.sg.	2	149	)...+ –
V pondělí 1.8.už ***chodím*** *do práce*	1Rack1996	*1*	sg.	ned		*chodím*	15		budu chodit/půjdu	1.sg.	3	150	
Příští rok jsem moc zvědavej,*jak zase Vy* ***chováte!!!!***	juliee - 30.11.2007 21:24	2	pl.	dok	préz, 1.sg	*chováte*	15		budete chovat	2.pl.	4	151	
nevím ***jedu*** *do K.*	19Rack1996	1	sg.	ned poh	préz, 1.sg	*jedu*	15		pojedu	1.sg.	5	152	
Pze urcite deafs lepsi treba pres moderator ZJ, *a tlumocnik bude jen sedet a* ***mluvi*** *preloz z ZJ do CJ.*	Firewall_niro - 19.11.2007 13:37	3	sg.	ned	fut ned, 3.sg	*mluví*	15		(bude) mluvit	3.sg.	6	153	…) + – –
V září ***může*** *na kole jezdit ruka dobrá*	7Rack1996	3	sg	ned		*může*	15		bude moct	1.sg.	7	154	

Když bude v J. hezké počasí, tak ***nemůžu*** *se koupat.*	6Rack1996	1	sg	mod	fut neprav, 3.sg	*nemůžu*	15		nebudu se moct	1.sg.	8	155	+ –
Bude to pomoct můj malý Jimmy ***žije*** *víc nezávislého života?* " odpověď není.	niro - 05.09.2007 11:46	3	sg.	ned	fut 1, 3.sg	*žije*	15		bude žít	3.sg.	9	156	+ –
Až ty uvidíš nový moderátor *ty* ***směješ.***	kipatuka - 03.04.2008 21:32	2	sg.	ned	fut dok, 2.sg	*směješ* – ty	15	P	budeš se smát	2.sg.	10	157	+ –
Zatím musíte počkat, *až se* ***blíží*** tak můžou Vám zjistit nebo uslyšíte od někoho kde,kdy atd..	LaraRose - 27.10.2006 11:35	3	sg.	ned	préz, 2.pl	*blíží*	15	v	přiblíží, ? bude blížit	3.sg.	11	158	
Příště ti ***píšu*** a nebo tě uvidí	zýk1997	1	sg.	ned		*píšu*	15	v	napíšu, ? budu psát	1.sg.	12	159	– +
příště ti zas ***píšu***	19Rack1996	1	sg.	ned		*píšu*	15	v	napíšu, budu psát	1.sg.	13	160	
Protože v současně době jsou technické pokroky a *v blízké budoucnosti* ***ovládají*** *umělé inteligence.*	Einstein - 16.12.2006 13:56	3	pl.	ned	préz, 3.pl.	*ovládají*	15	v	ovládnou	3.pl.	14	161	
Tak příště mějte rozum a hned to nám vraťte "DOMOV NESLYŠÍCÍCH" Naopak Paure, múžu Vám přebrat Váš byt a *co mi* ***říkáte*** *????*	DanBure 03.04.2007 17:50	2	pl.	ned	préz, 1.sg	*říkáte*	15	v	řeknete	2.pl.	15	162	
napr: zabava Neslysici ples treba vy udelat moderator, *pak oni* ***vidi*** jak jste prace dobre,tak bud rad.	niro - 08.04.2008 23:14	3	pl.	dok	fut 13 inf	*vidí* – oni	15	P v	uvidí	3.pl.	16	163	
když ja ti ***pisu*** *info pro negativ,* a budes delat vybehat.	niro - 23.08.2007 17:11	1	sg.	ned		*píšu* – já	15	P v	napíšu	1.sg.	17	164	
čekám až přijeďte a otevřu ústa ***a my kecáme***	6mac1995, sš	1	pl.	ned	fut dok, 1.sg	*kecáme* – my	15	P v	pokecáme, ?budeme kecat	1.pl.	18	165	
A bude staci jeden tlumocnik ***preloz*** *z ZJ do mluveni.*	Firewall_niro - 22.11.2007 13:17	2	sg.	dok	fut	*přelož*	15	způs v	bude překládat, ? přeloží	3.sg.	19	166	
Pze urcite deafs lepsi treba pres moderator ZJ, a tlumocnik bude jen sedet a mluvi ***preloz*** *z ZJ do CJ.* to je nejlepsi.	Firewall_niro - 19.11.2007 13:37	2	sg.	dok	préz, 3.sg	*přelož*	15	způs v	(bude) překládat, ? přeloží	3.sg.	20	167	

čekám až ***přijeďte*** *a otevřu ústa a my* ***kecáme***	mac1995, sš	2	pl.	dok	préz, 1.sg	*přijeďte*	15	způs	přijedete	2.pl.	21	168	...) – +–
Madame Hochová řekla, *že až* ***zapískala*** , všichni se pořadně odrazili nohama od země, aby drželi svá košťata rovně, vyletěli	sš1	3	sg.	dok	prét, 3.sg	*zapískala*	15		zapíská	3.sg.	22	169	
Soucasni zakaznici,pokud maji zajem o tarif Kredit 250, ***napise*** *emaily administratorum* a pripravi se smlouvy o Prevodu,tim se stanou samostatni klienti s vlastnim jmenem se slevou i vyhodami popsane v Ramcove smlouve.	Speedo - 29.08.2007 22:37	3	sg.	dok		*napíše*			napíší	3.pl.	1		
přijedou *sem asi 15 Neslyšících z Anglie.*	n5	3	pl.	dok		*přijedou*			přijede	3.sg.	2		
Na Miss světa asi ***půjde*** *moji rodiče* a oni řekli že to bude v sobotu.	n6	*3*	sg.	ned poh		*půjde*			půjdou	3.pl.	*3*		
Příště ti píšu *a nebo tě* ***uvidí***	11Rack1996	3	sg.	dok	préz, 1.sg	*uvidí*			uvidím	1.sg.	4		– +
Já ***půjde*** *ty domů.*	hudák (hs)	3	sg.	ned poh		*půjde* – já		P	půjdu	1.sg.	5		
a kdyz deaf narodni a hned KI *toto ja nikdy* ***nepodpori.***	niro - 02.09.2007 21:25	3	sg.	dok		*nepodpoří* – já		P	nepodpořím	1.sg.	6		
Tak ty běž někdo prosbu přetlumočit a vysvětlí tebe *poté ty* ***POCHOPÍ.***	Sprint - 04.11.2007 20:06	3	sg.	dok	fut dok, 3.sg	*pochopí* – ty		P	pochopíš	2.sg.	7		
(já) ***poletí***	zýk1997	3	sg.	ned poh		*poletí*			poletím	1.sg.	8		
zítra to ***budou*** *málo lidí*	10Rack1996	3	pl.	neprav.		*budou*			bude	3.sg.	9		
a penize ***bude*** *od danovych poplatniku.*	WarcraftIII - 02.12.2007 18:36	3	sg.	neprav.		*bude*			budou	3.pl.	10		
Myslím, *že tam* ***nebude*** *žádné chyby.*	n6	3	sg.	neprav.	préz, 1.sg.	*nebude*			nebudou	3.pl.	11		
Bude hotový postavit *hrad.*									zš4				
Obchod otevřou v 8 00 h. ráno *a* ***zavírou*** *v 20.00 h večer.*									zš6				
Pokud nezvádnou vyjádřit komunikovat tak to budou problémy, *protože lidi* ***nebudou mít rozumět […***]									sš8				
budu mít *členkou TJ*									6Rack1996				

nebuď pojedu *do P.*									16Rack1996				
já ***jsem nebude se koupat***									23Rack1996				
Profesional tlumocnik rozumi pribeh z rukavy, *ale* ***nedokaza*** *vysvetlit CJ,* pze ZJ to je hodne slozite obraz a 3D.									niro - 23.08.2007 13:48				
Budu mi *dítě.*									zš5				
Syn se ženou už pochopi, *že* ***bude stářit.***									Polák2000				
Verim ze TKN bude vyslat presne informace a doufam ze budou rict proc a jaky duvod,atd..									sjb - 03.04.2008 23:42				
Ahoj, precetl jsem o tve clanku – Projekt o vyuce znakoveho jazyka, *ze* ***bude uporadat*** *skoleni pro lektory.*									n2				
tak ona bude naucit cesky jazyk, a on bude naucit spanelsko jazyk to ***je da vyrovnat*** a rozumet.									niro - 28.09.2007 07:35				
Bych rad te ***vysvetlim*** ale bude dlouho asi 1000 strana, a byl jsem malicko te vysvetlim co typ deaf kultura, a ty stale tvrdohlava, tak uz me to nebavim jak jsi takova. papa									niro - 02.10.2007 13:17				
Možná lidé přišli od brány Zkázy,*aby ve světě* ***vznikne*** *chaositický čas.*									Zástup_Nemrtvých - 04.11.2005 15:56				
Kdyby nepratelska raketa ***dopadnou,*** tak budete mlcet svou vinu,ze odmitli jste americane postavit zakladnu.									WarcraftIII - 01.02.2007 11:02				
neslyšící lidí potřebují nějaké na kulturu, společnost neslyšící na vzdalené místa,...apod.*aby* ***zlepší*** *života proto potřeba ID a* vyrovnané úrověň mezi slyšícima lidmi									Sprint - 14.11.2006 19:15				

Tak POMOC MI *aby nám* ***záchraní*** *vracení budovy.*									DanBure - 07.04.2007 10:38				
Psal jsem kvuli motivaci na prvni strane, aby sem chodi *a* ***vsimnou*** *tu stranku!*									Sazachi - 15.12.2006 16:25				
Bych byl moc rad *pokud nezkusi nekdo z neslysicich* ***zalozi*** *novou agenturu modeling pro deafs a Miss deaf Czech a World!!!*									LesSables - 22.04.2008 21:19				
Zvíře křič [nečit]: *„Pozór,* ***připraví,*** *stáárt!“*									zš1				
party cestu přes Lipno musel ***přestoupí*** *veřejné doprava*									Fanda - 14.01.2007 22:34				
Niro, *proč nechceš nyní* ***napíše*** *negativní CI,* až překvapení nové webové stránky STOP CI.									Sprint - 23.08.2007 19:53				
Je mi lito ty neumis dokazat nez protest a velmi hloupy, *prosim* ***najdes*** *sve cesta* a dokazat co UMIS.									niro - 11.04.2008 02:57				
ted jsi neumis,*tak nedokazat te* ***vysvetlim.***									niro - 23.08.2007 13:48				

doklad	autor	osoba	číslo	vid	předcházející kontex	užitý tvar	typ	podtyp	korektní tvar	osoba	počet typu	počet celkem	kombinatorika
ale ja psal, ze proc by nemohli nosit aspon sluchadla.. nakonec nekdo psal, ze KI lepsi nez sluchadla..byl to jeho nazor, ***ja akceptoval*** a popral jsem jim hodne stesti.	Sazachi - 15.12.2006 16:38		sg.	ned	prét, 3.sg.	*akceptoval* – já					1		
TO NE JENZE JE TO PRAVDA PZE PRISPEVEK O TOM KI A TAM JE VYSVETLENI A ***JA TO CETLA....***	jamajus - 30.10.2007 22:09		sg.	ned	préz, 1.sg.	*četla* – já					2		
Já měla *svátek*	7Rack1996		sg.	ned		*měla* – já					3		
jestli ty poumlouvala s Romankou o životě mě, ***já myslela*** , že ty šla dřív do domova	10Rack1996		sg.	ned	prét, 2.sg.	*myslela* – já					4		
ja ***nepochopil*** *???*	Firewall_niro - 21.11.2007 01:28		sg.	dok		*nepochopil* – já		Z			5		
byla spokojená nic nestalo, *ale* ***já opila***	1Rack1996		sg.	dok	prét, ?	*opila* – já					6		
ale ***ja psal,*** ze proc by nemohli nosit aspon sluchadla.. nakonec nekdo psal, ze KI lepsi nez sluchadla..byl to jeho nazor, ja akceptoval a popral jsem jim hodne stesti.	Sazachi - 15.12.2006 16:38		sg.	ned		*psal* – já					7		
Ja *jen* ***ptal*** a nekteri z vas porad prirovnavaji se Slavii?	djeight - 26.02.2008 20:14		sg.	ned		*ptal* – já					8		
ja *fajn moc* ***rozumela***	jamajus - 29.10.2007 18:06		sg.	ned		*rozuměla* - já					9		
lenko ***ja rikala*** *pravdu honza nedovoli*	n4		sg.	ned		*říkala* já					10		
Já slyšela ASN bude konec?	paradiso - 06.09.2008 21:39		sg.	ned		*slyšela* – já					11		
Já *také* ***slyšela*** *tlumočník ASN horor důvod bordel* nerozumím.	paradiso - 06.09.2008 21:39		sg.	ned		*slyšela* – já					12		

Já nezažil *shanění práce,* bylo pohodlně po skončení SOU nutné *automatický* ***nastoupil*** *do práce*	Fanda - 15.01.2007 13:53		sg.	dok		*nezažil* – já		Z			13		
Užovka povídl, že Aha já neviděla, že ty nemůžeš pl.avat do vody.	zš3		sg.	ned	prét, 3.sg	*neviděl* – já		Z	1. sg. já nevěděla (jsem)		14		
pze ***ja*** *tam* ***byl*** *SPARTA,ATD,*	Firewall_niro - 15.11.2007 14:32		sg.	nepr av.		*byl* – já			byl jsem na Spartě, (na zápase Sparty)		15		
Jeden vec me zajimave, ze zakladni skola v Brne, *ja tam* ***byl*** a my deaf vymysli DEAFISMUS, az ted zalozit.	niro - 15.05.2006 22:29		sg.	nepr av.		*byl* – já					16		
To bylo vymyslel zakladni skola v Brne, ***ja*** *tam* ***byl*** *zakladni* a vsude deaf lide zaci vymysleli Deafismus.	niro - 09.05.2006 11:04		sg.	nepr av.	prét 6	*byl* – já					17		
Miss ***ja nebyl*** *tam.*	Firewall_niro - 19.11.2007 10:08		sg.	nepr av.		*nebyl* – já		Z			18		
Já byla nemocná	11Rack1996		sg.	nepr av.		*byla nemocná* – já		cop			19		
já byl opily	17Rack1996		sg.	nepr av.		*byl opily* – já		cop			20		
my *na horách ji* ***chyběli.***	sš5		pl.	ned		*chyběli* – my					21		
první zapas byl proti slysici (treti liga) *a* ***my prohrali*** *0 ku 7* a posledni zapas byl opet prohrali asi 0 ku 4...	z Prahy - 06.12.2004 08:52		pl.	dok	prét, 3.sg	*prohráli* – my					22		
My nemohli *vzít velký stan*	19Rack1996		pl.	ned		*nemohli* – my					23		
ty dokozal *chytit kote.*	n4		sg.	dok		*dokozal* – ty	1	P	dokázal jsi	2.sg.	1	1	
Fakt nemuzu ti verit,ze deaf s KI ze lepe zit, ale bohuzel naopak, *pze* ***ty nepoznala*** *deaf kultura,* jsem narodni nedoslychave, a byl jsem odmalicka naucit ZJ od rodice,	niro - 31.08.2007 19:05		sg.	dok		*nepoznala* – ty	1	P	nepoznala jsi	2.sg.	2	2	
jestli ***ty poumlouvala*** *s Romankou o životě mě,* já myslela, že ty šla dřív do domova	10Rack1996		sg.	ned		*poumlouvala* – ty	1	P	pomlouvala jsi	2.sg.	3	3	

pořád ***ty nepřišla***	10Rack1996		sg.	dok		*nepřišla* – ty	1	P Z	nepřišla jsi	2.sg.	4	4	
Ty rikal JE TO PODVOD, ALE JA TI DAT PRIKLAD HOKEJ JE TAKY PODVOD??	Fanda - 14.01.2007 22:34		sg.	ned		*říkal* – ty	1	P	říkal jsi	2.sg.	5	5	
jestli ty poumlouvala s Romankou o životě mě, já myslela, *že* ***ty šla*** *dřív do domova*	10Rack1996		sg.	ned		*šla* – ty	1	P	šla jsi	2.sg.	6	6	
a ty ***vedela*** *davno,* ze jsem v RnG?	WarcraftIII - 06.10.2007 11:47		sg.	ned		*věděla* – ty	1	P	věděla jsi	2.sg.	7	7	
ty vydiral	n4		sg.	ned		*vydíral* – ty	1	P V	vytíral jsi	2.sg.	8	8	
Vy rikali ze neslysici je vic nez slysici,neni pravda. Je to STEJNE.	niro - 18.02.2009 14:57		pl.	ned		*říkali* – vy	1	P	říkali jste	2.pl.	9	9	
je skoda ***vy nevedeli.*** Me to mrzi	niro - 16.08.2007 01:27		pl.	ned		*nevěděli* – vy	1	P Z	nevěděli jste	2.pl.	10	10	
nazdar jsem nevsimla vlajku *ze* ***dostala*** *zpravu*	n4		sg.	dok	prét, 1.sg	*dostala*	1		dostala jsem	1.sg.	11	11	
pohádáli.	sš2		pl.	dok	prét, 1.pl	*pohádáli se*	1		pohádali jsme se	1.pl.	12	12	
[...]nepsal jsem *např. co* ***dělal*** *doma, dovolena a podobně.*	n2		sg.	ned	prét, 1.sg	*dělal*	1		dělal jsem	1.sg.	13	13	
Měla jsem štěstí, *když* ***neměla*** *nehodu.*	sš5		sg.	ned	prét, 1.sg	*neměla*	1	Z	neměla jsem	1.sg.	14	14	
Už jsem tak dospělá žena *a* ***pochopila,*** že budu stále dostat každý měsíc.	sš5		sg.	dok	préz cop, 1.sg	*pochopila*	1		pochopila jsem	1.sg.	15	15	
tak ***lyžovali*** *a šlapali jsme*	10Rack1996		pl.	ned		*lyžovali*	1		lyžovali jsme	1.pl.	16	16	
To mě teprve ***cítil,*** až jsem byl asi jako desetiletý kluk.	sš13		sg.	ned		*cítil*	1		cítil jsem	1.sg.	17	17	
neměl *vůbec čas,* natíral jsem rýny	20Rack1996		sg.	ned		*instalovala*	1		instalovala jsem	1.sg.	18	18	
Tam v B. ***byla spokojená*** a veliká jsem radost...	1Rack1996		sg.	nepr av.		*byla + spokojená*	1	cop	byla jsem spokojená	1.sg.	19	19	

byla spokojená *nic nestalo, ale já opila*	1Rack1996		sg.	nepr av.		*byla + spokojená*	1	cop	byla jsem spokojená	1.sg.	20	20	
Já nezažil shanění práce, bylo pohodlně po skončení SOU nutné *automatický* ***nastoupil*** *do práce*	Fanda - 15.01.2007 13:53		sg.	dok	prét, 3.sg	*nastoupil*	1		nastoupil jsem	1.sg.	21	21	
Jsem hledal "spisovné češtiny" slovo trapas a nenajde, ***zkusil*** *slovo sranda* zase nenajde, není možné.	Fanda - 14.01.2007 22:34		sg.	dok	fut dok, 3.sg	*zkusil*	1		zkusil jsem	1.sg.	22	22	
dříve hrozně jsem nenáviděla na běžkách a teď došlo trochu ***zlepšila***	10Rack1996		pl.	dok	prét, 3.pl	*přestali se*	1		přestali jsme	1.pl.	23	23	
Lyžovali sme dolů *a najednou* ***brzdila,*** protože někdo lyžoval přede mnou [....]	sš5		sg.	ned	prét, 3.sg	*brzdila*	1	v	zabrzdila jsem	1.sg.	24	24	
navštěva u tety v pondělí ***jeli*** *domů* já mohla k vám do S. ale nevím jestli doma nebo prač na prázdniny	1Rack1996		pl.	ned		*jeli*	1		jeli jsme	1.pl.	25	25	
[…] ale lepší v dětství, *protože žádné problémy* ***neměly*** a nic nemyslí všechno dopředu a jen hrát.	sš5		pl.	ned	abs	*neměly*	1	Z	neměly jsme [děti?]	1.pl.	26	26	
mela *jiny postup*	n4		sg.	ned		*měla*	1		měla jsem	1.sg.	27	27	
oprava ***platila*** *celkem 700kc*	n4		sg.	ned		*platila*	1	v	zaplatila jsem	1.sg.	28	28	
Učitelé museli mlčet *a* ***přestali se*** *hrát vůli Fabiánové.*	sš5		pl.	dok	prét, 3.pl	*přestali*	1		přestali jsme	1.pl.	29	29	
Postupně jsme všechno sportovali společně a jezdili sme doEvropy *a tak už* ***seznámila*** *s klukem.*	sš5		sg.	dok	prét, 1.pl	*seznámila*	1		seznámila jsem se	1.sg.	30	30	
ano ***smackala*** *zelene souhlasi* a dole taky zelene	n4		sg.	dok		*smačkala*	1		zmáčkla jsem	1.sg.	31	31	
Potom ***šel*** *do jídelny.*	zš7		sg.	ned		*šel*	1		šel jsem	1.sg.	32	32	
Vrátil se *domů*	zš7		sg.	dok		*vrátil se*	1		vrátil jsem se	1.sg.	33	33	
už dlouho ***neviděla*** *tebe*	9Rack1996		sg.	ned		*neviděla*	1	Z	neviděla jsem	1.sg.	34	34	
měla velkou radost	1Rack1996		sg.	ned		*měla*	1		měla jsem	1.sg.	35	35	

s Honzou ***šli*** *pro auta* a jeli s Honzou k Adamovi	1Rack1996		pl.	ned		*šli*	1		šli jsme	1.pl.	36	36	
s Honzou šli pro auta *a* ***jeli*** *s Honzou k Adamovi*	1Rack1996		pl.	ned	prét, 3.pl	*jeli*	1		jeli jsme	1.pl.	37	37	
dostala *oznámení*	1Rack1996		sg.	dok		*dostala*	1		dostala jsem	1.sg.	38	38	
nemohla *otevřít oči*	10Rack1996		sg.	mod		*nemohla*	1	Z	nemohla jsem	1.sg.	39	39	
proč vůbec ***nenapsala*** *dopis*	11Rack1996		sg.	dok		*nenapsala*	1	Z	nenapsala jsem	1.sg.	40	40	
měla *radost*	12Rack1996		sg.	ned		*měla*	1		měla jsem	1.sg.	41	41	
ihned ***jely*** *domů*	16Rack1996		sg.	ned		*jely*	1		jely jsme	1.pl.	42	42	
byli *dovolenou praznin*	18Rack1996		pl.	nepr av.		*byli*	1		byli jsme	1.pl.	43	43	
snila *už je dávno od malička*	19Rack1996		sg.	ned		*snila*	1		snila jsem	1.sg.	44	44	
potom ***šli*** *do H.*	23Rack1996		pl.	ned		*šli*	1		šli jsme	1.pl.	45	45	
nebyla *nebo byla ses smutná ve škole*	10Rack1996		sg.	nepr av.		*nebyla*	1	Z	nebyla jsi	2.sg.	46	46	
bohuzel doktor ***je vyhral.***	niro - 04.09.2007 04:08	3	sg.	dok		je + *vyhrál*	2		vyhrál	3.sg.	1	47	
proboha KI nikdy nebude zlepsi, *pze* ***je vyhral*** *4smysl.*	niro - 04.09.2007 18:36	3	sg.	dok	fut dok 3, 3.sg	je + *vyhrál*	2		vyhrál	3.sg.	2	48	
Olinka ***je smála***	12Rack1996	3	sg.	ned		je + *smála*	2		smála se	3.sg.	3	49	
to ***je bylo*** *hrozně fakt*	1Rack1996	3	sg.	nepr av.	préz, 3.sg	je + *bylo*	2		bylo	3.sg.	4	50	
Kluk ***jsi*** *moc* ***bál.***	zš2	2	sg.	ned		jsi + *bál*	2		bál se	3.sg.	5	51	
Jsem líbilo *awi film* a super skoro jako skutečne u slyšících film.	Sprint - 14.11.2007 21:48	1	sg.	ned		jsem + *líbilo*	2	r	líbil se	3.sg.	6	52	
Jak ***jste líbilo*** *AWI FILM?*	Sprint - 14.11.2007 21:48	2	pl.,sg.	ned		jste + *líbilo*	2	r	líbil se	3.sg.	7	53	
Až film skončí***,*** *tak* ***jsme šel*** *spát*	zš7	1	pl.,sg.	ned	fut dok, 3.sg	jsme + *šel*	3		šli jsme	1.pl.	1	54	

Tam ***jsme počkal*** *snad 10 minut* a pak přišel pán.	zš9	1	pl.,sg.	dok		jsme + *počkal*	3		počkali jsme	1.pl.	2	55	
my ***jsme prohral***	- 06.12.2004 13:19	1	pl.,sg.	dok		jsme + *prohrál – my*	3		prohráli jsme	1.pl.	3	56	
Bylo jsme *spolu 30. června*	5Rack1996	1	pl.,sg.	nepr av.		jsme + *bylo*	3		byli jsme	1.pl.	4	57	
Řekla jsme *mu,* že máš nějakou kočku. On šokoval.	sš5	1	pl.sg.	dok		jsme + *řekla*	4		řekla jsem	1.sg.	1	58	
to není zbytecne *a my* ***hrali jsou*** *vyborny,* ale v kanar. ostrov jako soustredeni trenink...,	- 07.12.2004 07:52	3	pl.	ned	préz cop, 3.sg	jsou + *hráli – my*	4		hráli jsme	1.pl.	2	59	
byla starost na tebe *že* ***nepřijely jsi*** *v B.*	1Rack1996	2	sg.,pl.	dok		jsi + *nepřijeli*	3/4	Z					
jak ***jsi měli*** *ve V.?*	1Rack1996	2	sg.,pl.	ned		jsi + *měli*	3/4						
kdy ***jsi měly*** *vyučení a dobrý nebo ne!*	1Rack1996	2	sg.,pl.	ned		jsi + *měly*	3/4						
Včera ***jsem sbírali*** *jablka*	7Rack1996	1	sg.,pl.	ned		jsem + *sbírali*	3/4						
Co ***jsi dělali?***	7Rack1996	2	sg.,pl.	ned		jsi + *dělali*	3/4						
nebyla nebo ***byla ses smutná*** *ve škole*	10Rack1996	2	sg.	nepr av.		*byla* + ses + *smutná*	5	cop	byla jsi smutná	2.sg.	1	60	
byla ses spokojená *na svatbu*	10Rack1996	2	sg.	nepr av.		*byla* + ses + *spokojená*	5	cop	byla jsi spokojená	2.sg.	2	61	
jak ***sis*** *mi* ***napsala***	19Rack1996	2	sg.	dok		*napsala* + sis	5		napsala jsi	2.sg.	3	62	
Já ***ses narodila...***	7Rack1996	2	sg.	dok		*narodila* + ses	5		narodila jsem se	1.sg.	4	63	
už ***ses dostala*** *dopis*	10Rack1996	2	sg.	dok		*dostala* + ses	5		dostala jsi	2.sg.	5	64	
Dne 5. 4. 2005 ***jses šel*** *do školy,* učili jsme český jazýk [....]	zš9	2	sg.	ned		*šel* + jses	5		šel jsem	1.sg.	6	65	
Nejses narodila *neslysici,* tak www.neslysici.cz to je deaf kultura a znalost ZJ ty nepatri.	niro - 02.09.2007 21:25	2	sg.	dok		*narodila* + nejses(š)	5	Z	nenarodila ses	2.sg.	7	66	
Maminka ***byla se koupila*** *po mně rifle*	21Rack1996	3	sg.	dok		byla + *koupila se*	6		koupila	3.sg.	1	67	

*Dědeček **byl** včera **našel** vejce.*	15wagner2008	3	sg.	dok		byl + *našel*	6		našel	3.sg.	2	68	
*Dědeček **byl** včera **našel** vejce.*	17wagner2008	3	sg.	dok		byl + *našel*	6		našel	3.sg.	3	69	
*Včera dědeček **byl nášel** vejce*	10wagner2008	3	sg.	dok		byl + *nášel*	6		našel	3.sg.	4	70	
*Včera **byl** dědeček **našel** vajce.*	30wagnerová2008	3	sg.	dok		byl + *našel*	6		našel	3.sg.	5	71	
*Dědeček **byl násel** vejce.*	9wagner2008	3	sg.	dok		byl + *násel*	6		našel	3.sg.	6	72	
***Byla trvala** 3 měsíce.*	Mac1998	3	sg.	ned		byla + *trvala*	6		trvala	3.sg.	7	73	
*Dávno asi před deseti lety David Copperfield **byl zúčastnil** magie v Praze.*	Juma - 10.01.2007 12:51	3	sg.	dok		byl + *zúčastnil*	6		zúčastnil se	3.sg.	8	74	
*Všichny **byli šli** do kině.*	15Rack1996	3	pl.	ned		byli + *šli*	6		šli	3.pl.	9	75	
*doma **byla** moc **pršelo***	6Rack1996	3	sg.	ned		byla + *pršelo*	6	r	pršelo	3.sg.	10	76	
*Syn **byl utekl***	VPPRack1996	3	sg.	dok		byl + *utekl*	6		utekl	3.sg.	11	77	
*To **bylo vymyslel** zakladni skola v Brne,* ja tam byl zakladni a vsude deaf lide zaci vymysleli Deafismus.	niro - 09.05.2006 11:04	3	sg.	dok		bylo + *vymyslel*	*6*	r	vymyslel, vymyslelo se	3.sg.	12	78	
Paní měla pl.akala	VPPRack1996	3	sg.	ned		měla + *plakala*	6	M	pl.akala	3.sg.	13	79	
*Včera **měl** dědeček **našel** vajíčko.*	14wagner2008	3	sg.	dok		měl + *našel*	6	M	našel	3.sg.	14	80	
*bratr **měl** dvakrát **propadl***	20Rack1996	3	sg.	dok		měl + *propadl*	6	M	propadl	3.sg.	15	81	
*Pondělí **byl zkoušel** těžký.*	14wagner2008					byl + *zkoušel*	6		byla těžká zkouška	3.sg.			
*Já **se byla dostala** tebě dopis*	18Rack1996		sg.	dok		byla + *dostala se* – já	7	P	dostala jsem	1.sg.	1	82	
*Já také nebyl přítomen, chtěl **byl hledal** www miss 25.11.2006 v Topu hotelu nebo podobně* a nenajde	Fanda - 29.11.2006 22:20		sg.	ned		byl + *hledal*	7	(P)	hledal jsem	1.sg.	2	83	+ + + –
*Já **byla** v minulý čas **šla** spala tři dní u babičky.*	23Rack1996		sg.	ned		byla + *šla* – já	7	P	šla jsem (a spala)??	1.sg.	3	84	

Já ***měla viděla*** *žraloka*	mac2003		sg.	ned		měla + *viděla* – já	7	P M	viděla jsem	1.sg.	4	85	
Do města jsme jeli tramvají, povídala jsme se Sandou a přišli hodně chlapci a já a sandra upl.ně měli styděli a smáli jsme.	zš10		pl.	ned		měli + *styděli*	7	M	styděly jsme se	1.pl.	5	86	
Ale ***byl hrali*** *velmi tvrdy zapas* a skoda jeden muj hrac brankar se zranil v oblicej!!!	z Prahy - 06.12.2004 08:52		sg.pl.	ned		byl + *hráli*	8		hráli jsme, hráli ?	1.pl./3.pl.	1	87	
my měsíc ***bylo jeli*** *na prázdniny*	mac2003		sg.pl.	ned		bylo + *jeli – my*	8		jeli jsme	1.pl.	2	88	
prvni zapas byl proti slysici (treti liga) a my prohrali 0 ku 7 a *posledni zapas* ***byl*** *opet* ***prohrali*** *asi 0 ku 4...*	z Prahy - 06.12.2004 08:52		sg.pl.	dok		byl + *prohráli*	8		prohráli jsme	1.pl.	3	89	
1.SKCR ***byli nechovat*** *sportovne* a byli hodne nadavat.	divák - 28.11.2004 20:47		pl.	ned		byli + inf *nechovat*	9	Z	nechovali se	3.pl.	1	90	
1.SKCR byli nechovat sportovne *a* ***byli*** *hodne* ***nadavat.***	divák - 28.11.2004 20:47		pl.	ned	prét 9, pl	byli + inf *nadávat*	9		nadávali	3.pl.	2	91	
Zmije už viděla užovka ***nebyla zabít*** *pro žábu.*	zš3		sg.	dok	prét, 3.sg	nebyla + inf *zabít*	9	Z	nezabila	3.sg.	3	92	
Ale byl jsem tam ucastni coz nataceni TKN diskuce, a videl jsem doktor rekl KI nemuze prof.sport. *ale bohuzel nataceni prace strih* ***byli vymazat.***	niro - 16.08.2007 01:27		pl.	dok		byli + inf *vymazat*	9		vymazali	3.pl.	4	93	
Já ***měla smát.***	zýk1997		sg.	ned		měla + inf *smát*	9	M	smála jsem se	1.sg.	5	94	
Policista ***měl smát***	VPPRack1996		sg.	ned		měl + inf *smát*	9	M	smál se	3.sg.	6	95	
V pondelí ***bylo zkusit*** *moc teším.*	19wagner2008		sg.	dok		bylo + inf *zkusit*	9		byla zkouška	3.sg.			
No***,jsem byla cetla*** *v gongu.*	pavlina - 03.09.2008 15:36	1	sg.	ned		byla + jsem + *četla*	10		četla jsem	1.sg.	1	96	

byla jsem navštívila *Evu*	mac2003	1	sg.	dok		byla + jsem + *navštívila*	10		navštívila jsem	1.sg.	2	97	
byla jsem moc plakala	6Rack1996	1	sg.	ned		byla + jsem + *plakala*	10		pl.akala jsem	1.sg.	3	98	
Já ***jsem byla*** *v minulý čas* ***šla*** *spala tři dní u babičky.*	12Rack1996	1	sg.	ned		byla + jsem + *šla (spala)*	10		šla jsem (a spala)??	1.sg.	4	99	
Když ***jsme*** *ještě* ***nebyli*** *na takovou zábavu* ***neprožili [*** *…]*	sš5	1	pl.	nepr av.		nebyli + jsme + *neprožili*	10	Z	neprožili jsme	1.pl.	5	100	
Ve škole byli jsme o půl 12.a ***měli jsme učili*** *zeměpis.*	zš10	1	pl.	ned	prét, 1.pl	měli + jsme + *učili*	10	M	učili jsme se	1.pl.	6	101	
Fakt nemuzu ti verit,ze deaf s KI ze lepe zit, ale bohuzel naopak, pze ty nepoznala deaf kultura, jsem narodni nedoslychave, *a* ***byl jsem*** *odmalicka* ***naucit*** *ZJ od rodice,*	niro - 31.08.2007 19:05	1	sg.	dok	préz, 1.sg	byl + jsem + inf *naučit*	11		naučil jsem se	1.sg.	1	102	
Byl jsem *odmalička* ***naučit*** *ZJ.*	sš8	1	sg.	dok		byl + jsem + inf *naučit*	11		naučil jsem se	1.sg.	2	103	
Ale ***byl jsem*** *tam* ***ucastni*** coz nataceni TKN diskuce, a videl jsem doktor rekl KI nemuze prof.sport. ale bohuzel nataceni prace strih byli vymazat.	niro - 16.08.2007 01:27	1	sg.			byl + jsem + *účastni(í)*			účastnil jsem se/byl jsem účastníkem	1.sg.			
Bych rad te vysvetlim ale bude dlouho asi 1000 strana, *a byl jsem malicko te vysvetlim co typ deaf kultura,* a ty stale tvrdohlava, tak uz me to nebavim jak jsi takova.	niro - 02.10.2007 13:17	1	sg.	dok		byl + jsem + *vysvětlím*	12		vysvětlil jsem	1.sg.	1	104	
Já ***jsem byla*** *24.7 26.7* ***pojedu*** *do plzně, plzeň a Praha dohromady byla v pojedu do Ostravě.*	16Rack1996	1	sg.	dok		byla + jsem + *pojedu* – já	12	P	jela jsem	1.sg.	2	105	
byla jsem pohladím	6Rack1996	1	sg.	dok		byla + jsem + *pohladím*	12		pohladila jsem	1.sg.	3	106	
ve čtvrtek ***jsme byli chodím*** *na klub*	18Rack1996	1	pl.,sg.	ned		byli + jsme + *chodím*	12		chodili jsme	1.pl.	4	107	
maminka ***jsem byla pracuje***	11Rack1996	1,3	sg.	ned		byla + jsem + *pracuje*	12		pracovala	3.sg.	5	108	
jsem byl líbí *v zabavě*	26Rack1996	1,3	sg.	ned		byl + jsem + *líbí*	12		líbilo se mi		6	109	

Včera ***byl prší***	2Rack1996	3	sg.	ned		byl + *prší*	13		pršelo	3.sg.	1	110	
Já ***byla čeka*** *vůbec napsala dopis*	11Rack1996	3	sg.	ned		byla + *čeká*	13		čekala jsem	1.sg.	2	111	
já byla plačů	1Rack1996	1	sg.	ned		byla + *plačů*	13		plakala jsem	1.sg.	3	112	
rodiče byl moc pláče	VPPRack1996	3	sg.	ned		byl + *pláče*	13		plakali	3.pl.	4	113	
byla stýská	1Rack1996	3	sg.	ned		byla + *stýská*	13		stýskalo se (mi)	3.sg.	5	114	
bylo *mě* ***líbí***	1Rack1996	3	sg.	ned		bylo + *líbí*	13		líbilo se (mi)	3.sg.	6	115	
byli jezdí *na kole*	23Rack1996	3	pl.	ned		byli + *jezdí*	13		jezdili jsme	1.pl.	7	116	
Já jsem byla 24.7 26.7 pojedu do plzně, *plzeň a Praha dohromady* ***byla v pojedu*** *do Ostravě.*	16Rack1996	1	sg.	ned poh		byla + *v pojedu*	13		jela jsem	1.sg.	8	117	
já ***byla vzpomínám*** *na tebe*	11Rack1996	1	sg.	ned		byla + *vzpomínám*	13		vzpomínala jsem	1.sg.	9	118	
Ty ***byl účast*** *konkurz?*	kipatuka - 03.04.2008 22:57		sg.	nepr av.		byl + *účast* – ty	14	P	účástnil ses, ned	2.sg.	1	119	
deaf s KI je nevini, pze je ovlinit od doktor *pak rodice* ***byl*** *spatne* ***rozhodnuti.***	niro - 15.09.2007 13:06		sg.	nepr av.		byl + *rozhodnutí*	14		rozhodli se, dok	3.pl.	2	120	
[nečit.] a potom jsme stáli u bistra kecat ***(bavit).***	sš12			ned	prét, 3.pl.-inf	inf *bavit*	15		bavili jsme se	1.pl.	1	121	+ – –
Snowboardaci s titulkami nebyl jen v praze, ale	niro - 11.10.2007			ned	prét 3.sg./	inf *bojovat*	15		bojovali / bojoval	3.pl./3 .sg.	2	122	+ +/– + (…
Ty rikal JE TO PODVOD, *ALE JA TI* ***DAT*** *PRIKLAD HOKEJ* JE TAKY PODVOD??	niro - 11.04.2008 10:35			dok	prét 2.sg., préz. 2.sg.	inf *dát* – já	15	P	dal (sem)	1.sg.	3	123	
Manžel mě ***dovolit*** že přijedeš.	1Rack1996			dok		inf *dovolit*	15		dovolil	3.sg.	4	124	
Protože chtěli bych sedět společně kamaradu (rodiče) malý chlapeček neuměl jíst *a někdy* ***házet*** *misky*	Polák2000			ned	prét, 3.sg	inf *házet*	15		házel	3.sg.	5	125	…) + –
[…] ale lepší v dětství, protože žádné problémy neměly a nic nemyslí všechno dopředu *a jen* ***hrát.***	sš5			ned	partic-préz 3.sg.	inf *hrát*	15		hrály jsme si	1.pl.	6	126	…) + – –

Litva byli lepší a dobré ***hrát.***	zš10			ned	prét 3.pl.	inf *hrát*	15		hrála / hrály [hráčky Litvy]	3.sg.pl.	7	127	+ –
Minulý ***chodit*** *na vánoce.*	Hudák2002			ned		inf *chodit*	15		???		8	128	
Minulý ***chodit*** *na zábavu 27. února.*	18Rack1996			ned		inf *chodit*	15		???		9	129	
Jamajus, vidis Krata typ lhat, *nastesti ja* ***chytat,***	Firewall_niro - 30.10.2007 11:07			ned	inf	inf *chytat*	15	v	nachytal jsem, dok	1.sg.	10	130	
[nečit.] a potom jsme stáli u bistra ***kecat*** *(bavit).*	sš12			ned	prét, 3. pl.	inf *kecat*	15		kecali	1.pl.	11	131	
Včera Zdeněk ***koupit*** *knihu*	7Rack1996			dok		inf *koupit*	15		koupil	3.sg.	12	132	
Na hore jsem přijel ráno potom veci obléká.*Potom venku lyžovat.*	zš8			ned	prét 1.sg.-préz.3.sg./	inf *lyžovat*	15		lyžoval jsem	1.sg.	13	133	+ –/ –
V loni na vystaviště bylo hrozně veliký prostor, trochu zima (Nejvíc holky stěžovaly) *a těžko* ***najít*** *znamý.*	Fanda - 17.02.2003 16:05			dok	prét 3.sg.-3.pl.	inf *najít*	15		našel [člověk], šlo najít	3.sg.	14	134	+ + –
je krádeže vodova budova, VRAŤTE mi budova, je naše deaf ruční postavit Brňanci...	Matt - 02.04.2007 09:21			dok	préz 3.sg.	inf *postavit*	15		postavili	3.pl.	15	135	
Po odpočinku šla jsem na silnice a pak běhala jsem až do lesa *a* ***povětrat.***	sš5				prét, 1. sg.	inf *povětrat*	15		provětrala jsem se	1.sg.	16	136	+ + –
např. v roce 1967 bylo první transpl.antace srdce a vyvolalo pobouřeno křesťanství (za nepoctivě zemřít) a papež výzva, aby přestat transpl.antace a tolik jsou věřící lidí ve světě (1 miliarda) a až dodneška (skoro 40 let) nepřestat transpl.antace srdce	Einstein - 16.12.2006 13:56			dok	préz cop 3.pl.	inf *nepřestat*	15	Z	nepřestaly	3.pl.	17	137	
tak pro me nejlepsi AWI FILM *toto jen sami* ***udelat*** *deafs a bez slysici.*	niro - 11.10.2007 13:18			dok		inf *udělat*	15		udělali	3.pl.	18	138	
Sprinte, nemam bat, ale vis ja fifi vysvetlit pro Merlouska a Krata vzdy nechapali *a vzdy* ***vybehat.***	niro - 24.08.2007 00:12			dok	prét 3.pl.	inf *vyběhat*	15		vyběhali	3.pl.	19	139	…) + –

muj kamarad me rikal nema cislo sms. ja divny, *a muj kamarad me* ***vysvetlit.*** je to MODERNI DOBA.	niro - 19.06.2006 23:51			dok	prét 3. sg.- préz3.sg. -abs	inf *vysvětlit*	15		vysvětlil	3.sg.	20	140	
Moc směju co jsi psal uplně ***vymyslet*** *SLOVO!!!!!*			ptét, 2. sg.	dok	prét, 2.sg.	inf *vymyslet*	15		vymyslel sis	2.sg.	21	141	…) + –
Jeden vec me zajimave, ze zakladni skola v Brne, ja tam byl a my deaf vymysli DEAFISMUS, *az ted* ***zalozit.***	niro - 15.05.2006 22:29		préz 3. sg.	dok	vymysli	inf *založit*	15		založili	1.pl.	22	142	…) + – –
Davno historie deaf vzdy nezije, *protoze slysici automaticky* ***zabit*** *deafs,* pak doba spanelsko kral narodil deaf, a uz zacalo prestat zabit, a uz zacalo deaf dela otrok, a dik Abbe I´Epéé to zacalo vznikl ZJ, to je buh darek, pak rozsiril deaf pouziva ZJ, a videl jsem film Abbe I´Epée a fakt hruza jak dela slysici diskriminace ZJ,a Epée to bojovat ze je Deaf patri vlastni ZJ. to je film podle skutecnost.	niro - 04.10.2007 03:27			dok	préz, 3. sg.	inf *zabít*	15		zabili	3.pl.	23	143	– – + + + (...
Práce šef ***vychodit.***	27wagner2008					inf *vychodit*	15		vyhodil	3.sg.	24	144	
Neslyšící, který nabízí ***nedělal změnit*** *tarif* a T-mobile vždy dělal změnit tarif.	Einstein - 25.08.2007 20:16	3	sg.	dok	préz, 3. sg.	nedělal + inf *změnit*	16	Z	nezměnil	3.sg.	1	145	
Neslyšící, který nabízí nedělal změnit tarif a *T-mobile vždy* ***dělal změnit*** *tarif.*	Einstein - 25.08.2007 20:16	3	sg.	dok	prét 13, 3. sg.	dělal + inf *změnit*	16		změnil	3.sg.	2	146	
Pak ***udělala vyhodit*** *do sklepa*	sš17	3	sg.	dok		udělala + inf *vyhodit*	16		vyhodila	3.sg.	3	147	
nebo taky nemusim psat odpoved OK, staci hovor, a taky kdyz ja miluju moji holky, ***a delal jsem hovor*** *,ze myslim ji.*	niro - 29.08.2007 11:02	1	sg.			dělal + jsem + hovor	16		volal jsem	3.sg.	4	148	
V 12 letech už ***jsem začala dostat*** *první menarche* [?nečit.; význam - menstruace]	sš5	1	sg.	dok		začala + jsem + inf *dostat*	17		dostala jsem	1.sg.	1	149	
Začala jsem dostat *mobil,* aby se mohla dopisovat.	sš5	1	sg.	dok		začala + jsem + inf *dostat*	17		dostala jsem	1.sg.	2	150	

Potom ***jsme se začali pohádat*** *o tom,* jak jsme všichni byli radostné, protože vůbec jsme nechápali.	sš15	3	pl.	dok		začali + jsme se + inf *pohádat*	17		pohádali jsme se	3.pl.	3	151	
Prodavač ***začal*** *se mnou* ***seznámit.***	sš5	3	sg.	dok		začal + inf *seznámit*	17		seznámil se	3.sg.	4	152	
Už ***začala si uvědomit,*** proč to udělala a neposlouchala rodičům.	sš14	3	sg.	dok		začala + inf *uvědomit si*	17		uvědomila si	3.sg.	5	153	
Začaly uvědomit, že vlastně to není pohádka ani zázrak, ale jsou již u talíře.	sš6	3	pl.	dok		začaly + inf *uvědomit*	17		uvědomily si	3.pl.	6	154	
Holky ***začaly uvěřit,*** té astronautky se potěšilo, ale tiše.	sš6	3	pl.	dok		začaly + inf *uvěřit*	17		uvěřily	3.pl.	7	155	
Davno historie deaf vzdy nezije, protoze slysici automaticky zabit deafs, pak doba spanelsko kral narodil deaf, *a uz* ***zacalo prestat zabit,*** a uz zacalo deaf dela otrok, *a dik Abbe I´Epéé to* zacalo vznikl ZJ, to je buh darek,	niro - 04.10.2007 03:27	3	sg.	dok		začalo + inf *přestat* + inf *zabít*	17		přestalo	3.sg.	8	156	
Máma z ***ačala volat*** *svého syna.* Neozval se. Táta se začá dostat vztek	VPPRack1996	3	sg.	ned		začala + inf *volat*	17	v	zavolala	3.sg.	9	157	
Včera moje sestra ***dává*** *krasné dárek.*	7wagner2008	3	sg.	ned		*dává*	18		dala	3.sg.	1	158	
Včera moje sestra ***dává*** *krásný dárek.*	18wagner2008	3	sg.	ned		*dává*	18		dala	3.sg.	2	159	
Včera moje sestra ***dává*** *krásná dárky.*	25wagner2008	3	sg.	ned		*dává*	18		dala	3.sg.	3	160	
Včera naše sestra ***dává*** *krásný dárek.*	13wagner2008	3	sg.	ned		*dává*	18		dala	3.sg.	4	161	
[…] ale lepší v dětství, protože žádné problémy neměly a *nic* ***nemyslí*** všechno dopředu *a jen* ***hrát.***	sš5	3	sg.	ned	prét 1.pl.	*nemyslí*	18		nemyslely jsme	1.pl.	5	162	
Davno historie deaf vzdy ***nezije,*** protoze slysici automaticky zabit deafs,	niro - 04.10.2007 03:27	3	sg.	ned		*nežije*	18		nežil	3.sg.	6	163	
Mám jí ráda, *ale už* ***se*** *nikdy dlouho* ***nepohádáme.***	sš2	3	pl.	dok	préz 1.sg.	*nepohádáme*	18		nepohádaly jsme se	3.pl.	7	164	

navštěva u tety v pondělí jeli domů já mohla k vám do S. ale ***nevím*** *jestli doma nebo pryč na prázdniny*	1Rack1996	1	sg.	ned		*nevím*	18		nevěděla jsem	1.sg.	8	165	
.... jsme se dívali s Janičkou na televizi E.T. Mimozemšťan. Až film ***skončí,*** tak jsme šel spát	zš7	3	sg.	dok		*skončí*	18		skončil	3.sg.	9	166	+ / – +
V práci můj šef mi ***vyhodí.***	26wagner2008	3	sg.	dok		*vyhodí*	18		vyhodil	3.sg.	10	167	
V práci můj šef ***vyhodí.***	23wagnerová2008	3	sg.	dok		*vyhodí*	18		vyhodil	3.sg.	11	168	
V moje práci můj šéf mi ***vyhodí.***	32wagner2008	3	sg.	dok		*vyhodí*	18		vyhodil	3.sg.	12	169	
Moji práce mě šéf ***vyhodí.***	16wagner2008	3	sg.	dok		*vyhodí*	18		vyhodil	3.sg.	13	170	
minulý čas pořád ***je*** *sluníčko*	23Rack1996	3	sg.	neprav.		*je*	18		bylo	3.sg.	14	171	
Tam v B. byla spokojená a veliká ***jsem*** *radost...*	1Rack1996	3	sg.	neprav.		*jsem*	18	abs	měla jsem	1.sg.	15	172	+ –
Náměstí ***je nové.***	1wagner2008	3	sg.	neprav.		je + *nové*	18	cop	bylo nové	3.sg.	16	173	
Náměstí ***je nové.***	2wagner20083	3	sg.	neprav.		je + *nové*	18	cop	bylo nové	3.sg.	17	174	
Vloni strom padl, *z důvodu že* ***je starý.***	24wagner2008	3	sg.	neprav.		je + *starý*	18	cop	byl starý	3.sg.	18	175	+ –
Vloni padli stromy, *důvod* ***jsou staré.***	11wagner2008	3	pl.	neprav.		jsou + *staré*	18	(čí)	byl [(strom) byl starý]	3.sg.	19	176	
Vloni spadli **s**tromy kwuli *už* ***jsou staré.***	4wagner2008	3	pl.	neprav.		jsou + *staré*	18	(čí)	byl [(strom) byl starý]	3.sg.	20	177	
V pondělí měl jsem zkouška *ale* ***je*** *moc* ***těžké.***	7wagner2008	3	sg.	neprav.		je + *těžké*	18	r	V pondělí měl jsem těžkou zkoušku.		21	178	+ –
Včera moje sestra ***dám*** *dárek krásné.*	28wagnerová2008	1	sg.	dok		*dám*	18	o	dala	3.sg.	22	179	

Včera sestra ***dám*** *krasku dárky.*	10wagner2008	1	sg.	dok		*dám*	18	o	dala	3.sg.	23	180	
Včera mi moje sestra ***dam*** *žena dárek.*	19wagner2008	1	sg.	dok		*dam*	18	o	dala	3.sg.	24	181	
Já také nebyl přítomen, chtěl a byl hledal www miss 25.11.2006 v Popu hotelu nebo podobně *a* ***nenajde***	Fanda - 29.11.2006 22:20	3	sg.	dok		*nenajde*	18	o	nenašel (jsem)	1.sg.	25	182	
Vloni strom ***páda*** *,* důvod už starý.	18wagner2008	3	sg.	ned		*páda*	18	v	spadl, dok	3.sg.	26	183	
V loni strom ***padá*** *,* protože staré.	13wagner2008	3	sg.	ned		*padá*	18	v	spadl, dok	3.sg.	27	184	
Vlozi strom ***pada*** důvod stáré.	9wagner2008	3	sg.	ned		*pada*	18	v	spadl, dok	3.sg.	28	185	
V lozni strom ***pada*** důvod staré.	27wagnerová2008	3	sg.	ned		*pada*	18	v	spadl, dok	3.sg.	29	186	
Jeden vec me zajimave, ze zakladni skola v Brne, ja tam byl a *my deaf* ***vymysli*** *DEAFISMUS,* az ted zalozit.	niro - 15.05.2006 22:29	3	sg.	dok		*vymyslí*	18	o čí	vymysleli	1.pl.	30	187	
Na hory jsem přijel ráno *potom věci* ***obléká.***	zš8	3	sg.	dok	prét, 1. sg.	*obléká*	18	o v	oblékl (jsem) se	1.sg.	31	188	
Téma už ***je*** *hodně* ***prodiskutována*** *nedávno,* takže není o čem bavit.	NormadSoul - 25.02.2009 09:30	3	sg.	dok		*je + prodiskutován*	18	pas r	bylo prodiskutováno	3.sg.	32	189	
S Honzou pojedou tam k Heleně *ONA mě* ***pozvá***	1Rack1996	3	sg.	dok		*pozvá*	18		pozvala	3.sg.	33	190	
ahoj, film Země ticha jsem právě 16.12.a byl moc zajímavý.	n9	1	sg.	neprav.		*jsem*	18	abs	viděla jsem	1.sg.	34	191	
Když Olča už ***jdi*** *domů*	12Rack1996	2	sg.	ned		*jdi*	18	im o	šla (jsem) ?	3.sg./1.sg.?.	35	192	
Už ***jdi*** *do vody,* tak pád a otoč uviděla klukama	12Rack1996	2	sg.	ned		*jdi*	18	im o	šla (jsem) ?	3.sg./1.sg.?.	36	193	– (–) – +
Už jdi do vody, tak pád a ***otoč*** uviděla klukama	12Rack1996	2	sg.	dok		*otoč*	18	im o	otočila (jsem) se	3.sg./1.sg.?.	37	194	– (–) – +

Užovka *už* ***potkal*** *zmije.*	zš3	3	sg.	dok	m – f (ž)	*potkal* – užovka		r	potkala	3. sg.	1		
Užovka povídl, že Aha já neviděla, že ty nemůžeš pl.avat do vody.	zš3	3	sg.	ned	m – f (ž)	*povídl* – užovka		r	povídala	3. sg.	2		
Hermiona připravil *tři nápoje a přidala do ní vlasy.*	sš17	3	sg.	dok	m – f (ž)	*připravil* – Hermiona		r	připravila	3. sg.	3		
Žába *už* ***viděl*** *hadu* a tak musí vysoko a rychle jako hop hop do vody!	zš3	3	sg.	ned	m – f (ž)	*viděl* – žába		r	viděla	3. sg.	4		
Zmije hledal *kamarádem užovka.*	zš3	3	sg.	ned	m – f (r)	*hledal* – zmije		r	hledala	3. sg.	5		
Zmije povidál, že potřebuješ pomoc žábu zabít, protože neumím pl.avat do vody.	zš3	3	sg.	ned	m – f (r)	*povidál* – zmije		r	povídala	3. sg.	6		
Skříň říkal: *"Já budu šéf."*	zš6	3	sg.	ned	m – f (p)	*říkal* – skříň		r v?	říkal (? řekl dok)	3. sg.	7		
"*a ona* ***zeptal*** *:*"Bílý nebo černý chléb?"	WarcraftIII - 06.04.2008 21:58	3	sg.	dok	m – f	*zeptal* – ona		r	zeptala se	3. sg.	8		
Ja jsem byl 6 let u Oskara od jeho zalozeni,jakmile Oskara prevzal Vodafone *a* ***nelibil*** *se mi* ***vyuctovani,*** *t* ak jsem presel k Data&SMS	Speedo - 30.08.2007 09:38	3	sg.	ned	m – n (s)	*nelíbil se* – vyúčtování		r	nelíbilo se	3. sg.	9		
Zdravim vespolek,jak tady ctu *a vazne se mi* ***udelal*** *spatne z vas* a je mi na zvraceni.	Speedo - 29.08.2007 08:07	3	sg.	dok	m – n	*udělal* se mi špatně z vás		r	udělalo se	3. sg.	10		
[…] i Harry zjistil, *že* ***denník*** *TOM RADDLE* ***zmizela.***	sš17	3	sg.	dok	f – m (h)	*zmizela* – denník		r	zmizel	3. sg.	11		
Milčo, beru všechno souhlasím *a* ***líbilo varianta*** *o neslyšící maturita:* Neslyšící měli takové podmínky, aby mohli skládat maturitní zkoušky tak jako slyšící.	Sprint - 14.11.2007 21:43	3	sg.	ned	n – f (ž)	*líbilo* – varianta		r	líbila se	3. sg.	12		
Harry *hned* ***vystřelilo*** *rychle* a chytil ho, ale zrovna [...]	sš17	3	sg.	dok	n – m (adj)	*vystřelilo* – Harry		r	vystřelil, příp. Harryho koště vystřelilo	3. sg.	13		

My šla *na chatu*	11Rack1996	3	sg.	ned poh		*šla* – my		čí	???		14		
Do města jsme jeli tramvají, povídala jsme se Sandou a přišli hodně chlapci a já a sandra upl.ně měli styděli a smáli jsme.	zš10	3	pl.	dok		*přišli*		čí	přišlo	3. sg.	15		
Každý se ***postavili*** *na pravou stranu svého koštěte*	sš17	3	pl.	dok		*postavili*		čí	postavil se	3. sg.	16		
Rodiče určitě pustila mě	10Rack1996	3	sg.	dok		*pustila*		čí	pustili	3. pl.	17		
Získal jsem informace o tlumočnické služby na Slovensku, ale není moc přesně informace, *protože každý mě* ***říkali*** *jiné.*	sš2	3	pl.	ned		*říkali*		čí	říkal	3. sg.	18		
Nekdo z Vas uz ***videli,*** tak mate predstavu.	DJD - 18.11.2007 00:17	3	pl.	ned		*viděli*		čí	viděl	3. sg.	19		
Rena řekla, *že tato skupina už před dvěma roky zde* ***vystupovali.***	n6	3	pl.	ned		*vystupovali*		čí	vystupovala	3. sg.	20		
Vloni strom ***spadli*** *kvuli staré strom.*	7wagner2008	3	pl.	dok		*spadli*		čí	spadl	3. sg.	21		
V roce minulý ***spadl*** *i strom důvod už.*	21wagner2008	3	pl.	dok		*spadli*		čí	spadl	3. sg.	22		
Jeden muž ***utíkali*** *na koně do města.*	zš4	3	pl.	ned		*utíkali*		čí	utíkal	3. sg.	23		
Ty holčicky ***měl*** *hezké výrazy.*	- 17.09.2005 16:50	3	sg.	ned		*měl*		čí	měly	3. pl.	24		
Vloni ***spadli s*** *tromy* kwuli už jsou staré.	4wagner2008	3	pl.	dok		*spadli*		(čí)	spadl [strom spadl]	3. sg.	25		+ –
Vloni padli stromy, důvod jsou staré.	11wagner2008	3	pl.	dok		*padli*		(čí) v	spadl [strom spadl]	3. sg.	26		+ –
Snowboardaci s titulkami nebyl jen v praze, ale byl v hk		3	sg.	nepr av.		*byl*		čí	byli, film byl		27		
Take ja ***libila*** *jeho povaha petr!!!*	ritka - 21.09.2005 20:15					*líbila* – já					28		
Ale byl hrali velmi tvrdy zapas a skoda jeden muj hrac brankar se zranil v oblicej!!!						niro - 29.08.2007 19:35							

Protoze ***jsem prestehovat*** *do www.xxx.cz.*						Tomáš Wirth - 14.10.2002 09:35							
(my) s Honzou ***jsme podívat***						1Rack1996							
V soboti s Jirkou ***jsme podívat*** *u švagrovi chata a v neděli jsme byli s Jirkou v M.*						1Rack1996							
Já ***nenapíš*** *dopis neměl vůbec čas.*						20Rack1996							
Pavla měla fotbala a potom ***nakupovala chodila*** *do H.*						15Rack1996							
Pavla už ***spala*** *půl deváté hodin* ***chodila*** *v posteli*						15Rack1996							
Dan ***odpovil:*** „Ano, chci spolu stavbu.“ [svatbu]						zš5							
Nemusí všichni Neslyšící ***účastnili*** *na konkrusu.*						Einstein - 03.04.2008 08:39							
Hagrid musel nejdříve ***uklízel*** *na stůl, pak ...*						sš16							
Chtěl bych ***koupil*** *malou bezdrátovou kamerku s barevností.*						WarcraftIII - 22.08.2007 12:02							
Německo chtěl ***oslabili*** *Anglické letadlem bombardování*						Mac1998							

Infinitiv na místě určitého slovesného tvaru (nejednoznačná interpretace gramatických kategorií, zejm. času, sl. rodu, způsobu apod.)	**autor**
nevis proc *pze ja porad s deafsem* ***bavit*** *nejakejm vylete* ***poznavat*** *svete atd* a proto ja ubyva pamatovat cj.....	jamajus - 02.11.2007 07:13
Jen ***čekat*** *a* ***vyhrát*** *peníze.*	- 21.09.2005 14:31
lepsi sam jdi do skoly ci info pro KI *take radsi poradne* ***cist*** co maji zakon.	Nikon - 16.09.2007 11:56
ty budes spat ,*tak* ***dat*** *kote misku mliko a* ***nechat*** *do rana a jak to dopadla na rano jo*	n4
Podle mého názoru radar je špiónazní zdroj *s pomocí satelity* ***dodávat*** *informace do Ameriky*	WarcraftIII - 19.04.2008 21:01
Prave vetsinou lide slysici naucit znakovou rec, *pak s deaf vubec* ***nedorozumet*** , a slysici zklamani,	niro - 12.09.2007 12:29
mozna zase ja ti ***chytat lhat*** *ci pravda*	Firewall_niro - 30.10.2007 11:07
Rodice neslysici ***nemluvit*** a deti bude oderizat pozdej lepsi televize	- 25.08.2005 18:34
Protoze, projekt ma chybu, *ze* ***napsat*** *"ověřená kopie potvrzující vznik subjektu nebyla dodána"*.	Tommy - 02.03.2005 21:20
četl ***napsat*** *Veronika chat 486475xxx* to je tajne viš.	Inzerát podán: 16.1.2009 16:28 Číslo inzerátu: 2577
Evropske unie ma planovat za 20 let, *kdyz* ***narodit*** *neslysici det* i bude trvat invaldni duchod az do smrti.	Tommy - 17.10.2002 16:03
pze jsi stale 4smysl a jsi stale vlastni narodni deaf ZJ, *a skoda ty jen* ***naucit*** *mluveny jazyk* a bohuzel nejses dokonala pze jsi stale 4smy	niro - 26.08.2007 23:31
deaf s KI je nevini, *pze je* ***ovlinit*** *od doktor* pak rodice byl spatne rozhodnuti.	niro - 15.09.2007 13:06
potom není dobrý kdo má Vodafone a kdo má T-mobile jako míchané *tím drazší* ***platit.***	Fanda - 14.09.2006 21:41
To je dobre *ze* ***platit*** *u lekare* a to byl muj nazor, proto u nas CR maji malo vybavu lekarske potreby, aby vydelavat pak bude vic zasobu.	Nikon - 23.01.2008 21:55
prosim vas,jednoduchy rozumet v hlave *a kdo* ***podporit*** *nazor* , tak RESPEKT!!!!!!!!!!!	Firewall_niro - 21.11.2007 01:28
Rodice neslysici ***nemluvit*** a deti bude oderizat pozdej lepsi televize	- 25.08.2005 18:34
Znakovana cestina souvisl cesky jazyk, *ty* ***naucit*** *Znakova rec,*	niro - 06.02.2007 23:39

a nedoslychave vzdy typ frajer umi mluvit, ale skutecnost, *slysici* ***poslouchat*** *od nedoslychave a odpor, pze nedoslychave* ***mluvit*** *neni dokonal,*	niro - 02.10.2007 12:09
Prosim ***nechat*** *vsechno* co napsali neslysici,dekuji moc!!!	Atnarf - 06.06.2007 11:02
Yamo, *vy taky radsi* ***naucit*** *deafs kultura svet*	niro - 20.07.2007 09:54
a druhy nedoslychave pouziva odezirat *a pak kdyz* ***ukazovat*** *a souvisl s znakovy jazyk s cesky jazyk,*	niro - 02.10.2007 12:09
napr: slysici ***naucit*** *opice povedlo umi kolo,* to stejne jako my neslysici musi naucit mluvit OPICE, to je urazit.	Firewall_niro - 20.11.2007 11:37
bohuzel u nas ucitel neni kvalita ucit metoda pro cesky jazyk,*a Neslysici uz zmatek* ***naucit,*** a pokud neslysici s KI to bude stejne ani nepomahat.	niro - 22.01.2008 00:24
Napiš mi já ***psát*** *Paní Čermáková BRNO psát nevím prosím napis dopis.*	Mac1995
Vsude lidi dobre zna a ***pamatovat.***	Tomáš Wirth - 14.10.2002 09:35
tak deafs hodne stesti a *nejdriv* ***PREMYSLET*** *pak* ***vykladat!!!!!***	Oveckhin - 03.04.2008 21:19
Lepe pro pani vse od zacatku vyrizovat pomoci pravnika nebo realitni agentury a objednat profesionalniho tlumocnika ceskeho znakoveho jazyka.	sign - 03.07.2007 15:23
Zvíře si připravit na zavodit.	zš3
Snazil jsem se zjistit, co to znamena to slovo a casem jsem rozumel anglicka slova, *pozdeji i* ***psat.***	JeanK - 26.08.2006 23:27
Mooooc děkuji hurááá - *konečně poprvé* ***psát*** *pravda.*	kipatuka - 02.04.2008 21:38
Televize ***rozbít.***	1wagnerová2008
a tlumocnik ***sedet*** a mluvi z ZJ do CJ. vim nedoslychave ***mluvit*** a slysici bude rict je OPICE, ja ***stydet.***	Firewall_niro - 20.11.2007 11:37
No pohyblive smajlici lze udelat docela jednoduse!! *No* ***sehnat*** *naky programek..* ***namalovat t*** *reba tri smajlici a pak* ***dat*** *dohromady a* ***nastavit*** *cas na opakovani a uz je to!!*	NormadSoul - 24.11.2002 09:56
Pokud máte STB-C spuštěný vybraný televizní program a současně spustit TXT skryté titulky a to stránka 888 a na TV vypnout TS !!!	eicnal - 09.03.2009 23:51
Davno ja maly kluk chodil doktor audio, a doktor me ptal jestli lepe slyset, *ja fakt* ***smat.***	Firewall_niro - 01.11.2007 00:59
Kdyz zajemcu ***tlumocit*** *online jen 3* a APPN napise na papir pro urad bylo 50 zajemcu?	mobilita - 12.11.2008 14:32

http://www.cochlearwar.com tak ***precist,*** tak pokud neumis, *tak* ***pretlumocit*** *ten clanek english.*	niro - 05.09.2007 09:59
Ja nemohu najit co nejlepsi videoklipu, *pak videoklip* ***pridat*** *do czechdeaf.eu.*	tommycz - 11.06.2007 09:07
Šedivý není Neslyšící a je slyšící, nežije v Brně a nepatří nám ***přebrat*** *budovu v Brně Vodova*	DanBure - 04.04.2007 09:57
Zvíře si ***připravit*** *na zavodit.*	zš10
Neslyšící nemá člen pevnost - automatické ***prohravat.***	kipatuka - 03.04.2008 23:00
Jsem nevahej, tak zatim proti, ale myslim se, ze veci implantat jsou moderni technologie, nevim *proc* ***udelat*** *uvintr pristroj k lebku,* ***vypadat*** *neni dobre jako robot.*	Tommy - 17.10.2002 16:0
no mohlo to byt to aby to vsichni deafs videli vvsecko *a* ***ukazat*** *vsem* ze jste povedli ***pokracovat jit*** nahoru!!!	jamajus - 18.11.2007 23:06
Ale zrovna jsme nemyslela o lásku i nespěchám všechno, *jen vše* ***užívat.***	sš5
Jestli ti lid v opuštené ostrově *a* ***vydat*** *sami k kruté životě.*	- 21.09.2005 14:31
a slysici s deafs komunikace pres tlumocnik to je jednoduchy resit, *a tlumocnik bude radi prace* ***vydelavat.***	Firewall_niro - 19.11.2007 13:37
V Americe mnohokrát ***být*** *Server.* ***Vyřadřit*** *kódy kontrolu smazené.*	GT - 14.11.2005 17:45
Dnes jsem byl na klub pro důchodce, šokoval jsem, že Neslyšící důchodci nepotřebovali tlumočníka, *jen sama* ***vyřídit*** *na úřadě a u lékaře.*	n2
musi jen bojovat aby to dokotori prestala operovat stejne dokotri potrebujou vydelat *a* ***vysrat*** *na lidi* tim robota i postitzene deti od ki pze spatne operovali	jamajus - 05.11.2007 19:39
Niro ma pravdu ze KI nemuze hrat vrcholovy sport a *bohuzel te tezko* ***vysvetlit***	Nikon - 16.09.2007 11:56
pro me dulezite jak nazor *a to oni uprimne* ***vysvetlit*** *atd* akdyz nevis informace tak mlc ze on te dava info a klid!!!	jamajus - 30.10.2007 19:39
vlastne ctu,chci aby to neslysici meli se dobre a ***vyrovnat*** *tak slysici.....*	jamajus - 31.10.2007 23:08
musi jen bojovat aby to dokotori prestala operovat stejne dokotri potrebujou vydelat a ***vysrat*** *na lidi [...]*	jamajus - 05.11.2007 19:39
V malém bazaru neznají znalosti vozu na 100%. ***Vzít*** *sebou slyšicího koledu* který rozumí a nebo odborníka aby si mohl s komunikaci a poslechnout kvalitu motoru a podvozku.	eicnal - 29.08.2007 10:37

My deafs a jasne sami ***zaridit*** *nase zivot,* a slysici furt zasahovat do deafs a donuti odezirat nebo operace KI.	niro - 14.09.2007 11:21
prece nemaji presne info....*radeji nejdriv* ***zeptat*** pak protest ci ne...	Oveckhin - 03.04.2008 20:50
Infinitiv nejspíše na místě /-ového participia v kondiciálu	
Krato, vim pro tebe nemas predstavit zivot Deafs, *a nemel* ***byt*** *ty resit nase Deafs. mel* ***byt*** *ty bež slysici zivot a klid.*	niro - 10.10.2007 00:24
Kdyby nenapíseš, *proč* ***bát*** *se nevložil do diskuze?*	Sprint - 23.08.2007 19:49
Kdyby Niro ***číst*** *knihu* tak by bylo stejné informace bez knížky i s knížkami,úplně stejné,pze kniha není úplně info jen vyprávění,co se stalo,atd,	DanBure - 07.10.2007 13:40
Implantace je (ne)normální např. dává do penise, *aby* ***fungovat***	Einstein - 16.12.2006 13:56
hledám pro neslyšící kolega, *který by se mnou* ***jezdit*** *na kapry pro rok 2005,* tak se ozvěte.	goldcarp - 22.11.2004 11:40
Byla bys tak hodna, ***napsat*** *mi sms,* co ma rad Vas syn, treba neco sladkeho, nebo neco, co ma rad?	n1
Bych rad te ***napsat,*** ale je to dlouho pribeh a ruzne negativ.	niro - 23.08.2007 16:54
kdyz nase deaf kultura chceme MIR a chceme pomahat *aby slysici* ***naucit*** *ZJ a taky slysici* ***poznat*** *nase kultura.*	niro - 14.09.2007 11:21
Protože aby všichni společně seděli u stolu *a společně* ***obědvat.***	Polák2000
Kravina a zbytecnost pro me neni,je dobre ze udelal, proto bojujeme, aby deaf ukazal *a* ***pomoct*** *sveta....*	slunisKo - 12.05.2006 11:43
A za druhé to nebylo slušné, aby si dědečka dali talíř *a* ***poslat*** *ho do jiného stolu.*	Polák2000
...prosim,aby zrusili Ivancice *a* ***prestehovat*** *do Brna!!!*	danipori - 07.12.2005 17:01
Kdyby nepadaly hvězdy, tak bych nenašla toho kluka ***a shodit,*** byla bych nešťastná.	sš5
Rad bych ***ukazat*** *nove web stranky CzechDeaf.eu* je zkusebni verze.	tommycz - 11.06.2007 09:07
super, me to strasne libim, jasne vidite Neslysici ma vlastni kultura zpiva, *a bych rad* ***videt*** *KI kde je zpiva,*	niro - 09.01.2008 00:49
To je dobre ze platit u lekare a to byl muj nazor, proto u nas CR maji malo vybavu lekarske potreby, *aby* ***vydelavat*** pak bude vic zasobu.	Nikon - 23.01.2008 21:55
vlastne ctu,chci aby to neslysici meli se dobre *a* ***vyrovnat*** *tak slysici.....*	jamajus - 31.10.2007 23:08

Rad bych ***zeptat,*** *nekdo doborovlne prace pro web jen* ***pridat*** *do nove videoklipu ze celeho sveta.*	tommycz - 11.06.2007 09:07
Lidé přišli na světa,*aby* ***zničit*** *svět.*	Zástup_Nemrtvých - 04.11.2005 13:14
potrebuju ucitel deaf *me* ***naucit*** *cesky jazyk,*	niro - 26.08.2007 23:40
chcu slysici jenom me navsteva *a zadny* ***zasahovat.***	Firewall_niro - 20.11.2007 11:42
no prave slysici typ nuti aby to deafs meli ki *a nebo* ***odezitrat*** *nebo* ***mluvit*** *na co?*	jamajus - 05.11.2007 09:28
Bez kly težko se ***přežít,*** protože chrání před nepřátele […]	Polák2000
Jeste musim ti rict,*ze ja ti* ***podekovat*** *za pomoct jamajus,Nikon,Zusa* a slunisKo je chytra clovek	Firewall_niro - 29.10.2007 23:53
Prosím mi ***poradit.***	n3
Je potřeba (Lucie asi už ti řekla), že se domluvíte sami s paní Vojnarovou, *a* ***promluvit*** *se ohledně přednášku,* jaké otázky...	n1
I kdyz nekdo nevi presne informace *a tak* ***nepsat*** *zde...*	NormadSoul - 19.11.2006 19:53
Já ***říct*** lepší objednat napsat SMS tlumočník centrum pohoda bez problémů.	paradiso - 06.09.2008 21:39
Správně Asnep ***udělat*** *konkurz všichni neslyšící*	kipatuka - 06.04.2008 22:05
Zdvojený infinitiv	
Mrzi me to, ze tak zacalo pekna vzpoura, *no nejlepsi je* ***byt mlcet.***	DJD - 21.11.2007 21:47
!Můj národ český film a *nemůže* ***být*** *to* ***dělat*** *vtom titulky ???*	DanBure - 27.09.2007 15:17
to nemělo to ***být lhát***	jamajus - 07.01.2008 21:25
sprinte rikas *ze niro mel* ***byt*** *to* ***zlepsit...***	jamajus - 05.11.2007 19:49

Příloha VII: Orientační sonda

K zachycení charakteristik jednotlivých respondentů bylo použito následujících zkratek:

M – muž
Ž – žena
S – slyšící rodič(e)
N – neslyšící rodič(e)

U každého respondenta je rovněž uveden komunikační kód v rodině (např. znakový jazyk, mluvený jazyk apod.).

Překladové věty

1. Nelíbilo se mi, že jste přišli pozdě.
2. Bydlím na vesnici a dojíždím do Prahy do školy.
3. Půjde tam 15 Neslyšících.
4. Venku svítí slunce.
5. Příští týden přijede Lenka a bude spát u mě.
6. Budu čekat, až mi napíšeš.
7. Vrátíš se v neděli nebo ještě zůstaneš v Plzni?
8. Včera si Petr koupil auto.
9. Stáli jsme na rohu a kecali.

Respondenti 1–7 1. ročník, respondenti 8 – 12 2./3. ročník

Respondent 1 (M– S – mluvený a znakový jazyk)

1. Vy byli přijeli pozdě, jsem nelibím
2. Jsem bydlil mimo vesnice ale chodil do školy Prahy.
3. Pujdeme tam patnáct osob.
4. Venku je slunce.
5. Přistě tydem bude Lenka k nám spát.
6. Budu počkat, až on bude posílat e-mail mě.
7. Ty budeš v nědeli vratit nebo zůstavat v Plžni.
8. Petr včera byl koupil auto.

9. Byli roh sedili a lidi pokecali.

Respondent 2 (Ž – S – mluvený a znakový jazyk)

1. My jsme přisli pozdě ve třídě a ona nelibí.
2. Bydlim ve vesnici ale chodím do školy v Radlicích.
3. Neslysící 15 osob pujdou.
4. Venku svítí slunce.
5. Přitý týden půjde Lenka a přespit u nás.
6. Já budu čekat až někdo napiš mi na mail.
7. Ty vratíš v neděli nebo zustaneš v Plžni?
8. Včera Petr si koupil nové auto.
9. Stali na roh a pokecali.

Respondent 3 (M – S – mluvený a znakový jazyk)

1. Vy jste přišli pozdě, mě to nelíbí.
2. Bydlím vesnici ale chodím do školy do Prahy.
3. 15 neslyšící půjdou.
4. Venku svítí sluníčko.
5. Lenka přiletí sem za příští týden a bude spát u mě.
6. Já budu čekat, až mi ozveš.
7. Ty budeš vracet sem nebo zůstaneš v Plzni?
8. Včera Petr koupil auto.
9. V koutě jsme seděli a pokecali jsme.

Respondent 4 (M – S – mluvený a znakový jazyk)

1. Vy jste přišli pozdě a mně to nelíbí.
2. Ve vesnici bydlím a do školy chodím v Praze.
3. Někde tam bude chodit spousta 15 neslyšících osob.
4. Venku svítí slunce.
5. Příští týden přijede Lenka k nám spát.
6. Budu čekat až mi napíše.
7. Ty se vrátíš v neděli nebo zůstaneš v Plzni.
8. Petr včera koupil auto.
9. Byli jsme v hrotu, tam jsme si pokecali.

Respondent 5 (Ž – S – mluvený a znakový jazyk)

1. Všichni přijeli pozdě a mě nelíbíl.
2. Já bydlí vesnice a škola v Praze pochází.
3. 15 neslysící půjdeme.
4. Venku svítí slunce.
5. Přiští týden přijde Lenka s námi spát.
6. Budu čekat až mě napsat (SMS).
7. Ty vrátíš v neděli nebo zůstane v Plzně.
8. Včera Petr koupil auto.
9. U rohu stojí a pokecali.

Respondent 6 (Ž – N – znakový jazyk)

1. My jsme přišli pozdě ale mě se to nelíbí.
2. Bydlím na vesnici a chodím do školy do Prahy.
3. Tam přijdou 15 neslyšící.
4. Venku svítí slunce.
5. Příští týden přijede Lenka a přespí u mě.
6. Počkám, až mi ozveš.
7. Vrátíš se v neděli a nebo zůstaneš v Plzni?
8. Včera si Petr koupil auto.
9. Stáli jsme v rohu a popovídali jsme si.

Respondent 7 (M – S – mluvený a znakový jazyk)

1. Měli jste přišeli zpoždění, mne se nelíbí.
2. Bydlím v vesec, ale škola dochází z prahy.
3. Patnáct osoby neslyšíci (budou tam sraz) jdou.
4. Venku a svítí slunce.
5. Lenka přiste tyden bude k nám prespát.
6. Počkam až budu dostane zprávy (mobil).
7. Ty budeš vratit v nědeli a neba budeš zustaň v Plžni.
8. Petr včera si koupil auto.
9. Byly sme stáli pokecali v roh.

Respondent 8 (Ž – S – mluvený a znakový jazyk)

1. Přijeli požde, ale nelíbím.
2. Bydlím ve vesnici, ale chodím do školy v Praze.
3. Budou tam 15 neslyšící.
4. Venku je svítí slunce.
5. Lenka přijde k nám spát přístě týden.
6. Čekám a poslat.
7. Vratit v neděli nebo zůstat v plzni.
8. Včera Petr koupil autu.
9. Na rohu bavila.

Respondent 9 (Ž – S – znakový jazyk a znaková abeceda, znakovou abecedou pisatelka zřejmě myslela prstovou abecedu)

1. Se mi nelíbí, že všichni přišli pozdě.
2. Bydlím, ve vesnici a chodím do školy v Praze.
3. 15 neslyšící osobů jdou tam.
4. Venku svítí slunce.
5. V týdnu přijde Lenka na návštěvu u mě.
6. Počkám, že až se mi ozvi.
7. V neděli ty vrátíš nebo zůstáváš v Plzni.
8. Petr včera koupil auto.
9. Pokecaly jsme na rohu.

Respondent 10 (Ž – S – mluvený a znakový jazyk)

1. Nelíbím, že příjdou pozdě.
2. Bydlím ve vesnici, ale chodím do školy v Praze.
3. Neslyšící budou tam 15 osoby.
4. Venku je svítí slunce.
5. Příští týden Lenka příjde k nám na návštěvu.
6. Budu se čekat, až mi pošleš sms.
7. V neděli se vrátíš nebo zustáváš v Plzňi.
8. Včera Petr koupil auto.
9. Jsme se stáli na rohu.

Respondent 11 (Ž – S – mluvený jazyk)

1. Všichni byli přišli pozdě mě se nelíbí.
2. Já bydlím ve vesnici chodím do školy.
3. Tam jsou 15 neslyšící.
4. Venku svítí sluníčko.
5. Příští týden přijde Lenka k nám spát.
6. Budu čekat až poslat e-mail.
7. V neděli se vrátí domů anebo zustává.
8. Včera Petr koupil auto.
9. Bylo roh pokecali.

Respondent 12 (Ž – S – mluvený a znakový jazyk)

1. Mi se nelíbí, že jste přišli pozdě.
2. Bydlím ve vesnici a chodím do školy v Praze.
3. Tam budou 15 neslyšící.
4. Venku svítí slunce.
5. Na přístí týden přijde k nám Lenka na návštěvu spát.
6. Budu čekat až mi pošli SMS.
7. V neděli se vrátíš nebo zůstaneš v Plzni.
8. Včera Petr koupil auto.
9. U rohu jsme stali a pokecali.